

ፖወር አፍሪካ መረዳት ተከታታይ ጽሁፎች (ቅጽ 1)

የኃይል ግዢ ስምምነቶችን መረዳት

የኃይል ግዢ ስምምነቶችን መረዳት

ገንዘብ ድጋፍ ያደረጉ

POWER AFRICA

አዘጋጅች

CLDP
COMMERCIAL LAW DEVELOPMENT PROGRAM

አጋር ተቋማት

THE WORLD BANK

የሀይል ግዢ ስምምነቶችን መረዳት - ቅጽ 1.3

በክሪኤቲቭ ኮሙንስ መርህ መሰረት የታተመ
አትሪብዩሽን - ነንኮመርሻል-ሼር ኤላይክ 4.0
ዓለም አቀፍ ፈቃድ (CC BY NO SA)

የፒ ዲ ኤፍ እና ኢ.ፒ.ዩ.ኤ. አትሞች እዚህ ይገኛሉ:-

<http://go.usa.gov/FBzH>

ይህንን ህትመት በተመለከተ ላላችሁ ጥያቄዎች Mohamed Badissyን (ሲ. ኤል ዲ. ፒ)
በ mbadissy@doc.gov አግኙ::

የኃይል ግዢ ስምምነቶችን
መረዳት

ዩ ኤስ አሜሪካ የንግድ ሚኒስቴር

/ኤምብሊም/ የንግድ ሚኒስቴር

ዋሽንግተን ዲ.ሲ. 20230

እ.አ.አ. በጁን 2013 ፕሬዚደንት አባማ ፓወር አፍሪካን መርቀው ሲከፍቱ ዓላማው ከሰሐራ በታች ያለው ሁለት ሶስተኛ ህዝብ ያለ ኤሌክትሪክ ኃይል መኖሩን ተከትሎ የኤሌክትሪክ ኃይል በአጥፍ እንዲዳረስ ለማድረግ ነው። ፓወር አፍሪካ ለአፍሪካ ኃይል ዘርፍ/ክፍል/ ኢንቨስትመንትን በማደፋፈር የወሰደው እርምጃ ከግል ባለንግዶች ጋር በመሥራት፣ እንዲሁም ከተባባሪ/ መንግሥታትና ዓለምአቀፍ ድርጅቶች ጋር በመሆን የኃይል ፕሮጀክቶች በሚከናወኑበት ጊዜ የሚያጋጥሙትን እንቅፋቶች ለማስወገድ ነበር። ከዚህ ጥረት ጋር ተያይዞ የፓወር አፍሪካ አጋሮች የኃይል ግዢ ስምምነትን (ፒፒኤ) በተመለከተ ያሉ የተሳሳቱ ግንዛቤዎችን መቀነስ ብዙ ዓመታት የሚፈጀውን የድርድር ጊዜ ማሳጠር እንደሚቻል ደምድመዋል።

ፓወር አፍሪካ የፒፒኤን ድርድር ሂደት ለማፋጠን በተሻሻለ መግባባት ለዚሁ ውስብስብ ስምምነት የተመረጡትን ልምዶች ለዚሁ ጉዳይ ተጠቅመዋል። የአሜሪካ የንግድ ሚኒስቴር በአጠቃላይ የንግድ ሕግ ልማት ፕሮግራም ጠቅላይ አማካሪ በኩል እና የአፍሪካ ልማት ባንክ በአፍሪካ የሕግ ድጋፍ ሰጪ ክፍል አማካይነት፣ ከአሜሪካ የዓለምአቀፍ ልማት ኤጀንሲ በተገኘ ገንዘብ እንቅስቃሴውን መርተዋል።

በዘጠኝ ወራት ጊዜ ውስጠ ከአፍሪካና ከዓለምአቀፍ ባለድርሻ አካላት ወሳኝ የሆኑ አስተያየቶች መሰብሰብ የቻልን ሲሆን እነዚህን ቁምነገሮች ለሁሉም በሚገባ ቋንቋ መመሪያ መጽሐፍ እንዲያዘጋጁልን ዕውቅ ባለሙያዎችን በሥራው ላይ አሰማርተናል። “የኃይል ግዢ ስምምነቶችን ለመረዳት” የሚለው መመሪያ መጽሐፍ ሊተገበር እና ፋይናንስ ሊደረግ የሚችል ፒፒኤን አስመልክቶ የጋራ መግባባት እንዲፈጠር አስችሏል። የጽሁፉ መታተም የፕሬዚደንት አባማን በአፍሪካ ውስጥ የኃይል ፕሮጀክቶች የማቋቋም ዓላማ ለማከናወን የሚረዳ ዋና እርምጃ ነው።

ፓወር አፍሪካና አጋሮቹ ይህ የመመሪያ መጽሐፍ የተሻሻለና የተረጋገጡ ፒፒኤዎች በማስገኘትና የኤሌክትሪክ ሃይል ባጭር ዓመታት ውስጥ ሚሊዮኖች አፍሪካውያን እንዲያገኙ የጋራ ግባችን እንዲፈጸም ያደርጋል። የንግድ ሚኒስቴር ለዚህ አስገራሚ በሆነ በዓለም አቀፍና በድርጅቶች መካከል በሚካሄደው ጥረት ውስጥ መሪ ሚና መያዙ እኔን በተለይ ያከራኛል። ይኸ የተዋጣለት ትብብራችን የዩ.ኤስና የአፍሪካ አገሮች የጋራ የንግድ ጠቀሜታዎች ምን ያህል ለምጣኔ ሀብት ልማት ጠንካራ ጎን መሆኑን እና በአፍሪካ አህጉር ውስጥ ሕይወትን ለመለወጥ የሚያስችል መሆኑን ያሳየ ዓይነተኛ ምሳሌ ነው።

/ፊርማ/

ፔኒ ፕሪትዝከር

ዩ.ኤስ. የንግድ ሚኒስቴር

መቅደም

በዘመናዊው ዓለም የዕድልን ሞተር የሚያሸከረከረው የኤሌክትሪክ ሃይል ነው። ልጆቻችንን በብርሃን እንዲያጠኑ ያስችላል። በፋብሪካዎቻችን ውስጥ ለሚካሄዱ ዝዩዎች ሁሉ ኃይል ይሰጣል። ኃይል ከቴሌኮሙኒኬሽን እስከ ትራንስፖርት ድረስ በአጠቃላይ በሁሉም ረገድ እየጨመረ ለሚሄድ፣ ንቃት ላለውና ለተያያዘ ዓለም አስፈላጊ ነው። ከዚህም የተነሳ መዋዕለ ንዋይን የኃይል መሰረተ ልማት ላይ ማፍሰስ ለማንኛውም ምጣኔ ሃብት ልማት መሪ ዕቅድ ወሳኝ ነው። ይህም አጠቃላይ የምጣኔ ሃብት እድገት እንቅስቃሴዎች በማደግ ላይ ባሉ አገሮች እና ባደጉ አገሮች ደግሞ ለተወሰኑ የገጠር ልማት እንቅስቃሴዎች ይጠቅማል።

ቢሆንም፣ እነዚህ የከፍተኛ ለውጥ የማምጣት ባህርይ ያላቸው የኃይል ፕሮጀክቶች ከስጋቶች ነፃ አይደሉም። ምንም እንኳን የኃይል ምንጭ ፕሮጀክቶች የኃይል አጥረት ባለበት ገበያ በጣም ተፈላጊ ቢሆኑም፣ እነዚህ ፕሮጀክቶች ቀዳሚ በመሆናቸው በእነዚህ ገበያዎች በአብዛኛው የመዋዕለ ንዋይና የገንዘብ ሁኔታው ውስብስብ ሆኖ ይገኛል። ከዚህም የተነሳ ለረዥም ጊዜ የሚቆይ የቢዝነስ ስራ የሚያስፈልጉትን ተዓማኒነትና ዘላቂነትን ለማጠናከር ቋሚ ስምምነት መኖሩ የተለመደ አሰራር ሆኗል። ይህ ውል የኃይል ግዢ ስምምነት (ፕፒኤ) ተብሎ ሲጠራ፣ በመላው ዓለም ለሚተገበሩ ገለልተኛ የኃይል ፕሮጀክቶች ልማትና መስፋፋት አስተዋፆ አድርጓል።

ይህ መምሪያ መጽሐፍ የፕፒኤዎች አጠቃላይ ሁኔታን እንዲሁም የሚያካትቱንም ግዴታዎችን፣ ስጋቶችን እና መፍትሔዎችንም ይጠቁማል። የዚህ መምሪያ መጽሐፍ የደራሲያን ስብስብ ከመንግሥታት፣ ከልማት ባንኮች፣ ከግል ባንኮችና እንዲሁም ከታወቁ የዓለም አቀፍ የሕግ ድርጅቶች የተወጣጣ ሲሆን ሁሉም አገልግሎታቸውን በነፃ አበርክተዋል። የእኛ ምኞት በፕፒኤ ድርድር ሂደት ወቅት የሁሉንም አካላት ሃሳብ በማቅረብ ለአንባቢያን ከፕፒኤዎች ጋር በተያያዘ ሲያጋጥሙ ስለሚችሉት ተግዳሮቶች ተመጣጣኝ ግንዛቤ በማስጨበጥ እንዴት በእነዚህ ውስብስብ ስምምነቶች ድርድር ወቅት ተግዳሮቶቹን መፍታት እንደሚቻል ሃሳብ መስጠት ነው። ከሁሉም በላይ ለፕፒኤ መሳካት ቁልፉ ጉዳይ የሚቃረን ሂደት ነው የሚለውን ግንዛቤ በመተው የትብብር እና የቅንጅት አሰራርን መከተል መሆኑን ለአንባቢያን ማስገንዘብ እንወዳለን። እንደዚህ ባለ ሚዛናዊ በሆነ አቀራረብ ሲከወን ብቻ ነው ስጋቱ የሚቀንሰው፣ ሁሉም አካላት ትጠቃሚ የሚሆኑት።

የመመሪያው መጽሐፍ የተዘጋጀው ቡክ ስፕሪንት (<http://www.booksprints.net/>) በሚለው ዘዴ ነው። ይህም ዘዴ ባምስት ቀኖች ውስጥ ማርቀቅ፣ ማርታትና ማተምን አሟልቶ የሚያቀርብ ነው። ጉዟችን ሞቅ ባለ ውይይት ተጀምሮ ወዲያው ደግሞ ወደጋለ የጽሕፈት ሂደት ተለውጦ አንዳንድ ጊዜ አስደናቂ ሃሳቦችና ወሳኝ አመለካከቶችን ለማስተናገድ ይቋረጥ ነበር። በአንዳንዱ ርዕስ ጉዳዮች ላይ መስማማት ሲታይ በሌላው ላይ ደግሞ ከፍተኛ ክርክር ይነሣ ነበር። የመጨረሻው ውጤትም የቡድን ሥራ እንጂ የጸሐፊዎች የግል አስተያየት ወይም የሚወክሉት ድርጅት ፍላጎት አልነበረም።

የቡክ ስፕሪንት አዘጋጆችን ፌይዘ ቦስወርዝንና ሊያ ሮስ ጋሽን ላላሰሰሰ ትዕግስታቸውና ለማያወላውል አመራራቸው ማመስገን እንፈልጋለን። የአፍሳይት ስፕሪንት ቡድንንም ሄንሪክ ቫን ሊወን (ሰዓሊ)፣ ሬዊን ሁዋይት (አራሚ) እና ኋን ካርሎስ ጉቴሬዝ ባርኬር እና ጁሊየን ታኬት (የቴክኒክ ረዳቶች) ልናመሰግን እንወዳለን። በተለይም ለዚህ ፕሮግራም ስትርቅቴጂክ ዕቅድ

ሀሳብ ላቀረቡትና በሥራ ላይ ለማዋል ላስቻሉን ረኔ ፖስት (ቡክ እስፕሪትስ)፣ ቶዩን ኦጀ (የአፍሪካ የሕግ አገልግሎት ሰጭ) እና ሙሐመድ ሎራዊ (የንግድ ሕግ ልማት ፕሮግራም) ምስጋና ማቅረብ እንወዳለን። እንዲሁም የዩ.ኤስ ኤጀንሲ የዓለም አቀፍ ልማትና የአፍሪቃ ሕግ ድጋፍ አገልግሎት ላደረጉልን የገንዘብ ድጋፍ ዕውቅና መስጠት እንፈልጋለን።

ይህ የመምሪያ መጽሐፍ የተዘጋጀው የቡክ ስፕሪትን የማስተጋባት ባሕሪ በመግለጽ ለማጣቀሻ እንዲያገለግል ብቻ ሳይሆን ለወደፊቱ ለመማሪያነት መንደርደሪያ እንዲሆንም ነው። የመምሪያው መጽሐፍ የወጣው በክሪየቲቭ ኮመንስ አትሪቢውሽን-ነንኮመርሺይ ነው። የሚተገበረው ጉዳይ በክሪየቲቭ ኮመንስ ላይሰንስ ስም እስከወጣ ድረስ ከደራሲዎች ፈቃድ ሳያስፈልግ ኮፒ፣ መጥቀስ፣ ማሻሻል፣ መተርጎም፣ ለማንኛውም ንግድ ነክ ላልሆነ ተግባር መጠቀም ይቻላል ማለት ነው። የመመሪያው መጽሐፍ በኤሌክትሮኒክና በሕትመት መልክ (በእንግሊዝኛና በፈረንሳይኛ) ይገኛል። እንደ ኦንላይን ኢንተር አክቲቭ ምንጭም መጠቀም ይቻላል። አስተዋጽኦ ካደረጉት ደራሲያን ብዙዎቹ ባሉበት ድርጅት የመምሪያውን መጽሐፍ የማስተማሪያ ዝግጅት መነሻ አድርገው ለኮርሶችና ለቴክኒካል ዕርዳታ ሀሳብ ማመንጫ ሊጠቀሙበት ይችላሉ።

በዚህ ቅድሚያ ለሚሰጣቸው ልማቶች ሽሚያ በሚደረግበት ዓለም ዘንድ በበቂ ሁኔታ ግልጋሎት ለማያገኙ ማህበረሰብ የኤሌክትሪክ ሃይል ማቅረብ የመላው ዓለም ምኞት ነው። መንግሥታት፣ የግል ኩባንያዎች፣ የግል ባንኮችና የልማት ተቋሞች የኤሌክትሪሲቲ ኃይል ለማቋቋም ያለአረፍት እየሠሩ ናቸው። ይህ የመምሪያ መጽሐፍ በማንኛውም መንገድ ከፍ ወዳለ የኃይል ተደራሽነት በጋራ ግብ ለመሥራት እንድንቀራረብ ካደረገን እንደተዋጣለት ክንውን እንቆጥረዋለን።

ከልባዊ ምስጋና ጋር፣

አስተዋጽኦ ያደረጉት ደራሲያን

Mohamed Badissy
የሕግ አማካሪ (ዓለምአቀፍ)
ዩ.ኤስ.ዩ. የንግድ ሚኒስቴር
ዩናይትድ ስቴትስ

Mahib Cisse
ዋና የኢንቨስትመንት ባለሙያ
የአፍሪካ ልማት ባንክ
ኮት ዲቯር

Patrick M. Dougherty
የበላይ አማካሪ (ሲኒየር ካውንስል)
ዓለም ባንክ
ዩናይትድ ስቴትስ

Alex Evans
ረዳት ጠቅላላ አማካሪ
አሸርሲስ የግል ኢንቨስትመንት
ኩባንያ
ዩናይትድ ስቴትስ

Nnaemeka Ewelukwa
ዋና አማካሪና የኩባንያ
ጸሐፊ
የናይጄሪያ በልክ ኤልክትሪሲቲ
ትሬዲንግ ፒኤልሲ
ናይጄሪያ

Jay Govender
ዲሬክተር የፕሮጀክቶችና
መሠረተ ልማት
ክሊፍ ዴቨሎፕመንት ሆፍማየር
አይ.ኤን.ሲ.
ደቡብ አፍሪካ

Ryan T. Ketchum
አጋር
ሐንተን እና ዊሊያምስ ኤል.ኤል.ፒ.
ዩናይትድ ኪንግደም

Allen B. Leuta
(የቀድሞ) የሕግ ኃላፊ - አፍሪካ
ሲታንዳርድ ባንክ
ደቡብ አፍሪካ

Anastas P. Mbawala
የኤሌክትሪሲቲ ዳይሬክተር
የኃይልና የውሀ አገልግሎቶች
ተቆጣጣሪ ባለሥልጣን
ታንዛኒያ

Eluma Obibuaku
ምክትል ፕሮጀክት - ኃይል
የአፍሪካ ፋይናንስ ኮርፖሬሽን
ናይጄሪያ

Michael Tam
አጋር
በርዊን ሊይተን ፔይዝነር ኤል.ኤል.ፒ.
ሆንግ ኮንግ

Tim Scales
አጋር
አለን እና አሸርሲ ኤል.ኤል.ፒ.
ዩናይትድ ኪንግደም/ፍራንስ

Amir Shaikh
ዋና የሕግ አማካሪ
የአፍሪካ የህግ ድጋፍ ፋሲሊቲ
ኮት ዲቯር

Toyin Ojo
የበላይ የሕግ አማካሪ
የአፍሪካ የህግ ድጋፍ ፋሲሊቲ
ኮት ዲቯር

መግቢያ

ኤሌክትሪኒቲ የምጣኔ ሃብት ልማትና የማህበራዊ ደህንነትን ለማሳደግ መሠረት ነው። ንግድ፣ ኢንዱስትሪ፣ መኖሪያ ቤት፣ ትምህርት ቤት፣ ሆስፒታል እና ሌሎች ወሳኝ የሆኑ መሠረተ ልማቶች ሁሉም ውጤታማ ሆነው ለመሥራት ኤሌክትሪኒቲ ያሻቸዋል። ብዙ ብቅ ብቅ እያሉ በመምጣት ላይ ባሉ ገበያዎች በኤሌክትሪኒቲ ፍላጎትና አቅርቦት መካከል ከፍ ያለ ክፍተት ይታያል። ይህን ክፍተት ለመሙላት እጅግ ከፍ ያለ የኃይል ማመንጨት አቅም ያስፈልጋል። ይህም በቢሊዮን ዶላር የሚቆጠር መዋዕለ ንዋይ ያስወጣል። ይህን የካፒታል ክፍተት ለመሙላት ከግሉ ዘርፍ አልሚዎች ጋር እየተጋሩ መሥራቱን ወሳኝ ጉዳይ መሆኑን የአገር መንግሥታት እያደር እየተገነዘቡ በመምጣት ላይ ናቸው።

የኃይል ግዢ ስምምነት፣ ወይም ፒፒኤ፣ ለማንኛውም ራሱን ለቻለ የኃይል ማመንጫ ፕሮጀክት፣ በተለይም ብቅ ብቅ ለሚሉ ገበያዎች፣ ዋና ኮንትራት ነው። ይህ የመመሪያ መጽሐፍ የፒፒኤን ዐውድ ይገልፅና ፒፒኤን በማርቀቅና በድርድር ወቅት ሊካተቱ የሚገባቸውን ቁልፍ ጉዳዮችን ያስቀምጣል። ይህም በሥራው ልምድ ያላቸውን የብዙዎችን የጋራ ዕውቀት፣ ማለትም በዓለም ዙሪያ ስለኃይል ፕሮጀክት ልማት በተግባር ለአሥርተ-ዓመታት የታወቁትን አካላት ይወክላል።

ይህ የመመሪያ መጽሐፍ የሚመለከተውና የሚያገለግለው መንግሥታትን፣ አገልግሎት ሰጪዎችን፣ አልሚዎችንና ሌሎች በጉዳዩ ተጠቃሚ ተሳታፊዎችን ሆኖ የሚከተሉትን መመሪያ ይሰጣል፡-

- በገበያ ላይ የሚውለው የፒፒኤ የኃይል ገበያና የኮንትራቱ ማዕቀፍ፣
- የኃይል ፕሮጀክቱን ፋይናንስ ለማድረግ መካተት ያለባቸው ጉዳዮች፣
- የፒፒኤ ታሪፍ አወቃቀር፣ የግዢ ግዴታዎች፣ እና ሌሎች ቁልፍ የፋይናንስ ድንጋጌዎች፣
- በፒፒኤ ሥር ለሚገኙት ሻጭና ገዢ የብድር ድጋፍና የደህንነት ጉዳይ፣
- አንድ ራሱን የቻለ የኃይል ፕሮጀክት ሊያጋጥሙት የሚችሉ ስጋቶች እና በምን መልኩ ፒፒኤ ለስጋቶቹ መድቧል እና ቀንሷል፣ እና
- ሌሎች ዋና ዋና የፒፒኤ ድንጋጌዎች፣ በተለይም ግዴታን መፈፀም አለመቻል እና ውል ማቋረጥ ላይ ትኩረት ያደረጉ።

የዚህ ጥረት ግብ፣ ለአንባቢያን እነርሱን እጅግ ስለሚመለከታቸው ጉዳዮች ሃሳብ መስጠጥ ብቻ ሳይሆን ፣ የሌሎች ባለድርሻ አካላት አመለካከት እና ተነሳሽነት ምን እንደሚመስል የጨረፍታ ምልክታ ለማበርከት ነው። አብዛኛውን ጊዜ ራስን በሌላው ሰው እግር ተከቶ ማየት ውጤታማ ስምምነት ላይ እንዲደረስ ያደርጋል። እንደዚህ ያለው ምልክታ ስምምነት ላይ ለመድረስን ቀላል ጉዳይ ያደርገዋል።

የኃይል ወጪ

የኃይል ማመንጫ ገበያዎች

የኃይል ግዥ ስምምነት (ኃይል)

ለሃይል ማመንጫዎች የሚኖር የገንዘብ አቅርቦት

አካባቢያዊና ማህበራዊ ግዴታዎች

የዋና ነጥቦች ማጠቃለያ

የሃይል ማመንጫ ገበያዎች

ይህ ምዕራፍ ከሃይል ማመንጫ የሚገኝ የኤሌክትሪክ ሃይል እንዴት በየቤታችን እና የንግድ ቦታዎቻችን እንደሚከፋፈል አጠቃላይ መረጃ የሚሰጥ ነው። የሃይል ማመንጫ አይነቶችን ዘርዘሮ የኤሌትሪክ ሃይል ግዢ እና ሽያጭ እንዴት እንደሚከናወን ያስረዳል። እንዲሁም በሃይል ማመንጫ ገበያው ውስጥ የሚሳተፉትን ልዩ ልዩ ተዋናዮች/ባለድርሻ አካላት/ እና የሃይል ማመንጫ ፕላንት የቆይታ ጊዜ/የህይወት ዘመን/ ምን ያህል እንደሆነ ያብራራል።

ከታች ያለው ስዕል በሃይል ማመንጫ ገበያዎች ውስጥ ያሉ የተለያዩ ክፍሎችን ዘርፎችን የሚያሳይ ነው። እነዚህ ዘርፎች፡ ኃይል ማመንጫ፣ 2. ሃይል ማስተላለፍ 3. ሃይል ማከፋፈል ናቸው። ኃይል ማመንጫት ማለት ከተለያዩ የመጀመሪያ ደረጃ የኃይል ምንጮች የኤሌትሪክ ኃይልን የማመንጫት ሂደት ነው። ማስተላለፍ ደግሞ የመነጨው ኃይል ለረዥም ርቀት፣ በከፍተኛ የሽልጭ መጠን ከአመንጪ ድርጅቶች ወደ አከፋፋይ ድርጅቶች የሚያደርገው ጉዞ ነው። በመቀጠል የማከፋፈያ ድርጅቶች ይህንን ሃይል በተዘረጋው የኃይል ማከፋፈያ መረብ ለቤቶች እና የንግድ ስፍራዎች ያከፋፍላሉ።

የኤሌክትሪክን ሃይል ከታዳሽ ምንጮች (ለምሳሌ እንደ ነፋስ፣ ጸሃይ፣ ውሃ፣ ግዘፈ ህይወት /ባዮማስ/ እና ውስጠመሬት ግለት /ጂኦ ተርማል/ ምንጮች) ወይም ደግሞ ታዳሽ ካልሆኑ (ለምሳሌ እንደ ነዳጅ፣ የተፈጥሮ ጋዝ፣ ከሰል እና ኒውክሌር) የኃይል ማመንጫዎች ማግኘት/ማመንጨት ይቻላል። የኒውክሌየር ሃይል ማመንጫን ሳይጨምር ኤሌትሪክን የሚያመነጨ ታዳሽ ያልሆኑ ነዳጆች የግለት /ተርማል/ ሃይል ማመንጫ በመባል ይታወቃሉ።

ታዳሽ ምንጮች

ነፋስ
ጸሃይ
ውሃ
ግዘፈ ህይወት
ውስጠመሬት ግለት

ታዳሽ ያልሆኑ ምንጮች

ግለት ተርማል (በካርቦን የተገነባ)
ዘየት/ፔትሮሊየም
ጋዝ
የድንጋይ ከሰል

በዚህ ማስረጃ መጽሐፍ ውስጥ የሚነሱት ጉዳዮች ታዳሽ ከሆኑና ካልሆኑ ምንጮች አሉክትሪክን የሚሰጥ የሃይል ማመንጫ ፕላንቶችን የሚመለከቱ ናቸው። ለተለያዩ የነዳጅ ምንጮች በተለየ ሁኔታ የሚያስፈልግ ነገር ካለ የማስረጃ መጽሐፍ በተቻለ መጠን ለመጥቀስ ይሞክራል። የኒውክሌየር ማመንጫ ፕላንት አንድ የሃይል ማመንጫ አማራጭ ቢሆንም፣ በውስብስብነቱ እና በሚያስፈልገው ልዩ እውቀት/ስፔሻላይዜሽን መጠን/ ምክንያት በዚህ ማስረጃ መጽሐፍ ውስጥ አልተሸፈነም።

ሃይልን ለማመንጫት የሚያስፈልጉ የቴክኖሎጂ አይነቶችን እና በመካከላቸው ያለውን ልዩነት የሚዘረዝሩ ብዙ የመረጃ ምንጮች አሉ። እነዚህን ልዩነቶች ልብ ማለት አስፈላጊ ነው። ምክንያቱም እያንዳንዱ ቴክኖሎጂ ለወደፊቱ በሚኖረው የሃይል ግዢ ስምምነት መዋቅር እና የሚከፈልበት ዋጋ ላይ የሚያመጣው ተጽእኖ ስላለ ነው። አንዳንዶቹ ቴክኖሎጂዎች ላይ ያለ መረጃ በዚህ መረጃ መጽሐፍ መጨረሻ ላይ ተጨማሪ ዋቢ መረጃዎች በሚል ስር ተጠናቅሮ ቀርቧል።

የጅምላ እና የቸርቻሮ ገበያዎች

በጅምላ ሃይል ግዢ ገበያ እና በቸርቻሮ የሚደረግ የኤሌክትሪክ ግዢ ገበያ መካከል ልዩነት አለ። ሃይል በጅምላ ለገዢዎች /አፍቴክርስ/ የሚሸጠው የሃይል አመንጨው ከሚገኝበት ቦታ ወይም አቅራቢያው ነው። ይህ የተገዛ ሃይል ኃይል በማስተላለፊያ መስመሮች እና የማከፋፈያ ሲስተሞች ለቸርቻሮ ገዢዎች እና የመጨረሻ ተጠቃሚዎች ይደርሳል። በቸርቻሮ ለተጠቃሚ ከመድረሱ በፊት የሃይል ባለቤትነት ብዙ እጅ ሊቀይር ይችላል።

የሃይል ማመንጫ ፕላንን ምን ያህል ኤነርጂ የማመንጨት አቅም አለው?

የሃይል ማመንጫ ፕላንቶች የሚለኩት ማመንጨት በሚችሉት ሜጋዋት መጠን ነው። ሜጋ ዋት የልኬት አሃድ ሲሆን ከ 1000000 ዋት ጋር እኩል ነው። ከሌሎች ደግሞ ከ 1000 ዋት ጋር እኩል ነው።

የሃይል ግዢ እና ሽያጭ እንዴት ይከናወናል?

አንድ ኪሎዋት አወር ማለት አንድ ሺህ ዋት ኤሌክትሪክ በተከታታይ ለ1 ሰአት ጠቀሜታ ላይ ሲውል ማለት ነው። በተመሳሳይ መንገድ አንድ ሜጋዋት አወር ማለት ደግሞ 1ሚሊዮን ዋት የኤሌክትሪክ ሃይል ለ1 ሰአት በተከታታይ ጠቀሜታ ላይ ሲውል ማለት ነው። የማመንጨት አቅም/ካፓሲቲ/ ሽያጭ እና ግዢ በሚጋዋት የሚፈጸም ሲሆን አብዛኛውን ጊዜ ሁሉም አቅሙ ጥቅም ላይ ዋለም አልዋለም ሙሉ ዋጋው ይከፈልበታል። ጉልበት /ኤነርጂ/ ደግሞ በሚጋዋት አወር ወይም ኪሎዋት አወር የሚገዛና የሚሸጥ ሲሆን ጥቅም ላይ ሲውል ብቻ ነው ዋጋው የሚከፈለው።

በአጠቃላይ ሲታይ ምን ማለት ነው?

አጭር ምሳሌ እንሰጣችሁ። አንድ የሃይል ማመንጫ 10 ሜጋዋት የማመንጨት አቅም አለው ከተባለ በማንኛውም ጊዜ ሲሆን 10ሜጋዋት ሃይል ሊያመነጭ ይችላል። አንድ 10 ሜጋዋት አቅም ያለው የሃይል ማመንጫ በሙሉ አቅሙ ሳይቆራረጥ ለ1 ሰአት ከሰራ 10000 ኪሎዋት አወር ኤሌክትሪክ ያመነጫል ማለት ነው። ለ 1ኪሎዋት አወር የተመደበው ተመን .10 የአሜሪካ ዶላር ከሆነ፣ ማመንጫው በሚሰራበት እያንዳንዱ ሰአት 1000 አሜሪካ ዶላር ዋጋ ያለው ሃይል ያመነጫል ማለት ነው።

የመነጨው ኃይል ከኃይል ማመንጫው ወደ ደንበኞች እንዴት ይደርሳል?

የመነጨን ኃይል ወደ ኃይል ፍርግርግ/ፓወር ግራድ/ የማገናኘት እና የማስተላለፍ ኃላፊነት ከአንድ የስልጣን ክልል ወደ ሌላ የስልጣን ክልል /ጁሪስዲክሽን/ እና ከማመንጫ ወደ ማመንጫ ይለያያል። ኃላፊነቱን ማን እንደሚወስድ በአብዛኛው ጊዜ ማመንጫው የሚሰራበት ሲስተም ያልተከፋፈለ/የታጨቀ/ ወይም የተከፋፈለ ሲስተም በመሆኑ ይወሰናል።

በተከፋፈለ እና ባልተከፋፈለ የኤሌክትሪክ ኢንዱስትሪ መዋቅር መካከል ያለው ልዩነት ምንድን ነው?

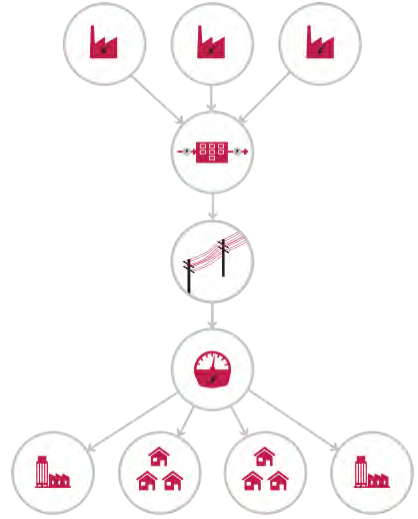
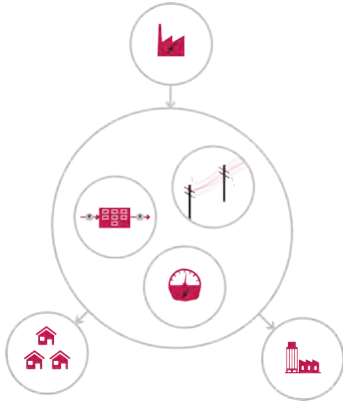
በህግና ቁጥጥር ማዕቀፍ እና የኤሌክትሪክ ገበያ ላይ እየተደረጉ ያሉ ማሻሻያዎች ላይ በመመርኮዝ፤ በአብዛኛው ሁለት የተለያዩ የኤሌክትሪክ ኢንዱስትሪ ማዕቀፎች አሉ። የተከፋፈለ እና ያልተከፋፈለ/የታጨቀ/።

ያልተከፋፈለ/የታጨቀ/ ሲስተም ማለት የሃይል ግዢ፣ የሃይል ማስተላለፍ እና የሃይል ማከፋፈልን የመሰሉት የገበያ ሚናዎች ሳይከፋፈሉ በአንድ አካል ማለትም በገዥው ሲጠቀሱ ነው። ባልተከፋፈለ ሲስተም ውስጥ ገዥው ሻጭ ያመነጨውን ሃይል የማስተላለፉን ኃላፊነት ይወስዳል። በተጨማሪም የቀረበው ሃይል ተዘጋጅቶ ሲያልቅ እንዲሸጥ ገዥው የሃይል ማመንጫውን ከ ሃይል ፍርግርግ ጋር በተወሰነ ቀን የማገናኘት ኃላፊነት አለበት።

በተከፋፈለ ሲስተም ውስጥ ግን ከላይ የተጠቀሱትን ሚናዎች የመጫወት ኃላፊነት ሙሉ ለሙሉ ገዢው መወጣት አይጠበቅበትም። ሌላ አካል አንዱን ወይም ሁለቱን ሃላፊነቶች ሊይዝ ይችላል። ይህ የሚናዎች ክፍፍል እስከምን ድረስ እንደሆነ የሚወሰነው እንደየአካባቢው የኤሌክትሪክ ሲስተሙን ለማሻሻል በተወሰዱ እርምጃዎች ነው።

ያልተከፋፈለ/የታጨቀ/ ማከፋፈያ
እና ማስተላለፊያ

የተከፋፈለ ማከፋፈያ እና ማስተላለፊያ

ጅነሬተር   አገልግሎት/የቴሌ.ቲ/   ኃይል ማስተላለፍ   ኃይል ማከፋፈል   ፋብሪካ
ተጠቃሚ

እነዚህን የሲስተም ልዩነቶች ማወቅ አስፈላጊነቱ ምንድን ነው? በአያንዳንዱ ሲስተም ውስጥ የሚሳተፉት አካላት ቁጥር ስለሚለያይ ነው። በሲስተሙ ውስጥ የሚሳተፉ አካላት ቁጥራቸው

በበዛ መጠን፤ የአያንዳንዱ ተሳታፊ ኃላፊነት በሚገባ ተለይቶ መቀመጥ አለበት። ይህ ደግሞ የፕሮጀክቱ መዋቅር እና ተያይዘው የሚመጡ ስጋቶች ላይ ተጽእኖ ያመጣል።

በተለያዩ ሃገራት የሚገኙ የኤሌክትሪክ መዋቅሮች ከላይ በተጠቀሱት የሲስተም ምድቦች ውስጥ

ተስተካከለው ላይካተቱ እንደሚችሉ መረዳት ያስፈልጋል። እያዳንዱ የስልጣን ክልል በተከተለው የኤሌክትሪክ መዋቅር ማሻሻያ መሰረት የሃይል ገበያው የተለያዩ ደረጃዎችን ሊያልፍ ይችላል። በአብዛኛው መንግስት ብቸኛው ገዢ/አፍቴክር/ የሚሆንበት አቅጣጫ ይያዝና ቀስ በቀስ የግል ሃይል አመንጨ ድርጅቶች፣ በባለሀብቶች የተያዙ የሃይል አቅራቢዎች፤ እና ሌሎች በግሉ ዘርፍ የተሰማሩ ተሳፊዎችን ያካትታል። በመጨረሻም

ሰፊ ማርኬት የተባለው የገበያ አይነት መጎልበት ይጀምራል። በሰፊ ማርኬት ምንም አይነት ቋሚ የስምምነት ውል ሳይኖር፣ ፕሮጀክቱን የያዘው ድርጅት ኃይሉን በቀጥታ በጊዜው ባለው የገበያ ዋጋ መሸጥ ሲችል ነው።

በአንዳንድ ቦታዎች ላይ የቅይጥ ገበያ አደረጃጀት ሊኖር ይችላል። ይኸውም የሃይል ግዢ ስምምነት ያላቸው አመንጫዎች በተጨማሪ ለሰፊ ማርኬት ገበያ የመሸጥ መብት ወይም ኃላፊነት ሲኖራቸው ነው።

የተለያዩ ተሳታፊዎች/ተዋናዮች ሚና

በኃይል ግዢ ስምምነት ድርድር ላይ የሚሳተፉ የተለያዩ ተዋናዮች እነማን ናቸው? ቀዳሚ ሚናቸውስ ምንድነው?

የመጀመሪያ ደረጃ ተሳታፊዎች/ተዋናዮች	ሁለተኛ ደረጃ ተዋናዮች/ተሳታፊዎች
<ul style="list-style-type: none"> • ገዢ/አፍቴክር/ • ንጫ/ሻጭ/	<ul style="list-style-type: none"> • መንግስት • ተቆጣጣሪ • ደንበኛ/ተጠቃሚ • የማስተላለፊያ ድርጅት • የማከፋፈያ ድርጅት • አበዳሪ • የግንባታ ድርጅት • የማመንጫ ፕላንት አስተዳዳሪ • ነዳጅ አከፋፋይ • የሲስተም አስተዳዳሪ

አብዛኛውን ጊዜ የመጀመሪያ ደረጃ ተሳታፊዎች ገዢው እና የኃይል አመንጫው ናቸው። እንደየ ሀገር እና ቁጥጥር አውድ ደግሞ አንዳንድ ሁለተኛ ደረጃ ተሳታፊዎችም የኃይል ግዢ ስምምነቱ አካላት ሊሆኑ ይችላሉ።

የመጀመሪያ ደረጃ ተሳታፊዎች

የኃይል አመንጫው/ሻጭ/

የኃይል አመንጫው ወይም አቅራቢው የሃይል ፕሮጀክቱ ባለቤት እና ሻጭ ነው። ይህ አካል በአብዛኛው ራሱን የቻለ የኃይል አመንጫ ወይም የፕሮጀክት ድርጅት በመባል ይታወቃል።

አፍቴከር/ገዥ/

አፍቴከሩ ወይም የሃይል ገዢው ሃይሉን የሚረከበው አካል ነው። ይህ በአብዛኛው የዩኒቨርሲቲ ድርሻ ሲሆን በአብዛኛው በመንግስት እጅ የሚተዳደር ነው።

ሁለተኛ ደረጃ ተሳታፊዎች/ተዋናዮች/

መንግስት

የሃይል አመንጪ የሆነው አገር በሃይል ማመንጫ ስምምነቱ ድርድር የተለያዩ ደረጃዎች ላይ ተሳታፊ ነው። መንግስት የሚጫወተው ሚና እንደ ሃገሪቱ የህግ እና ቁጥጥር ማዕቀፍ ስፋሬ ልዩነቶች ሊኖሩት ይችላል።

በሃገሪቷ ውስጥ በኤነርጂው ዘርፍ ፖሊሲ የሚያስቀምጠውና ዋነኛ ተሳትፎ የሚያደርገው የመንግስት አካል የኤነርጂ ሚኒስቴር ነው። ሌሎች ተሳታፊ የመንግስት አካላት የገንዘብ ሚኒስቴር፣ የፕላኒንግ ኮሚሽን፣ የኢንቨስትመንት ኤጀንሲ፣ ብሄራዊ ባንክ፣ የገቢዎች ባለስልጣን፣ የአካባቢ ጥበቃ እና የደን ሚኒስቴር፣ የመሬት ኤጀንሲ፣ ጠቅላይ አቃቤ ህግ አውጪ አካላት ናቸው።

ተቆጣጣሪ አካል

አብዛኛውን ጊዜ ማንኛውም ገዥ/አፍቴከር/ ስምምነት ውስጥ ከመግባቱ በፊት፣ የኤነርጂ ዘርፉን የሚቆጣጠሩ አካላት የኃይል ግዢ ስምምነቶችን ማጽደቅ አለባቸው። ተቆጣጣሪው አካል የዋጋ ተመን የማውጣት እና የማጽደቅ እንዲሁም በኢንዱስትሪው ውስጥ የተቀመጡ ደረጃዎች መሟላታቸውን የማረጋገጥ ኃላፊነት አለበት። ቁጥጥር አብዛኛውን ጊዜ የተጠቃሚውን ደህንነት የመጠበቅ እና ራሳቸውን ችለው ኃይልን ለሚያመነጩ አቅራቢዎች በቂ ማበረታቻ ሰጥቶ ሃገሪቱ ውስጥ የሃይል ፕሮጀክቶችን እንዲያካሂዱ የማድረግ ስራዎችን በጥንቃቄ ማመጣጠንን ይጠይቃል።

ደንበኞች/ተጠቃሚዎች

በጣም ጥቂት የሆነ ቮልቴጅ ተጠቃሚ ደንበኞች የኃይል ግዥ ስምምነቶች ድርድር ውስጥ በቀጥታ አይሳተፉም። ምክንያቱም በአብዛኛው ኃይልን የሚያገኙት በአካባቢው ካለ የማከፋፈያ መረብ ነው። ነገር ግን የኃይል ግዥ ስምምነቶች ደንበኞችም ይመለከታሉ ምክንያቱም የኃይል ማመንጫ ፕላንቶችን የመገንባት እና የማስተዳደር ወጪ ዞሮ ዞሮ በዋጋ ተመን አማካኝነት ወደነሱ ስለሚተላለፍ ነው።

ነገር ግን ከፍተኛ ሽልጭን ተጠቃሚ የሆኑ ደንበኞች ቀጥታ ከሻጩኔ ኃይል የሚገዙ ከሆነ የኃይል ግዥ ስምምነቱ ላይ ሊደራደሩ ይችላሉ።

ኃይል አስተላላፊ ድርጅቶች

የኃይል አስተላላፊ ድርጅቶች ሻጩኔ ያመነጨውን ኃይል ለሃገሪቱ የኃይል ማስተላለፊያ መረቦች የማስተላለፍ ኃላፊነት አለባቸው። ባልተከፋፈለ ማዕቀፍ ውስጥ፤ አስተላላፊው አካል ከገዥው/አፍቴክር/ አካል ጋር አንድ ነው።

ከላይ እንደተጠቀሰው በተከፋፈለ ማዕቀፍ ውስጥ፤ ግን እንደአከፋፈሉ ሁኔታ፤ የኃይል አስተላላፊ ድርጅቱ በቀጥታ ወይንም በተዘዋዋሪ በኃይል ግዥ ስምምነቶች ውስጥ ሊሳተፍ ይችላል።

ኃይል አከፋፋይ ድርጅቶች

ኃይል አከፋፋይ ድርጅቶች ኃይልን በቀጥታ ለተጠቀሚው የማስተላለፍ እና ተመን የመውሰድ ሃላፊነት አለባቸው። እዚህም ጋር ባልተከፋፈለ ማዕቀፍ ውስጥ ገዥው/አፍቴክር/ ኃይሉን የማከፋፈል ሃላፊነት ይወስዳል። በተከፋፈለ ማዕቀፍ ስር ግን፤ አከፋፋዮች በቀጥታ ኃይልን ከሻጩኔ ሊገዙ ይችላሉ።

አበዳሪዎች

ራሳቸውን ችለው ኃይል የሚያመነጩ ድርጅቶች የፕሮጀክቱን ወጪ ሙሉ ለሙሉ ለመሸፈን የሚችሉበት አጋጣሚ በጣም ጥቂት ነው። አብዛኛውን ጊዜ ኃይል አመንጪዎች ከአበዳሪዎች ገንዘብ በመውሰድ የኃይል ፕሮጀክቶችን ወጪ ይሸፍናሉ። አበዳሪዎቹ በድርድር ወቅት ከጀርባ ሆነው ነው የሚሳተፉት። የኃይል ግዥ ስምምነቱ በአበዳሪዎቹ ዘንድ ተቀባይነትን ካላገኘ ገንዘብ ለማበደር ከመስማማታቸው በፊት ስምምነቱ ተመልሶ ለድርድር መቅረብ አለበት።

የተለያዩ አይነት አበዳሪዎች አሉ። የንግድ ባንኮች ብድር የሚያቀርቡት ከወለድ ትርፍ ለማግኘት ሲሆን የልማት ባንኮች ደግሞ ለትርፍ እንዲሁም ልማትን ለማሳደግ ብድር ያቀርባሉ። የልማት ባንኮች የሁለትዮሽ ወይም በብዙ ሃገራት የሚመሩ (ማለትም ብዙ ሃገራትን እንደ አባል የያዙ ወይም አንድ ሃገር ብቻ በባለቤትነት የያዛቸው) ሊሆኑ ይችላሉ። የውጪ ንግድ አበዳሪ ኤጀንሲዎች ደግሞ በአብዛኛው የማሽነሪ ወጪ ብድር አገልግሎት ይሰጣሉ።

ነዳጅ አቅራቢ

ይህ ደግሞ ለኃይል አመንጪው ነዳጅን የሚያቀርበው አካል ነው።

የግንባታ ድርጅት (የኤሌክትሪክ ኃይል ስራ ተቋራጭ)

የግንባታ ድርጅቱ የኃይል ማመንጫውን በኃይል ግዢ ስምምነት ውስጥ በተቀመጠው ስፔስፊኬሽን መሰረት የመገንባት ኃላፊነቱን ይወስዳል ።

የኃይል ማመንጫ አስተዳዳሪ

የኃይል ማመንጫ አስተዳዳሪው ማመንጫው በኃይል ግዢ ስምምነት ውስጥ የተቀመጡትን ኃላፊነቶች በሚያሟላ መልኩ የማንቀሳቀስና ስራ የማስኬድ ኃላፊነት አለበት።

የሲስተም አስተዳዳሪ

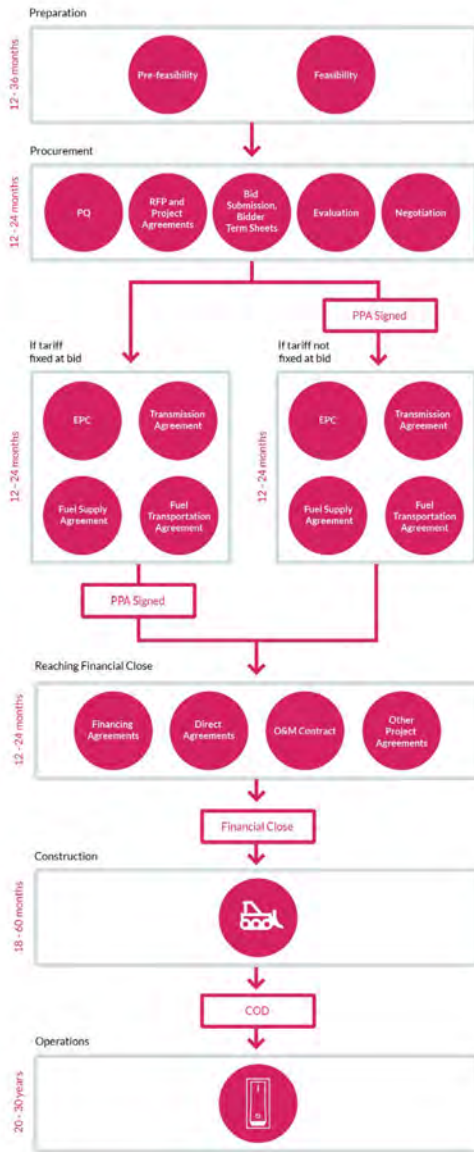
የሲስተም አስተዳዳሪ የኤሌክትሪክ ግራዩን ስራ ሂደት መቆጣጠር አለበት።

የኃይል ማመንጫ ፕሮጀክት የቆይታ ጊዜ/የሀይወት ዘመን/

ቀጥሎ የተቀመጠው ስእል የኃይል ማመንጫ ፕሮጀክት ዝግጅት፣ግዥ/፣ድርድር፣ግንባታ እና አተገባበር ምን እንደሚመስል አጠቃላይ ግንዛቤ ይሰጣል። ፕሮጀክቱ ግዥ በሚያካሂድበት ወቅት የኃይል ግዥ ስምምነቱ በጣም አስፈላጊ አካል ነው። የኃይል ግዥ ስምምነቱ ለድርድር በጣም ሰፊ ጊዜ የሚፈልግ ቢሆንም፣ ለተከታዮቹ 25-30 አመታት ፕሮጀክቱን ከማስተዳድሩም በተጨማሪ የፕሮጀክቱ ወጪ ሽፋን፣ግንባታ፣ አስተዳደር እና እድሳት እንዴት እንደሚካሄድ መሰረቱን የሚጥል ነው።

የኃይል ማመንጫ ፕሮጀክቱ የሀይወት ዘመን የሚያሳየው ስዕል

በስዕሉ ላይ የሚታዩ የጊዜ ሂደቶች ለማሳያ ብቻ የተቀመጡ ስለሆኑ አንዳንድ ድግግሞሽ ሊኖር ይችላል

የኃይል ግዥ ስምምነት (ኃግስ)

ኃግስ ምንድን ነው?

የኃይልን ሽያጭ እና ግዥ የሚመራው ስምምነት የኃይል ግዥ ስምምነት በመባል ይታወቃል።

የኃይል ግዥ ስምምነት በሁለት ወገኖች መካከል የሚደረግ ውል ሲሆን አንደኛው ወገን ኃይሉን አመንጭቶ ለሽያጭ የሚያቀርበው (ሻጩ፣አመንጨው፣ የፕሮጀክቱ አስተዳዳሪ ድርጅት) ሲሆን ሌላኛው ደግሞ ኃይሉን ለመግዛት(ግዥ/አፍቴክር/) የሚፈልገው ድርጅት ነው። ይህ ውል እንዳንዴ የርክክብ/አፍቴክ/ውል በመባል ይታወቃል።

የኃይል ግዥ ስምምነት አጀማመር (ጥንስስ)

በቀላሉ የኃይል ግዥ ስምምነት ማለት የኃይልን ግዥና ሽያጭ ለማሳለጥ የሚጠቅም መሣሪያ ማለት ነው። በመሆኑም ስምምነቱ እውን የሚሆነው ገዢው /አፍቴክር/ አስፈላጊ የሆኑ ተከታታይ ውሳኔዎች ላይ ሲደርስ ነው። እነዚህ ውሳኔዎች፤ የኃይል ፍላጎትን፣ የገዢውን ኢኮኖሚያዊ አቅም፣ተፈላጊው የኃይል ማመንጫ ቴክኖሎጂን መምረጥ እና የኃይል ማመንጫው ቦታ የት እንደሚሆን መለየትን ሊያካትቱ ይችላሉ።

የኃይል ፍላጎት

ከምንም ነገር በፊት ገዥው/ተረካቢው/ ለሃይል አቅርቦት ፍላጎት እንዳለ ማጋገጥ አለበት። ወቅታዊ የኃይል ፍላጎትን ብቻ ሳይሆን፣ በጊዜ ሂደት ውስጥ ሊመጡ የሚችሉ የኃይል ፍላጎት መፈራረቆችን ከግምት ውስጥ የሚያስገባ ጥናት መካሄድ አለበት።

ቴክኖሎጂ እና በጀት

የኃይል ፍላጎት እንዳለ ከተለየ በኋላ ገዥው/ተረካቢው/ ጥቅም ላይ ሊውሉ የሚችሉ የኃይል ምንጮችን መለየት አለበት።እዚህ ውሳኔ ላይ የሚደረሰው ደግሞ ኃይሉ የሚኖረውን የዋጋ ተመን የመክፈል አቅምን፣ ጥቅም ላይ የሚውለውን ነዳጅ እና ቴክኖሎጂን፣ እንዲሁም የሃይል ማመንጫው የት እንደሚሰራ ከግምት ውስጥ በማገባት ነው። የገዢው በጀት እና የሚመረጠው የኃይል ማመንጫ የቴክኖሎጂ አይነት ብዙ ጊዜ እጅ ለእጅ የሚሄዱ ነገሮች ናቸው።አንዳንድ ቴክኖሎጂዎች ከሌሎቹ ይልቅ ወጪያቸው ከፍተኛ ቢሆንም፤ ፍላጎት በበዛ ጊዜ ከአንድ በላይ በሆነ የሃይል ምንጭ መጠቀም በመቻላቸው ወይም ደግሞ ለአካባቢ ጥበቃ ጠቀሜታ ይኖራቸዋል ተብሎ ስለሚታሰብ ተፈላጊ ሊሆኑ ይችላሉ። መንግስት ለሃገሪቱ ሁኔታ ይሰማግሉ ብሎ ያስቀመጣቸው የሃይል ምንጭ አይነቶችም በገዥው ውሳኔ ላይ ተጽዕኖ ሊያሳድር ይችላሉ።-

ቦታ

በመጨረሻም ተረካቢው ገዥ/አፍቴክሩ/ የሃይል ምንጭ የት መሆን እንዳለበት ይወስናል። ቦታው የት እንደሚሆን የሚወስነው በሃገሪቷ ውስጥ የትኞቹ ክልሎች ተጨማሪ ሀይል እንደሚያስፈልጋቸው በማየት ነው። ከተቻለ ለመጨረሻ ተጠቃሚው በተቀላጠፈ መልኩ ኃይልን ለማስተላለፍ፤ ቦታው ለንኡስ ጣቢያዎች/ሰብስቲሽንስ/ እና ለማስተላለፊያ መስመሮች ቅርብ የሆነ ቦታ ነው የሚሆነው።

ከሁሉም ባላይ ግን ተረካቢ ገዢዎች/አፍቴክርስ/ (እና አመንጫዎች) የኃይል ማመንጫውን የኃይል ፍርግርጉ ጋር ለሚገኘው የማገናኛ ቦታ በተቻለ መጠን ማቅረብ ይፈልጋሉ። ምክንያቱ ደግሞ ለማስተላለፊ መስመሮች እና መሰረተ ልማት ዝርጋታ የሚወጣውን ወጪ ለመቀነስ እንዲያመቻቸው ነው። ሌሎች ቦታን የሚወስኑ ዋና ነገሮች ማመንጫው ለነዳጅ ምንጭ ያለው ቅርበት፣ ማመንጫው በህብረተሰቡ ሊኖረው የሚችለው ማህበረሰባዊ አካባቢያዊ ተጽእኖ፣ እና በአነስተኛ ወጪ እና ውጤታማ በሆነ መንገድ ይህን ተጽእኖ ሊገቱ የሚችሉ ዘዴዎች መኖራቸው የመሳሰሉት ናቸው።

ለምሳሌ በጋዝ የሚሰራ የኃይል ማመንጫ የጋዝ ምንጭ የሌለበት ራቅ ያለ ቦታ ቢሰራ የሚሰጠው ጥቅም ጥቂት ነው የሚሆነው። ይልቁንም እንደ ጸሃይና ነፋስ ያሉ ታዳሽ ሃይሎች ላይ ተመስርቶ የሚሰራ ማመንጫ ለእንደዚህ አይነት አካባቢዎች የተሻለ አማራጭ ከመሆኑም በላይ የካርቦን ልቀትን ለማስቀረትም ይጠቅማል።

ነገር ግን እንደዚህ አይነቶቹ ታዳሽ ሃይሎች በሙቀት እንደሚሚሰሩ ምንጮች አስተማማኝነት የላቸውም። (ጸሃይና ነፋስ በተፈጥሮአቸው ለወደፊቱ የሚያስገኙት የኃይል መጠን መደበኛ እና አስተማማኝ ይሆናል ብሎ አስቀድሞ ለመተንበይ የማያመቹ ምንጮች ናቸው)። የኤሌክትሪክ ማመንጫ ቴክኖሎጂ ምርጫ ለተረካቢው ገዥ/አፍቴክር/ በጣም መጤን ያለበት ጉዳይ ነው። ምክንያቱም የሚመነጨው ኃይል ወጪ፣ አስተማማኝነት፣ እና የሚያመጣው አካባቢያዊ እና ማህበራዊ መዘዞች ላይ ቀጥተኛ ተጽእኖ ስለሚኖረው ነው።

የኃይል ግዢ እና ተመን ላይ ከግምት ውስጥ መግባት ያለባቸው ነገሮች

ገዥው ከላይ የተዘረዘሩት ውሳኔዎች ላይ ለመድረስ ባለው ሂደት ውስጥ የጨበጠውን እውቀት ታጥቆ በኃይል ገበያው ውስጥ ያሉ ተሳታፊዎች የሚፈለገውን ነገር ለማቅረብ ያላቸውን ፍላጎት እና የዋጋ ጥናት ማካሄድ ይችላል። ይህም በሁለት መንገድ ሊሰራ ይችላል።

ተመራጭ የሆነው መንገድ ውድድር ያለበት የጨረታ ጥሪ ማቅረብ ነው። አብዛኛውን ጊዜ ይህ የሚደረገው ተጫራቾች ፕሮፖዛላቸውን እንዲያቀርቡ ደንቡን የተከተለ የይፋ ጥሪ ሲቀርብላቸው ነው። ይህ የፕሮፖዛል ጥሪ የሚፈለገው የኃይል መጠን፣ የቴክኖሎጂ አይነት እና ሃይል ማመንጫው የተፈለገበትን ቦታ ለይቶ ያስቀምጣል። ይህንን መረጃ በመጠቀም አመንጫዎች አርስ በአርስ በመፎካከር ያላቸውን ብቃት፣ የማመንጫ ሃይሉ ግንባታን ወጪ ምን ያህል መሸፈን እንደሚችሉ እና በተቻለ መጠን የተሻለ የዋጋ ተመን በሚያስገቡት ፕሮፖዛል ውስጥ ያሳያሉ። ተረካቢው ገዥ/አፍቴክሩም/ የሚመረጠው ፕሮፖዛል በጊዜ ሂደት ውስጥ ሳይቆራረጥ አስተማማኝ የሆነ የሃይል አቅርቦትን እና ለተጠቃሚው የተሻለ ዋጋን የሚያረጋግጥ እንዲሆን የቀረበውን ዋጋ ያወዳድራል፤ የፋይናንስ አቅምን ይገመግማል እንዲሁም ብቃታቸውን ይመዘናል።ይህ ዘዴ፣ በይፋ ጥሪ ሳይደርግላቸው በራሳቸው ፕሮፖዛል ካስገቡ ድርጅቶች ጋር ድርድር ውስጥ ከመግባ ይልቅ የተሻለ እና ተፎካካሪ ውጤት ያስገኛል ተብሎ ይገመታል።

ጥሪ ሳይቀርብላቸው በራሳቸው ፕሮፖዛል ካስገቡ ድርጅቶች ጋር የሚደረግ ድርድር የኃይል አጥረት ችግር የተንሰራፋባቸው ሃገሮች ውስጥ ድንገተኛ ነገር በሚፈጠርበት ጊዜ የሃይል ግዢን ለማፋጠን ጥቅም ላይ ይውላል። እንዲህ አይነቱ ዘዴ የሃይል ግዢ ስምምነት ማዕቀፍ በሌለባቸው የሰልጣን ክልሎች/ጁሪስዲክሽኖች/ ውስጥም ስራ ላይ ሊውል ይችላል። ጥሪ ሳይቀርብላቸው የሚመጡ ፕሮፖዛሎችን ለመጠቀም ሲታሰብ ግልጽነት እና ለሚወጣው ገንዘብ ተመጣጣኝ የሆነ አገልግሎት እንደሚሰጥ ለማረጋገጥ በቂ የሆነ የቁጥጥር ሲስተም መዘርጋት አስፈላጊ ነው።

የስምምነት ፈርማ

አንዳንድ ተፎካካሪዎች ያሉበት ጨረታ በሚካሄድበት ጊዜ፣ ሊመጡ የሚችሉ ተጫራቾች በሚያስገቡት ሰነድ ውስጥ ለወደፊቱ የሚመጣውን ስጋት የመወጣት ኃላፊነትን ከግምት ውስጥ እንዲያስገቡ ለማሳሰብ ረቂቅ የሃይል ግዥ ስምምነት ለጨረታ ጥሪ ከተዘጋጨው ሰነድ ጋር አብሮ ይካተታል። ጥሪ ሳይቀርብላቸው ለሚመጡ ፕሮፖዛሎች ግን ረቂቅ የማስገባት አማራጭ ያለው ተረካቢው ገዥ/አፍቴክር/ ነው።

ህ የሚያደርገውም የፕሮፖዛልን አዋጪነት እና ውጤታማነት ላይ ተገቢውን ጥናት (due diligence) ካካሄደ በኋላ ነው።

የሃይል ግዢ ስምምነቱ የመጀሪያ ረቂቅ አንዳንዴ ከኃይል አመንጨው ሊመጣ ይችላል። ነገር ግን ኃይሉን ለመግዛት ፍላጎት ስላለው እና ለመጨምሮ አመታት የስምምነቱ ሰነድ ላይ ተመስርቶ መሰራት ስለሚጠበቅበት የመጀመሪያውን የግዢ ስምምነት ረቂቅ የማዘጋጀቱን ስራ **ሙያዊ ብቃት ካለው የህግ ባለሙያ** ጋር በመነጋገር ተረካቢው ገዥ/አፍቴክሩ/ ቢያዘጋጀው ይመከራል። ብዙ ጊዜ የሁለትዮሽ እና የብዙ ሃገራት የልማት ተቋማት የመንግስት አካላት ለሆኑ ተረካቢ ገዥዎች የህግ አገልግሎት ለማግኘት የሚችሉበት የብድር አገልግሎቶች ይሰጣሉ።

አንዳንዴ ደግሞ ተረካቢ ገዥ ለኢንዱስትሪ አገልግሎት የሚውል ከፍተኛ መጠን ያለው ሃይል ተጠቃሚ ስለሚሆን አመንጨው የመጀመሪያውን ረቂቅ የኃይል ግዢ ስምምነት ለተረካቢው በማቅረብ ፕሮፖዛሉ በሚገባበት ወቅት አብሮ እንዲመዘን የሚያደርግበት ሁኔታ አለ።

አንዳንዴ ተስማሚዎቹ ወገኖች የህግ ግዴታ ውስጥ የማያስገባ የቅድመ ስምምነት ፊርማ (memorandum of Understanding) ማስፈርን እንደአማራጭ ሊጠቀሙ ይችላሉ። ይህንንም የሚያደርጉት በወቅቱ የደረሱባቸው ስምምነቶችን ወረቀት ላይ ማቀመጥ ሲፈልጉ ነው። ግን እንዲህ አይነት የስምምነት ሰነድ ዝርዝር ጉዳይ ውስጥ ብዙ ጊዜ ስለማይባ እና በስተመጨረሻም በኃይል ግዥ ስምምነት ስለሚተካ፤ ሁልጊዜም መወሰድ ያለበት እርምጃ ላይሆን ይችላል።

ድርድር እና ስምምነቶች

የሃይል ግዥ ስምምነቱ ረቂቅ እንደ ተመንጭኖሎጂ እና ቦታን የመሳሰሉ ዋና ዋና ጉዳዮችን አካቶ ይይዛል። ተዋዋይ ወጎች ሊስማሙባቸው የሚሰፈሩ ሌሎች ጉዳዮችም ይዳስሳሉ። አብዛኛውን ጊዜ የመጀሪያው ረቂቅ የኃይል ግዥ ስምምነት ከተዘጋጀ በኋላ፤ አመንጨውና ተረካቢው ገዥ አብረው በመቀመጥ የተለያዩ ነጥቦች ላይ ድርድር ያካሂዳሉ። ከተሳካም ስምምነቱን እስከዳር የሚያደርሱበት ደረጃ ላይ ይደርሳሉ። በድርድሩ ወቅት ሁለቱም ወገኖች የህግ ምክር እንዲሁም በቂ የገንዘብ መጠን ካለ ደግሞ መሃንዲሶች እና የገንዘብ አማካሪዎችን ማሳተፍ እንዳለባቸው ሳይጠቀስ አይታለፍም።

እነዚህ አማካሪዎች የተለያዩ ሃላፊነቶች እና ስጋቶች ለተገቢው ወገን እንዲሰጡ ከማድረግ አንጻር ለተዋዋዩቹ ጠቀሜታ ይኖራቸዋል። ይህ ሁለቱም ተዋዋይ ወገኖች የገቡበትን ስምምነት በደንብ እንዲረዱት የሚያደርግ ድግምግሞሽ የበዛበት የድርድር ሂደት ሲሆን ግቡም በስተመጨረሻ ሁለቱም ወገኖች ሊከውኑ እና ሊገዙበት የሚችሉበት ስምምነት ላይ መድረስ ነው።

በሰሰተኛ ወገን አበዳሪዎች የሚሰሩ ፕሮጀክቶች ላይ የኃይል ግዢ ስምምነቱ ተጠናቋል ተብሎ እንዲታሰብ አበዳሪዎቹ በስምምነቱ ምችት ሊሰማቸው ይገባል። ምንም እንኳን ተዋዋይ ወገን ባይሆኑም የአመንጫውን ወጪ በብድር ስለሚሸፍኑ ይህን ብድር ለመክፈል የሚያስችለውን ለወደፊቱ የሚገኝ ገቢ የሚስተዳድረው ሰነድ (የኃይል ግዥ ስምምነት) ለነሱ ተሰማሚ መሆኑን ማረጋገጥ ይፈልጋሉ።

በመሆኑም አበዳሪዎቹ ገንዘብ ያበደሩት ኃይል አመንጫው ወገን ከስምምነቱ በሚያገኘው ገንዘብ እነሱን መክፈል እንዲችል በሃይል ግዢ ስምምነቱ ውስጥ የተቀመጡትን ዝርዝር ጉዳዮች ማጥራት ብሎም ማሻሻል ይፈልጋሉ።

የኃይል ግዥ ስምምነቱ ቢፈረምም እንኳን አበዳሪዎቹ ማብራሪዎች እና ማሻሻያዎች እንዲካተቱ ይፈልጋሉ። እንዲህ አይነት ማሻሻያዎች ከኃይል ግዥው ስምምነት ጋር አባሪ ሆነው ሊጠናቀሩ ወይም "ቀጥተኛ ስምምነት" በሚል ስያሜ በሌላ ሰነድ ሊዘጋጁ ይችላሉ። እንዲህ አይነቱ ቀጥተኛ ስምምነት በተረካቢው ገዥ፤ በአመንጫው እና በአበዳሪው መካከል የሚፈረም ሲሆን በኃይል ግዥ ስምምነቱ ላይ በአበዳሪው ፍላጎት የተደረጉ ማሻሻያዎችን፤ አመንጫው ብድሩን መክፈል በሚያቅተው ጊዜ ስምምነቱን ለአበዳሪው እንዲስተላልፍ ወይም እንደ ኮላተራል እንዲያቀርብ በስምምነቱ የተቀመጡ ዝርዝር ነጥቦች ላይ የተረካቢው ገዥ/አፍቴክር/ ፍቃደኝነትን፤ እንዲሁም የአበዳሪውን ጣልቃ የመግባት መብት አካቶ ሊይዝ ይችላል።

የኃይል ግዥ ስምምነቱ በስራ ላይ ከመዋሉ በፊት ተዋዋሮቹ ወገኖች እያንዳንዳቸው ይህ ስምምነት በከፍተኛ አስተዳደር፤ በፓርላማ ወይም ህግ አውጪ አካል፤ በተቆጣጣሪ አካል እንዲሁም በማንኛውም ሌላ የመንግስት ተቋም መጽደቅ እንዳለበት ማጣራት ይኖርባቸዋል።

የውሉ መጽደቅ እና ፍቃድ ማግኘት ለወደፊቱ ለሚኖው አፈጻጸም እና ለሚፈጥረው የረዥም ጊዜ ግንኙነቶች በጣም አስፈላጊ ነው።

ከላይ የተዘረዘሩትን ፍሬ ነገሮች ማጠቃለያ

ከሃይል ግዥ ስምምነቱ በፊት

- **ተመን፣ ቴክኖሎጂ እና ቦታ:** የኃይል ግዥ ስምምነቱ ከመርቀቁ በፊት ተረካቢው ገዥ በጀታቸው ምን ያክል እንደሆነ፤ ምን አይነት የማመንጫ ቴክኖሎጂ መጠቀም እንደሚፈልጉ እና የመንጨው ሃይል የሚፈለግበትን ቦታ ማጣራት እና መወሰን አለባቸው።

- **ቴክኖሎጂ:** የኃይል ማመንጫ ቴክኖሎጂ ምርጫ የሚቀርበው ሃይል አስማማችነት እና ወጪ ላይ ቀጥተኛ ተጽእኖ ያለው በመሆኑ ለተረካቢው ገዥ(አፍቴክር) ትልቅ ውሳኔ ነው።
- **ቦታ:** ተረካቢ ገዢዎች /አፍቴክርስ/ (እንዲሁም አመንጪዎች) የማስተላለፍ ወጪን ለመቀነስ እና የነዳጅ ምንጮችን ለማግኘት የሚመነጨው ኃይል በተቻለ መጠን ለተጠቃሚው ወገን እና ከኃይል ፍርግርጥ ጋር ለሚገናኝበት ቦታ አቅራቢያ እንዲሆን ማድረግ ይኖርባቸዋል።

የሃይል ግዥ እና የታሪፍ መጠን ላይ ከግምት ውስጥ ሊገቡ የሚገባቸው ነገሮች:

- **የግዥ አማራጮች:-ይፍ የፕሮፖዛል ጥሪ -** ግልጽነትን እና ከወጪ የሚመጣጠን አገልግሎትን ለማግኘት ተረካቢው ገዥ ይፋ የሆነ የጨረታ ጥሪ አቅርቦ አመንጪዎችን በግልጽ ቢያወዳድር ተመራጭ ይሆናል። ጥሪ ሳይደረግላቸው የሚመጡ ፕሮፖዛሎች በድንገተኛ ጊዜ እና የሃይል ችግር በተንሰራፋባቸው ሃገሮች ውስጥ የሃይል ግዥ ሂደቱን ለማፋጠን አንዳንዴ ጠቀሜታ ላይ ይውላሉ። ግልጽነት እና ተመጣጣኝ አገልግሎት መኖሩን ማረጋገጥ ግን ተገቢ ነው።
- **ጥራት ወሳኝ ነው:** ተረካቢው ገዥ አመንጪ ሲመርጥ ዋጋን ብቻ ተመስርቶ ሳይሆን ጥራትን እና ከዚህ በፊት አመንጪው በስራው ላይ ያለውን ውጤታማነት/ስነምግባር ከግምት ውስጥ በማስገባት ነው።

የኃይል ግዥ ስምምነቱን ማርቀቅ

- **እስከራብቶው ማን እጅ ነው:** ተረካቢው ገዥም ሆነ አመንጪው የመጀሪያውን ረቂቅ ሊያዘጋጁ ይችላሉ። በአብዛኛው ግን የተረካቢው ገዥ ድርሻ ነው።
- **የህግ አማካሪ ወሳኝነት:** ተረካቢው ገዥ የኃይል ግዥ ስምምነቱን በሚያረቅበት ሰአት ብቃት ያለው የህግ ባለሙያ ማማከር አለበት።

ድርድር እና አጨራረስ

- **ዝርዝር ጉዳዮች:** ተረካቢው ገዥም ሆነ አመንጪው የተጣለባቸውን ሃላፊነት እና የሚመጡ ስጋቶች አጠቃላይ መስማማት እንዲችሉ እና ግዴታቸውን እንዲወጡ ለድርድር መቅረብ አለባቸው
- **የማይወራው እውነታ-የአብዳሪዎች ተሳትፎ:-** ከሶስተኛ ወገን በሚመጣ ብድር የሚሰሩ ፕሮጀክቶች ላይ የሚደረግ የኃይል ግዥ ስምምነት ተተናቋል የሚባለው ለአብዳሪው ተስማሚ ሲሆን ነው። ስምምነቱን አመንጪው እና ተራካቢው ገዥ ቢያጠናቅቁ እንኳን አብዳሪው መልሶ ሊያስከልሰው ይችላል።

በሰዕሉ ላይ የሚታዩ የተለያዩ የስምምነት አይነቶች ተቀምጠዋል።

ሌሎች የፕሮጀክት ስምምነቶች

የኃይል ግዥ ስምምነቱ ግዥ እና ሽያጭን የሚያስተዳድር ቢሆንም አብረው የሚሄዱ እና ከገንዘብ ግንባታ እና አፈጻጸም ጋር የተያያዙ ሌሎች ተዛማጅ ውሎችም ይኖራሉ።

የሚመጡ ስጋቶችን ከአድልኦ ነጻ በሆነ መንገድ ለመመደብ እነዚህ ውሎች ከኃይል ግዥ ስምምነቱ ጋር መስማማት እና መቀናጀት አለባቸው። ለምሳሌ የስምምነቱ ጊዜ ሳያልቅ ብድር መክፈሉ እንዲረጋገጥ የሃይል ግዥ ስምምነቱ ቆይታ ከብድሩ ጊዜ ገደብ ጋር አንድ ላይ መቀናጀት አለበት።

በተጨማሪም፣ የምህንድስና ግዢ እና ግንባታ ውል (ኢፒሲ ኮንትራት)፣ የአስተዳደር እና እደሳ ስምምነቶች (ኦ ኤንድ ኤም)/የረዥም ጊዜ የአገልግሎ ስምምነቶች (ኤልቲኤስኤ) በአጠቃላይ በሃይል ግዥ ስምምነቱ ውስጥ ስለ ኃይል ማመንጫው ንድፍ፣ግንባታ፣ክንዋኔ፣ እና እድሳት የተቀመጡትን ዝርዝር ሁኔታዎችን ማወቅ፣ እንዲሁም ከነሱ ጋር መስማማት እና ለነሱ መገዛት ይኖርባቸዋል።

የከዚህ ቀጥሎ የተቀመጡት ለሃይል ፕሮጀክት የሚያስፈልጉ ተያያዥ የፕሮጀክት ስምምነቶች ናቸው።

- **የፍቃደኝነት/ክዋኔ ስምምነት:** ይህ ለሃይል አመንጫው ማመንጫውን የመስራት፣ ፋይናንስ የማድረግ፣የመገንባት እና የማስተዳደር መብት እንዲሁም የመነጨውን ኃይል ለተረካቢ ገዥ የማቅረብ መብት ይሰጣል።
- **ከሃይል ፍርግርጥ ጋር ለመገናኘት የሚደረግ ስምምነት:** ኃይል ማመንጫው ከሃይል ፍርግርጥ ጋር እንዴት እንደሚገናኝ የሚዳኝ ስምምነት ነው።
- **የነዳጅ አቅርቦት ስምምነት/የጅምላ አቅርቦት ስምምነት:** የነዳጅ አቅርቦት እና ጥራት መኖሩን ለማግኘት የሚደረግ ስምምነት ነው።
- **የነዳጅ ማገዳገሻ ስምምነት:** ነዳጅ ከአቅራቢው ወደ ሃይል ማመንጫው ለማጓጓዝ የሚደረግ ስምምነት ነው።
- **የምህንድስና፣ የግዥ እና የግንባታ ስምምነት (ኢፒሲ ስምምነት):** ለሃይል ማመንጫው ንድፍ፣ ለማኔገሎቹ እና እቃ ግዥ፣ እንዲሁም ለግንባታ የሚሰጠውን ዝርዝር ሁኔታዎች እና ግዴታዎች ያስቀምጣል። የምህንድስና ግዥ እና ግንባታ ሃላፊነቶች ተበታትነው በተለያየ ውል ሲሸፈኑ ከላይ የተጠቀሱ ሃላፊነቶችም በየውሉ ሊከፋፈሉ ይችላሉ።

የማስተዳደሪያና የእድሳት ስምምነት (አ ኤንድ ኤም):
ማመንጫውን የሚያስተዳድረው እና ለእድሳቱም ሃላፊነት የሚኖርበት ተቋምን መብት የሚያስቀምጥ ስምምነት ነው።

- **የረዥም ጊዜ የአገልግሎት ስምምነት (ኤል.ቲ. ኤስ. ኤ):**
የኃይል ግዥ ስምምነቱ ስራ ላይ በሚውለበት ጊዜ ለማመንጫው የሰርቪስ አገልግሎት የሚሰጥ

- **የብድር ስምምነት:** የኃይል ማመንጫውን ወጪ ለመሸፈን አብዳረው ለአመንጪው አካል ገንዘብ እንዲያበድረው ኃላፊነት የሚጥልበት ስምምነት ነው።

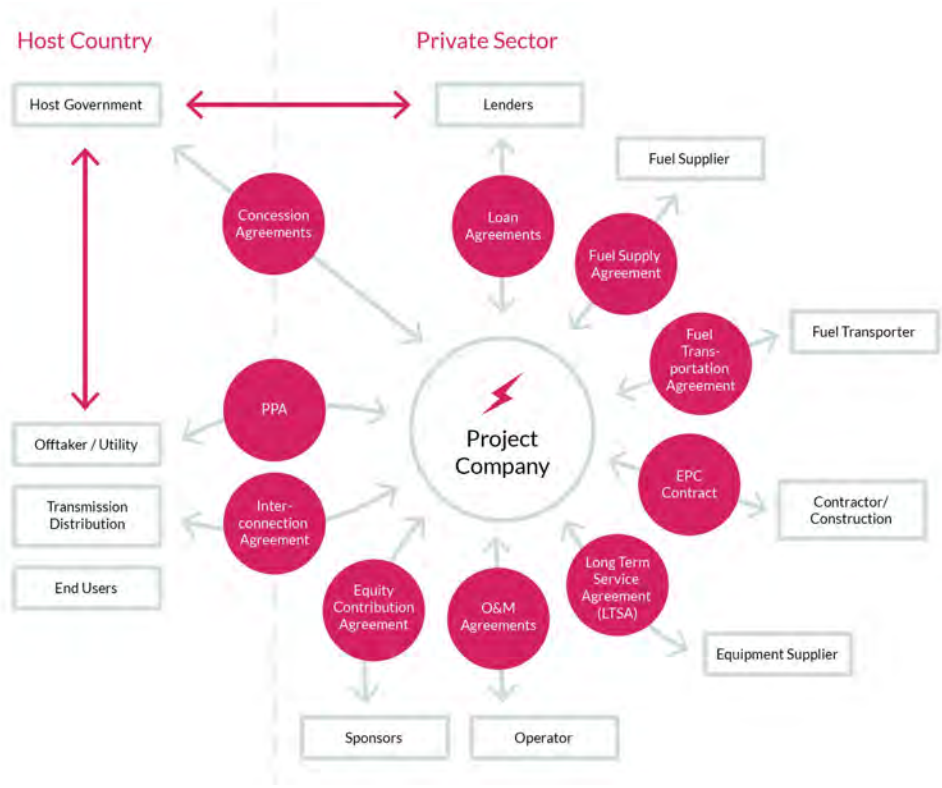
- **የካፒታል/ወረት/ መዋጮ ስምምነት:** የኃይል ማመንጫ ባለቤቶቹ በሶስተኛ ወገን አብዳሪ የማይሸፈነውን የማመንጫ ወጪ ካላቸው ካፒታል ወይም ሌሎች እዳዎች ከተከፈሉ በኋላ የሚከፈል እዳ ብድር እንዲሸፍኑ የሚያደርግ ስምምነት ነው።

- **የመንግስት /ሉአላዊ ተቋም/ ድጋፍ ስምምነት:** ተረካቢው ገዥ እና ሌሎች በፕሮጀክቱ ውስጥ የሚሳተፉ የመንግስት ተቋማት ብድርን በአግባቡ ለመጠቀም ብቁ እንደሆኑ ለማመልከት መንግስት ተቋማት የሚሆንበትን በአዲተሮች የተጻፈ ብቁነታቸውን የሚያረጋግጥ ደብዳቤ፤ አክሲዮን የመሸጥ እነ የመግዛት አማራጮች፤ እና ሌሎችንም የሶስተኛ ወገን/ የመንግስት ድጋፎችን ያጠቃልላል።

- **ብድር ላይ የድጋፍ ስምምነት:** ከፊል የሆነ የአዳ ሃላፊነትን ለመወጣት የሚደረግ ድጋፍ፤ የባንክ ሌተር ኦፍ ክሬዲት ወይም ኤስከሮው ስምምነቶች እና የስፖንሰር ድጋፍ ስምምነቶች ነው።

- **ቀጥተኛ ስምምነት:** በአብዳሪዎቹ እና ተብዳሪ ወገኖች መካከል ያለውን ግንኙነት የሚስተዳድር ነው።

-

የሃይል ግዥ ስምምነት ኃላፊነቶች አጠቃላይ አይታ

በሃይል ግዥ ስምምነት ውስጥ የገዥው ዋና ሃላፊነት የተስማሙበትን ታሪፍ መክፈል በሚገባው ጊዜ ገደብ ውስጥ መክፈል መቻል ነው። የሻጩ ወገን ዋና ሃላፊነት ደግሞ ስምምነቱ እና የሚመለከተው ህግ በሚያዘው አግባብ መሠረት የሃይል ማመንጫውን መገንባት ማስተዳደር እና ማደስ፤ከዚያም የተፈለገውን መጠን ያህል ሃይል ማቅረብ ይሆናል።ነገር ግን የወገኖቹ ኃላፊነቶች እዚህ ላይ የሚያቆሙ አይደሉም።

ተጨማሪ ኃላፊነቶች በቀዳሚነት (1) ግዥ እና የአፈጻጸም አስተማማኝነትን የተመለከቱ (2) የኃይል ማስተላለፍ እና ከሃይል ፍርግርጥ ጋር መገናኘትን የተመለከቱ (3) ከአብዳሪዎች ጋር የሚኖረውን አሰራር የተመለከቱ (4) የተለያዩ ፍቃዶችን የተመለከቱ (5) የሃይል

ማመንጫው/ማስተላለፊያው የሚያርፍበትን ቦታ የመጠቀም መብትን የተመለከቱ (6) የመድን ዋስትናን የተመለከቱ ይሆናሉ።

TH

በአብዛኛው እነዚህ ሃላፊዎች በአንድ ተዋዋይ ወገን ትከሻ ላይ የሚያርፉ ሳይሆኑ፤ በዙ ወገኖች የሚጋሩት እና ሃይል ማመንጫው ያለበትን ሁኔታ እና ያረፈበት ቦታ ላይ በመመርኮዝ ከአንድ ወገን ወደሌላ ወገን የሚቀያየሩ ናቸው፡፡

	ገዢ	ሻጭ
ቀዳሚ/ዋና/ ኃላፊዎች	ክፍያን መፈጸም	የሃይል ማመንጫን መገንባት እና ማስተዳደር
አስተማማኝነት	የክፍያ አስተማማኝነት	የአፈጻጸም አስተማማኝነት
ሃይል ማስተላለፍ/ማገናኘት	ማስተላለፍ/ማገናኘት (የታጨቀ/ያልተከፋፈለ እና አንድ አንዳንድ ያልተከፋፈለ)	ማስተላለፍ/ማገናኘት (አንዳንድ ያልተከፋፈለ)
ከአብዳሪዎች ጋር ያለ ስምምነት	ቀጥተኛ ስምምነት	የገንዘብ አቅርቦት
ፍቃዶች	ከፍቃዶች ጋር በተገናኘ አርዳታን ማቅረብ/በገዥው ወገን	ፈቃዶችን ማግኘት
መሬት	መጠቀሚያ ቦታን ማቅረብ/ መሬት እንዲያገኙ እርዳታ	መሬት ማግኘት
የመድን ዋስትና	ከአቅም በላይ የሆኑ ችግሮች ሲፈጠሩ፤ ፤የፕሮጀክት መመገታት	ከአቅም በላይ የሆኑ ችግሮች ሲፈጠሩ እና ብርን ወዘተ....
ከአካባቢው የሚገኙ ነገሮች	-	ጉልበት፤ ማቴሪያል እና ማሸነሪ
ስራ መጨረስ/የአገልግሎት ዘመን ማብቂያ	-	ስራውን መጨረስ እና ማመንጫው የአገልግሎት

ጊዜን በተመለከተ ታሳቢ መደረግ ያለባቸው ነገሮች

የሃይል ግዥ ስምምነቱ በአብዛኛው ጊዜን በተመለከተ ለአመንጨውም ሆነ ለተረካቢ ገዥው ብዙ ሃላፊነቶችን ያስቀምጣል። ሁለቱም ወገኖች እነዚህን ድንጋጌዎች ልብ ሊሉ እና ከተቀመጠላቸው ሃላፊነት ጋር ምቹት ሊሰማቸው እንዲሁም በሰአቱ አለማድረስ የሚያመጣውን ሰብብ ሊያስተውሉ ይገባል።

እነዚህ ከጊዜ ጋር የተያያዙ ሃላፊነቶች የሚከተሉትን ያካትታሉ፡

- የኃይል ማመንጫ ስምምነቱ ስራ ላይ የሚውልበት ጊዜ
- የብድር እና የፕሮጀክት ስምምነት ቅድመ-ሁኔታዎችን የመጨረስ እና ስምምነቱ ውስጥ ያሉትን
- ድንጋጌዎች የማሟላት ቀንገደብ
- የንግድ እንቅስቃሴ ከመጀመሩ በፊት የሀይል ማመንጫውን ብቃት የመፈተሻ ቀንገደብ
- ከሃይል ፍርግርጥ ጋር ለማገናኘት የሚያስፈልጉትን እና ሌሎች ተዛማጅ ተቋማትን ሠርቶ ማጠናቀቅ
- የነዳጅ አቅርቦት መጀመሪያ ቀንገደብ
- የፕሮጀክት /ኢንፎይስ/ የማስገቢያ እና የመክፈያ ቀንገደብ
- አቅምን ለመፈተሻ የተቀመጠ ቀንገደብ
- ለተለያዩ ደንብ መተላለፎች ማስተካከያ ቀንገደብ
- ውል እንዲቋረጥ ማመልከቻ የማስገቢያ ቀንገደብ
- የግጭት መፍቻ ቀንገደብ

የተቀመጡት ቀንገደቦች ቅደም ተከተላቸውን የጠበቁ መሆኑን ማረጋገጥ ያስፈልጋል። ለምሳሌ ከሃይል ፍርግርጥ ጋር የማገናኘት እና የነዳጅ አቅርቦት መጀመሪያ ቀን ወደ ንግድ እንቅስቃሴ ለመግባት ከተቀመጠቀው ጊዜ ገደብ በፊት መሆን አለበት።

ለሃይል ማመንጨቻዎች የሚኖር የገንዘብ አቅርቦት

የገንዘብ አቅርቦት መስህብ (ባንክቢሊቲ)

የገንዘብ አቅርቦት መስህብ (ባንክቢሊቲ) አንድ ፕሮጀክት በአባዳሪዎች ዘንድ ያለውን ተቀባይነት እና በብድር ገበያው ውስጥ የገንዘብ አቅርቦትን እያሰሰ ያለው ፕሮጀክት የሽፋን አድማስን ያመላክታል። ነገር ግን አንድ ፕሮጀክት ከገንዘብ ባንኮች በተጨማሪ ከልማት ፋይናንስ ተቋማት እና የግል ፋይናንሲንግም (ፕራይቪት ኤኩዊቲ) ጭምር የገንዘብ አቅርቦት ሊያገኝ ይችላል።

በመሆኑም የገንዘብ አቅርቦት መስህብ ማለት ከአንድ ምንጭ ብቻ ሳይሆን ከማንኛውም ምንጭ ብድርን የመሳብ አቅም ተደርጎ ሊታሰብ ይችላል።

የሃይል ግዥ ስምምነቱ ለገንዘብ አቅርቦት መስህብነት የሚጫወተው ሚና

የሃይል ግዥ ስምምነቱ ለገንዘብ አቅርቦት መስህብነት ቁልፍ ነው። ለአንድ አይነተኛ የሃይል ፕሮጀክት አንድ የገቢ ምንጭ ብቻ ነው ያለው- በሃይል ግዥ ስምምነቱ መሰረት ከገዥው የሚመጣ ክፍያ። ገዥው መክፈል ካልቻለ ፕሮጀክቱ አባዳሪዎቹን ለመክፈል አዳጋች ነው የሚሆንበት።

የሃይል ግዥ ስምምነቱ የሃይል ፕሮጀክቶችን ልዩ መልክ ለማስተናገድም እገዛ ይኖረዋል። የሃይል ማመንጨትን ልዩ የሚያደርገው በክልል ውስጥ የሆኖ እና ቁጥጥር የበዛበት መሆኑ ነው። ከቦታ ቦታ መጓጓዣ ከሚችሉ እንደ ሃይድሮካርቦን፣ ሚኒራል እና ሌሎች ውድ ብረታ-ብረቶች በተለየ፣ ከሚያገለግለው ገበያ ጋር በቅርብ መቆራኘት አለበት። በተመሳሳይ ሁኔታ የኤሌክትሪክ ተጠቃሚዎች ላይ የሚጣለው የዋጋ ተመን የሚወስነው በገበያው ሳይሆን በተቆጣጣሪ አካል ነው። በመሆኑም የሃይል ግዥ ስምምነቱ በዋጋ እና በፍላጎት ላይ ያለውን አለመረጋጋት ለመፍታት ስለሚሞክር በጣም አስፈላጊ ነው። በፍላጎት ደረጃ የሃይል ግዥ ስምምነቱ የረዥም ዘመን የመግዛት ሃላፊነትን ስለሚያስቀምጥ ለአመንጨው የማይቋረጥ የገቢ ምንጭ ለተረካቢው ገዥ ደግሞ የማይቋረጥ የኤሌክትሪክ አቅርቦትን ይሰጣል። ከዋጋው አንጻር ደግሞ የሃይል ግዥ ስምምነቱ ለፕሮጀክቱ የቴክኖሎጂ እና የአዳ አይነት የሚስማማ የዋጋ ተመን ቀመር ስለሚኖረው፣ እስከ ፕሮጀክቱ ማብቂያ ዘመን ድረስ ይሄንን እንደ ሞዴል መጠቀም ይቻላል። ይህ ደግሞ የሃይል ግዥ ስምምነቱ ሃይል ለማመንጨት የሚያስፈልገውን እውነተኛ ወጪ የሚያንጸባርቅ የዋጋ ተመን እንዲያቋቁም ይረዳዋል።

የገንዘብ አቅርቦት መስፈርቶች ላይ ሊኖሩ የሚችሉ ስጋቶች

በሃይል ፕሮጀክት ገንዘብ አቅርቦት ላይ፤ ለአባዳሪዎች ሊኖር የሚችለው ጥቅም ያበደሩት ገንዘብ ከነወለዱ እና ሌሎች ስምምነት ላይ የተደረሱባቸውን ክፍያዎች ሲከፈሏቸው ነው። ነገር ግን የአዳ አቅራቢዎች ቋሚ ገቢ ላይ ግዙፍ ወጪ ስለሚያደርጉ እና ክፍያቸው ደግሞ ፕሮጀክቱ በሚያመጣው ገቢ ብቻ የተወሰነ ስለሆነ የፕሮጀክቱ ሰነዶች እና ስፖንሰሮች ጥንካሬ ወደ ንግድ ሊያስገባ የሚችል እንዲሆን ውትወታ ያደርጋሉ። ለክ እንደሌሎቹ ተዋዋይ ወገኖች፤ አባዳሪዎችም ፕሮጀክቱ ሙሉ ለሙሉ ሳይሳካ ቀርቶ (በተለይም ገና በግንባታው ምእራፍ ላይ እያለ) ሊፈጠር የሚችለውን አስጊ ሁኔታ መቀነስ ይፈልጋሉ። ስራ በሚጀምርበት ወቅት ደግሞ ዋነኛ የሚያሳስባቸው ነገር ገቢው እዳን ለመሸፈን በቂ ነው አይደለም የሚለው ጉዳይ ነው።

ከታች የተዘረዘሩት የገንዘብ አቅርቦትን ለማግኘት ታሳቢ መደረግ ያለባቸው ነገሮች ናቸው። እነዚህ ነገሮች በደንብ ሽፋን ካላገኙ ፕሮጀክቱ የገንዘብ አቅርቦት የማግኘት እድሉ አነስተኛ ነው።

የአገልግሎት ዘመን: የሃይል ግዥ ስምምነቱ የአገልግሎት ጊዜ ርዝማኔ እዳው ተከፍሎ እስኪያልቅ የሚያቆይ መሆን አለበት። እዳው በሰአቱ ተከፍሎ የሚያልቅ ከሆነ (ከወለድ ውጪ ዋናው እዳ በመክፈያው ጊዜ ተሸኛኛ የሚያልቅ ከሆነ የሃይል ግዥ ስምምነቱ ቀሪውን እዳ በሌላ የገንዘብ አቅርቦት መሸፈን እስኪሟሟልበት ጊዜ ፤ ቆይታ ሊኖረው ይገባል።

- **የጋጥ ተመን: አባዳሪዎች** በሃይል ግዥ ስምምነቱ ስር የሚከፈለው ተመን ላይ እርግጠኝነት መኖሩን ማየት ይፈልጋሉ።
- **በህግ እና በታክስ ሊኖሩ** የሚችሉ ለውጦች: በፕሮጀክቱ የቆይታ ጊዜ ውስጥ ለሚመጡ የህግም ሆነ የታክስ ለውጦችን ተከትሎ የሚመጣ ስጋት አባዳሪዎች አያስተናግዱም።
- **የተረካቢ ገዥ ለብድር ብቁ መሆን:** ተረካቢው ገዥ ከዚህ በፊት ከእዳ መክፈል ጋር ያለው ልምድ ብቁ ካልሆነ አባዳሪዎቹ ሌሎች ተጨማሪ ወጪ ያላቸው እና ውስብስብ የሆኑ ጥቅል የብድር ድጋፎች እንዲኖር ይፈልጋሉ። በአደጉ ገበያዎችም ጭምር አበዛኛውን ጊዜ ተረካቢ ገዥዎች የገንዘብ አቅርቦት ማምጣት የሚችል ፕሮጀክት ለመቅረጽ በቂ እዳ የመክፈል ልምድ የላቸውም። የስፖንሰሮች ጥራት: አባዳሪውም ሆነ ተረካቢው ገዥ የባለቤቶቹን ልምድ፤ ዝና (በፊት የሚኖረው ስም)፤ እና ጥንካሬ ታሳቢ ያደርጋሉ።
- የስፖንሰሮች ጥራት: አባዳሪውም ሆነ ተረካቢው ገዥ የባለቤቶቹን ልምድ፤ ዝና (በፊት የሚኖረው ስም)፤ እና ጥንካሬ ታሳቢ ያደርጋሉ።
- **ደረሰኝ እና ክፍያ:** ብዙ ያልተከፈለበት የሃይል አቅርቦት እንዳይኖር እና እዳውም በጊዜው እንዲከፈል ለማስቻል፤ ተረካቢው ገዥ ለአመንጪው የሚከፍልበት ጊዜ ተቀራራቢ (በየሩ ወይም በየ ሁለት ሳምንቱ) መሆን አለበት። እንዲህ ተቀራራቢ በሚሆንበት ጊዜ አባዳሪዎች የክፍያ ወይም የብር አቅርቦት ችግር ሲኖር በቶሎ እንዲያውቁ ይረዳቸዋል።

- **የገንዘብ ምንዛሬ/ስሌት:** የሃይል ግዥ ስምምነት ክፍያ እና ስሌት ብዙ ጊዜ እዳን ለመክፈል በሚያስፈልገው የገንዘብ ምንዛሬ ነው የሚተመኑት። እንዲህ ካልሆነ የውጪ ምንዛሬ መዋዠቅ ሊያመጣው የሚችለውን ስጋት የሚያስቀር ዘዴ እንዲሁም የውጭ ምንዛሬ ልዩነቶችን ከግምት ውስጥ የሚያስገባ የተመን ቀመር ስምምነቱ ውስጥ ሊኖር ይገባል። በዛ ላይ ጥቅም ላይ የሚውለው የገንዘብ ምንዛሬ አስተማማኝነት የሚያጠራጥር ከሆነ አበዳሪዎቹ በውጪ ምንዛሬ እንዲከፈላቸው ሊጠይቁ ይችላሉ። እንደዚህ ካልሆነ ደግሞ ተረካቢው ገዥ ወይም መንግስት ተገቢው ምንዛሬ ተለውጦ እንደሚከፈል ዋስተና መስጠት አለባቸው።
- **ማብቂያ ጊዜ:** አበዳሪዎች ተረካቢው ገዥ የረዥም ጊዜ የግዥ ሃላፊነቶቹን ማምለጥ እንዲችል አይፈልጉም። ምክንያቱ ደግሞ ፕሮጀክቱ ያለገቢ ቀርቶ እዳን መክፈል ሳይችል እንዳይቀር ነው። ሻጩ እዳውን በሚዘልበት እና ከአቅም በላይ የሆኑ አደጋዎች በሚፈጠሩበት ወቅት ገዥው ፕሮጀክቱን እንዳያቋርጥ ትኩረት ማድረግ አለባቸው። ፕሮጀክቱን የሚያቋርጥበት ሁኔታ ቢኖር እንኳን ብድራቸውን እንደሚከፈል ማረጋገጥ ይፈልጋሉ።
- **በገዢው በኩል ብድር መክፈል ካልተቻለ ሊኖር የሚገባው ማስተካከያ:** ተረካቢው ገዥ ገንዘብ መክፈል ካቃተው ወይም ክፍያውን እንደሚፈጽም ማስተማመኛ ካልሰጠ አበዳሪው ፕሮጀክቱን የማቋረጥ መብት ያለው መሆኑን እና ይህንንም መብት መጠቀም መቻሉን አበዳሪዎች ማረጋገጥ ይፈልጋሉ።
- **የአበዳሪ መብት:** በሚያበድሩት ገንዘብ እና ቀጥተኛ ስምምነቶች መሰረት የፕሮጀክቱን ቋሚ ንብረቶች ተያዥ ለማድረግ በፕሮጀክቱ እጃቸውን የማስገባት/የመሳተፍ/ መብታቸው በስምምነቱ እንዲደነገግ ይፈልጋሉ።
- **በገዢው በኩል ብድር መክፈል ካልተቻለ ሊኖር የሚገባው ማስተካከያ:** ተረካቢው ገዥ ገንዘብ መክፈል ካቃተው ወይም ክፍያውን እንደሚፈጽም ማስተማመኛ ካልሰጠ አበዳሪው ፕሮጀክቱን የማቋረጥ መብት ያለው መሆኑን እና ይህንንም መብት መጠቀም መቻሉን አበዳሪዎች ማረጋገጥ ይፈልጋሉ።
- **የአበዳሪ መብት:** በሚያበድሩት ገንዘብ እና ቀጥተኛ ስምምነቶች መሰረት የፕሮጀክቱን ቋሚ ንብረቶች ተያዥ ለማድረግ በፕሮጀክቱ እጃቸውን የማስገባት/የመሳተፍ/ መብታቸው በስምምነቱ እንዲደነገግ ይፈልጋሉ።

ከላይ የተዘረዘሩት ነገሮች ጠቃሚ መመሪያ ሊሰጡ ቢችሉም የገንዘብ አቅርቦት መስጠትን በየጊዜው የሚለዋወጥ ሃሳብ ነው። የብድር ገበያው ዛሬ የሚጠይቀው(የሚቀበለው) ነገር ነገ (ከሚጠይቀው) ከሚቀበለው ነገር ጋር ሊለያይ ይችላል። የሃይል ፕሮጀክቶች የሚጠቀሙበትን ቴክኖሎጂ፣ ያላቸውን መጠን፣ ስፋት፣ ይዘት እና የሚገነቡበትን ቦታ በመመልከት ገበያው የሚፈልገው ምንድነው (አብዛኛውን ጊዜ የገበያ ተሳታፊዎች በተለምዶ የሚቀበሏቸው ነገሮች ስናስብ ማለት ነው) የሚለውን ነገር በእርግጠኝነት ለመናገር አስቸጋሪ ነው። ከዛም በላይ ደግሞ አንዳንድ የሃይል ፕሮጀክት ላይ ልምድ ያላቸው ሰዎች የፕሮጀክት ድርጅቱን የሚጠቅሙ ድንጋጌዎች (ዝርዝር ሁኔታዎች) ያሉበትን ስምምነት አበዳሪው እንዲያጸድቅ ማግባባት ይችላሉ። በሌላ መልኩ ደግሞ አበዳሪዎች ስጋቶችን ለመሸፈን ተያዥ ወይም ሌላ የብድር ዋስትና (ከስፖንሰር ወይም ከተረካቢው ገዥ) እስካገኙ ድረስ በፕሮጀክት ደረጃ የተቀመጡ ልዩ ሁኔታዎችን እና

ስጋቶችን ለመቀበል ፍቃደኛ ሊሆኑ ይቻላሉ።

በመጨረሻም አንዳንድ የሃይል ገበያዎች ፤ በተለይም በበለጸጉ ሃገራት፤ በጣም የዳበሩ እና አሰራራቸውም የሚታወቅ ስለሆነ ፕሮጀክቱ የገንዘብ አቅርቦት መስህብ እንዲኖረው የሃይል ግዥ ስምምነት መኖር እራሱ አስፈላጊ ላይሆን ይችላል። በተለይም ደግሞ ያለ ቅድመ ስምምነት ሃይል ለመገበያየት በቂ ፍላጎት እንዳለ ገለልተኛ ወገን እስካረጋገጠ ድረስ አንድ ቋሚ ገዥ ሳይኖራቸው ማንኛውም ገዥ ሲመጣ እንዲገዛ ለሸቀጥ የቀረቡ ማመንጫ/መቻላት ፖወርፕላንት/ ፕሮጀክቶች ሊነደፉ ይችላሉ። አንዴ ፕሮጀክቱ ከተጠናቀቀ በኋላ ማመንጫው ሃይል ለገበያው ማቅረብ ይችላል። ነገር ግን በበለጸጉ ሃገራትም ቢሆን የረዥም ጊዜ የሃይል ግዥ ስምምነት አለመኖር ፕሮጀክቱን ለከፍተኛ የወለድ ተመን ሊያጋልጠው ይችላል። ስለዚህ በተለመደው መንገድ የገንዘብ አቅርቦት የሚሰብ የሃይል ግዥ ስምምነት በማንኛውም ቦታ በተለይም ደግሞ በታዳጊ ሃገራት የሃይል ገበያዎች ውስጥ ተመራጭ ነው።

የገንዘብ አቅርቦት መስህብነት ሊያሳስበን የሚገባው ለምንድነው?

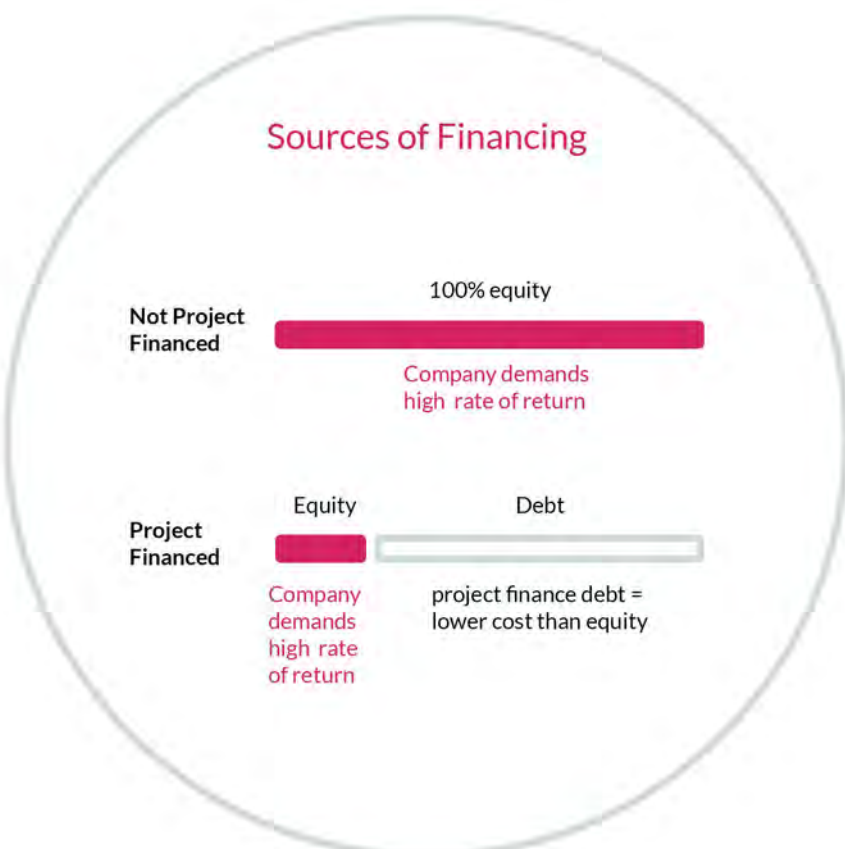
ለምን የሃይል ግዥ ፕሮጀክቶች ብድር ያስፈልጋቸዋል? ወጪው ለምን በትላልቅ የንግድ ስፖንሰሮች አይሸፈንም? ለምን መንግስት እነዚህን ፕሮጀክቶች በራሱ አይገባም? ፕሮጀክት ነድፎ፣ ገንቦቶ የሃይል ግዥ ስምምነት ላይ መደራደር በራሱ ከባድ ነገር ነው። ታዲያ በዚህ ላይ ደግሞ አበዳሪዎችን ለማስደሰት መጨናነቅ ለምን ያስፈልጋል? የገንዘብ አቅርቦት መስህብ ሊያሳስበን የሚገባው ለምንድነው? ከላይ የተጠቀሱት እና መሰል ጥያቄዎች ፖሊሲ ቀራጭ አካላት ላይ ሊጫሩ ይችላሉ።

አንድ እርምጃ ወደኋላ ራቅ ብለን ስናስበው አንድ የሃይል ማመንጫ ሊነረው የሚችለው ግብ አስተማማኝ ሃይል በተቻለ መጠን ዝቅ ባለ ዋጋ ማቅረብ መቻሉ ነው። ብድር፤ በተለይም ደግሞ ለፕሮጀክት ተብሎ የሚሰጥ ብድር ደግሞ፤ ውድ ነው። ነገር ግን ሌሎች የገንዘብ አቅርቦት ምንጮች ደግሞ የበለጠ ውድ ወይም በተለያዩ ምክንያት ስራ የማያሰሩ ሊሆኑ ይችላሉ።

በመጀመሪያ ደረጃ መንግስት የሃይል ማመንጫ ፕሮጀክቶች ሊገቡ ይችላሉ። ነገር ግን አብዛኛውን ጊዜ አይደርጉትም። ምክንያቱም የሃይል ማመንጫ ፕሮጀክቶች በጣም ውድ እና ሌላ ቦታ ሊውል የሚችል ግዙፍ ካፒታልን ለረዥም ጊዜ አስረው የሚያስቀምጡ ናቸው።

መንግስት ከልማታዊ የፋናንስ ተቋማት የገንዘብ አቅርቦት ሊያገኝ ይችላል። ነገር ግን መንግስት ከነዚህ ተቋማት የሚገኝን ገንዘብ በጥንቃቄ መመበደብ መቻል አለበት። በተጨማሪም ከእነዚህ ተቋማት ገንዘብ ማግኘት መቻሉ አበዳሪዎችን ምቹት እንዲሰማቸው ለማድረግ የሚኖረውን ጥረት አያስቀረውም።

ፕሮጀክቶች በሚሰሯቸው ትላልቅ ድርጅቶች ወጪም ሊሸራኑ ይችላሉ። ነገር ግን በዚህ መልኩ ሲሰራ አብዛኛውን ጊዜ የመንግስት አካላት ብዙም ወጪን እንደማይቀንስ ቶሎ ይረዳሉ። ይህ ለምን ይሆናል? ትላልቅ ድርጅቶች በትንሽ ወለድ (በተለይም ከፕሮጀክት ፋይናንሲንግ ይልቅ እጅግ ባህሰ ወለድ) ከካፒታል ገበያው ብድር የማግኘት እድላቸው ሰፊ ነው። በዚህም ምክንያት ፕሮጀክቱ ላይ ወጪ መቆጠብ ይችላሉ፤ ተብሎ ቢጠየቅ መልሱ አዎ አንዳንድ የፕሮጀክት ድርጅቶች ከካፒታል ገበያው ወጪ ያልበዛበት ብድር ሊወስዱ ይችላሉ፤ ነገር ግን ስራ አስኪያጆቻቸው እና(ገንዘብ ያዥ ክፍላቸው) ማንኛውንም የኢንቨስትመንት ውሳኔ ሲወስኑ በእጅ ያለውን ገንዘብ ጠቅላላ እንደ ወረት/ኤክዌቲ/ ስለሚያስቡት እና ከኤክዌቲ ደግሞ ብዙ የትርፍ መጠን ስለሚጠበቅ፤ የሚያገኙት/የቆጠቡት/መጠን እንደጠበቁት ሳይሆን ይቀራል። የሚከተሉት ሁለት ስእሎች ለገንዘብ አቅርቦት ያሉትን ሁለት አይነተኛ አማራጮች ለማሳየት ይሞክራል

ከላይ እንደሚታየው ከሆነ ጥቂት ካፒታል ፕሮጀክቱ ውስጥ በኖረ መጠን ለፋይናንሲንግ የሚያስፈልገው ወጪም ይቀንሳል። የሚያመጣው ወጪ መጠን ፕሮጀክቱ የሚፈልገው የገንዘብ አቅርቦት ውስጥ በብድር ድርሻው መጠን ይለየያል። (እያንዳንዱ የብድር ድጋፍ ተጨማሪ ወጪ የሚያወጣ ነው።) ወረቱ (ኤክዊቲ) በሚፈልገው የአክሲዮን ትርፍ መጠን እና የብድሩ ወለድ መጠንም ወጪው ላይ ልዩነት ያመጣል።

ምንም እንኳን ትላልቅ ድርጅቶች በአነስተኛ ወጪ ከካፒታላቸው ለፕሮጀክቱ ገንዘብ ማቅረብ ቢችሉ እንኳን ከሂሳብ መዝገባቸው ውጪ ያለ የገንዘብ አቅርቦት ሊጠቀሙ ይችላሉ። ይህንንም የሚያደርጉት ብድሩ ሂሳብ መዝገባቸው ውስጥ እንዲታይ ሳይፈልጉ ሲቀሩ ነው። አንዳንድ አበዳሪዎችም ቢሆኑ ለተወሰነ አላማ ብቻ ከዋና ድርጅቱ ተገንጥለው የተቋቋሙ ኤስ.ፒ.ቪዎችን ማበደር ይፈልጋሉ። ምክንያቱም ደግሞ እንደዚህ አይነት ድርጅቶች ከዋና ድርጅቱ በተለየ ሃላፊነት ስላላባቸው ሌላ ብድር ላይኖርባቸው ይችላል።

ቀለል ባለ መልኩ ስናየው የገንዘብ አቅርቦት መስህብ አስፈላጊ የሆነው ፕሮጀክቱ በውጪ የገንዘብ አቅርቦት ሲሰራ በአጠቃላይ ወጪ ስለሚቆጥብ ነው።

የፕሮጀክት የገንዘብ አቅርቦት እና የድርጅት የገንዘብ አቅርቦት በአጠቃላይ ሲታይ

ፕሮጀክት የገንዘብ አቅርቦት ማለት ለአንድ ፕሮጀክት (1) ለወደፊቱ ያመጣል ተብሎ በሚገመተው የገቢ ፍሰት እና (2) የቋሚ ንብረቶቹ ዋጋ ላይ በመመርኮዝ ብድር ሲቀርብ ማለት ነው። ለፕሮጀክት የሚቀርብ ገንዘብ ብዙ ጊዜ ተበዳሪዎቹ የፕሮጀክት ባለቤቶች ላይ የመክፈል ሃላፊነት አይጥልም። አበዳሪዎቹ ፕሮጀክቱ ከሚያስገባው ገቢ፤ ወይም ደግሞ አያድርስና ብድር በሰአቱ ካልተከፈለ ፕሮጀክቱ ውስጥ ያሉ ቋሚ ንብረቶችን በመውረስ ገንዘባቸውን ያገኛሉ እንጂ ባለቤቶቹን ገንዘብ እንዲያመጡ ማስገደድ አይችልም።

ብዙ ጊዜ በፕሮጀክት የገንዘብ አቅርቦት ውስጥ የፕሮጀክቱን ቋሚ ንብረቶች በባለቤትነት የሚይዝ እና የሃይል ግዥ ስምምነቶችን፤ የፋይናንሲንግ እና ፕሮጀክት ስምምነቶችን የሚፈጽም ለዚህ አላማ የተቋቋመ ልዩ ድርጅት ይመሰረታል።

አበዳሪዎቹ የፕሮጀክቱ የባንክ ሂሳቦች እና እዛ ውስጥ ያለ ተቀማጭ ወይም የብድር ገንዘብ ላይም ድርሻ ይኖራቸዋል።

አበዳሪዎች ሁሉም የፕሮጀክት ሂሳቦች እና በእነዚህ ሂሳቦች ውስጥ ያለው የገንዘብ ፍሰት ላይ ጥብቅ የሆኑ መመሪያዎችን ሊያስቀምጡ ይችላሉ። በተለይም ደግሞ የፕሮጀክት ድርጅቱ እስከተወሰነ አመት ድረስ ምንም አይነት የትርፍ ክፍፍል ወይም የገንዘብ ክፍፍል እንዳያደርግ ሊያግዱት ይችላሉ። አሁን ያለው አሰራር ሲታይ አብዛኛው የሃይል ፕሮጀክቶች ብድርን የመመለስ ሂደት ባለቤቶቹን እንዳይነካ ገደብ ተጥሎበት የገንዘብ አቅርቦት የሚያገኙ ናቸው። በመሆኑም አበዳሪዎች ገንዘብ የማስመለስ አማራጫቸው ስለተገደበ ብዙ የድጋፍ ሰነዶች በተለይም ደግሞ ስፖንሰሮች እና ተያገሮች/ጋራ-ንተርስ) ይፈልጋሉ።

አበዳሪዎች ገንዘባቸውን ለማስመለስ ባላቸው ፍላጎት ምክንያት እና ፕሮጀክቱ ውስጥ በሚደረሱ ውሳኔዎች በተለይም ደግሞ በገንዘብ ፍሰት፤ ቋሚ ንብረት ላይ መዋዕል ነዋይ ለማፍሰስ በሚደረግ ውሳኔዎች ላይ በሚኖራቸው ከፍተኛ ተሳትፎ /ጣልቃ ገብነት/ ምክንያት የፕሮጀክት የገንዘብ ስምምነት በጣም በዝርዝር የተቀመጡ እና በተለየ መልኩ በጥንቃቄ የተዘጋጁ ውስብስብ ስምምነቶች ላይ መድረስን ይጠይቃል። ይህ ደግሞ የህግ አማካሪ

እነዚህ አይነቶቹን ስምምነቶች እንዲያረቅ እና እንዲያደራጅ የሚከፈለውን ወጪ ጨምሮ ብዙ ለብዙ የግብይት ወጪ/ተራንዝአክሽን ኮስት/ ይዳርጋል።

በአንጻሩ ለድርጅት የሚሰጥ የኮርፖሬት የገንዘብ አቅርቦት ገንዘብ በሚቀበለው ተቋም የሂሳብ መያዣ ሰነድ ላይ ይመረከዛል። አበዳሪዎች ተቋሙ ውስጥ ያሉት ማንኛውም ቋሚ ንብረቶችን በመውረስ ብድር ማስመለስ ይችላሉ። ነገር ግን ምንም አይነት ቋሚ ንብረቶች ላይ ምንም አይነት security interest የላቸውም። የገንዘብ ፍሰቱ ላይ ምንም አይነት ገደብ አይጣልበትም። የስምምነት ሰነዶቹም በጣም ቀላል/ያልተወሳሰቡ ናቸው።

ገንዘብን ከፕሮጀክት የገንዘብ አቅርቦት ከማግኘት ይልቅ ከድርጅት የገንዘብ አቅርቦት ማግኘት ወጪ ሊቀንስ ይችላል። ግን የድርጅት የገንዘብ አቅርቦት ብዙ ጊዜ የሚያገኙት ከዚህ በፊት ጥሩ ብድርን የመክፈል ልምድ ያላቸው ተበዳሪዎች ሲኖሩ እና ገንዘብ አቅራቢዎቹ ደግሞ አዎጪ የሆነ ብድሩ ተመልሶ የሚሸጥበት ድህረ ገበያ መኖሩን ሲተማመኑ ነው። በተለይም የካፒታል ገበያዎች ከግንባታ ጋር ተያይዘው ሊመጡ የሚችሉ የስጋት ሃላፊነቶችን አይቀበሉም። ከላይ እንደተጠቀሰው አንዳንድ የፕሮጀክት ድርጅቶች በዝቅተኛ ወጪ የካፒታል ማርኬት የገንዘብ አቅርቦት ሊያገኙ ይችላሉ። ነገር ግን ይህ ዝቅተኛ ወጪ የገንዘብ አቅርቦት ወደ ፕሮጀክቱ ይተላለፋል ብሎ መገመት ያዳግታል። ምክንያቱም የፕሮጀክቱ ድርጅት ከወረቱ/ኤክዊቲው/ከፍተኛ የትርፍ መጠን ስለሚጠብቅ ነው።

ቀጥተኛ ስምምነት

ቀጥተኛ ስምምነት ተረካቢው ገዥ የማመንጫው ፕሮጀክት ድርጅት ለአብዳሪዎቹ የሰጠውን ቋሚ ንብረት ወርሶ ብድር የማስከፈል መብት/security interest/ እንደሚያውቅ በተለይም ደግሞ የፕሮጀክት ድርጅቱን መብቶች እና አብዳሪው ብድሩን ለማሰመለስ መውሰድ የሚችለውን አርምጃ በሚመለከት በሃይል ግዥ ስምምነቱ ውስጥ የተቀመጡትን መብቶች የሚያትት ሰነድ ነው። እነዚህ መብቶች ጣልቃ የመጣት መብቶች ተብለው ይጠራሉ።ቀጥተኛ ስምምነቱ በተረካቢው ገዥ፤ በፕሮጀክት ድርጅቱ፤ በአብዳሪዎች የሚፈረም ሲሆን በተረካቢው ገዥ እና በአብዳሪዎቹ መካከል የተገባውን የውል ስምምነት የሚስቀምጥ ነው።

የገንዘብ አቅርቦት የማግኘት ሃላፊነት የሚወድቀው በፕሮጀክት ድርጅቱ ላይ ቢሆንም፤ ተረካቢው ገዥ በአብዳሪው ጥያቄ መሰረት የሃይል ግዥ ስምምነቱን ማሻሻሻል እና ግልጽ ማድረግ ይጠበቅበታል። ከተቻለ እንደዚህ አይነት ማሻሻያዎች እና ጉዳዮችን ግልጽ የማድረግ ስራዎች የሚደረጉት የሃይል ግዥ ስምምነቱ በፕሮጀክት ድርጅቱ እና በተረካቢው ገዥ ከመፈረሙ በፊት ነው። ነገር ግን የሃይል ግዥ ስምምነቱ አስቀድሞ ከተፈረመ በኋላም ተረካቢው ገዥ የሚደረጉ ማሻሻያዎች እና ግልጽ የተደረጉ ነገሮች ላይ እንዲሰማሚ ይጠበቅታል። ይህ ካልተደረገ አብዳሪዎቹ የገንዘብ አቅርቦት ሊከለክሉ ይችላሉ። የሃይል ግዥ ስምምነቱ አስቀድሞ ከተፈረመ ቅያሪዎች በማሻሻያ መልኩ ወይም በቀጥታ ስምምነት አማካኝነት ወደሃይል ግዥ ስምምነቱ ሊካተቱ ይችላሉ።

አካባቢያዊና ማህበራዊ ግዴታዎች

የሃይል ማመንጫዎች ለሃይል አቅርቦት አስፈላጊ ናቸው፤ እናም ያስፈልጉናል! ግዙፍ፣ ባለከፍተኛ ድምጽ እና ውስብስብ ኢንደስትሪዎች ናቸው። በአካባቢው ነዋሪ ላይ የሚያስከትሉት ተፅዕኖ የሚከሰተው በግንባታ (ገወዙፍ መሳሪያዎች መሆናቸው፣ የመንገድ መጨናነቅ፣ ወዘተ. ጨምሮ) እና ሃይል በማመንጫት ስራ ላይ (የድምፅ፣ የአየርና የውሃ ብክለት በማስከተል) ወቅት ይሆናል። እናም እነዚህን የሚመለከተው አጠቃላይ የአገር ውስጥ ህግ የሚያካትታቸው፣ አስገዳጅም የሚያደርጋቸው በርካታ አካባቢያዊና ማህበራዊ ግዴታዎች አሉ። በተጨማሪም አብዳሪ አካላት የፕሮጀክት ግንባታው የብድር አካል አድርገውና እንዲከበሩላቸው የሚፈልጓቸው የራሳቸው የሆኑ አካባቢያዊና ማህበራዊ ግዴታዎች ይኖራሉ። በርካታ የልማት ፋይናንስ ተቋማት የIFC አካባቢያዊና ማህበራዊ የአፈፃፀም ደረጃዎች (<http://goo.gl/pNaCOv> ይመልከቱ) እንዲጠበቁላቸው ሲያስገድዱ ሌሎች እንደ የአፍሪካ ልማት ባንክ ያሉት በበኩላቸው የራሳቸው የሆኑ ደረጃዎች አሏቸው (የተቀናጀ የደህንነት ስርዓት - <http://goo.gl/hWTO5p> ይመልከቱ)። ከእነዚህም ባሻገር በርካታ የንግድ ባንኮች የኢኮኖሚ መርሆች (the Equator Principles (<http://www.equator-principles.com/> ይመልከቱ) ያስገድዳሉ። በቀላሉ ለማመሳከር አመቺ ይሆኑ ዘንድ እነዚህን መስፈርቶች በዚህ ክፍል "የአብዳሪ መስፈርቶች" በሚል የምንጠቀምባቸው ይሆናል።

ታሳቢ አካባቢ - ነክ ግዴታዎች

የተለያዩ የሃይል ማመንጫ ኢንደስትሪዎች የተለያዩ አሳሳቢ አካባቢ-ነክ ጉዳዮችን ያስነሳሉ። ለምሳሌ፡- በድንጋይ ከሰል የሚሰሩ የሃይል ማመንጫዎች የሰልፈር ዳይኮክሳይድ (sul- fur dioxide)፣ ናይትሮጅን አካላዊድና ብናኝ ንጥረ-ነገሮች (nitrogen oxide and dust particles)፣ ወደ አካባቢው የመልቀቅ መጠናቸው እንዲወሰን እንዲሁም የውሃ ብክለት እንዳያስከትሉ ግዴታ ይጣልባቸዋል። በተመሳሳይ ሁኔታ የሃይደሮ ኤሌክትሪክ ሃይል ማመንጫዎች ግንባታ የበርካታ የልማት ተነሿ ነዋሪዎች መፈናቀል፣ የደን ውድመት፣ የአካባቢ ስነ-ምህዳር መቃወስን የሚያስከትሉ የውሃ መጠን መቀነስ እና የውሃ አካላት አቅጣጫ የመቀየር ችግሮችን ሊያስከትሉ ይችላሉ። ማንኛውም ቴክኖሎጂ አካባቢያዊ ተፅዕኖ ከማስከተል ፈፅሞ የፀዳ አይሆንም።

በአካባቢ ላይ ተፅዕኖ የሚያስከትሉ ስጋቶችን በሚመለከት ተግባራዊ ምላሽ ለመስጠት ዝግጁ አለመሆን ከአካባቢው መንግሥት ዕገዳ የሚያስከትል ይሆናል። አካባቢያዊ ግዴታዎችን መወጣት አለመቻል የፋይናንስ ድጋፍ ሊያስከለክሉ ይችላል።

ታሳቢ ማህበራዊ ግዴታዎች

ከአካባቢያዊ ስጋቶች በተጨማሪ የአገር ውስጥ ህግና የአበዳሪ ተቋማት መስፈርቶች ከማህበራዊ ጉዳዮች ተያያዥ የሆኑ ግዴታዎችን ይጥላሉ። ከእነዚህ መካከል የአካባቢ ነዋሪዎች የሃይል ማመንጫ ግንባታን አስፈላጊነት የሚቀበሉ ስለመሆናቸው እና ከነዋሪዎች መፈናቀል ጋር የተያያዙ ጉዳዮች ይገኙባቸዋል።

የሰራተኛ መብቶች

የአገር ውስጥ ህግና ከላይ የተጠቀሱት የአበዳሪ አካላት መስፈርቶች ሁሉም ከሰራተኛ መብቶች ጋር ተያያዥነት ያሏቸው ግዴታዎችን ያስቀምጣሉ። እነዚህም ከሰራተኞች አያያዝ፣ በሃይል ማመንጫው መስራት የሚፈቀድላቸው ሰራተኞች ዝቅተኛ የዕድሜ መጠን እንዲሁም የሚከፈላቸው የክፍያ መጠን ከበርካታዎቹ መካከል የሚጠቀሱት ናቸው።

የአካባቢውን ነዋሪ የሚመለከቱ ጉዳዮች

የኤሌክትሪክ ሃይል ግዢ ስምምነቱ አካል ባይሆኑ ኖሮ ነዋሪዎች በአካባቢያቸው የሚተክል የሃይል ማመንጫ ከፍተኛ ስጋት የሚደቀንባቸው ይሆን ነበር። በዚህም ምክንያት የሁሉም አበዳሪ ተቋማት ግዴታዎች ከሚያካትቷቸው ቅድመ-ሁኔታዎች መካከል የሃይል ማመንጫዎች በአካባቢው የሚያስከትሉት ጉዳት እና የነዋሪዎች አያያዝ ምን ይመስላል፣ የሚሉት ጥያቄዎች በዋናነት ይገኙባቸዋል። የሃይል ግዢ ስምምነት አስፈላጊ በሚሆንበት ጊዜ ሁለቱም ወገኖች በአካባቢው ነዋሪዎች ላይ የሚያስከትሉት ስጋት ምን እንደሚመስል በመለየት አስቀድመው ነዋሪውን የማሳመን ስራን መስራት ይጠበቅባቸዋል።

የልማት ተነሿዎች

የሃይል ማመንጫ በመገንባት ሃይል ለማቅረብ አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝ የአካባቢው ነዋሪዎች ከስፍራቸው ለመነሳት ወይም ወደ ሌላ ተለዋጭ ስፍራ የመዛወር ፍቃዳቸውን ወይም ይሁንታቸውን ማግኘት እጅግ አስፈላጊ ነው። የልማት ተነሿነት ሲባል አካባቢን ለቆ መውጣትና በተለዋጭነት በሚዘጋጅ ስፍራ መስፈርን እንዲሁም ኢኮኖሚያዊ ጥቅም ማጣትን (የቀን ገቢንና ንብረት ማጣት ወይም የኑሮ መሰረት ከሆኑ ጉዳዮች መፈናቀል) ጨምሮ ጥሎ መሄድን ሊያመለክት ይችላል። ጉዳዩ አስገዳጅ በመሆኑ ምክንያት ነዋሪዎች ከስፍራቸው የሚፈናቀሉበት ሁኔታ ሲከሰት አበዳሪ አካላት ሊቃወሙና የገንዘብ ብድር የማይሰጡበት ሁኔታ ሊከሰት ይችላል። አስገዳጅ የልማት ተነሿነት ሲባል ነዋሪዎች ፍቃደኛ መሆን አለመሆናቸውን የሚገልፁበት አጋጣሚ ይኖርም ማለት ነው።

የሥርዓተ-ይዘት-ነክ ጉዳዮች

ለተሸሻለ የኤሌክትሪክ ሃይል አቅርቦት የሚኖር ተደራሽነት በባህርይው በአካባቢው ነዋሪዎች ላይ የሚያስከትላቸው ሥርዓተ-ይዘት-ነክ ተፅዕኖዎች ይኖራሉ። የዚህን የሃይል አቅርቦት ተጠቃሚነት ሙሉ በሙሉ ለማሳካት የሃይል ማመንጫው በሚኖርበት አካባቢ በሚኖሩ ዜጎች ውስጥ መታሰብ የሚገባቸው ሥርዓተ-ይዘት-ነክ ስልቶችን እንደ አንድ የአካባቢ ልማት መስፈርት መቀየስ ያስፈልጋል። ይህም በዘመናዊ የኤሌክትሪክ ምድጃዎች ነዋሪዎች መጠቀም የሚችሉበትን መንገድ ወይም የውሃ መስመር ዝርጋታ የመሳሰሉትን ማመቻቸት ይጨምራል።

የዋና ነጥቦች ማጠቃለያ

የሃይል ማመንጫ መሰረተ-ልማት ገፅታ

- **ሃይል ማመንጫት፡-** ይህ የኤሌክትሪክ ሃይልን ከበርካታ የኤሌክትሪክ ምንጮች የማግኘት ሂደትን ይመለከታል። ይህን ሃይል የማስተላለፍ ተግባር ከምንጩ ርቆ ወደ ሚገኘው ተጠቃሚ ከፍተኛ የኤሌክትሪክ ሃይልን የማጓጓዣ ስርዓት ነው። ስርጭት ሲባልም ይህን ሃይል ለተጠቃሚዎች ፍጆታ እንዲውል የማከፋፈል ዘዴ ነው።
- **የኤሌክትሪክ ኢንደስትሪ የአወቃቀር ስርዓቶች፡-** ሁለት ዓይነት የኤሌክትሪክ ኢንደስትሪ አወቃቀር ስርዓቶች አሉ፣ እነሱም፡- የቀጥታ (ከምንጩ) እና የተዘዋዋሪ የአቅርቦት ስርዓቶች ናቸው። በቀጥታ የሃይል ስርጭት ግብይት ስርዓት የሃይል ቁጥጥር የሚደረገው ከምንጩና ከተጠቃሚው መዳረሻ ነው። በአንፃሩ የተዘዋዋሪ የሃይል ስርጭት ስርዓት ቁጥጥር የሚከናወነው በማስተላለፊያውና በማከፋፈያው ላይ ይሆናል።
- **ተዋዋሪ ድርሻ፡-** የሃይል አምራቹ የዚህ አገልግሎት ሻጭና ባለቤት ነው። የሃይል ግዢ አቅራቢው ከፍል ደግሞ ይህን ሃይል ገዝቶ የሚያቀርበው አካል ይሆናል።

የኤሌክትሪክ ሃይል ግዢ ስምምነት

- **መሰረት፡-** የሃይል ግዢ ስምምነት ውል የኮንትራት ውሉ ዋንኛ አካል በመሆኑ የሃይል ሽያጭና ግዢ የሚያስተዳድር አካል ይሆናል።
- **የዕቅድና የማማከር አገልግሎት፡-** የሃይል ግዢ አቅራቢውና አምራቹ አካል የውል ስምምነት በመፈፀም ሁለቱም ወገኖች አውቀውና ፈቅደው ለውል ስምምነቱ ተገዢ የሚሆኑበትን ሁኔታ ይደራደራሉ። የሃይል ግዢ ስምምነቱ ውስብስብ ሂደት በመሆኑ ለዚህ ተግባር የቅድመ-ዕቅድና የማማከር አገልግሎት የሚሰጥ ሌላ አካል የሚያስፈልገው ይሆናል።
- **ተጫራቾች፡-** የሃይል ግዢው አቅራቢ አካል የሃይል አምራቾችን በጨረታ አወዳድሮ ቢመርጥ የተሻለ ነው። ከፍተኛ የሃይል አቅርቦት ችግራቸው ባለባቸው አገራት ውስጥ ያለጨረታ የሚመረጡ ሰነዶች ተቀባይነት ያገኛሉ። ይህም የሃይል ማምረትና ማቅረብ ተግባሩን ለማፍጠን ሲባል የሚፈጸም ነው።

የፋይናንስ ሽፋን

- **የከፍተኛ ሃብት ወጪዎች፡-** የሃይል ማመንጫ ፕሮጀክቶች ግዙፍና ሰፊ በመሆናቸው እጅግ ከፍተኛ ሃብት ይወጣቸዋል። ስለሆነም በሚገባ የተረቀቀና የተዘጋጀ የሃይል ግዢ ስምምነት ሰነድ በማዘጋጀት ከፍተኛ ወጪ ላለው ፕሮጀክት የሚያስፈልግ የፋይናንስ ሽፋንን መመሳብ መቻል አለበት።
- **የባንክ አገልግሎት፡-** የተሻለ የባንክ አገልግሎት ለፕሮጀክቱ ለመፍጠር (ማለትም ከፍተኛ ፋይናንስ ለመሳብ እንዲችል) የሃይል አገልግሎት ተደራሹ መንግሥት ዋስትናዎችና የብድር ማስገኛ ተግባራትን ማመቻቸት ይኖርበታል።

- **የክፍያ ዋስትና:-** አብዛኛውን ጊዜ ሁለቱ ተዋዋይ ወገኖች በሃይል ግዜ ስምምነት ውል መሰረት በሚፈጸሙ የክፍያ አፈፃፀም ሂደቶች የሚፈጠሩ እን ቅፋቶችን ለማስወገድ አቺ ስልቶችን ይቀይሳሉ።

አካባቢ-ነክ እና ማህበራዊ ግዴታዎች

- **የአገር ውስጥ ህግ:-** ይህ የአገር ውስጥ ህግ አካባቢያዊና ማህበራዊ ግዴታዎችን አካቶ ይይዛል።
- **የአብዳሪ አካል ግዴታዎች:-** በርካታ አብዳሪ አካላት እንዲፈጸሙላቸው የሚፈልጓቸው የራሳቸው የሆኑ አካባቢ-ነክና ማህበራዊ የአፈፃፀም ግዴታዎችን ያስቀምጣሉ (ለምሳሌ:- ዓለም-ዓቀፍ የፋይናንስ ኮርፖሬቲን የአካባቢ-ነክና ማህበራዊ መስፈርቶች - International Finance Corporation Environmental and Social Performance Standards፣ ኢ.ኳተር መርሆች - Equator Principles፣ እና የአፍሪካ የልማት ባንክ የተቀናጀ የደህንነት ማስጠበቂያ ስርአት - African Development Bank's Integrated Safeguard System ናቸው)።
- **አካባቢ-ነክ ግዴታዎች:-** የተለያዩ ሃይል ማመንጫ ዓይነቶች የተለያዩ አካባቢ-ክ ስጋቶችን ይፈጥራሉ፤ የትኛውም ዓይነት ቴክኖሎጂ ሙሉ በሙሉ ከስጋት ነፃ ሊሆን አይችልም።
- **ማህበራዊ ግዴታዎች:-** የአገር ውስጥ ህግና አብዳሪ አካላት እንዲከበሩላቸው የሚፈልጓቸው ከሰራተኛ መብቶች፣ ከአካባቢው ነዋሪ ተደራሽነትና ከልማት ተነሿነት/ተፈናቃይነትጋር ተያያዥነት ያሏቸውን ግዴታዎች ያስቀምጣሉ።

ገንዘብ ነክ ድንጋጌዎች

መግቢያ

ታሪፍ / ዋጋና ዋጋ ነክ ጉዳዮች / አወቃቀር

የኢሌክትሮኒክ ኃይል ግዢ

የሽያጭ ሰነድ ዝግጅትና ክፍያዎች

ለአገልግሎት ተጠቃሚ ግዴታዎች የብድር ድጋፍ

ለፕሮጀክቱ ከባንያ ግዴታዎች የብድር ድጋፍ

ከግብር ነጻ

የቁልፍ ነጥቦች ማጠቃለያ

መግቢያ

የኃግስ ፋይናንሲያዊ /ገንዘብ ነክ/ ደንቦች ከሁሉም የኃግስ ደንቦች እጅግ ጠቃሚዎቹ ለመሆናቸው የሚያከራክር አይደለም፤ ከመሠረቱ ኃግስ የግዢ ስምምነት ነውና! ሆኖም ጥያቄው በትክክል ምንድን ነው እየተገዛ ያለው እንዲሁም በምን ዋጋ? የሚለው ነው ።

የእነዚህ ደንቦች መሠረት ታሪፉ (ዋጋና ዋጋ ነክ ጉዳዮች/ አወቃቀር) ሲሆን ይህም ደግሞ ከባህርዩ ውስብስብ የሆነ የአቅምንና የኤነርጂን ዋጋ ለመተመን የሚውል ፎርሙላ (ቀመር) ነው። ታሪፉ የተዘጋጀው የግዢ ሂደቱ አንዳንድ ቅጾችን አካቶ ሲሆን (የኤሌትሪክ ሃይል ግዢ)፤ ይኸውም ወይ የጨረታ ውድድር አልያም የዋጋ መግለጫ ቅጾችን በመጠቀም ነው። ከፍተኛው ችግር ያለው የሽያጭ ሰነዶች ዝግጅትና ክፍያዎች ዝርዝር ውስጥ ነው (የሽያጭ ሰነዶች ዝግጅትና ክፍያዎች)። እንደ የኃይል ገበያዎችና የኃይል ፕሮጀክቶች ተፈጥሮአዊ ባህሪ፤ ሁሉም የብድርና በቀላሉ ወደ ጥሬ ገንዘብ ሊለወጥ የሚችል ንብረት አሳሳቢነት በሁለቱም የኃግስ ጎኖች እንዳሉ ናቸው፤ ይኸው ደግሞ ለተለያዩ የብድር ድጋፍ አስፈላጊነት ለአገልግሎት ተጠቃሚና (ለተጠቃሚ ግዴታዎች የብድር ድጋፍ) ለካምፓኒው ፕሮጀክቶች (ለካምፓኒ ፕሮጀክቶች የብድር ድጋፍ) ዳርጓል። ሌላው ቁልፍ ጉዳይ ለፕሮጀክቱ ከታክስ ነጻ የመሆን ምብት መሰጠት አለመሰጠት ነው(ከታክስ ነጻ)።

እነዚህ ሁሉ ስምምነቶች በከፍተኛ ሁኔታ ድርድር የሚካሄዱባቸው በመሆናቸው በኃግስ ላይ ለየት ያለ ውስብስብነት ይፈጥራሉ።

ታሪፍ / ዋጋና ዋጋ ነክ ጉዳዮች / አወቃቀር

ታሪፍ እጅግ ጠቃሚ ከሆኑት የማንኛውም ኃግስ ክፍሎች አንዱ ነው። በዚህ ምዕራፍ ውስጥ ታሪፍ የሚለው ቃል ሲገባ ጥቂት ክፍሎችን ያካተተ አድርጎ በመረዳት ነው ። አንደኛ ተጠቃሚው ለተደረገለት የዓቅም አቅርቦት ወይም የኃይል ምንጭ መፍለቅ ለፕሮጀክቱ ኩባንያ የሚከፍለውን ትክክለኛ ዋጋ ያጠቃልላል። በተጨማሪ ታሪፍ፣ ዋጋን ያማከሉ፤ ሰፊ ያሉ ደንቦችና ሁኔታዎችን ያካትታል። እነዚህ ሌሎች ደንቦች ተጠቃሚው ለፕሮጀክቱ ኩባንያ በየወሩ የሚከፍለውን ገንዘብ መጠን ይወስናሉ።

ይህ ክፍል የሚከተሉትን ያብራራል፡-

1. የታሪፍ /ዋጋና ዋጋ ነክ/መዋቅሮች ዓይነቶች (ዓቅም ተኮርና ዓቅም ተኮር ያልሆኑ) ይኸውም በተለምዶ በኃይል ግዢ ስምምነቶች የሚገኙ
2. ጥቅም ላይ እንዲውል የተደረገውን ዓቅም እና/ወይም እንዲመነጭ የተደረገውን ኃይል በአንድ መለኪያ ዋጋ ለመወሰን የሚውሉ ስልቶችን
3. በነዳጅ ኮንትራቶች ስር ያሉ ውሰድ-ወይም-ክፈል ግዴታዎች እንዴት ተጽዕኖ እንደሚፈጥሩ እናም በኃይል ግዢ ስምምነት ስር ባለው የታሪፍ ክፍያ እንዴት ሊንጸባረቅ እንደሚገባ
4. የኃይል ግዢ ስምምነት ጊዜ ርዝመት በታሪፍ ላይ እንዴት ተጽዕኖ እንደሚፈጥር

ለሚሰራጩና ለማይሰራጩ ቴክኖሎጂዎች የተለያዩ የታሪፍ /ዋጋና ዋጋ ነክ/መዋቅሮች ስራ ላይ ይውላሉ።

የሚሰራጩ ቴክኖሎጂዎች የሚያመለክተው በገዢው/ተጠቃሚው ሊሰራጩ የሚችሉ የቴክኖሎጂ ዓይነቶችን ነው፤ ይህም ማለት፤ ገዢው/ተጠቃሚው ለፕሮጀክት ኩባንያው፤ በእያንዳንዱ የስምምነት ጊዜ፤ የተወሰነውን የጉልበት (የኃይል) መጠን እንዲያመነጭ መመሪያ ሊያስተላልፍ (ግዴታውም ነው) ይችላል። የሚሰራጩ ቴክኖሎጂዎች ምሳሌዎች ሁሉንም ዓይነት ሙቀት ፈጣሪ ተቋማትን ለምሳሌ እንደ በጋዝ የሚሸከረከሩ ሞተሮች(ነጠላም ሆነ የተጣመረ ዑደት)፣ እርስበርስ የሚተጋገዙ በዲዛል ወይም ከባድ ነዳጅ ዘይት የሚሰሩ ኢንጂነሮች፣ እንዲሁም በከሰል የሚለኩሱ አመንጫ መሳሪያዎች፣ በተጨማሪ በውሃ ሃይል የመነጨ ኤሌክትሪክ መሳሪያዎች፤ ከአብዛኛው የፈሳሽ ወንዝ መሳሪያዎች በተለየ፤

የማይሰራጩ ቴክኖሎጂዎች በገዢው/ተጠቃሚው ሊሰራጩ የማይችሉ፣ ነገርግን ኃይል ሲኖር በተቀናጀ አውታር/መረብ/ አቅርቦቱ የሚሰራጩ፤ በአጠቃላይ ሁሉም ታዳሽ ቴክኖሎጂዎች፤ ከትላልቅ (ግድብ አቀፍ) ከውሃ ሃይል የሚመነጭ ኤሌክትሪክ በስተቀር፤ የማይሰራጩ ናቸው። የነዚህ የማይሰራጩ ቴክኖሎጂዎች ምሳሌዎች ገፋሰንና የፀሃይ ሃይልን ያጠቃልላሉ። ጉልበቱ ታዳሽ ሃይልን በመጠቀም ሊመነጭ ይገባል ሃይሉ አስካለድረስ ወይም (ከኮንስትራክት ደረጃ የፀሃይ ሃይል ፕሮጀክቶች(ኮፀሃ) ጋር በተያያዘ ማንኛውም ውስን የማጠራቀሚያ ዓቅም አጥረት ጊዜ፤ ጉልበቱ ይባከናል..

በዚህ ጉዳይ በሆነው ባህሪ የተነሳ፤ ለሚሰራጩና ለማይሰራጩ ቴክኖሎጂዎች የተለያዩ የታሪፍ (ዋጋና ዋጋ ነክ ጉዳዮች) አወቃቀር ጥቅም ላይ ውለዋል። ከዚህ በታች ያሉት ሁለት ክፍሎች፤ ሁለቱን፤ በተለምዶ የሚሰራጩና የማይሰራጩ ቴክኖሎጂዎች ላይ የሚተገበሩትን የተለያዩ የታሪፍ(ዋጋና ዋጋ ነክ ጉዳዮች) አወቃቀር ያብራራሉ።

የታሪፍ / ዋጋና ዋጋ ነክ መዋቅሮች ለሚሰራጩ ቴክኖሎጂዎች

የታሪፍ/ዋጋና ዋጋ ነክ ጉዳዮች/ አወቃቀሮች በዓመታት ውስጥ በተለያዩ የመወሰን ስልጣን እየተቀየሩ መጥተዋል፤ ይኸውም በበለጠ ብቃት የጉልበት ሃብትን ለማድረስ እንዲሁም የአከፋፈል ዘይቤዎችን በማሻሻል ኢንቨስትመንትን ለማበረታታት። የመጀመሪያዎቹ ታሪፎች ጉልበት/ኃይልን እና ዓቅምን ወደ አንድ ነጠላ ጉልበት/ኃይል ክፍያ አጠቃላሉት (በተለምዶ እንደሚገለጸው / በዶላር በኪሎዋት በሰዓት/ በ ኪዋሲ)።

ቀጣዩ የታሪፎች አሰራር ደግሞ **ውሰድ-ወይም-ክፈል** ግዴታን ጨመረ፤ ይኸውም ለሚጠበቀው የሽያጭ ደረጃ አስፈላጊ ምቹ ሁኔታ ዋስትና ይሆን ዘንድ፤

ሦስተኛው የታሪፍ አሰራር **ውሰድ-ወይም-ክፈል** የሚለውን ስነሃሳብ ከኤሌክትሪክ ታሪፎች አስወገደ፤(ሊተገበር ከሚገባው በነዳጅ አቅርቦት ስምምነት ውሰድ-ወይም ክፈል ግዴታዎች በቀር)፤

እንዲሁም ዓቅምና ጉልበት/ሃይል ክፍያዎችን አስተዋወቀ፤ ይኸውም አምራቾችን ከፍላጎት መዋዠቅ ለመጠበቅ እንዲሁም ተጠቃሚዎችን ለማያስፈልግ ጉልበት/ሃይል (ደግሞም ያልተሰራጨ ነው) ከመክፈል ግዴታ ለማዳን።

ዓቅም ተኮር ታሪፎች የተቀመሩት፤ በጉልበት/ሃይል-ብቻ እና ውስድ-ወይም-ክፈል መዋቅሮች ተተክለው ያሉትን እንቅፋቶች ለመድረስ ነው። እነዚህ ታሪፎች አወቃቀራቸው የኢንቨስተሮችንና ተጠቃሚዎችን ፍላጎት ኤኮኖሚያዊ ብቃት ባለው ሁኔታ ለማመጣጠን ነው።

ይህ ተፈጻሚ የሚሆነው፤ ፕሮጀክት ኩባንያው፤ ለሚከተሉት የሚውል በቂ የሆነ ገቢ ማግኘት አስተማማኝ እድል እንዳለው በማረጋገጥ ነው ይኸውም (i) ለፕሮጀክቱ የዋለውን መዋዕለ ንዋይ መልሶ መክፈል፤ እንዲሁም ተገቢ የሆነ ትርፍ ለፕሮጀክቱ ባለሃብቶች (ii) የፕሮጀክቱን ቋሚ ሥራ ማሰኬጃ መሸፈን መቻል፤ ገዢው/ተጠቃሚው ኃይል አመንጪውን ተቋም አንቀሳቀሰው ወይም አላንቀሳቀሰው። የገዢው/ተጠቃሚው ፍላጎቶች እንደተጠበቁ ናቸው፤ ምክንያቱም የገዢው/ተጠቃሚው ግዴታ ለቀረበለት ዓቅም መክፈል ነው፤ እንዲሁም በገዢው/ተጠቃሚው ለተሰራጨ ጉልበት/ሃይል ደግሞም በትክክል ሊደርስ የሚገባው ቦታ ለደረሰ።

በአጠቃላይ እነዚህ ታሪፎች ገዢው/ተጠቃሚው ለኩባንያው ፕሮጀክት በየወሩ የሚከፍለውን ያሳያሉ፡-

- ክፍያ (**የዓቅም ክፍያ**) ለገዢው/ተጠቃሚው የቀረበለት ለኃይል አመንጪው ተቋም፤ ገዢው/ተጠቃሚው ተቋሙን ተጠቀመበት አልተጠቀመበት እንዲሁም
- በMWh/ሚዋሰ/ (ወይም በ kWh/ኪዋሰ/) የሚከፈል ክፍያ፤ (**የጉልበት/ሃይል ክፍያ**) ለጉልበት/ሃይል ለተሰራጨና ለገዢው/ተጠቃሚው ለደረሰለት

የዓቅም ክፍያው፤ ፕሮጀክት ኩባንያው በኃይል ግዢው ስምምነት መሰረት፤ በቂ ገቢ በመሰብሰብ፤ የሚከተሉትን ማካሄድ ይችል ዘንድ የተሰላ ነው

1. የፕሮጀክቱን ብድሮች መልሶ መክፈል (እንዲሁም በአንዳንድ ሁኔታዎች ተያያዥ የሆኑ መሠረተ ልማቶች፤ እንደ ማስተላለፊያ መስመሮችን)
2. ለስፖንሰሮች /ደጋፊ አካላት/ የባለቤትነት ድርሻንና ተመሳሳይን በተመለከተ ትርፍን መክፈል (እንደ ባለድርሻ ብድሮች) ኢንቨስት ባደረጉት ላይ (እንዲሁም ፕሮጀክት ኩንያው አወቃቀሩ በገንባ-ሥራ-አስተላለፍ ላይ የተመሰረተ ከሆነ በስፖንሰሮች ኢንቨስት የተደረገውን የባለቤትነት ድርሻንና ተመሳሳይን፤ በኃግስ ደንብ መሰረት መመለስ)
3. በፕሮጀክት ኩባንያውና ንብረቶቹ ላይ የተሰሉ ከድርጅቱ ጋር የተያያዙ ሌሎች ግብሮችን መክፈል፤ እንዲሁም
4. ለቋሚ ሥራዎችና የጥገና ወጪዎች እንዲሁም በፕሮጀክቱ ለተፈጠሩ ማንኛውም ሌሎች ስምምነት የተደረገባቸው የፕሮጀክት ወጪዎች፤ ከስርጭት ጋር ከተያያዙት በቀር መክፈል.

የጉልበት/ሃይል ክፍያው የተሰላው ፕሮጀክት ኩባንያውን በቂ ገቢ መሰብሰብ ለማስቻልና በኃላፊ ስር ፕሮጀክት ኩባንያው

ጉልበት/ኃይልን ለማመንጨትና ለገዢው/ተጠቃሚው ለማድረስ የዋለውን ማንኛውንም የነዳጅ ወጪ መመለስ ማስቻል እና

በአመንጪው ተቋም እንደ ተመረተው ጉልበት/ኃይል መጠን መሰረት፤ ለሥራ ማስኬጃና ለጥገና የዋለውን ወጪ መክፈል

በዚህ የታሪፍ አወቃቀር ምክንያት፤ የፕሮጀክት ኩባንያው ለሚሰራጭ የወቅቱ ደረጃ አትኩሮት የለውም፤ ምክንያቱም የፕሮጀክቱ ኩባንያ ካፒታል እና ቋሚ ሥራዎችና የጥገና ወጪዎች በኃይል ክፍያው በኩል ተሸናፊነታል፤ ይኸውም ደግሞ ተከፋይ የሚሆነው የሚሰራጩን መጠን ቁብ ውስጥ ሳያስገባ ነው።

ስለዚህ፤ ለፕሮጀክት ኩባንያው፤ የገበያ ዓደጋን ለመሸፈን የዓደጋ ቅድመ ክፍያን ማስከፈል አስፈላጊ አይደለም። ከዚህ ጋር በተያያዘ፤ ይህ የታሪፍ አወቃቀር እውነተኛውን የፕሮጀክት ኩባንያውን ወጪዎች ምንነት ያሳያል፤ እንዲሁም ከኤኮኖሚያዊ ሥርጭት ደንቦች ጋርም አብሮ የሚሄድ ነው ።

የዓቅም ክፍያው (አንዳንድ ሰዓት መሠረት ያደረገ የዓቅም ክፍያ ተብሎ ይጠራል) ሲተነተን ስምምነት በተደረሰበት ወቅት ለቀረበ ለአያንዳንዱ MW ሜጋ ዋት (ያ የቀረበው MW/ሜዋ/ በትክክል ኃይል/ጉልበት ለማመንጨት ዋለም አልዋለ) የሚከፈል ዋጋ ነው። አያንዳንዱ የስምምነት ጊዜ፤ የዓቅም አቅርቦትን ጠቀሜታ፤ ለገዢው/ተጠቃሚው በዚያ ሰዓት ለማሳየት ይመዘናል።

$$HCP_i = (BCP_i + FOMC_i) \times PWF_i \times AvCap_i$$

በአያንዳንዱ ሰዓት የሚከፈለው ክፍያ እንዲህ ተብሎ ሊገለጽ ይችላል

ይኸውም፡-

HCP_i: - ይህ ማለት ሰዓታዊ የዓቅም ክፍያ በሰዓት መጠን ለ '፤

BPC_i :-ይህ ማለት ጠቅላላ የመሠረታዊ ዓቅም ዋጋ መጠን ለሰዓት '፤

FOMC_i :-ይህ ማለት የሰዓታዊ ቋሚ ሥራዎችና የጥገና ክፍያ መጠን ለሰዓት '፤

PWF_i-ማለት ወቅት መመዘኛ ፋክተር ለ ሰዓት '፤ (ይኸውም ቁጥር ሆኖ ልኩ ለምሳሌ በ 0.65 እና 1.5 ክልል ያለ፤ በስምምነቱ ጊዜ የዓቅምን ጠቀሜታ የሚያሳይ)፤ እና

AvCap_i- ማለት በፕሮጀክት ኩባንያው አቅርቦቱ እንዳለ የተገለፀ ዓቅም በሰዓት '፤

ሰዓታዊ የዓቅም ክፍያዎች በወሩ (ወር ወ) እያንዳንዱ ሰዓት ተከፋይ የሆኑት ይደመሩና የወሩን የዓቅም ክፍያ ይወስናሉ።

በዚህ አካሄድ ተጠቃሚው የሚከፍለው በትክክል ለቀረበለት ዓቅም ብቻ ይሆናል።

ምንም እንኳን ታሪፉ ብዙ ፎርሙላዎች/ስሌቶች/ ቢኖሩትም እንዲሁም ከላይ ከተገለጹት ጉዳዮች ውጪ በተጨማሪ ሌሎች ጉዳዮችንም የሚደርስ ቢሆንም (ለምሳሌ ደጋፊ ክፍያዎች፣ የሥራ መጀመሪያ ወጪዎች እና ሌሎች ተጨማሪ ዝርዝሮች) ይህ በጣም ጠቃሚ የሆኑትን ጉዳዮች የያዘ ፎርሙላ/ስሌት፤ ዘመናዊ ዓቅም ላይ የተመሰረተ ታሪፍ ቁልፍ ሃሳቦች እንዴት እንደሚገለጹ ምሳሌ ይሰጣል።

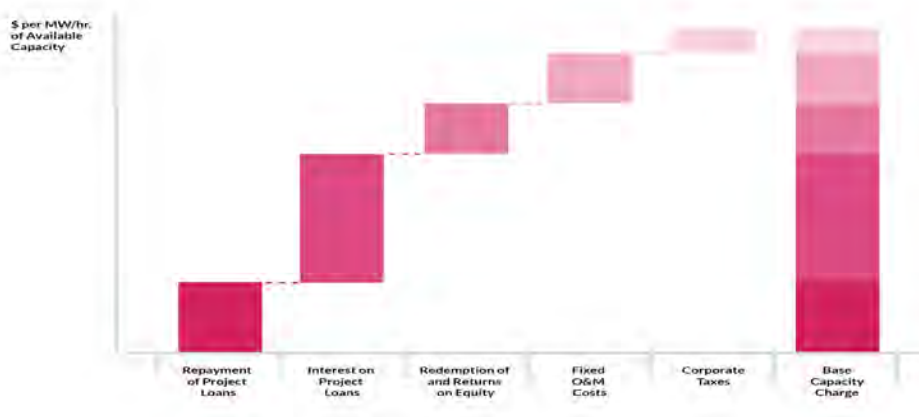
ሆኖም የፕሮጀክቱ ኩባንያ በሰዓት 'ሊያሰራጭ' ከሚችለው በላይ ብዙ የዓቅም አቅርቦት እንዳለ የፕሮጀክቱ ኩባንያ ሲያውጅ፤ ሌሎች የኃይል ግዢው ስምምነት ድንጋጌዎች *AuCap*ን ዝቅ እድርገው እንደሚያስተካክሉ ማስተዋል ጠቃሚ ነው።

ፕሮጀክት ኩባንያው፣ገዢው/ተጠቃሚው ሊሸከመው ቃል በገባበት ዓደጋ ምክንያት፤ዓቅምን ለማቅረብ መቻል ሲያቅተው፤ይህን ጊዜ ዓቅም ለተጠቃሚው እንደደረሰ ተደርጎ የሚወሰድ መሆኑን ማስተዋል ጠቃሚ ነው። የእንደዚህ ዓይነት ዓደጋ ምሳሌዎች፣ማስተላለፊያ ሲስተሙ ኃይልን/ጉልበትን ከኃይል ማመንጫ ጣቢያው ለመውሰድ እንዳለ የመቁጠር ዓደጋ፤ የነዳጅ አቅርቦት (ተጠቃሚው የነዳጅ ማቅረብ ሃላፊነት ካለበት)፣እንዲሁም ፖለቲካዊ ከዓቅም በላይ ሁኔታዎች ሲፈጠሩ።

ከስር ያለው ማሳያ የመሠረታዊ ዓቅም ክፍያ ዋና ዋና ክፍሎችን እንዲሁም (እንደ አጠቃላይ) በ**ታግስ** የመጀመሪያ የሥራ ዘመን ተዛምዶአዊ የእያንዳንዱን ክፍል መጠን የሚያሳይ ነው።

ወደ በኋላ ባሉ የስምምነት ጊዜ ዓመታት፤ በፕሮጀክቱ ክፍሎች ብድሮች ያለው ወለድ ይቀንሳል። ይህ ቅነሳ የፕሮጀክት ብድሮችን እንደገና መክፈል መጨመር ይተካና ነጻ መሆንና ወደ ባለቤትነት ድርሻ ክፍሎች መመለስን ያመጣል።

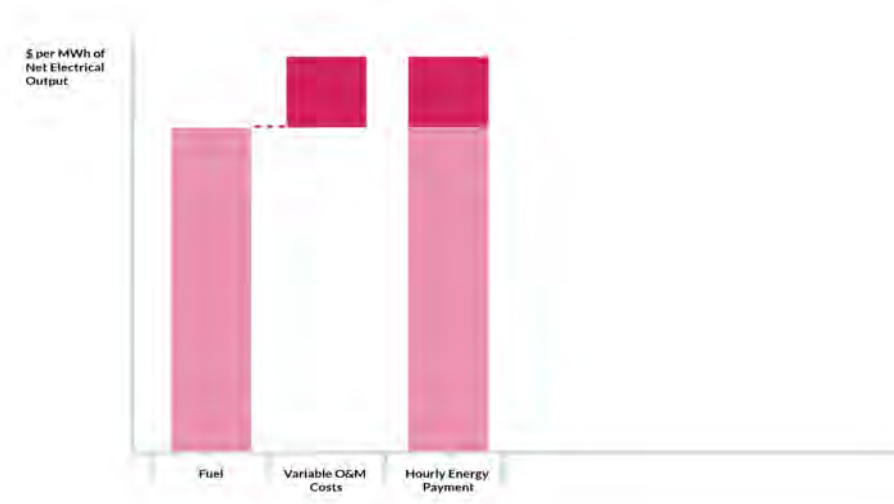
ዋና ዋና የመሠረታዊ ዓቅም ክፍያ ክፍሎች

ከስር ያለው ማሳያ ዋና ዋና የኃይል/ጉልበት ክፍያ በዓቅም ላይ የተመሠረተ ታሪፍ ለመቀጠት ኃይል ማመንጫ ጣቢያ ስር ያሉ ክፍሎችን ያሳያል።

(በታዳሽ ፕሮጀክት፤ በ ኃይል/ጉልበት-ብቻ ታሪፍ ስር ያለ የኃይል/ጉልበት ክፍያ፤ከዚህ በላይ ባለው ምስል የተመለከቱትን ክፍሎች ተመሳሳይ ክፍሎች ይኖሩታል ይኸውም ወደ መሰረታዊ ዓቅም ክፍያ የሚሄዱትን ክፍሎች ያሳያል)

የኃይል/ጉልበት ክፍያ ዋና ክፍሎች

ቁልፍ/ዋና ነጥቦች

- የዓቅም ክፍያዎች ለፕሮጀክት ኩባንያዎች ቋሚ ወጪዎቻቸውን (ካፒታል ወጪ እና ቋሚ የሥራ ማስኬጃ ወጪ) ለመመለስ ያስችሏቸዋል እንዲሁም ትርፍ ላይ ስምምነት። እነዚህ ክፍያዎች የሚከፈሉት የኃይል ጣቢያው ለስርጭት ዝግጁ በሆነበት ጊዜ ሁሉ ይሆናል።
- የኃይል ክፍያዎች ሂሳብ መዝገብ ለነዳጅና ተለዋዋጭ የስራ ማስኬጃ ወጪዎች
- ለሰፊ አካባቢ ክፍተኛ የሆነ የኤሌክትሪክ ኃይል አገልግሎት ለማካሄድ፤ በአንዳንድ ሕጎች ተጨማሪ ክፍያዎች በገዢዎች ላይ ይጫናሉ (ለምሳሌ እንደ የመነሻ ክፍያ፣ተጨማሪ ተደጋጋፊ አገልግሎቶች፣ እና ማንኛውም ለአስቸጋሪ ሁኔታዎች የሚያስፈልጉ ክፍያዎች፤ በኃይል መሰረት የተጠቃሚው ግዴታ የሆኑ)

ታሪፍ (ዋጋና ዋጋ ነክ ጉዳዮች)

መዋቅሮች ለማይሰራጩ ቴክኖሎጂዎች

በተለምዶ፤ ኃግስ ለማይሰራጩ ቴክኖሎጂዎች (በቀዳሚነት ታዳሽ ለሆኑ) ፕሮጀክት ኩባንያው በኃይል አመንጫው ተቋም የመነጨውን ሁሉንም ኃይል/ጉልበት ለገዢው/ተጠቃሚው ማድረስና መሸጥ ግድ ይላል።

ዋጋው በቀላል አገላለጽ ለምሳሌ እንደ ሣንቲሞች (ወይም ሌላ የገንዘብ ዓይነት) በ kWh ኪዋሲ(ኪሎ ዋት በሰዓት) ወይም ዶላሮች (ሌላም የገንዘብ ዓይነት) በ MWh ሜዋሲ (ሜጋ ዋት በሰዓት) የመነጨና የተዳረሰ። ሥራ ላይ የዋለው የገንዘብ ዓይነት ብዙውን ጊዜ በ(ኢ.ግግ) ኢንጂነሪንግ፣ ግዢ፣ ግንባታ ኮንትራት የገንዘብ ዓይነት ይወስናል፤ ወይም ብድሮች በተሰየሙበት የገንዘብ ዓይነት ይሆናል።

እነዚህ ታሪፎች፤ ገዢው/ተጠቃሚው ወይንም የማስተላለፊያ ሲስተሙ አፕሬትር፤ የኃይል/ጉልበት ምርትን በተቋሙ ደረጃ የሚያቋሩበት ሁኔታ ሊፈጠር እንደሚችል ይገነዘባሉ፤ይኸውም በማስተላለፊያ መስመሩ ላይ፣ አስቸኳይ የዓደጋ ጊዜ፣ ወይም በሌሎች ምክንያቶች በተፈጠሩ መሰናክሎች የተነሳ። የተለያዩ ገበያዎች፤ በአገልግሎት መቋረጥ ለሚመጣው ኪሳራ የፋይናንስያዊ ዓደጋ የተለያዩ መንገድ ያመቻቻሉ። እያደጉ ባሉ ገበያዎች ኃግስ፤ እንደ ታሪፉ አንድ አካል፤ገዢው/ተጠቃሚው በኃይል መቋረጥ ምክንያት ለሚመጣው ኪሳራ ይሸፍናል።

ብዙውን ጊዜ፤ ይህ አስቀድሞ በተቀመጠ በኃይል መቋረጥ የሚመጣ ኪሳራ መጠን በላይ ሲሆን በሚል የተወሰነ ነው። ይህ የተቋረጠው ኃይል አንዳንዴ ሳይኖር ያለ ኃይል ተብሎ ይጠራል።

ለዋናው ማሰራጨ ክፍል የማይታዘዝ ተቋም ገዢ/ተጠቃሚ ለሳይኖር ያለ ኃይል እንዲከፍል ያስፈለገበት ዋና ምክንያቶች:

- በተለያዩ ምክንያቶች የተራዘመ ኃይል መቋረጥ ሁኔታ መፈጠር ግምት አይቀሬነት፤ እንዲሁም የማሰራጨ ሲስተሙ ሁኔታ ደግሞም በቂ ያልሆነ ኃይል የማመንጨት አቅም አጠቃላይ አካባቢውን ወደ ብርሃን እጥረት ስለሚያስገባ እና
- የአስተናጋጅዋ አገር መንግሥት፤ በሁለቱም ገዢው/ተጠቃሚና በማሰራጨ ሲስተሙ አፕሬትር ላይ፤ የመቆጣጠር ፍላጎት ይኖረው ይሆናል

ይህ በሚሆንበት ጊዜ፤ገዢው/ተጠቃሚው የማሰራጨ ሲስተሙን አፕሬትር፤ ኃይል ስርጭቱን እንዲያቋርጥና ገዢው/ተጠቃሚው ኃይል ከሌላ ምንጭ ባነሰ ዋጋ ለመግዛት ሁኔታዎችን የማመቻቸት እንዳይሆን ብለው ኢንቨስተሮች ይጨነቃሉ።

የተራዘመ የኃይል መቋረጥ ዓደጋ፤ በማደግ ላይ ባለው ገበያ፤ እያለ የሌለውን ኃይል መጠን ማስላት የሚያስችል ጠንካራ የሆኑ ዘዴዎችን ወደ መፍጠር መርቷል። ይህ ለተራዘመው የኃይል መቋረጥ ዓደጋ ስነምግባራዊ ምላሽ ነው።

ምክንያቱም በተራዘመ የኃይል መቋረጥ ወቅት፤ ጠቅላላ የእያለ የሌለ ኃይል ክፍያ በጣም ከፍተኛ ሲሆን ይችላል፤ እንዲሁም በእያለ የሌለው ኃይል ስሌትና መለኪያ መሣሪያ ላይ በከፍተኛ ሁኔታ ይወስናሉ።

አንድ ምሳሌ፤ አንድ ኃግስ ለንፋስ ፕሮጀክት በተለምዶ የሚጠይቀው፤ ፕሮጀክት ኩባንያው አንድ ወይም ሁለት ሜትሮሎጂካዊ /ስነ አየር ጠባያዊ/ ረጃጅም የብረት ምስራቆችን እንዲተክል ነው፤ ይኸውም የንፋሱን አማካይ ፍጥነትና አቅጣጫ በእያንዳንዱ ስድስት ደቂቃዎች ውስጥ በከፍተኛው ወቅት የሆነውን መለካት ይቻል ዘንድ።

በኃግስ መሠረት ከንግዳዊ የሥራ ጅምር ቀን በፊት፤ ገዢው/ተጠቃሚው እና ፕሮጀክት ኩባንያው/ከነፃ መሳንዲሱ ማረጋገጫ ጋር/፤ ለእያንዳንዱ የንፋስ ፍጥነት እና አቅጣጫ፤ በነዚህ ሁኔታዎች ውስጥ፤ የንፋስ ጣቢያው ሊያመነጭ የሚችለውን የተጣራ የኤሌክትሪክ ምርት የሚተነብይ የኃይል/ጉልበት ክርቭ ይቀምራሉ።

የኃይል/ጉልበት ክርቭ፤ አንድ ንፋስ ጣቢያው ትክክለኛ የሥራ ውጤት፤ በየዓመቱ ወይም በየግማሽ ዓመት የሚሻሻል ይሆናል።

የኃይል መቋረጥ ሁኔታ ሲፈጠር፤ የኃይል/ጉልበት ክርቭ ከንፋስ ፍጥነት፤ ንፋስ አቅጣጫ፤ እንዲሁም በኃይል መቋረጡ ወቅት የእያንዳንዱ ንፋስ ተርባይን ህልውና ጋር የ እያለ የሌለውን ኃይል መጠን፤ ይኸውም ገዢው/ተጠቃሚው ሊከፍል የሚገባውን ለመለካት ጥቅም ላይ ይውላል።

በተመሳሳይ ሁኔታ አንድ ኃግስ በፀሐይ ሃይል ለሚሰራ ፕሮጀክት፤ ገዢው/ተጠቃሚው የፕሮጀክት ኩባንያው የኃይል/ጉልበት ክርቭ እንዲገነቡ ግድ ይላል፤ ይኸውም መሰረቱ በአንድ ቦታ በሚደርሰው የፀሃይ ኃይል መጠንና መለኪያው ደግሞ በአንድ ወይም ከዚያ በላይ ፓይራሚንትሮች ወይም ፓይራሜሊዮሜትሮች (እነዚህ ቀጥተኛና ቀጥተኛ ያልሆነ የመጣውን የፀሃይ መጠን እና ቀጥተኛ የሚያንፀባርቀውን ሙቅ ብርሃን በአውሮፕላን ላይ ያረፈን የሚለኩ)

በቅርቡ ዓመታት ኬፕሮኒድ፤ ደቡብ አፍሪቃ፤ እና ኬንያ እያንዳንዳቸው ኃግሶችን ፈርመዋል፤ ከነዚህ ጥቂቶቹ ለንፋስ ማመንጫ ከላይ ያሉትን ስምምነቶች ያመለክታሉ። ከነዚህ ክፍሎች አንዳንዶቹ ወደ ንግዳዊ ሥራ ገብተዋል።

ቁልፍ ነጥቦች

- ኃይል/ጉልበት-ብቻ ታሪፎች የሚገለጹት እንደ \$/ኪዋስ ወይም \$/ሜዋስ (ነገርግን በአካባቢው የገንዘብ ምንዛሪም ሊገለጹ ይችላሉ)
- እያለ የሌለ ኃይል መርህ ይሰራል፤ ምክንያቱም ሁሉም የተመረተው ኃይል/ጉልበት በመለኪያ ቦታው ጋር ዋጋ ይሰጠዋል ደግሞም ይከፈልበታል
- ጥንቃቄ የተሞላ ልኬት በገዥውም እና ሻጩም ይካሄዳል፤ ይኸውም ጥቅም ላይ የዋለውን ገዥው/ተጠቃሚው ሊከፍልበት ግዴታ የሆነበትን የኃይል/ጉልበት ደረጃ ለመለየትና ለማረጋገጥ

ማበረታቻ ታሪፍ

ማበረታቻ ታሪፍ በተለምዶ የሚተገበረው፤ ከታዳሽ ምንጮች ኃይል/ጉልበትን ለማምረት

የሚደረገውን ለማበረታታት ነው።

ማበረታቻ ታሪፍ በአጠቃላይ የሚታየው ለአምራቹ ሦስት ቁልፍ ጉዳዮችን በእርግጠኝነት ከማቅረብ አንጻር ነው።

እነዚህ ሦስት ጉዳዮች ሀ) ለሰፋ ያለ ኤሌክትሪክ ሲስተም ዋስትና ያለው አቅርቦት

ለ) የረዥም ጊዜ ኃግስ ሐ) በአግባቡ የተደጎመ የኃይል/ጉልበት ዋጋ

የኃይል/ጉልበት ዋጋ ብዙውን ጊዜ የሚደነገገው፤ የሚከተሉትን ግምገማ ካካሄደ በኋላ፤ በዘርፉ ተቆጣጣሪ ነው (i) የቋሚ ንብረት ወጪ፤ እና ሥራ ማስኬጃና የጥገና ሥራዎች ወጪ፤ አንድ ብቁ አምራች፤ ለአንድ በተለየ ቴክኖሎጂ ላይ የተመሠረተ፤ (ለምሳሌ እንደ ንፋስ ወይም የፀሐይ ሃይል)፤ የኃይል/ጉልበት ፋብሪካ ለምስረታ፤ ግንባታ፤ ሥራ ማስኬጃ፤ እንዲሁም ጥገና የሚያወጣቸው ወጪዎች፤ እንዲሁም (ii) አንድ አምራች ሊደርስበት የሚገባ ከፍተኛ መዋቅር

ማበረታቻ ታሪፍ ሥራዎች በአጠቃላይ ለተወሰነ ጊዜ የሚመሰረቱና ሕጋዊ ሆነው የሚቆዩ ሲሆኑ ይኸውም አምራቹ እርግጠኛ ሆኖ በፕሮጀክቱ ላይ ያዋለውን መዋዕል ንዋይ ተመላሽ ማድረግና ተገቢ የሆነ ገቢ መሰብሰብ ይችላል ዘንድ ነው።

እንደ አጠቃላይ ሕግ፤ ሁሉም አምራቾች (የዓቅም መጠንን አስመልክቶ አስቀድሞ በተቀመጠ ልክ መሠረት፤ በታሪፍ ማጠናከሪያው እንደተቀመጠው) ንግዳዊ ሥራዎችን የሚያካሂዱ ወይም አስቀድሞ በተወሰነ ጊዜ ግንባታ ሥራ የሚጀምሩ፤ ለታሪፍ ማጠናከሩ ደንቦች በኮንትራት ጊዜያቸው ዘመን ተገዢ ናቸው።

ተቆጣጣሪዎች ለአዲስ ፕሮጀክቶች የሚውሉትን የታሪፎች ማጠናከር በየጊዜው ያሻሽላሉ፤ ይኸውም ዓላማው፤ ከዚህ የተለየ ቴክኖሎጂ ተጨማሪ የተስፋፋ ተቀባይነት ምክንያት፤ የታሪፍ ማጠናከሩን ዝቅ በማድረግ ዝቅተኛ ካፒታል ወጪን ለማካተትና እና ሌሎች ወጪዎችን ለማዳን፤

ፎቶቮልቲክ የፀሃይ ሃይል ፕሮጀክቶች፤ የዝቅተኛ ወጪ አዝማሚያና አቅጣጫ የበለጠ ምሳሌ ይሰጣሉ፤ ከ2008 እ/አ/አ ጀምሮ የ ፎቶቮልቲክ ፓነሎች ዋጋ በሚገርም ሁኔታ ያለማቋረጥ ወርዷል

የታሪፎች ማጠናከር በአጠቃላይ አወቃቀሩ ከላይ ባለው ክፍል፤ ታሪፍ/ገንዘብና ገንዘብ ነክ ጉዳዮች/ አወቃቀር ለ በገዢው/ተጠቃሚው ለማይሰራጩ ቴክኖሎጂዎች በሚል ርእስ ከተገለጸው ታሪፎች ጋር አብረው የሚሄዱ ናቸው። ብዙ የአፍሪቃ አገሮች፤ የታሪፎች ማጠናከርን ለታዳሽ ኃይል ይጠቀሙበታል።

ውሰድ - ወይም - ክፈል ግዴታዎች በነዳጅ ኮንትራቶች ሥር - ለኤሌክትሪክ ታሪፎች ያለቸው አንድምታ

ብዛት ባላቸው እያደጉ ባሉ ገበያዎች፣ብዙውን ጊዜ ጋዝ አቅራቢዎች፣ የረጅም ጊዜ የጋዝ አቅርቦት ስምምነቶች፣ ውሰድ-ወይም-ክፈል አንቀጽ ይኖራቸው ዘንድ ግድ ይላሉ።

ከፕሮጀክት ኩባንያ አንጻር፣ አንድ ውሰድ-ወይም-ክፈል አንቀጽ፣ ፕሮጀክት ኩባንያው ስምምነት የተደረሰበትን የጋዝ መጠን(ብዙውን ጊዜ በ MMBtus/ሚልዮን እንግሊዘዊ የሙቀት መለኪያዎች/ ወይም GJ (LHV)/ዝቅተኛ ማሞቂያ ዋጋ/ ይገለጻል) በየዓመቱ መግዛት ፤ወይም ለዚያ መጠን ጋዝ ክፍያ መፈጸም፣ ምንም እንኳን ፕሮጀክት ኩባንያው ያን መጠን ቢገዛም ባይገዛም ግዴታ መሆኑን ይደነግጋል።

ለውሰድ-ወይም-ክፈልአንቀጽ በጋዝ አቅርቦት ስምምነት ውስጥ፣ኤኮኖሚያዊ በቂ ምክንያት እጥፍ ነው።አንደኛ፣ ጋዝ አቅራቢው ጋዝ ከማቆሪያው/ዎች የማውጣት መብት ይኖረዋል፤ከዚህም ለተለየ ለተወሰነ ጊዜ በዳሰሳና ልማት ፈቃዱ ላይ እንደተቀመጠው አግባብነት ያለውን ማቆሪያ ጨምሮ በአካባቢው ያሉትን በማሰስ ጋዝ አቅርቦት ያካሂዳል።

ጋዝ አቅራቢው የረጅም ጊዜ የጋዝ አቅርቦት ከፕሮጀክት ኩባንያው ጋር በፈራረም፣እናም ፕሮጀክት ኩባንያው ጋዝ አቅራቢው ለፕሮጀክት ኩባንያው ወስኖ ያስቀመጠለትን ትርጉም ያለው መጠን ለመግዛት ባይችል፤ይህን ጊዜ ጋዝ አቅራቢው በአንሸትመንቱ ላይ የተቀመጠውን ለአሰሳ፣ለመስክ የጥሬ ኃብት ወጪ፣ጋዝ የማምረት ተቋማት እና ሌላ መሠረተልማት ያወጣውን ወጪ፣ ኤኮኖሚያዊ ዋጋ ያጣል፤

ሁለተኛው፣ ጋዝ አቅራቢው የራሱን ዕዳዎች መክፈል ይቻለው ዘንድ ቀጣይነት ያለው የገቢ ምንጭ ሊኖረው ይገባል። ይህ ውሰድ-ወይም-ክፈል ግዴታ አንዱ ጋዝ አቅራቢዎች ዓደጋን ሊከላከሉበት የሚችሉበት ዘይቤ ነው።

ምንም እንኳን ኤኮኖሚያዊ በቂ ምክንያት አብሮት ቢኖርም፤ውሰድ-ወይም-ክፈል ግዴታዎች በጥንቃቄ ሊያዙ ይገባል፤ ምክንያቱም በጉልበት/ኃይል ግዢው ስምምነት ስር ያለውን የታሪፍ ክፍያ ላይ ተፅዕኖ ሊፈጥሩ ይችላሉና።

እያንዳንዱ ውሰድ-ወይም-ክፈል ግዴታ በጋዝ ገዢው (በዚህ ጉዳይ የፕሮጀክቱ ኩባንያ) ላይ ሊደርሱ የሚችሉ ተያያዥ ችግሮችን፣ ወደፊት-የማሻገር እና ሙሉ-ማድረግ እርምጃዎችን በመውሰድ ሊያቀል ይገባል።

ሙሉ-ማድረግ አስራር፣ ጋዝ ገዢው በማንኛውም የውሰድ-ወይም-ክፈል ወቅት(ብዙውን ጊዜ ሁሌም የአንድ ዓመት ወቅት የሆነ)፣ የውሰድ-ወይም-ክፈል መጠኑን መግዛት ካልቻለ፣ እና የውሰድ-ወይም-ክፈል ክፍያ ከክፈል ፤ይኸውም የመግዣ ዋጋ ሲባዛ በ (i) የውሰድ-ወይም-ክፈል መጠን እና (ii) ጥቅም ላይ የዋለ ጋዝ መጠን በመካከላቸው ባለ ልዩነት እኩል የሆነ፤ ይህን ጊዜ የውሰድ-ወይም-ክፈል ክፍያ ወደ ተከታታይ የውሰድ-ወይም-ክፈል ወቅት የጋዝ ዋጋ እንዲሸፍን ይደረጋል፤ የውሰድ-ወይም-ክፈል መጠኑ በዚያ ወቅት ጥቅም ላይ የዋለ ከሆነ።

ወደፊት-የማሻገር አስራር ደግሞ ልክ ተቃራኒውን ያካሂዳል። ጋዝ ገዢው ከውሰድ-ወይም-ክፈል መጠን በላይ የሆነ መጠን በአንድ በተለየ የውሰድ-ወይም-ክፈል ወቅት ከገዛ፤ይህን ጊዜ ወደፊት-የማሻገር መጠን (ከውሰድ-ወይም-ክፈል መጠን በላይ የተገዛው የጋዝ መጠን) በተከታታይ ባሉ የውሰድ-ወይም-ክፍል ወቅቶች የውሰድ-ወይም-ክፈል መጠን ለመቀነስ ይውላል።

የውሰድ-ወይም-ክፈል ግዴታዎች በኃግስ ስር ተከፋይ የሆነውን ተከፋይ ታሪፍ ላይ በሚከተለው መልኩ

ተፅዕኖ ይፈጥራሉ።

ገዢው/ተጠቃሚው ለፕሮጀክት ኩባንያው ፕሮጀክት ኩባንያው በውሰድ-ወይም-ክፈል ወቅት ሊጠቀም የሚችለውን የጋዝ መጠን ከውሰድ-ወይም-ክፈል መጠን ጋር እኩል የሆነ ሊያደርስለት ሳይችል ሲቀር፤ ያን ጊዜ በዚያ በውሰድ-ወይም-ክፈል መጨረሻ ወቅት፤ ገዢው/ተጠቃሚው ፕሮጀክት ኩባንያው የውሰድ-ወይም-ክፈል ክፍያውን ለጋዝ አሰራጫ እንዲከፍል ገዢው/ተጠቃሚው ክፍያ እንዲያዘጋጅ ይገደዳል።

ቁልፍ ግብራረሪያዎች

- ውሰድ-ወይም-ክፈል አሰራሮች፤ ለረጅም ጊዜ ነዳጅ አቅርቦት ኮንትራቶች አስፈላጊ ናቸው፤ ምክንያቱም ነዳጅ ለሚያቀርቡና ነዳጅ ማውጫ መሳሪያዎችን ወደ ገበያ ለሚያመጡ ወገኖች የሚኖረውን ዓደጋ ዝቅ ያደርጋሉ።
- ውሰድ-ወይም-ክፈል ስምምነቶች፤ በሆኑ የተለዩ ወራት፤ ማለትም ከውሰድ-ወይም-ክፈል ወቅት መጨረሻ ጋር ሲጋጠሙ ታሪፍን የመጨመር ተጽዕኖ ሊኖራቸው ይችላል፤ ይህ ደግሞ የገዢ/ተጠቃሚውን፤ የውሰድ-ወይም-ክፈል ጥቅም ላይ ላልዋሉ ኃይል/ጉልበት ክፍያዎችን የሚያካሂደውን፤ የገንዘብ ወይም እንደገንዘብ የሚያገለግሉ ኩነቶቹን ያሳንሰበታል።

ታሪፎችና የገንዘብ አቅርቦት መስህብነት

ለኃግስ የተመረጠው ታሪፍ/ዋጋና ዋጋ ነክ ጉዳዮች/አወቃቀር እንዳለ ሆኖ፤ ታሪፉ የሚሰላበት የአሰራር ዘዴ፤ ግልጽና ለኃይል/ጉልበት ግጥሙ ስምምነት ደንብ ጋር የተቆራኘ ሊሆን ይገባል።

ማንኛውም በታሪፉ ላይ የሚደረግ ለውጥ ሊካሄድ የሚገባው፤ ከማስተካከያ ዘዴዎች ጋር በተያያዘ ይኸውም ሁሉም ሊያከብረው የተገባ የሚያስተሳስር ስምምነት የተደረሰበትና እንደ የሻጩ እና አብዳሪው የራስ ትጋት ሂደት የተፈረመ ሊሆን ይገባል።

በአጠቃላይ ወይም የመወሰን ሥልጣን ላላቸው ተቆጣጣሪዎች ወይም ለፖለቲካዊ ማስተካከያ የተጋለጡ ታሪፎች፤ ከሰሜን አሜሪካ እና ምዕራብ አውሮጳ ውጪ ላሉ አብዳሪዎችና ኢንቨስተሮች፤ የረጅም ዘመን ክፍያን መሠረት ያደረገ ቁጥጥር ባህል ላላቸው፤ በአጠቃላይ ተቀባይነት የላቸውም።

በነዚህ በባለሥልጣናት ጣልቃ ገብነት የሚካሄዱ ውሳኔዎችም ቢሆን፤ በሕዝባዊ አገልግሎት ላይ የሚሰማሩ ኢንቨስተሮች ፤ እንደ አዲስ ኃይል ማሰራጨት በመሰሉ፤ ከፍተኛ መጠን ያለው ኢንቨስትመንት ከማካሄዳቸው በፊት፤ የቁጥጥርን እርግጠኝነት መጠየቅ እየጀመሩ ነው። .

የኤሌክትሪክ ኃይል ግዢ

አንዱ የታሪፍ አካል የሆነው ዋጋ በአብዛኛው የሚመሰረተው አንድም ዓለም አቀፍ ተወዳዳሪ ጨረታ በማካሄድ ወይም **open book methodology** በመጠቀም ነው፤ (አንዳንዴ **price discovery/ዋጋ ግኝት/ፈጠራ** ተብሎ ይጠራል)። እነዚህ ሁለት ዘዴዎች ከዚህ በታች ባሉት ክፍሎች ተገልጾልዎልዎታል።

ዓለም አቀፍ ተወዳዳሪ ጨረታዎች

በአብዛኞቹ የሕግ ሥልጣን ስር ባሉ አካባቢዎች፤ የግዢ ሕጎች፤ በተወዳዳሪ ጨረታ እቃዎችንና አገልግሎትን ለመግዛት፤ መንግሥትንና በመንግሥት የሚተዳደሩ ወይም በመንግሥት ቁጥጥር ሥር ያሉ ተቋማትን ይፈልጋሉ፤ ከአንዳንድ የተወሰኑ በቀር፤

ለነዚህ ሕጎች የሕዝባዊ ፖሊሲው መርህ የሚስማማ ነው፤ በአግባቡ የተካሄደ ዓለም አቀፍ ተወዳዳሪ ጨረታ፤ ውድድርን ተጠቅሞ የዓቅምና የኃይል/ጉልበት ዋጋ ላይ ቅናሽ ለማምጣት፤ እንዲሁም ግልጽነትን በኃይል/ጉልበት ገበያ ለመጨመር፤ በጣም ውጤታማ መሳሪያ ነው።

እንዳለመታደል፤ የረጅም ጊዜ ኃይል/ጉልበት ግዢ ስምምነት ብዙውን ጊዜ የተራዘመና ውድ ሂደት ነው። በተጨማሪ፤ አንዳንድ የግዢ ሂደቶች በጣም ውስብስብ ወይም ቴክኒካዊ ስለሆኑ፤ ድርቅ ያለ ቀመር አዘል አቀራረብ ወደ ጨረታ ሂደቱ ይዞ መቅረብ፤ ለአስተናጋጁ አገር ምናልባት ምርጥ ውጤት ላያስገኝ ይችላል።

በአንዳንድ ጉዳዮች፤ ትርጉም አዘል ውድድርም እያለ፤ እንዲሁም ፕሮጀክቶች ለአገሪቱ ጥሪ ገቢ የሚያስገኝ ሆኖ እያለ፤ የአንድን ድብልቅ ፕሮጀክት ለየት ያሉ ባህሪያት ለቀቅ ብሎ ማስተናገድ አለመቻል፤ አንድን ፕሮጀክት ወደፊት እንዳይሄድ ማገድ ይሆናል፤

ግዙፍ መጠን፤ የፕሮጀክት ፋይናንስ ያላቸው የኃይል/ጉልበት ፕሮጀክቶች ቀዳሚ ምሳሌ ናቸው። በተካሄደው ከሁኔታዎች ጋር አብሮ መሄድ /መለሳለስ/፤ ሁሉም በነዚህ ፕሮጀክቶች የተሳተፉ አካላት ፤ ጨረታ-ቀደም ውይይት ከአስቀድሞ የተመረጡ ተጫራቾች ጋር ለማካሄድ እንዲሁም ጨረታ-መለስ ድርድሮችን (በ ሀ) በገዢው/ተጠቃሚው በተላለፈው የሃሳብ ሰነድ አቅርቦ ጥያቄ መሰረት ምላሽ የሆነ፤ በሚያቀርቡት የሃሳብ ሰነድ ላይ፤ በተመረጠው ተጫራች የተወሰዱ ልዩነቶች እንዲሁም ለ) የኃይል ግዢ ስምምነቱ ሥራ ላይ ሲውል፤ በአባዳሪዎች ሊቀርቡ በሚችሉ ትችት/አስተያየት ሊጠቀሙ ይችላሉ።

በአጠቃላይ አገላለጽ፤ አንድ ኤኮኖሚያዊ ታሪፍ በበለጠ ሁኔታ ሊፈጸም የሚችለው፤ በቂ ቁጥር ያላቸው አስቀድመው ያልተለዩ ተጫራቾች የመወዳደሪያ ሃሳብ ሰነድ ማቅረባቸው ሲረጋገጥና የዚህ የውድድር ተፅእኖ ውጤቱ፤ ኤኮኖሚክ ታሪፍ ሲሆን ነው።

በሌላ በኩል አስቀድመው ያልተለዩ ተጫራቾች ቁጥር እንደተጠበቀ ለማቆየት

1. የሃሳብ ሰነድ ማቅረቢያ ጥያቄው ውስጥ ምክንያታዊ፤ ፋይናንሲያዊ ደንቦችን እና ሁኔታዎችን ማካተት፤ እንዲሁም አብረው የሚያያዙትን ረቂቅ የፕሮጀክት ስምምነቶች፤ በተጨማሪ ምክንያታዊና የተመጣጠነ ደንቦች የሚከተሉትን በተመለከተ ሀ) የጨረታ ደህንነት መጠን ለ) ገዢው/ተጠቃሚው በጨረታ ደህንነት ላይ ለማውጣት እድል የሚሰጡት ሁኔታዎች ሐ) የጨረታው ተገቢነት ቆይታ ጊዜ እና መ) በፕሮጀክቱ ስምምነቶች (እንዲሁም ኃግሰን በመጨመር) ቅጽ መሰረት ለድርድሮች ጊዜ
2. በተለይ በውሃ ኃይል የሚመነጨ የኤሌክትሪክ ኃይል ፕሮጀክቶችን፤ እና ሌሎችም

በቦታውና በታሪክ ምክንያት ዲዛይኑ በከፍተኛሁኔታ የሚጨናነቅ ፕሮጀክቶችን በተመለከተ፤ ለፕሮጀክት ዲዛይኑ ተስማሚ ቴክኒካዊ መሰረት ለመፍጠር፤ ይኸውም የግንባታ ጊዜውን ርዝመት እና ለፕሮጀክቱ ቋሚ ንብረት የሚወጣውን ወጪ ተአማኒነት ያለው ትንቢያ ለማካሄድ ስለሰራው ተግባራዊነትና ደረጃ ማወቂያ ቅድመ ጥናት ማካሄድ፡፡

አንድ የተዋጣለት ጨረታ ከሌሎች ተጨማሪ ነገሮች ጋር የሚያስፈልጉት ሀ) ግልጽና አጥር ምጥን ያለ የሃሳብ መጠየቂያ ሰነድ፤ ይኸውም በደንብ የተገለጹ የፕሮጀክት ስምምነቶችን ረቂቅ የአያያዘ (ኃግሰንም ጭምር)፤ ወይም ቢያንስ ፕሮጀክት ስምምነቶችን በተመለከተ ግልጽ፣አጥር ምጥን ያለ የደንብ ጽሁፎች ያለው እና ለ) አማካሪ የሆነ የጨረታ ሂደት፣ከፍተኛ ግልጽ የሆነ ውይይት በአስቀድመው በተለዩት ተጫራቾች እና ገዢው/ተጠቃሚው መካከል የሚያመቻች

ተወዳዳሪ ጨረታዎች ለውስን ታሪፎች

በውስን ዋጋ ታሪፍ መዋቅር ስር፤ የሰነድ ሃሳብ መጠየቂያ ደንቦች፤ ተጫራቾች ምናልባት ሊጨምር ለሚችል ዓቅም ውስን ዋጋ ይሰጡ ዘንድ ይፈለጋል፤ ነገርግን ይህ ለከፍተኛ ወጪ ከፋቾች ግዴታ አይደለም፡፡

ዓቅም ላይ የተመሠረተ አወቃቀሩ ከላይ እንደተገለጸው ሁኔታ የሆነ ታሪፍን በተመለከተ፤ የሃሳብ ሰነድ መጠየቂያው በተለምዶ ተጫራቾችን በሚከተሉት ላይ ዋጋ እንዲሰጡ ይጠይቃል

1. ሰዓታዊ የመሰረታዊ ዓቅም ክፍያን (ይኸውም ሰዓታዊ የዓቅም ክፍያን ለማሰላት የሚውለውን ደግሞም የወርሃዊ ዓቅም ክፍያን)
2. ተለዋዋጭ የሆነውን የሥራና የጥገና ክፍያ (ይኸውም የኃይል/ጉልበት ክፍያን ለማሰላት የሚውል)
3. ሙቀት አመንጨ ተቋማትን በተመለከተ፤ የሙቀቱ መጠን (ይኸውም ደግሞ የኃይል/ጉልበት ክፍያን ለማሰላት ይውላል) እና
4. በከሰል የሚለኮስ ኃይል አመንጨ ተቋማትን በተመለከተ፤ ቀዝቃዛ ጅምጫ፣ ሙቀት ጅምጫ፣ የጋለ ጅምጫ ለማካሄድ የሚያስፈልገው የከሰል መጠን

ተጫራቾች ነጠላ ሰዓታዊ መሠረታዊ የዓቅም ክፍያ፤ ይኸውም በኃይል/ጉልበት ግዢ ስምምነቱ እያንዳንዱ ዓመት የሚሰራ ጨረታ እንዲያስገቡ ሊጠየቁ ይችላሉ፤ ወይም የተለየ ሰዓታዊ መሠረታዊ የዓቅም ክፍያ ደረጃ ለእያንዳንዱ ዓመት እንዲጨረቱ ፈቃድ ሊሰጣቸው ይችላል፡፡

የሰዓታዊ መሠረታዊ የዓቅም ክፍያ ክፍል፤ ይኸውም ከቋሚ ወጪዎች ከፋይ ጋር የሚያያዝ፤ ከቋሚ ሥራዎችና ጥገና ወጪዎች ምክንያት የተፈጠረ ፤ በዙውን ጊዜ ከግሽበት ጋር ይደረደራል፤ ልክ እንደ ተለዋዋጭ ሥራዎችና ጥገና ክፍያ፡፡

የማይሰራጭ ቴክኖሎጂ በመጠቀም (በቀዳሚነት ታዳሽ ኃይል) የኤሌክትሪክ ሃይል የሚያመነጭ ፕሮጀክት ኩባንያን በተመለከተ፤ የሃሳብ ሰነድ መጠየቂያው ተጫራቾችን የአንድን ጉልበት/ኃይል ዋጋ በሣንቲም በተገለፀ መልኩ (ወይም ሌላ የገንዘብ ዓይነት) (kWh) ለኪዋሲ ወይም ዶላሮች (ወይም ሌላ የገንዘብ ዓይነት) (MWh) ለሜዋሲ እንዲጨረቱ ግድ ይላል፡፡

ተወዳዳሪ ጨረታዎች ለታሪፎች ከወጪ ከፋቾች ጋር (ቁጥጥር በኩንትራት)

አንድ የቋሚ ዋጋ ታሪፍ መዋቅር በተፈጥሮው፤ ለፕሮጀክት ኩባንያው ብዙ ዓደጋዎችን ይመድባል፤ (እናም እንደዚሁ ለፕሮጀክቱ ስፖንሰሮችና አበዳሪዎች) ፡፡ በዚህም ምክንያት፤ አሉ

የሚባሉ ተጫራቾች፤ ጨረታ ውስጥ ከመግባታቸው በፊት፤ እነዚህን ዓደጋዎች ሊሸከሙት ወደሚችሉበት ደረጃ ማቅለል አስከፊቻሉ ድረስ ወደ ጨረታው አይገቡም፤

ተጫራቾች እነዚህን ዓደጋዎች መቀነስ አስከፊቻሉ ድረስ፤ ይህን ጊዜ (i) የጨረታ ዋጋን በመጨመር፤ ዓደጋውን ለመሸፈን የሚያስችል መንገድ መጠየቅ፤ ወይም (ii) ጨረታው ውስጥ ጨርሶ አለመግባት። በአብዛኛው ሁኔታዎች፤ ገዢው/ተጠቃሚዎች (እናም ቀጥሎም፤ በታሪፍ ውስጥ፤ ኤሌክትሪክ ተጠቃሚዎች) እንዳንድ የዓደጋ ዓይነቶችን ለመሸከም በተሻለ ሁኔታ ላይ ናቸው። እነዚህን ዓደጋዎች ወደ ገዢው/ተጠቃሚው ማምጣት፤ ውጤቱ ዝቅ ያለ ታሪፍ ይሆናል፤ እንዲሁም እነዚህን ዓደጋዎች ፕሮጀክት ኩባንያው እንዲሸከማቸው በደረግ፤ ፋይናንስ ማግኘት ያልቻሉ ፕሮጀክቶችን ፋይናንስ የማድረግ አቅም ይፈጠራል።

ለምሳሌ እንደ አጠቃላይ፤ መደበኛ ተጫራቾች ምንም ቢሆን ቋሚ የጨረታ ዋጋ አያቀርቡም፤ ከኢንጂነሪንግ፣ ግዢ፣ እና ኮንስትራክሽን (ኢግኮ) ኮንትራክት ጋር ቢያንስ ስለወሳኝ የሆኑ ደንቦች እና ሁኔታዎች እንዴት የኢግኮ ኮንትራክት ፕሮጀክቱን ምህንድስና፣ ግዢ፣ ግንባታ፣ መትከል፣ እና ኮሚሽን ማካሄድ እንዲሁም የኢግኮ ኮንትራት ዋጋ፤ በተመለከተ ስምምነት ሳይደርሱ፤ ይህ ደግሞ አብዛኛውን ጊዜ፤ መደበኛ ተጫራቾች የኢግኮ ኮንትራክት የእነርሱን የጨረታ ቡድን እንዲቀላቀል እንዲጋብዙ ያደርጋቸዋል፤ ይህ ደግሞ ብዙ ወደኋላ መገኘት ይፈጥራል።

አንደኛ፤ ተጫራቾች በጨረታው የመጀመሪያ ሂደት ከኢግኮ ኮንትራክት ጋር ስምምነት ለመድረስ ተጨማሪ ጊዜ ያስፈልጋቸዋል። ከዚያም በኋላ ኢግኮ ኮንትራክት የእነርሱ ዋና መሣሪያ አቅራቢዎች ጋር ስምምነት ሊያደርጉ ይገባል።

ሁለተኛ፤ ለአንድ የተለየ ፕሮጀክት የግንባታ ሥራ፤ በገበያ ያሉት የኢግኮ ኮንትራክት ጭጥር ጥቂት ከሆነ፤ ወይም የተፈለገውን የመሣሪያ ዓይነት ማቅረብ የሚችሉ አቅራቢዎች ቁጥር ትንሽ ከሆነ፤ ይህ ጊዜ ለሁሉም ፍላጎት ለአላቸው ተጫራቾች ሊበቁ የሚችሉ የኢግኮ ኮንትራክት ላይና ሌሎች ይችላሉ።

ለምሳሌ፤ በሰብስብ ስራ ስር ያሉ የሚያመነጨ/ሃይድሮኤሌክትሪክ/ ረቀቅ ያሉ ፕሮጀክቶችን መገንባት ለሚችሉ ለኢግኮ ኮንትራክት፤ ያለው ገበያ ውስንነት፤ ደግሞም ሌላም ዓደጋ አለ፤ ለቋሚ ዋጋ ታሪፍ ጨረታ ማካሄድ ለአንዳንድ አቅሙ ላላቸው ገንቢዎች ውጤቱ በጨረታው መሳተፍ እንዳይችሉ ማድረግ ይሆናል፤ ምክንያቱም ከእነርሱ ጋር አብረው ሊወጡ የሚችሉ የኢግኮ ኮንትራክት የሉምና።

ቁጥጥር በኮንትራት/ Regulation by Contract / ለቋሚ ዋጋ ታሪፍ ሞዴል ሌላ አማራጭ ነው። ቁጥጥር በኮንትራት በአያደጉ ያሉ የገበያ ኤኮኖሚዎች ተፈታታኝ የሆኑ ፕሮጀክቶችን ለማስነሳት ጥቅም ላይ ውሏል።

የቁጥጥር በኮንትራት ባህርይ፤ በአንድ ወይም ተጨማሪ መደበኛ ስምምነቶች (በተለምዶ ኃግስ)፤ አስቀድሞ ዝርዝር ስምምነቶችን መዳሰስ፤ ይኸውም፤ አንድ ነፃ ኃይል/ጉልበት አምራች ፕሮጀክት /ነጻ አገ/ የሚጠይቀውን ዋጋ ለመወሰን የሚያስችልውን /ፎርሙላ/ ቀመሮች፤ ይህ ማለት ግን **ዋጋው** በኮንትራቱ ተለይቶ ይቀመጣል ማለት አይደለም።

በዚያ ፈንታ፤ ይህ ማለት፤ ታሪፉን በጋራ የሚወስኑት የአያንዳንዱ ወጪ መሰረታዊ ነገሮች **አያያዝ** ፤ የሚገለጹት በኮንትራቱ ውስጥ በሚገኙ ዝርዝር ቀመሮች ነው።

ከ/ IPP/ ነጻ አገ ለግብር አንጻር፤ ቋሚ ዋጋ ታሪፍ ሞዴል

- በጨረታ መዝገቦች ገዢው/ተጠቃሚው የሚከፍለውን ታሪፍ ለመመስረት የሚጠቀመውን ስሌት በመግለጽ፤ ገዢ/ተጠቃሚዎችን እውነተኛ ተወዳዳሪ ጨረታ እንዲያካሂዱ ይፈቅድላቸዋል፤
- ገዢ/ተጠቃሚዎች፤ ከላይ የተገለጹትን ዓደጋዎች በከፍተኛ ሁኔታ እንዲዘጋጁባቸው በማድረግ፤ በዚያውም ታሪፍን ዝቅ በማድረግ እና ብዙና ሰፊ ያሉ የገንቢዎች ቁጥር ፕሮጀክት ለማካሄድ፤ በጨረታው ለመሳተፍ ፍላጎት እንዲያደራግባቸው ማድረግ

- ተጫራቾች፤ በቁጥር ውስን ከሆኑ፤ ምናልባትም ከቴክኒክ አንጻር የሚፈታተን ፕሮጀክት የመገንባት ፍላጎት ካላቸው የኢግኮ ኮንትራክተሮች ጋር እንዲተባበሩ አያስገድድም፤

ከላይ በተጠቀሰው መልኩ የተዋቀረውን ዓቅም ተኮር ታሪፍ በተመለከተ፤ የሃሰብ ስነድ ጥያቄ፤ በቁጥጥር በኮንትራት ስሌት የተቀመጠ ታሪፍን የሚጠቀም ፕሮጀክትን፤ እንደተለመደው ተጫራቾች ለ እንዲጫራቱ ይጠይቃል

1. የሚታሰበው ዓመታዊ ግኝት፤ ስፖንሰሮች ከኢንቨስትመንታቸው የሚጠብቁት፤ የታቀደው ፋብሪካ ህልውና ከእውነታው ፋብሪካ ህልውና ጋር እኩል ነው ብሎ በመገመት
2. ነኝአ ፕሮጀክት በልማት ወጪዎች ላይ ሊጨምር የሚችለውን በመሠረታዊ የክፍያ መጠን ላይ፤ ይኸውም መሠረታዊ የዓቅም ክፍያን ለማስላት የሚውለው ላይ ጣሪያ ማበጀት
3. ወርሃዊ ቋሚ የሥራና የጥገና ክፍያዎች፤ እንዲሁም
4. ተለዋዋጭ የሥራና የጥገና ክፍያ

እጅግ ኤኮኖሚካዊ ጠቀሜታ ያለው የጨረታ ዋጋ የሚመረጠው፤ ፋይናንሲያዊ ሞዴል በመጠቀም ሲሆን፤ ይኸውም የትኛው የጨረታ ዋጋ፤ ዝቅተኛ የተጣራ ፋይናንሲያዊ ግዴታዎች ለገዢው/ተጠቃሚው በሜዋ /MW/ ዓቅም በኃግስ ዘመን፤ በየተጣራ የአሁን ዋጋ አገላለጽ ያመጣል የሚለውን በመለየት ነው።

የገዢው/ተጠቃሚውን የተጣራ ፋይናንሲያዊ ግዴታዎች የተጣራ የአሁን ዋጋ ለማስላት፤ ፋይናንሲያዊ ሞዴልን ውጤታማ በሆነ ሁኔታ ለመጠቀም፤ የሚከተሉትን በተመለከተ ግልፅ ግምቶችን መጠቀም ያስፈልጋል፡- (i) የጥንቅቅ ዋጋ (ኢግኮ ኮንትራት ሥርተኞች) (ii) ዕዳና ነጻ ሃብት ምዘና (iii) ከፕሮጀክቱ ብድሮች የሚጠበቁ ፋይናንሲያዊ ደንቦች እና (iv) ብዛት ያላቸው ሌሎች ግምቶች

በኃግስ ድርድር ወቅት፤ ፋይናንሲያዊ ሞዴሉ ለሁሉም ፓርቲዎች ይጋራል። ገዢው/ተጠቃሚው፤ ነኝአፕ፣ እና አበዳሪዎች፤ ሁሉም በቡድናቸው ውስጥ ፋይናንሲያዊ ሞዴሉን አዲት ለማድረግና ለመመርመር አንድ ሰው ሊኖራቸው ይገባል።

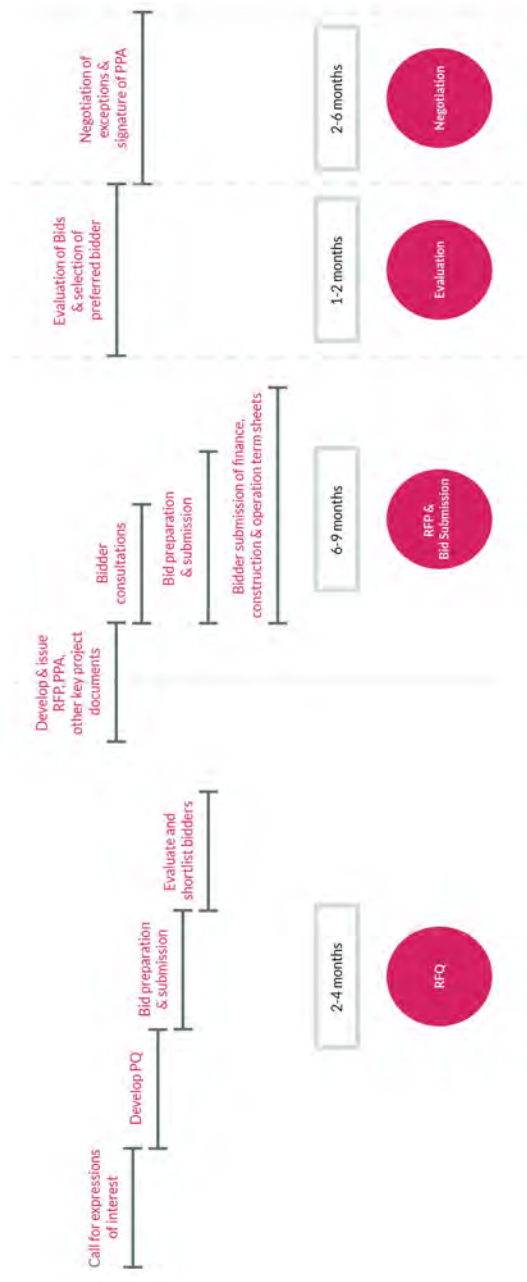
በቁጥጥር በኮንትራት አቀራረብ ስር፤ ኃግሱ ስራ ላይ ከዋለ በኋላ ነኝአፕ በኃግስ ደንብ መሠረት የሚከተሉት ይፈለገባቸዋል ሀ) ኢግኮ ኮንትራክተርን ለመምረጥ ዓለምአቀፋዊ ተወዳዳሪ ጨረታ ማካሄድ እና ለ) ለፕሮጀክቱ ፋይናንስ ዝግጁ ማድረግ። የመሠረት ዓቅም ዋጋ ያን ጊዜ ይገመታል በፋይናንሲያዊ መዘጋት በኢግኮ ኮንትራት ስር ተከፋይ ትክክለኛውን ኮንትራት ዋጋ ፤ ትክክለኛ የዕዳ ዝርዝሮች፤ እና ትክክለኛ እስከ ዛሬ የወጡ የልማት ወጪዎች፤ እንዲሁም በንግዳዊ ሥራዎች ቀን የሚፈጠሩ የልማት ወጪዎችንም በመጨመር

እነዚህ ስሌቶች፤ ከንግዳዊ የሥራ ቀን በኋላ፤ የመጨረሻውን የዓቅም ዋጋ ለመወሰን የሚካሄዱ ይሆናሉ።

የዚህ መዋቅር የተጣራ ውጤት፤ የተለዩ የወጪ ክፍሎች (የሰነድ ሃሳብ ማቅረብ ጥያቄን ተከትሎ የጨረታ ዋጋዎች ከተሰጡ በኋላ፤ ወጪያቸው የሚወሰን ዓይነቶች) የልማት ገንቢዎችን ዓደጋ ወሳኝ በሆነ መልኩ ለመቀነስ ሊውል ይችላል፤ ይህ ደግሞ በሌላ በኩል የሃሳብ ስነድ የሚያቀርቡ ቀድመው የተለዩ ተጫራቾችን ቁጥር ለመጨመር እና በመጨረሻ ውጤቱ ይበልጥ ተወዳዳሪ ዋጋ ይሆናሉ።

አመላካች ሕዝባዊ የግዢ ሂደት

ከታች የሚታየው ጊዜን ወካይ መሥመር እንዲሁ ማሳያ ነው፤ ምናልባት ሊደራረብም ይችላል፤

የሽያጭ ዝርዝር እና ክፍያዎች

የሽያጭ ማሳወቂያ - Invoices

ለአቀረበው ጉልበት/ኃይል ክፍያ ለማግኘት፤ በተጨማሪ ማንኛውም ተያያዥ የዓቅም ክፍያ፤ ሻጩ ለገዢው በየጊዜው የሽያጭ ማሳወቂያ ሊልክ ይገባል፤ የክፍያው መጠን በኃላፊ ስምምነት በተደረሰበት የገንዘብ ዓይነት የሆነ የክፍያ ዝርዝር ሰነድ የሚላከበት ጊዜ በአብዛኛው በየወሩ ነው። የሽያጭ ዝርዝር በአጠቃላይ የሚከተሉትን ክፍሎች የሚያካትት ይሆናል። ሀ) የዓቅም ክፍያ ለ) የጉልበት/ኃይል ክፍያ ሐ) ተያያዥ ክፍያዎች (ስምምነት ከተደረሰበት በላይ ለሆኑ ማንኛውም አዲስ ጅምር) እና መ) መፍትሄ ለተሰጣቸው ጉዳዮች እና ገዢው ሊከፍል የሚገባው የቅጣት መጠን ካለ። በሻጩ የተዘጋጀውን የሽያጭ ዝርዝር ገዢው የመመርመር መብት አለው፤ እንዲሁም ለቀረበለት የሽያጭ ዝርዝር ሰነድ ላይ ካልተሰማማ፤ በመካከላቸው ስምምነት በተደረሰበት ቀን ውስጥ፤ የሽያጭ ሰነዱን በተመለከተ ማብራሪያና ማረጋገጫ እንዲቀርብለት መጠየቅ ይችላል።

ጥቅም ላይ የዋለ ኃይል/ጉልበት መጠን አለካክ

ከታሪፍ ድርድር በኋላ አንዱ ጠቃሚ ነገር፤ ለገዢው የሚላከውን የኃይል/ጉልበት እና ዓቅም መጠን እንዴት መለካት የሚለው ነው። በመሠረቱ ሻጩ የኃይል/ጉልበት ፋብሪካው ምርትን መለኪያ ቆጣሪ / ማህተም/ መግዛትና መትከል ሃላፊነት አለበት። የተጣራው ምርት እና ኃይል ለገዢው ክፍያ ይፈጽምበት ዘንድ የሚላከው በአብዛኛው የሚለካው በተቆጣጣሪው የታተመ የመለኪያ ኮድ መሠረት ነው። ፓርቲዎች/ባለጉዳዮች/ በሜትሮች ላይ (ዋና ሜትር እና ተለዋጭ/ደጋፊ ሜትር) ለመለካት ስራ የሚውሉት ላይ፤ ስምምነት ያደርጋሉ፤ እንዲሁም እነዚህ መለኪያዎች የሚለኩትን የየትኛውን የአቅርቦት ቦታ እንደሆነ፤ እነዚህ ሜትሮች/መለኪያዎች/ በየጊዜው በሁለቱም ቡድኖች ምርመራና መከራ ይካሄዱባቸዋል። የሽያጭ ዝርዝር ለመለካ የሜትሮች ንባብ በሚካሄድበት ቀን፤ የሁለቱም ቡድኖች ተወካዮች በአጠቃላይ ሊገኙ ይገባል።

ክፍያዎች

ክርክር የሌለባቸው ክፍያዎች፤ በፓርቲዎች በኃይል ግዢ ስምምነቱ እንደተገለጸው ስምምነት በተደረሰበት የገንዘብ ዓይነት ሊካሄዱ ይገባል።

የገንዘብ ዓይነት ወይም ምንዛሬ፡ በኃይል ግዢ ስምምነቱ ለክፍያ የሚውለው የገንዘብ ዓይነት ድርድር የተካሄደበት ጉዳይ ነው፤ እናም እንደ ተሰማሚዎቹ ሊለያይ ይችላል።

እያደጉ ባሉ ገበያዎች፤ ሻጩ ስራውን ጊዜ የውጭ ምንዛሬ አትኩሮት አላቸው። የውጭ ምንዛሬ ትኩረት የሚነሳባት ምክንያት፤ ጠቀም ያለው የፕሮጀክቱ ወጪ በውጭ ምንዛሬ (ለምሳሌ እንደ የአሜሪካ ዶላርና ዩሮ) ገንዘብ ስራ ላይ የዋለ ከሆነ ነው። ሻጩ ክፍያውን ከገዢው የሚያገኘው በአካባቢው የአገር ገንዘብ ከሆነ ለአበዳሪዎቹ በውጭ ምንዛሬ መመለስ መቻሉን ማረጋገጥ አለበት።

ክፍያ የሚካሄድበት የገንዘብ ዓይነት ስራውን ጊዜ በአገር ውስጡ የገንዘብ ዓይነት ጥንካሬ

እንዲሁም ምን ያህል ገንዘብ በቀላሉ ተለዋጭ ነው የሚለው ላይ የተመሰረተ ነው። በአንዳንድ ሁኔታዎች የአገርውስጡ የገንዘብ ዓይነት የረዥም ጊዜ ጥንካሬ እና በአጠቃላይ ይህን ጥንካሬውን ይዞ እንደሚቀጥል ከተረጋገጠ፤ ኃግስ በአገርውስጥ ገንዘብ የሚከፈል ይሆናል።

ይህ የጥንካሬ ታሪክ በማይታይባቸው በሌሎች ገበያዎች ክፍያው የሚካሄደው 1) የገዢውን ክፍያ በአገር ውስጥ ገንዘብ፤ በገበያ ባለው የገንዘብ ምንዛሪ መጠን፤ ከውጭ ምንዛሪው ጋር ልክ ማውጣት ወይም 2) ገዢው ለሻጩ በቀጥታ በውጭ ምንዛሪ መክፈል

እንደ አማራጭ፤ ታሪፉ ይበልጥ የተቀመረ የውጭ ምንዛሪ የወቅቱን ልክ ቀማሪ ስሌት ሊያካትት ይችላል። ይህ የወቅቱን ልክ ቀማሪ ስሌት ፤ ጥቅም ላይ የሚውለው፤ ሻጩ የውጭ ምንዛሪ ትኩረቱን እንደ ከኪሣራ ራስን መጠበቂያ የሚጠቀምበት ከሆነ ነው። ይህ የውጭ ምንዛሪን እንደ ራስ መጠበቂያ መጠቀም በአብዛኛው ጥቅም ላይ የሚውለው የአገርውስጡ ምንዛሪ ገበያ በከፍተኛ ሁኔታ ተለዋዋጭ በሆነበት ነው።

የአከፋፈል ዘይቤዎች: የአከፋፈል ዘይቤ ከፓርቲዎች/ባለጉዳዮች/ ስምምነት ጋር የተያያዘ ነው፤ ነገርግን ብዙውን ጊዜ ኤሌክትሮኒክ ሲስተምን በመጠቀም ወደ ተሰየመው የሻጩ የሂሳብ መዝገብ በማስተላለፍ ነው።

መግባባት ያልተደረሰባቸው የክፍያ መጠኖች: በተለምዶ ክፍያ ይፈጸምባቸው ዘንድ ወደ ገዢው ከተላኩ የክፍያ ዝርዝሮች፤ የትኛውም መጠን ተቀባይነት ባያገኝ፤ ይህ ከክፍያው እንዲወጣ ተደርጎ፤ በኃይል ግዢ ስምምነቱ ስር ባለው አለመግባባትን መፍቻ ሥርዓት ውስጥ እንደ አንድ የመከራከሪያ ነጥብ ተደርጎ ይወሰዳል። ገደብ ለተደረገባቸው ለነዚህ ሁሉ መሰል ክፍያዎች፤ በአለመግባባትን መፍቻ ሥርዓት ውስጥ እንደተገለጸው፤ በኋላ ላይ ለሻጩ ተከፋ የሚሆን፤ ወለድ መጠን ይታሰብባቸዋል። በአንዳንድ ሁኔታዎች፤ ባለጉዳዮች እነዚህን አለመግባባትን የፈጠሩ ክፍያዎችን በተመለከተ አለመግባባቱ እስኪፈታ ድረስ በ escrow ሂሳብ መዝገብ እንዲቀመጡ ሊሰማሙ ይችላሉ።

የዘገየ ክፍያ: ማንኛውም የዘገየ ክፍያዎች (ይህም ሲባል፡ በባለጉዳዮች ስምምነት ከተደረሰበት ጊዜ ገደብ በኋላ የተደረጉ ክፍያዎች) ወለድ ይታሰብባቸዋል፤ ይኸውም በወለድ መጠን (አንድም በአገር ውስጥ የወለድ መጠን ወይም በውጭ አገር የወለድ መጠን) ስምምነት የተደረሰበት በባለጉዳዮች ክፍያው ሊካሄድ ይገባ ከነበረበት ቀን ጀምሮ እስከ ክፍያው የሚካሄድበት ቀን ድረስ ላለው ጊዜ። ለወለድ መጠኑ መሠረቱ በአጠቃላይ፤ በባንኮች መካከል ያለ መጠን ለገንዘብ ገበያው፤ በአገሪቱ ማእከላዊ ባንክ የታተመ ለ አገር ውስጥ የገንዘብ አይነት ጉዳዮች ወይም ለ LIBOR(ለንደን ዓለም አቀፍ ባንክ የተሰጠ ዋጋ/ለኢባተዋ) /EURIBOR(የሮ ኢንተርናሽናል ባንክ የተሰጠ ዋጋ/የኢባተዋ) ለ US/EUR/አሜሪካ፤ አውሮጳ/ የውጭ ምንዛሪ ጉዳዮች።

ለገዢ/ተጠቃሚ ግዴታዎች የብድር ድጋፍ

የብድር ድጋፍ ለምን?

ይህ ክፍል፤ በኃግስ ስር ያሉትን የገዢው/ተጠቃሚው የክፍያ ግዴታዎችን ድጋፍ ለመስጠት፤ አንዳንዴ ጥቅም ላይ የዋሉ ዋና መሳሪያዎች ወይም ስልቶች ውስጥ ጥቂቶቹን ያሳሳል።

ይህ በጣም ጠቃሚ ጉዳይ ነው፤ በተለይ አንዳንዴ ገዢው/ተጠቃሚው በኃግስ በተቀመጠው ደንብ መሰረት የክፍያ ግዴታዎቹን ለመወጣት አቅምን በተመለከተ የሚያሳስብ ሁኔታ ሲኖር። ገዢው/ተጠቃሚው፤ የረጅም ጊዜ የኃግስ ክፍያዎች ግዴታዎችን የመወጣት አቅምን በተመለከተ አሳሳቢ ሁኔታ፤ በተለያዩ ምክንያቶች ሊነሱ ይችላሉ።

ከእነዚህ ውስጥ፤ በማደግ ላይ ባሉ ገበያዎች የተለመደው ክስተት፤ በመጨረሻ ስራ የሚውለው ታሪፍ ወጪ-ገላጭ አይደለም። በሌላ አገላለጽ በገዢው/ተጠቃሚው የኤሌክትሪክ ኃይል ለተጠቃሚዎች ለማቅረብ በታሪፍ አከፋፈል መጠን የሚፈጠረው ገቢ፤ ገዢው/ተጠቃሚው ከኃይል አምራቾቹ የኤሌክትሪክ ኃይሉን ለመግዛት ያወጣውን ወጪ (እንዲሁም ለራሱ ያወጣውን ወጪ፤ ተግባራዊ በሆነበት) በተጨማሪ የማስተላለፍና የማሰራጨት ወጪዎችን የሚመልሱ አይደሉም። በዚህ ክስተት፤ ትክክለኛውን ወጪ ለማሳየት፤ የአገልግሎቱን ታሪፍ ከፍ ማድረግ ብዙ ጊዜ እንደ አማራጭ ያለ ፖሊሲ አይደለም፤ ቢያንስ በዚህ በቅርብ ጊዜ፤ ምክንያቱም ይህ በተጠቃሚዎች ላይ ሊፈጥረው የሚችለው ጎጂ ተፅእኖ እና እንዲሁም በተያያዥ ማህበራዊና ፖለቲካዊ ሁኔታዎች። በዚህም ምክንያት ገዢው/ተጠቃሚው ብዙውን ጊዜ በበቂ ሁኔታ የብድር ተጠቃሚ አይደለም፤ እናም የመንግሥት ድጎማዎችን ይፈልጋል፤ ታሪፎች ሙሉ-ሙሉ ወጪን ገላጭ የሚሆኑበት ጊዜ እስኪመጣ ድረስ። የሆነ ዓይነት የብድር ድጋፍ ከሌለ በስተቀር፤ በእንዲህ ዓይነት የፋይናንሲያዊ ሁኔታ፤ ዓቅም እና ኃይል/ጉልበት ለገዢ/ተጠቃሚ ለሚሸጥ አንድ ነጻአፕ፤ ፋይናንስ ማስገኘት የሚቻል አይደለም።

የመንግስት ዋስትና (Sovereign Guarantees) እና የብድር ማስገኛ ደብዳቤዎች

እያደጉ ባሉ ገበያዎች፤ ገዢው/ተጠቃሚው በመንግሥት ባለቤትነት ሥር ያለ ተቋም በሆነበት፤ አብዛኛዎቹ በኃግስ መሰረት ለገዢው/ተጠቃሚው የክፍያ ግዴታዎች የብድር ድጋፍ ለመስጠት፤ እንዲሁም ከመንግስት ዋስትና ያስፈልጋቸዋል። በዋስትናው ስር፤ መንግሥት፤ ግዴታው ስለሆነ፤ ይህ በመንግሥት ስር ያለ ገዢ/ተጠቃሚ ዕዳውን መክፈል ባይችል፤ የክፍያውን ግዴታዎች ለመውጣት ይስማማል። ቢሆንም ቅሉ፤ ዋስትና በእውን ጠቃሚ የሚሆነው ዋስትና ሰጪው ተአማኒነት ሲኖረው ብቻ ነው።

የአንድን ባለሥልጣን የብድር ተአማኒነት የሚያሳሰቡ ጉዳዮች ካሉ፤ ይህን ጊዜ ይህን በባለሥልጣኑ ክፍያን አለማካሄድ ዓደጋ ለመድረስ እንዳንድ አስፈላጊ ነገሮችን አስቀድሞ ዝግጁ ማድረግ ያስፈልጋል፤ የሚከተሉትን ጨምሮ

- ከፊል የዓደጋ ዋስትና ከዓለም ባንክ ወይም ከ አፍሪቃ ልማት ባንክ (አልባ)
- የማይሰከብር የባለሥልጣን ዋስትና ኢንሹራንስ ፖሊሲ፤ ከባህር ማዶ የግል ኢንሹራንት መንገድ ኮርፖሬሽን (ባግኢኮ)፤
- የፖለቲካ ዓደጋ ኢንሹራንስ ከ ብዙን የኮቪድ ኢንሹራንት ዋስትና ኤጀንሲ (ብኢዋኤ) እና
- ዋስትና ከ (ባግኢኮ) ወይም አንድ የኤክስፖርት ብድር ኤጀንሲ

በተጨማሪ፤ የባንክ የብድር ደብዳቤዎች፤ ከየልማት ፋይናንስ ተቋማት (ልፋተ) ወይም ኤክስፖርት ብድር ኤጀንሲ የብድር ድጋፍ ጎን ጥቅም ላይ ሲውሉ የአጭር ጊዜ የገንዘብ ችግሮችን ለመፍታት ይችላሉ። እነዚህ የብድር ደብዳቤዎች ሊሰራጩ የሚገባው የብድር ተአማኒነት ባለው የፋይናንስ ተቋም ሊሆን ይገባል።

በመንግሥት ባለቤትነት ሥር ያሉ ገዢዎች/ተጠቃሚዎች፤ የኃግስ የክፍያ ግዴታዎቻቸውን ለመሸፈን የሚደረግ የመንግስት ዋስትናዎች ዝግጅት፤ የመንግሥትን ቀጥተኛ የውጭ ኢንሹራንት መንገድን የመሳብ አቅም፤ ለትልቅ የኃይል/ ጉልበት ፕሮጀክቶች ፋይናንስ ግኝት ያጠናክራል።

ያ ሲባል፤ በዚህ መልኩ ድጋፍ እንዲሰጥ የተጠየቀ መንግሥት፤ ዋስትና ከመስጠቱ ወይም የብድር ደብዳቤ ከማዘጋጀቱ በፊት፤ የታሰበው ፕሮጀክት ንግዳዊ አዋጭነቱን ለራሱ ለማረጋገጥ ጠንክር ያለ ጥናት ማካሄድ አለበት። እንዲህ ዓይነቱ አሰሳ በተጨማሪ መንግሥትን ዋስትናውን ወይም የብድር ደብዳቤውን ስራ ላይ ሊያውለው ከመረጠ፤ ተያያዥ ፋይናንስያዊ መጋለጥን ማስላት እንዲችል ያደርገዋል።

በተለያዩ ምክንያቶች የተነሳ፤ መንግሥታት፤ በመንግሥት ባለቤትነት ስር ላሉ ተቋማት፤ ግልጽ የሆነ የብድር ድጋፍ ለ ክፍያ ግዴታዎች ለመስጠት፤ የመንግስት ዋስትናዎች ወይም የብድር ደብዳቤዎች ለማውጣት፤ ሁል ጊዜ ዝግጁ አይደሉም። በአንዳንድ ጉዳዮች፤ የመንግሥታት

እነዚህን መሰል ድጋፎች ለመወሰን ያላቸው ዓቅም፤ መንግሥት ባለበት ዘላቂ ሕዝባዊ የዕዳ ደረጃዎችን የማስጠበቅ ሃላፊነት ምክንያት፤ ሊታቀብ ይችላል።

በነዚህ አኳኋኖች፤ መንግሥታት አንዳንዴ ሕጋዊ ማሰሪያ የሌላቸው የምችት ደብዳቤዎች ሊያወጡ ይችላሉ፤ ነገርግን ለኢንቨስተሮችና አበዳሪዎች "ለሰላሳ ምችት" የሚሰጡ፤ ይኸውም መንግሥት ገዢው/ተጠቃሚው ኪሳራ ላይ እንዲወድቅ የማይፈቅድለት፤ ጣልቃ በመግባት ገዢው/ተጠቃሚውን በመርዳት ለአበዳሪዎች ያለበትን ግዴታዎች እንዲወጣ እንደሚያስችል። እነዚህ የለሰላሳ ምችት ዘይቤዎች፤ ብዙውን ጊዜ አንድ ፕሮጀክት ትልቅ የውጪ ኢንቨስትመንት መጠኖችን መሳተፍ እንዲችል ለማድረግ በቂ አይደሉም።

ኤስክሮው አካውንት (Escrow Account)

ሥራ ላይ የሚውል ተንቀሳቃሽ ገንዘብ አቅርቦትን በተመለከተ፤ ገዢው/ተጠቃሚው በኃግስ ስምምነት ሥር ለአለበት የክፍያ ግዴታዎች **ኤስክሮው አካውንት** ለማቋቋም ግድ ሊለው ይችላል። ይህ የ **ኤስክሮው አካውንት** በኃግስ ስር በተቀመጠው መሰረት የተወሰኑ ወራት ክፍያን የሚያክል መጠን ሊይዝ ይገባል፤ ለምሳሌ ለተወሰኑ ወራት የሚጠበቀውን ጠቅላላ ክፍያ መሰረት በማድረግ ወይም ለተወሰኑ ወራት የሚከፈል የግብዓት ክፍያን ብቻ መሰረት በማድረግ።

ገዢው/ተጠቃሚው በኃግስ መሰረት ሲጠየቅ ክፍያ ማድረግ ባይችል፤ ያን ጊዜ ፕሮጀክት ኩባንያው ከዚህ **ኤስክሮው አካውንት** ማውጣት ይችላል፤ ይህ ደግሞ ግጭትን ማስታረቂያ ሆኖ፤ ፕሮጀክት ኩባንያው ስራውን እንዲቀጥል እንዲሁም ያለበትን ዕዳ እንዲከፍል ያስችላል ምንም እንኳን ገዢው/ተጠቃሚው መክፈል ባይችልም።

ከ **ኤስክሮው አካውንት** ሂሳብ ወጪ ከሆነ በኋላ፤ ገዢው/ተጠቃሚው ወዲያው (ወይም በተወሰኑ ጥቂት ቀናት ውስጥ) ወጪውን መተካት አለበት። ነገርግን ገዢው/ተጠቃሚው ይህን የ**ኤስክሮው አካውንት** መተካት ካልቻለ (ወይም በአንዳንድ ሁኔታዎች የሆነ ዓይነት የመተካት ዋስትና ማግኘት መቻል) በኃግስ መሰረት ደንብን የመጣስ ወቅት ይሆናል። አንድ **ኤስክሮው አካውንት** ከአሰራር አንጻር ከብድር ደብዳቤ ጋር እኩል ሲሆን እናም የአጭር ጊዜ ለስራ የሚውል የጥሬ ገንዘብ እጥረትን ለመድረስ ጥቅም ላይ ሊውል ይችላል።

አስቀምጥ እና ጥራ አማራጭ ስምምነቶች

አስቀምጥ እና ጥራ አማራጭ ስምምነቶች፤ አንዳንዴ የክፍያ ዓደጋን፤ ከመንግሥት ባለቤትነት ሥር ካለ ገዢ/ተጠቃሚ፤ በቀጥታ ወደ መንግሥት ለማስተላለፍ እንደ አንድ የአሰራር ዘይቤ ጥቅም ላይ ይውላሉ።

የአስቀምጥ አማራጭ (put option) የአማራጭን ባለቤት፤ ብዙውን ጊዜ ሻጩን፤ የኃይል/ጉልበት ፕሮጀክትን፤ የሆነ ቆስቋሽ የሆነ ክስተት/ቶች/ ሲፈጠር -በዋነኝነት ማብቃያ ዘመን፤ ቅድሚያ በተወሰነ ዋጋ፤ መንግሥት ተገድዶ እንዲገዛ የማድረግ ስልጣን ይሰጠዋል፤

በሌላ በኩል **የጥራ አማራጭ (call option)**፤ የአማራጭን ባለቤት ብዙውን ጊዜ ባለሥልጣኑን፤ የኃይል/ጉልበት ፕሮጀክትን፤ የሆነ ቆስቋሽ የሆነ ክስተት/ቶች/ ሲፈጠር፤ ቅድሚያ በተወሰነ ዋጋ፤ ሻጩ ተገድዶ ለመንግሥት እንዲሸጥ የማድረግ ስልጣን ይሰጠዋል፤

በሁለቱም ክስተቶች መንግሥት በስተመጨረሻ የንብረት ባለቤት ይሆናል። በሁለቱም ክስተቶች የአገዛዙ ሁኔታ የሚወስነው የፕሮጀክት ኩባንያው ቋሚ ዕዳ ከሌሎች የይገባኛል ጥያቄዎች በፊት

ተከፋይ ይሆናል ከሚል አንጻር ሲሆን፤ይህን በማድረግም አበዳሪዎችን ለመንከባከብ፡፡

የመሸጫ ዋጋውን መወሰኛ ቀመር ደግሞ፤ ትክክለኛው ቆስቋሽ ወቅት በሻጩ ስህተት፣በገዢው ስህተት፣ወይስ ሌላ ክስተት ስህተት፤ የሚለውን ግምት ውስጥ ያስገባል፡፡ በመጀመሪያው ሁኔታ፤በዙውን ጊዜ ገዢው የታቀዱ ትርፎቹን እንደ መግዣ ዋጋ አካል አድርጎ እንዲወስድ መብት አይኖረውም፡፡ ይህ ሰፋ ባለ ሁኔታ ከሰራዘመን መገባደድ በኋላ ግዴታዎች በሚል ስር ይነሳል

ከፊል ዓደጋ ዋስትናዎች

ከፊል ዓደጋ ዋስትናዎች (ከዓዋ)፤እያደጉ ባሉ ገበያዎች፤በብዙጎንዮሽ የልማት ባንኮች እየቀረቡ ያሉ፤እንደ ዓደጋ ማቅለያ መሣሪያዎች ጥቅም ላይ ይውላሉ። ከዓዋ በተለይ ጠቃሚ የሚሆኑት፤ በመንግሥት ባለቤትነት ስር ያለ ገዢ ወይም ባለሥልጣን የፕሮጀክት ኮንትራት ግዴታዎቻቸውን የሟሟላት ዓቅምን በተመለከተ አሳሳቢ ሁኔታ ሲኖር ነው።

ከዓዋ በተለይ ከፊል ብድር ጥበቃ ለግል አብዳሪዎች ይሰጣል፤ ይኸውም በመንግሥት ባለቤትነት ስር ያለው ገዢ ወይም መንግሥት ራሱ ያለባቸውን የክፍያ ግዴታዎች በኃግስ በተቀመጠው መሰረት ሳይፈጽሙ የሚቀሩበት ክስተት ሲፈጠር ነው።

የቆስቋሽ ከስተቶች ዝርዝር ለከዓዋ፤ ለፖለቲካዊ ዓደጋዎች ወቅቶች የተወሰነ ነው፤ፋይናንሲያዊ ግዴታን በባለሥልጣን አለማክበር ጨምሮ፤ በተጨማሪ የኃግስ የሥራ ዘመን ማብቂያ ተከትሎ፤ ኃይል/ጉልበት ፋብሪካን የመግዛት ግዴታ ጋር በተያያዘ።

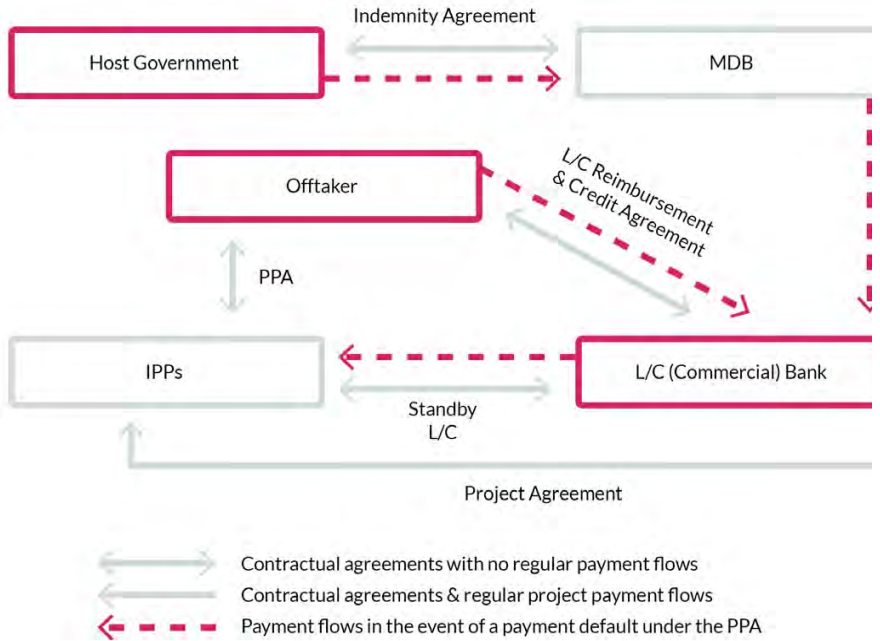
ከፊል ዓደጋ ዋስትናዎች (ከዓዋ)፤እያደጉ ባሉ ገበያዎች፤በብዙጎንዮሽ የልማት ባንኮች እየቀረቡ ያሉ፤እንደ ዓደጋ ማቅለያ መሣሪያዎች ጥቅም ላይ ይውላሉ። ከዓዋ በተለይ ጠቃሚ የሚሆኑት፤ በመንግሥት ባለቤትነት ስር ያለ ገዢ ወይም ባለሥልጣን የፕሮጀክት ኮንትራት ግዴታዎቻቸውን የሟሟላት ዓቅምን በተመለከተ አሳሳቢ ሁኔታ ሲኖር ነው።

ከዓዋ በተለይ ከፊል ብድር ጥበቃ ለግል አብዳሪዎች ይሰጣል፤ ይኸውም በመንግሥት ባለቤትነት ስር ያለው ገዢ ወይም መንግሥት ራሱ ያለባቸውን የክፍያ ግዴታዎች በኃግስ በተቀመጠው መሰረት ሳይፈጽሙ የሚቀሩበት ክስተት ሲፈጠር ነው።

የቆስቋሽ ከስተቶች ዝርዝር ለከዓዋ፤ ለፖለቲካዊ ዓደጋዎች ወቅቶች የተወሰነ ነው፤ፋይናንሲያዊ ግዴታን በባለሥልጣን አለማክበር ጨምሮ፤ በተጨማሪ የኃግስ የሥራ ዘመን ማብቂያ ተከትሎ፤ ኃይል/ጉልበት ፋብሪካን የመግዛት ግዴታ ጋር በተያያዘ።

ከዓዋ፤እነዚህን ዓደጋዎች ለምስተኛ አካል ብዙጎንዮሽ ተቋማት፤ይኸውም ከግል ቡድኖች በተሻለ ዓቅም ማስተዳደር ለሚችሉ በብቃት ያስተላልፋሉ። የዓለም ባንክ ቡድን እና የአፍሪቃ ልማት ባንክ ለምሳሌ፤ ከፊል ዓደጋ ዋስትና ውጤቶችን ያቀርባሉ(እባክዎ ለዝርዝር መረጃ የግላቸውን ድረገጽ ይመልከቱ)። እነዚህ ከዓዋ፤ ፕሮጀክት ብድሮች በፕሮጀክት ኩባንያ እና ገዢው/ተጠቃሚውን በመወከል የብድር ደብዳቤ የጻፈውን ባንክ ያወጣውን ወጪ የመመለስ ግዴታ ዋስትና በመሆን ጥቅም ላይ ሊውሉ ይችላሉ።

የከዓዋ መዋቅር ምሳሌዎች

ፖለቲካዊ ዓደጋ ኢንሹራንስ

ብዙጎንዮሽ ኢንቨስትመንት ዋስትና ኤጀንሲ(ብኢ.ዋኤ) እና ሓገራዊ ኤክስፖርት ብድር ኤጀንሲዎች በተጨማሪ ፤ በማደግ ላይ ባሉ አገሮች ለሚገኙ የኃይል/ጉልበት ፕሮጀክቶች፤ ብድር የማጠናከር ፎርምችን በማቅረብ ፤ ጠቃሚ ሚና በመጫወት ላይ ናቸው።

ብኢ.ዋኤ በዋናነት ፖለቲካዊ ዓደጋ ኢንሹራንስ ይሰጣል፤ ይኸውም በቀዳሚነት የኩባንያ ሼር ኢንቨስትመንትን እና የሼር ባለቤቶች ብድሮችን በፕሮጀክቶች ውስጥ ለመደገፍ።

ሃገራዊ ኤክስፖርት ብድር ኤጀንሲዎች፤ አባዳሪዎችን እና/ወይም የኩባንያ ሼር ኢንቨስተሮችን ከአንዳንድ ግልጽ የሆኑ ፖለቲካዊ ዓደጋ ክስተቶች ለመጠበቅ ጥቅም ላይ የሚውሉ ፖለቲካዊ ዓደጋ ኢንሹራንስ ይሰጣሉ።

ሃገራዊ ኤክስፖርት ብድር ኤጀንሲ ሽፋን፤ በተለይ ከአግባብ ያለው ኤጀንሲ አገር ኤክስፖርቶች ጋር የተሳሰረ መሆኑን ማስተዋል የሚገባ ነው። ከስር ያለው የኃይል/ጉልበት ፕሮጀክት፤ በቀ የሆነ ኤክስፖርት መቶኛ ይዘት፤ ከኤክስፖርት አድራጊዎች በኤክስፖርት ብድር ኤጀንሲው አገር ለኖረው ይገባል፤ ከዚያ ኤክስፖርት ብድር ኤጀንሲ የፖለቲካ ዓደጋ ኢንሹራንስ ለማግኘት ብቁ ለመሆን።

ከከዓዋ ጋር በተመሳሳይ፤ እነዚህ ምርቶች እነዚህ ዓደጋዎችን ከግል ተዋናይ በተሻለ ሁኔታ ሊሸከማቸው ወደሚችሉ፤ ለሦስተኛ አካል እንዲለዩ ያስችሉዋቸዋል።

ለፕሮጀክት ኩባንያው ግዴታዎች የብድር ድጋፍ

በዚህ ክፍል፤ አሰተናጋጁ አገርና አብዳሪዎች ከፕሮጀክት ኩባንያው ይጠብቃሉ ተብሎ የሚታሰበውን የብድር ድጋፍን ምንነት እናያለን (ለመፍትሔ የሚሆን ፋይናንስ ውስን በሚሆንበት ጊዜ ከስፖንሰሮች ጭምር)

ለመንግሥት፤ የኃግስ ድርድርና መጠናቀቅ ሁልጊዜ ለገዢው/ተጠቃሚው ክፍተኛ ወጪ ያስከትልበታል፤ ይኸውም በአብዛኛው ለሕጋዊ፣ፋይናንስያዊ እና ቴክኒካዊ የማማከር አገልግሎቶች፤ ተካፋይ የሆኑ ወጪዎች። ገዢው/ተጠቃሚው እነዚህን ወጪዎች በላዩ ላይ ሲጨምር፤ ፕሮጀክት ኩባንያው፤ ኃግስን እስከ ማጠናቀቂያው ድረስ ሙሉ-በሙሉ በመሰጠት ለመደራደር ዝግጁ መሆኑን ፤በቂ ፋይናንስ ለማግኘት አስፈላጊ ፋይናንስን ማዘጋጀት፤ እንዲሁም በትጋት ፕሮጀክቱን ማሳደግ ማለትም ግንባታ ሥራዎችን መጨረስና ስምምነት የተደረሰበትን ንግዳዊ ሥራዎች ቀን(ንሥቀ) በጊዜው ማጠናቀቅ ለመሳሰሉት አንዳንድ ማረጋገጫ ይፈልጋል።

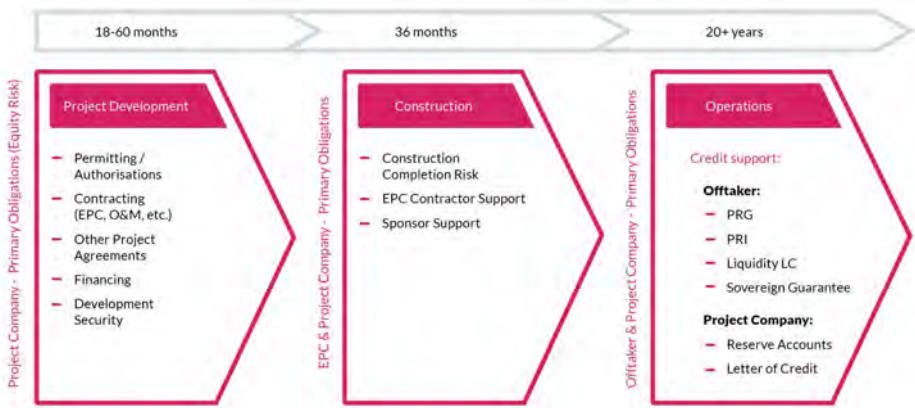
በተጨማሪ፤ አብዛኛውን ጊዜ ገዢው/ተጠቃሚው፤ ኃይል/ጉልበትን የሚገዛው፤ ለማሰራጨ ኩባንያዎች ወይም ተጠቃሚዎች እንደገና ለመሸጥ እንደመሆኑ መጠን፤ ስምምነት በተደረሰበት ቀናች የተወሰነ የኃይል/ጉልበት መጠን ለእነዚህ አካላት ለማቅረብ የጸኑ የኮንትራት ስምምነቶች ይኖሩታል። በእነዚህ ምክንያት፤ ገዢው/ተጠቃሚው፤መጠናቸው ተገቢ የሆነ የመዘገየት ጉዳዮች ላይ ወይም ከፕሮጀክት ኩባንያው በኩል፤ ያልተፈጸሙ ክፍያዎችን በተመለከተ ምናልባት አጠንክሮ ሊጠይቅ ይችላል።

የፕሮጀክት ኩባንያው ዋና የመጀመሪያ ግዴታ፤ የኃይል/ጉልበት ፋብሪካውን በተሰጠው የሥራ ዝርዝሮች፤ አስቀድሞ በተወሰነው (ንሥቀ) ማጠናቀቅ እንደመሆኑ መጠን፤ ለፕሮጀክት ኩባንያው የብድር ድጋፍ የማስገኘት ፍላጎት ብዙውን ጊዜ ለፕሮጀክቱ የግንባታ ምዕራፍ ጊዜ የተወሰነ ነው።

አንድ ኮንስትራክሽን የኢግኮ ኮንትራት ፎርምን ሲወስድ፤ የኮንስትራክሽን ዓደጋው ከፕሮጀክት ኩባንያው ወደ ኢግኮ ኮንትራክተሩ እንደሚዞር ማስተዋል ጠቃሚ ነው፤ ኋለኛው በኢግኮ ኮንትራት መሰረት የሚጠቃለያ ድጋፍ ዋስትና ወይም ለግዴታዎቹ ሌላ ሴኩራቲ መስጠት ይኖርበታል።

ከፕሮጀክት ኩባንያው አንጻር፤ ለገዢው/ተጠቃሚው ከተሰጠው የብድር ድጋፍ ጋር በተያያዘ ያለበት ዕዳዎቹ፤ከተከፈሉ ጉዳዮች በኢግኮ ኮንትራክተር ተከፋይ የሆኑ እና የብድር ድጋፍ በኢግኮ ኮንትራክተር የተሰጠ የበለጠ እንዳይሆኑ ማረጋገጥ አስፈላጊ ነው።

ከሥር ያለው የአንድን የኃይል/ጉልበት ፋብሪካ ተቋማት ሥነ ዕድገት ከመነሻ ልማት (ተያያዥነት ያላቸውን የፕሮጀክት ሰነዶች አንድ ላይ ከማድረግ ጀምሮ፤ እንዲሁም ለሚመለከታቸው አካላት ኃላፊነት መስጠት) እስከ ንግዳዊ ሥራዎች ማሳያ ነው። የተቀመጡት የጊዜ ቀመሮች እንዲያው ማሳያ ናቸው እናም አንዳንዶቹ ሊደራረቡም ይችላሉ።

ፕሮጀክት ኩባንያው ንግዳዊ ሥራዎችን አስቀድሞ በተቀመጠው ንግድ ማካሄድ ባይችል፤ በኃግስ ሥር የተከፋይ ጉዳዮችን አፈጻጸም የሚያገኝት ነገር ሊቀሰቅስ ይችላል። በተመሳሳይ መልኩ አነስተኛ የዓቅምና ኃይል/ገልበት ጠርዝ/ገደብ ማሟላት አለመቻል፤ የአፈጻጸም ጉዳዮችን ሊያስነሳ ይችላል።

ፕሮጀክት ኩባንያው ንግዳዊ ሥራውን በ long-stop ቀን መፈጸም ካልቻለ፤ ይህ ባለጉዳዮቹ ኃግስን እንዲሰርዙ መብት ይሰጣቸዋል (እንዲሁም ሌሎች ስምምነቶችን ጭምር)

በእንዲህ ያለ አፈጻጸም የለሽ ጉዳይ፤ ለፕሮጀክት ኩባንያውና ለኢግዮ ኮንትራክተር ፋይናንሲያዊ ሳንካ ሊያመጣ ይችላል። በአብዛኛው ሁኔታዎች፤ ንግዳዊ ሥራዎችን ለማካሄድ አለመቻል ምክንያቱ መፍትሔ የለሽ ካልሆነ በቀር፤ ኃግስን ማቆም የመንግሥት ፍላጎት አይሆንም።

ችግር ወደ አለበት ፕሮጀክት አዲስ ኢንቨስተሮችን ለመሰብ መምከር አስቸጋሪ ሊሆን ይችላል። እነዚህ ፋይናንሲያዊ ግዴታዎች እንዲሟሉ ለማድረግ፤ አስተናጋጁ መንግሥት፣ ገዢው/ተጠቃሚው፣ እና አብዳሪዎች ከፕሮጀክት ኩባንያውና ኢግዮ ኮንትራክተር ከታች በተገለጹት ፎርምች መሰረት የብድር ድጋፍ እንደሚጠበቁ የተለመደ ነው።

በግንባታ ጊዜ የተለመዱ የብድር መሣሪያዎች

የአፈጻጸም ቦንድ:- የአፈጻጸም ቦንድ በተለምዶ የብድር ደብዳቤን ወይም የባንክ ዋስትና ቅፅ ሊመስል ይችላል። የዚህ ቦንድ ዋጋው በተለምዶ የፕሮጀክቱ ኢንቨስትመንት ዋጋ ጥቂት ክፍል ሲሆን እና በፅንሰ ሃሳብ ደረጃ፤ በአስተናጋጁ አገር ምክንያት የጠፋውን ዋጋ እና የጠፋውን የማመንጨት ዓቅም ግምት ውስጥ ማስገባት አለበት። በተግባር፤ ዋናው የቦንዱ አስፈላጊነት፤ የመተካት ዋጋ ነው፤ እናም እንደተለመደው አፈጻጸም በማይኖርበት ጊዜ መንግሥት የሚደርስበትን ተጨባጭ ወጪ ለመሸፈን በቂ አይደለም።

የልማት ቦንድ:- በአንዳንድ የመወሰን ሥልጣኖች፤ የፕሮጀክት ኩባንያው ምናልባት የልማት ቦንድ እንዲያወጣ ይፈለግ ይሆናል፤ ለመንግሥት ፈቃድ እና ድጋፍ ወይም የፈቃድ ስምምነት ሲባል (የመንግሥት የድጋፍ ስምምነት ግን ዋስትና እንዳልሆነ አስተውል)። ፕሮጀክቱ በልማት ጉዞው በኢንቨስተር/ስፖንሰር በተፈጠሩ ምክንያቶች የተወሰነ ደረጃ መድረስ ካልቻለ፤ በዚህም ምክንያት ኃግስ በተሰጠ ጊዜ ውጤታማ ካልሆነ፤ ገዢው/ተጠቃሚው የልማት ቦንድ ሊወስድ ይችላል።

ስፖንሰር ደጋፊ ስምምነት:- ምንም እንኳን ይህ ስምምነት የኃግስ አካል ባይሆንም፤ ብዙውን ጊዜ ለኮሚርሺያል ባንኮች የተወሰነ የችግር ጊዜ መወጫ ብድር ለመስጠት ማእከላዊ ሁኔታ ነው። በመሰረቱ፤ ይህ ማለት ማንኛውም የፈንድ እጥረት በግንባታ ጊዜ በስፖንሰር ይካሄዳል እንዲሁም ስፖንሰሩ ምናልባት የተፈለገውን የፈንድ ግዴታ ዋጋ እንዲያስቀር ይፈለጋል። የስፖንሰር ድጋፍ በመሠረቱ አስፈላጊ የሚሆነው በፕሮጀክት ያለ የመጠባበቂያ በጀት ትንሽ ሲሆን ወይም የወጪ መጥለቅለቅ ዓደጋ ከፍተኛ እንደሚሆን አስቀድሞ ከተገመተ ነው። በቂ ኃብት ያላቸው ፕሮጀክት ስፖንሰሮች/ባለድርሻዎች ስፖንሰር ድጋፍ ለመስጠት የተመቹ ናቸው።

ለነዳጅ አቅርቦት ስምምነት የብድር ድጋፍ

ነዳጅ ከታቀደው የኮሚሽን ቀን በፊት ሊዘጋጅ ይገባል፤ ይኸውም ሙከራና የኮሚሽን ሥራ መካሄድ እንዲችል፡፡ ነዳጁን አቅራቢው አካል፤ በነዳጅ አቅርቦቱ ኮንትራት ለአለበት የክፍያ ግዴታዎች፤ የፕሮጀክት ኩባንያው የብድር ድጋፍ ይሰጣል ብሎ ይጠበቃል፡፡

ለምሳሌ በጋዝ አቅርቦት ኮንትራቶች፤ የብድር ድጋፍ የተለመደው በብድር ደብዳቤ መልክ ነው(ብደ)፡፡ በብዙ አጋጣሚዎች፤ ይህ ለሥራ ጊዜው የተገመተ የጋዝ አቅርቦቶችን ይወክላል፡፡

ፕሮጀክት ኩባንያው ምናልባት የሆነ ወር ክፍያን ቢያሳልፍ፤ ጋዝ አቅራቢው ከብደው ሊያወጣ ይችላል፤ ይህ ሁኔታ ከተፈጠረ፤ ፕሮጀክት ኩባንያው የብደውን ማሟላት ይጠበቅበታል፡፡

እንዲህ ዓይነቱ አሰራር፤ ፕሮጀክት ኩባንያው ያለበትን የክፍያ ግዴታ ወቅታዊ በሆነ ሁኔታ እንደሚፈጽም፤ ለጋዝ አቅራቢው ተጨባጭ ማረጋገጫ ይሰጠዋል፡፡

በተለምዶ፤ ለዚህ የብድር ድጋፍ የሚያስፈልጉ ነገሮች አስቀድመው ከፋይናንሲያዊ መዘጋት በፊት ይደራጃሉ፤ ነገርግን ትክክለኛ የፋይናንስ ማዘጋጃ መሣሪያዎቹ ከመጀመሪያው የጋዝ እድል በፊት በበታው ሊኖሩ ይገባል፡፡

በኮንትራቱ ደንብ መሠረት፤ አንዴ ጋዝ በጋዝ ቧንቧዎቹ መፍሰስ ከጀመረ፤ ነገርግን ከንግዳዊ ሥራዎች ቀን በፊት፤ ይህ ብደ በተለምዶ በበታው ይጠበቃል፡፡

በአጠቃላይ፤ ከላይ ያሉት ግዴታዎችና የአሰራር ዘይቤዎች፤ንግዳዊ ሥራዎች ቀን ላይ ይጠፋሉ፤ ከንግዳዊ ሥራዎች ጋር ከሚቀጥለው ብደ ለጋዝ(ነዳጅ) አቅርቦት ስምምነት በቀር፡፡

ሌሎች የብድር ድጋፍ መሣሪያዎች ንሥቀ- በኋላ

ዕዳ አገልግሎት መጠባበቂያ ሂሳብ (ዕአመሂ)፡- ይህ የታቀደው የፕሮጀክቱን ክሬዲት ለማበልፀግ እና ፕሮጀክቱ ያሉበትን የዕዳ ግዴታዎችን መወጣት መቻል ማረጋገጥ፤ ይህም ክፍያዎች ከገዢው/ተጠቃሚው ለጊዜው በቂ ባልሆኑበት ዋናውንና ወለድን አገልግሎት መስጠት በማይችሉበት ሁኔታ እንኳን፡፡

በተጨማሪ በውጭ ምንዛሪ ዋጋ ላይ መዋዠቅ እንዳይኖር ለመጠበቅም ይውላል፤ የምንዛሪ ክፍያ በኃግስ መሰረት ለዕዳ ክፍያ ከሚውለው ምንዛሪ ጋር ተመሳሳይ በማይሆንበት ጊዜ፡፡

ዕአመሂ በተለምዶ መጠኑ ከተወሰኑ ቁጥር ወሮች የዕዳ አገልግሎት ክፍያዎች ጋር የተሰላ ነው፤ እንዲሁም ከመጀመሪያው ጥቅም ላይ መዋል ከጀመረበት ቀን ጀምሮ ፈንድ ይኖረዋል፡፡ ከዚያ በኋላ፤ ፕሮጀክት ኩባንያው ሂሳብ መቀነስ ሲጀምር መተካት ይኖርበታል፤ ዕአመሂን በኮንትራቱ ደረጃ የማቆየት ግዴታ በተለምዶ እንደ ታሪፍ ቀመር አንድ ክፍል ድርድር የሚካሄድበት ነው፡፡

ለሥራ ማስኬጃ ካፒታል የብድር ደብዳቤ፡- በአንድ ፕሮጀክት ሥራ መጀመሪያ ዘመን፤ ወጪና ገቢ አይጣጣሙም፡፡ በዛ ያሉ ወጪዎች በፕሮጀክቱ ላይ ሊፈጠሩ ይገባል፤ ይህን የሚሸፍን ገቢ ከመምጣቱ በፊት፡፡ በዚህን ጊዜ፤ የፕሮጀክቱ ስፖንሰር የብድር መስመር መዘርጋት ሊያስፈልገው ይችላል፤ ወይም የገንዘብ አጥረቱን ለመሸፈን ፈንድ ማድረግ፤ ይኸውም ፕሮጀክቱ ከጅምራው መንቀሳቀሱን እንዲቀጥል፡፡

ከታክስ/ግብር/ ነጻ

በአንድ ዘርፍ ያለ ኢንቨስትመንትን ለማበረታታት ከሚካሄድ ጥረት አንጻር፤ መንግሥታት አንዳንዴ ከታክስ ነጻ መሆንን እንደ ማበረታቻ ሊጠቀሙበት ይችላሉ። ይህ ምናልባት ታክስን ሙሉ-በሙሉ ማንሳት ወይም ታክስን ቅነሳ፤ በተለዩ አንዳንድ ዓይነቶች ላይ ወይም በፕሮጀክት የግንባታ ምዕራፍ ለሚገዙ መሳሪያዎች የሚውል ይሆናል። ይህ በተጨማሪ፤ በፕሮጀክት የስራ ዘመን፤ ለተወሰኑ ዓመታት ከገቢ ታክስ ነጻ መሆንንም ሊያጠቃልል ይችላል።

ከታክስ ነጻ መሆን ምናልባት የፕሮጀክትን ከፋይነት አንጻር ራስን የመቻል አቅም ሊያሻሽል፤ እንዲሁም ኢንቨስትመንትን ማበረታታት፤ በመጨረሻ ተጠቃሚው ላይም ዝቅተኛ ታሪፍ በመፍቀድ ተጠቃሚዎችን የጥቅሙ ተጋሪ እንዲሆኑ ያደርጋል። ከሚሰጡ ነጻ የመሆን ዓይነቶች ምሳሌዎች ውስጥ፤ በግንባታ ጊዜ አስፈላጊ ሆነው ወደ ሃገር ውስጥ በሚገቡ ላይ ከሚውሉ ታክስ፣ ግዴታዎችና ተጨማሪ ክፍያዎች፤ ዝቅተኛ የምዝገባ ክፍያዎች፣ ለቫት ድርድር የተካሄደባቸው መጠን፣ እንዲሁም የታክስ በዓላትን በፕሮጀክት ሥራ ጊዜ ማዘጋጀት ይገኙበታል።

ለፕሮጀክቱ የተሰጡ ከታክስና ከቀረጥ ነጻነቶች፤ በታክስ ባለሥልጣን እና በአንዳንድ ሁኔታዎች ደግሞ በሕግ አውጪው አካል ወይም በአገሪቱ ዋና ባለሥልጣን ሊረጋገጡ ይገባል። ይህ ሂደት ምናልባት ረዘም ያለ ጊዜ ሊወስድ ይችላል ይሆናል። ለአንድ የኃይል/ጉልበት ፕሮጀክት የታክስ/ግብር ነጻ መሆን አሳሳቢ/ጊዜ ወሳጅ/ በሚሆንበት ጊዜ፤ ባለጉዳዮቹ ይህን የጊዜ ገደብ/ችግር/ በድርድር ጊዜ እንደ አንድ ነጥብ ሊወስዱት ይገባል።

ለፕሮጀክት ኩባንያው ብቁ የታክስ/ግብር/ማማከር አገልግሎቶችን መጠቀም ጠቃሚ ነው፤ ይኸውም በእርግጠኝነት በአስተናጋጅዎ አገር ያሉ ሁሉንም የታክስ ጥቅሞች ለመለየትና ጥቅሞቹን ለመጋራት።

የዋና ነጥቦች ማጠቃለያ

የታሪፍ መዋቅሮች

- **የሚሰራጭ፡-** ለሚሰራጩ ቴክኖሎጂዎች (ሙቀት ሰጪ፣ ኤሌትሪክ) የታሪፍ መዋቅር፤ ለገዢው/ተጠቃሚው የቀረበለትን የዓቅም ክፍያ፤ እንዲሁም ገዢው/ተጠቃሚው በትክክል የሰራጩውን የኃይል/ጉልበት ክፍያ ያጠቃልላል።
- **የማይሰራጩ፡** ለማይሰራጩ ቴክኖሎጂዎች (የንፋስ፣የፀሃይ፣ እና ትናንሽ ግድብ የለሽ የውሃ ኃይሎች)፤ የታሪፍ መዋቅር በቀዳሚነት በአመንጫው ተቋም የመነጨውን ኃይል/ጉልበት ክፍያ ይይዛል። ድግሜ የተደረገለት ታሪፍ ባለ ታደሽ ኃይል/ጉልበት ፕሮጀክቶችን ለማበረታታት ሊውል ይችላል።

ነዳጅ አቅርቦት ስምምነቶች

- **ውሰድ ወይም ክፈል፡-** ነዳጅ አቅርቦት ስምምነቶች፤አብዛኛውን ጊዜ ውሰድ ወይም ክፈል አንቀጽ ይኖራቸዋል፤ ይኸውም ኃይል/ጉልበት አምራቹ/ፕሮጀክት ኩባንያው/ ስምምነት ለተደረሰበት የነዳጅ መጠን (በተለይ ጋዝ) የግድ ሊከፍል እንደሚገባ የሚገልጽ፤መጠኑን ወሰደ አለውሰደ ግምት ውስጥ ሳይሰገባ።

የገንዘብ ዓይነትና ታክስ

- **መመንዘር የመቻል ዓደጋ፡-** በኃግስ መሰረት ክፍያዎች በአገር ውስጥ የገንዘብ ዓይነት ከሆነ፤ እናም የፕሮጀክቶች ዕዳ ደግሞ በውጭ አገር ገንዘብ ከሆነ፤ ኃይል/ጉልበት አምራቹ፤ የውጭ አገር ምንዛሬ ዕዳዎቹን ለመክፈል፤ የአገር ውስጡን ገንዘብ ለመቀየር ያለመቻል ዓደጋ ውስጥ ይገባል። በኃግስ ውስጥ ይህን ዓይነቱን መጋለጥ ለመድረስ የተለያዩ አቀራረቦች አሉ።
- **ከታክስ ነጻ፡** ለኃይል/ጉልበት ፕሮጀክቶች ኢንቨስትመንትን ለመሰብሰብ፤ አስተናጋጁ አገር ምናልባት ልዩ ከታክስ ነጻነት መልካም ፍቃድ ሊሰጥ ይችላል፤ ይኸውም በሁሉም ኩባንያዎች ላይ ከሚተገበረው አጠቃላይ ሕጎች ውጪ።

የብድር ድጋፍ

- **የገዢው/ተጠቃሚው ብድር ድጋፍ:** ገዢው/ተጠቃሚው፤ በኃግስ ስር ያሉትን የክፍያ ግዴታዎች በበለጠ አስተማማኝ ለማድረግ፤ በተለምዶ የሆነ ዓይነት ብድር ድጋፍ ይሰጣል። ይህ ደግሞ አንዳንድ የሥልጣን ዋስትናዎች ድብልቅ፣ የምችት ደብዳቤዎች፣ አስቀምጥ እና ጥራ አማራጭ ስምምነቶች፣ የብድር ደብዳቤ፣ እና escrow account የክፍያ ሁኔታን ምቹ ለማድረግ።
- **ፖለቲካዊ ዓደጋ ሸፋን:** በአስተናጋጁ ገበያ እንዳለው የፖለቲካ ዓደጋ ጭንቅ ሁኔታ፤ ፕሮጀክት አብዳሪዎች፤ በኃግስ ስር ተጨማሪ የኢንቨስትመንት ክለላ ለመስጠት፤ ምናልባት ክፍል የዓደጋ ዋስትና ከብዙንንዮሽ ልማት ባንኮች ወይም ከሌላ የልማት ፋይናንስ ተቋማት ሊፈልጉ ይችላሉ ።
- **ሻጭ ብድር ድጋፍ:** ፕሮጀክት ኩባንያው፤ በኃግስ ስር ያሉበትን የአፈጻጸም ግዴታዎችን ለመደገፍ፤ በተለምዶ አንዳንድ የብድር ድጋፍ ዓይነቶች ይሰጣል። ይህ ትኩረቱ ምናልባት የፕሮጀክት ግንባታ ዓደጋ ላይ፤ ወይም በፕሮጀክት ኩባንያው ግዴታዎች፤ የነዳጅ አቅርቦት እና ፋይናንሲያዊ ስምምነቶች በተመለከተ።

ስጋቶችን መመደብና መግታት

መግቢያ

የልማትና የግንባታ ምዕራፍ ስጋቶች

የሥራ ሂደት ወቅት ስጋቶች

ሌሎች ስጋቶች

አስገዳጅ ሁኔታዎች

ዋስትና

የዋና ነጥቦች ማጠቃለያ

መግቢያ

የስኬታማና አዋጭ ሃይል ግዢ ስምምነት መሰረት የስጋት ሚዛንና ድልድል የሃግስ ውል በሚገቡት መካከል በመጠብቅ ነው። የፕሮጀክት ፋይናንስን በተመለከተ እድሜ ጠገቡ የውል ስጋቶች ድልደላ መርህ ለሃግስ በተለየ መልኩ እውን ነው፤ የዚህ መርህ ጭብጥ የሚለው ስጋቶችን በተሻለ መቆጣጠር ለሚችለው ወገን ስጋቶቹ መመደብ አለባቸው።

የስጋቶች መቆጣጠር ስራ በሶስተኛ ወገን ቢከናወን የተሻለ ይሆናል፤ ለምሳሌ የሃይለ ማመንጫውን ለመበንባት የተመደበው ኮንትራክተር ወይም የኢንተርኮኔክሽን ማዕከላት የሚገነባው የሃይል ማስተላለፊያ ኩባንያ። ነገርግን እነዚህ ሶስታኛ ወገኖች የሃግስ ውል ወገኖች አይደሉም፤ ሆኖም ስጋቶቹ ለአንዱ የሃግስ ወገን መመደብ አለባቸው። ታዲያ ይህ ክፍተት እንዴት ነው የሚጠበቀው?

ስጋቶች እንዴት ይገታሉ የሚለው ነጥብ የሃግስ አስፈላጊ አካል ነው። በሶስተኛ ወገን ቁጥጥር ስር ሆነው ለአንዱ የሃግስ ወገን የተሰጡ ስጋቶች፤ ለምሳሌ የ ሃግስ ተዋረድ ድንጋጌዎችንና ከሶስተኛው ወገን የተደረገውን ውል በመጠቀም ለሶስተኛው ወገን ማስተላለፍ ይቻላል።

አንድ ወገን በተለምዶ የማይመደብለትን ስጋት ከወሰደ ይህ ወገን ይህን የመሰለ ስጋት በመረከቡ የተወሰነ ጥቅም ይጠብቃል። ሃይል ገዢው ከሆነ የሚጠብቀው ዝቅ ያለ ዋጋ ይሆናል። የፕሮጀክቱ ኩባንያ ከሆነ የሚጠብቀው ተገቢ የሆነ የኢንቬስቲሰመንት ትርፍ እድገት ያን ስጋት በመሸከም። ስለዚህም አንድ ወገን ስጋቶችን ለሌላ ወገን በማስተላለፉ የንግድ ድል ቢጎናጸፍም የስጋቶቹን ኪሳራ በአንድ መልክ ወይም በሌላ የሚሸከመው ይኸው ወገን ነው። በአንድ ሃግስ ውስጥ ተገቢ የስጋት ማመጣጠንና ድልደላ ለማድረግ ተዋዋይ ወገኖች ግዴታዎቻቸውን በሃግስ መሰረት እንዲወጡ በቂ ማበረታቻ በመስጠት ነው።

አንዳንድ ስጋቶች በሁሉም የፕሮጀክቱ ምዕራፎች አሉ። አንዳንድ ስጋቶች የሚከሰቱት በልማቱና ግንባታ ምዕራፍ ላይ ነው፤ ሌሎች ደግሞ የሚከሰቱት ፕሮጀክቱ ወደ ተግባር ሲሄድ ነው።

General Risk

Force Majeure

Political Risk

Change in Control

Change in Law

Change in Tax

Construction Risk

Operations Risk

Construction Risk

Site Access

Offtake Obligations

Foreign Exchange

Interconnection

Testing

Fuel/Feedstock

Performance

ይህ ምዕራፍ ዋና ዋና በሃግስ ዙሪያ ሊከሰቱ የሚችሉ ስጋቶችን የመፈተሽ ዓላማ ነው ያለው። በዚህ ምዕራፍ የሚዘረዘሩት ስጋቶች ሁሉንም አያጠቃልሉም። ስጋቶችና የሚገቱበት ስልቶች እንደ ፕሮጀክቱ ሊለያዩ ይችላሉ የሥልጣኑን ክልል፣ ከበሰተጀርባ ያለ የደንብ ማዕቀፍ፣ የገዢው መዋቅርና የማመንጫው ቴክኖሎጂ ወዘተ መሰረት ባደረገ መልኩ። እነዚህ የተለላዩ ስልፈቶች በዚህ መምሪያ መጽሀፍ ሌላ ምዕራፎች ይዳሰሳሉ።

የልማትና የግንባታ ምዕራፍ ስጋቶች

ቅድመ ግንባታ

መሪት ገዢ

የሃይል ማመንጫው ጣቢያ የሚገነባበትና የሚሰራበትን መሬት መረከብ የፕሮጀክቱ ኩባንያ በዋናነት የሚወስደው ሃላፊነት ነው። ገዢው/መንግስት የመሬቱ ባለቤት ከሆነ፣ ሊዝ ወይም ልዩ መብት የሚሰጥበት ከሆነና መሬቱን ለፕሮጀክቱ ኩባንያ ካቀረበ ሃላፊነቱ በአግባቡ የገዢው ይሆናል። በተመሳሳይ መልኩ የፕሮጀክቱ ይዞታ ሊዝ ሰጪ የመንግስት ባለስልጣን ወይም አንድ በመንግስት ወይም በገዢው ስር ያለ አካል ከሆነ የፕሮጀክቱ ኩባንያ ከመንግስት/ገዢ የሊዝ ውሉን በሊዝ ሰጪው ስለመክበር በተመለከተ ተጨማሪ ዋስትና እንዲሰጠው ይጠይቃል። ለመሉ የሃግስ የስራ ዘመን የፕሮጀክቱን ቦታ የመያዝ መብት ማረጋገጥ ለገዢውና ለፕሮጀክቱ ኩባንያ ጠቃሚ ነው። የሃግስ የስራ ዘመን ከታደሰ የፕሮጀክቱን ቦታ የመያዝ መብት ለተጨማሪው ጊዜ ማረጋገጥ አለበት።

ስራ አለመጀመር

ገዢው የፕሮጀክቱ ኩባንያ የሃግስ በጸና በአጭር ውስጥ የግንባታውን ስራ ስለመጀመሩ ዋስትና ይፈልጋል። የግንባታውን ስራ አለመጀመር የፕሮጀክቱ ቀጥተኛ ገቢር ባይሆንም፣ ለምሳሌ የኢግግ ኮንትራክተር ስራውን በኢግግ ስምምነት መሰረት ማከናወን ቢሳነው፣ በዚህ ደረጃ ላይ ሊከሰቱ የሚችሉ ጉዳዮች የፕሮጀክቱ ኩባንያ ሃላፊነት ናቸው። በተደገገው የጊዜ ገደብ ውስጥ ግንባታ አለመጀመር ውይም ሃግስ እንዲቋረጥ ያደርጋል አሊያም ለገዢው ሃግስን የማቋረጥ መብት ይሰጠዋል። የፕሮጀክቱ ኩባንያ ስራ አለመጀመር የግንባታ ወይም የፔፎርሞንስን በንድ ክፍያ ሊያስከትል ይችላል።

አብዛኛውን ጊዜ የፕሮጀክቱ ኩባንያ የግንባታ አለመጀመርን የሚያርቅበት አጋጣሚዎች ውስን ናቸው። አንዳንድ ሃግስ ለፕሮጀክቱ ኩባንያ የግንባታው ስራ በመዘግየቱ ለሚያስከትለው ጉዳት ካሳ ክፍሉ ስራውን የሚጀምርበትን የጊዜ ገደብ የማራዘም አማራጭ ይሰጣሉ። የስራው መዘግየት ምክንያቱ አስገዳጅ ክስተት (force majeure event) (ፓለቲካዊ አስገዳጅ ክስተት) ወይም በገዢው ጉድለት (ወይም በየትኛውም በፕሮጀክቱ ስምምነቶች የተካተተ ተጓዳኝ አካል ወይም የመንግስት ባለስልጣን መስሪያ ቤት) ከሆነ ስራው የሚጀምርበት የጊዜ ገደብ በዘገየበት ቀን ልክ ይራዘማል። ይህ የማራዘም ሂደት አስገዳጅ ክስተቱ ወይም ጉድለቱ የፕሮጀክቱ ኩባንያ የግንባታ ስራውን መጀመር አስካወከው ድረስ ይቀጥላል።

ግንባታ

ስራውን ማቋረጥ

የግንባታው ስራ ከተጀመረ በኋላ ገጂው ስራው መቀጠሉንና ፕሮጀክቱ አለመቋራጠን ማረጋገጥ ይፈልጋል። የስራ ማቋረጥ የሚይዘቸው መልኮች የፕሮጀክቱ ግንባታና አፕሪኬሽን ዘላቂ በሆነ ሁኔታ ሲቆም፣ ወይም ግንባታው ወይም አፕሪኬሽኑ ለተራዘመ ጊዜ ሲቆም ናቸው። ሁለቱም

ከስተቶች እንደ የፕሮጀክቱ ኩባንያ ጉድለቶች በመታየታቸው ለገዢው የሃይ ገዢ ስምምነቱን የማቋረጥ መብት ይሰጠዋል። ፕሮጀክቱ ወደ ስራ ከገባ በኋላ የስራ ማቋረጥ ጽንሰ ሃሳብና የጸናበት የጊዜ ገደብ የፕሮጀክቱን ቴክኖሎጂ መሰረት ባደረገ መልኩ ተለዋዋጭ ይሆናሉ፤ ይህም የአፕሪኬሽን ክብደት ደረጃን ታሳቢ ለማድረግ ነው (ለምሳሌ በሙቀት ሃይል ማመንጫ ንቁ አስተዳደር ከጸሃይ ሃይል ማመንጫ ጉልት አስተዳደር ሲነጻጽር)

የማምረት ስራ ቀን የማሳካት መጓተቶች

የሃይል ማመንጫ ተቋሙን ግንባታ በሃግስ በተቀመጠው ቀን ገደብ መጨረስ የፕሮጀክቱ ኩባንያ ዋና ገዴታዎች አንዱ ነው። በዚህ መሰረት የተቋሙን ገንባታ በተሰጠው ቀን ገደብ አለመጨረስ፣ ምንም አይነት አስገዳጅ ክስተት በሌለበት ሁኔታ እንደ የሃግስ ውል ጥሰት ታይቶ ለገዢው ከመዘግየትጋ በተያያዘ የካሳ ክፍያ እንዲጠይቅ ከማድረጉም በላይ የሃይል ግዢ ስምምነቱን የማፍረስ መብት ይሰጠዋል። የፕሮጀክቱ ኩባንያ በተራው ምንም አይነት ከመዘግየትጋ የተያያዘ የካሳ መክፈል ገዴታ በተዋረድ ወደ አግግ ኮንትራክተር በአግግ ውል መሰረት መስተላለፉን ያረጋግጣል (በውሉ የተቀመጠው ከመዘግየትጋ የተያያዘው የካሳ ክፍያ መጠን በሃግስ ስር መክፈል ያለበትን ብቻ ሳይሆን በብድር ሰነዶች የተካተተውን የፅዕ ሰርቪስ እንዲሸፍን መሆን አለበት)። በዘለቀ መጓተት ምክንያት የሃይል ግዢ ስምምነቱ ከፈረሰ ብኋላ የፕሮጀክቱ ኩባንያ የአግግ ውልን የማፍረስና ተገቢ ካሳ የመጠየቅ መብት እንደሚኖረው በአግግ ውል መካተት አለበት።

እንደተጠናቀቀ መውሰድ (Deemed completion)

በተወሰኑ አጋጣሚዎች የፕሮጀክቱ ኩባንያ (እና ኮንትራክተሮቹ) ከመጓተትጋ በተያያዘ እጭታ የመጠየቅ መብት አላቸው። እጭታው የጊዜ ብቻ ሊሆን ይችላል (ማለት የፕሮጀክቱ ኩባንያ የጊዜ መራዘም ብቻ ይሰጠዋል)፤ ወይም የጊዜና የገንዘብ “እንደተጠናቀቀ መውሰድ” በሚለው ጽንሰ ሃሳብ መሰረት ሊሰጠው ይችላል። “እንደተጠናቀቀ መውሰድ” የሚከሰተው ገዢው (እና/ወይም መንግስት) ሃላፊነት በወሰደባቸው ስጋቶች ሳቢያ ስራው ሳይጠናቀቅ ከቀረ ነው። በዚህ ሁኔታ “እንደተጠናቀቀ መውሰድ” የሚከሰተው ይጠናቀቃል ተብሎ በተያዘው ቀን ወይም የሃይል ማመንጫው ተቋም ስጋቱ ባይከሰት ኖሮ ስራ የሚጀምርበት ቀን ከሁለቱ ረፍዶ የሚደርሰውን በመምረጥ ይሆናል። እንደተጠናቀቀ መውሰድ ከጀመረበት እለት አንስቶ ገዢው የሃይል ማመንጫውን ውሉ ላይ የሰፈረ አቅም መሰረት ባደረገ የተተመነ የአቅም ክፍያ (ወይም የሃይል ክፍያ) የመቀበል መብት ይኖረዋል። ቀጥሎም የማጠናቀቂያ ፍተሻ ተደርጎ የማመንጫው የአፈጻጸም ፍተሻ ውሉ ላይ ከተቀመጠው አቅም ዝቅ ያለ ካሳ የፕሮጀክቱ ኩባንያ ልዩነቱን ታሳቢ ማድረግ ይኖርበታል።

የግንባታ ወጪ ማሸቀብ

በገዢው እይታ የሃይል ማመንጫ ፕሮጀክት ግንባታ ዙሪያ ከግሉ ሴክተር ጋር መደራደር ወይም ጨረታ ማቅረብ ዋና ዓላምዎች አንዱ የዋጋ (ብሎም የተመን) እርግጠኝነት ከፕሮጀክቱ ኢንቬስቲሰሙንት ወጪ አንጻር ለመፍጠር ነው። ስለሆነም ተመኑ የሚወሰነው የጨረታ ዋጋ ፉክክርን ወይም በመግባባት የተወሰነ የግንባታ ወጪን መሰረት ባደረገ መልኩ ነው። የፕሮጀክቱ ኩባንያ በተራው የግንባታውን ወጪ ለመቆለፍ ይጥራል፤ ይህንንም ከአግግ ኮንትራክተር ጋር አንድ ክፍያ፣ የተቆረጠ የመረከቢያ ቀን፣ አጠቃላይ ስራ ያካተተ ውል በመደራደር ነው። ከዚህ በኋላ መሰረታዊው ጽንሰ ሃሳብ የሚሆነው ምንም አይነት የወጪ የማለፍ ስጋትን የሚሸከሙት የፕሮጀክቱ ኩባንያና (በሃግስ መሰረት) የአግግ ኮንትራክተር (በአግግ ውል መሰረት) ይሆናሉ። ሆኖም ግን በዚህ አካሄድ የማይካተቱ ሁኔታዎች አሉ። የግንባታው ወጪ ማሸቀብ የተፈጠረው በገዢው የለውጥ ጥያቄ ወይም ህጉ በመቀየሩ (የህግ መለወጥ የሚለውን ከታች ይመልከቱ) ከሆነ ቀጥተኛ ካሳ በገዢው የሚከፈል የግንባታውን ወጪ መጨመርን ለመሸፈን ወይም የተመን ማሻሻያ ኢንቬስት የተደረገውን ወጪ ጭማሪ (እና ማንኛውንም የተያያዘ ወጪ) ለመሸፈን በሃግስ ውስጥ መካታት ይኖርበታል።

የቦታ መዳረሻና አቅርቦት

ለፕሮጀክቱ በተመረጠው ቦታ ዙሪያ የተወሰኑ ከግንባታ ጋር የተያያዙ እምቅ ስጋቶችና ጉዳዮች አሉ። እነዚህ ስነ ምድራዊ ስጋት (ማለት ቦታው ከስነ ምድር አንጻር ለግንባታ ስራ ስለማመቻቱ) ስነ ቅሪታዊ ስጋት (በኩፋሮ/ግንባታ ወቅት ስነ ቅሪታዊ ግኝት ስለመደረጉ፣ እና ይህ ግኝት እንዴት ይስተናገዳል)፣ እና የትኛውም አይነት የነበረ አካባቢያዊ ብክለት በግንባታ ስራ ወቅት ሊገኝ የሚችል።

ቦታውን የመያዝ መብት

የፕሮጀክቱ ኩባንያ የፕሮጀክቱን ቦታ የመያዝ መብት የሃይል ማመንጫውን ለመገንባትና ለማንቀሳቀስ ዓላማ ለፕሮጀክቱ ህልውናና አዋጪነት መሰረተታዊ ነው። ይህ መብት የተለያዩ መልክ ሊላበስ ይችላል፣ ከፕሮጀክቱ ቦታ ቀጥተኛ በለቤትነት (ከሶስታኛ አካል በመግዛት) እስከ የተለያዩ የሊዝ ይዞታ፣ የልዩ መብት ስምምነት መልኮች ወይም ሌሎች የይዞታ መብቶች። እነዚህ የሚወሰኑት በስልጣን ክልልና በፕሮጀክቱ ዙሪያ በሉ ሁኔታዎች ነው። በሱ ሃላፊነት ስር ያለ ተያያዥ መሰረተ ልማት እንደ ማስተላለፊያ መስመር ግንባታ ለማካሄድ የፕሮጀክቱ ኩባንያ ተጨማሪ የይዞታ መብት፣ የማቋረጥ መብት ወይም በጽሁፍ ፈቃድ እንዲሰጠው ሊጠይቅ ይችላል። የፕሮጀክቱ ቦታ መዳረሻ አስፈላጊ ሊሆን ይችላል፣ ይህም ለሃይል ማመንጫ ፕሮጀክቱ ግንባታ ማንቀሳቀስና አጠባበቅ ብቻ ሳይሆን ለገዢውም በሃግስ መሰረት የተሰጠውን የመፈተሽ መብት ለመተግበር መዳረሻ እንዲኖረው ነው።

የቦታው አመቺነት

የፕሮጀክቱን ቦታ አመቺነት በዋናነት የፕሮጀክቱ ኩባንያ ሃላፊነት ነው። የፕሮጀክቱ ኩባንያ ሙሉ የቦታውን ጥናት፣ የአፈር ናሙናና የምደረ ቴክኒካዊ ትንታኔ የማካሄድ አጋጣሚ ካገኘ የፕሮጀክቱ ኩባንያ/ኮንትራክተር የስነ ምድራዊ ስጋት ሃላፊነት ቢወስድ ተገቢ ይሆናል (ማለት ቦታው ከምደረ ቴክኒካዊ አንጻር ለግንባታ ስራ አመቺ ስለመሆኑ) በተለይ የፕሮጀክቱ ኩባንያ የቦታው ምርጫ ላይ ዋና ሚና ከተጫወተ። በአንጻሩ የፕሮጀክቱን ቦታ የመረጠው ገዢው/መንግስት ከሆነ/ወይም የፕሮጀክቱ ኩባንያ ጥናቶቹን ለማካሄድ ብዙ አጋጣሚ ጋላገኘ ገዢው የስጋቱን ሃላፊነት ቢወስድ ተገቢ ይሆናል። በተለይ ይህ እውን የሚሆነው ለፕሮጀክቱ ኩባንያ የሚሰጠው ቦታ ከዚህ ቀደም ለልማት ውሎ የሚያውቅ ከሆነ ነው። እንደዚህ ሁኔታ ካጋጠመ የፕሮጀክቱ ኩባንያ ተገቢ ከለላ መጠየቁ አይቀርም፣ ይህም የጊዜ እጭይታና እንደተጠናቀቀ እንዲታይ እንዲሁም ከነበረ አካባቢያዊ ብክለት ጋር በተያያዘ ለሶስተኛ ወገን ጥያቄ ዳኅስ ያለ ካሳ ያካትታል።

ከቦታው ጋር የተያያዘ መሰረተ ልማት

በአብዛኛው የፕሮጀክቱ ኩባንያ ከ ወይም ወደ ፕሮጀክቱ ቦታ መንቀሳቀሻ መንገድና የባቡር መስመር (ወይም ሌላ የመጓጓዣ መስመሮች) አግባብነት የሚወስነውና ሃላፊነት የሚወስደው ። ይህም ለፕሮጀክቱ ቦታ ፍጆታ አቅርቦት አስፈላጊ የሆኑ የነበሩ የሃይል መስመሮችና የውሃ ቧንቧዎችን ማዛወር ሊያካትት ይችላል። ለፕሮጀክቱ ቦታ ፍጆታ አቅርቦትን ማረጋገጥ የፕሮጀክቱ ኩባንያ ሃላፊነት ነው፣ ምንም እንኳን ገዢው ወይም የመንግስት መስሪያ ቤት ወይም ሌላ ግንኙነት ያለው አካል ኩታ ገጠም ቦታ ላይ እየተንቀሳቀሰ ከሆነ ይህን ሰርቪስ ለማቅረብ ውል ቢገባ ጉዳዩ ሊቀየር ይችላል። በተመሳሳይ መልኩ ከፍተኛ የመሰረተ ልማት ክፍል? (እንደ ማስተላለፊያ መስመር፣ የጋዝ ቧንቧ ወይም መንገድ) ግንባታ ገዢው ወይም የመንግስት አካል እንዲሰራው ስምምነት ካለ ከመሰረተ ለማቱ ጋር የተያያዘው የማጠናቀቅ ስጋት የገዢው ሃላፊነት ይሆናል። የፕሮጀክቱን ቦታ ለመረከብ ተፈናቃዮችን ማስፈር ይጠይቅ ይሆናል። የማስፈሩ ሂደት የፕሮጀክቱ የጊዜ አጠባበቅ ላይ የሚኖረውን ተጽኖ በሃግስ ወገኖች በጥንቃቄ መታየት አለበት።

የማገናኛ መሰረተ ልማት

የአንድ አዲስ ሃይል ማመንጫ ተቋም ግንባታና ስራ መጀመር በተሟላ ደጋፊ መሰረተ ልማት መረዳት አለበት። ከሃይል ማሰራጨው መረብ ጋር ርዝመታቸው ከጥቂት ኪሎሜትር እስከ በመቶዎች ኪሎሜትር የሆኑ የማስተላለፊያ መስመሮችን በመጠቀም ከማገናኘት በተጨማሪ የግንባታው ሂደት በፍጆታዎችና የመድረሻ መንገዶች አቅርቦት መታገዝ አለበት።

የጊዜ አጠባበቅን በተመለከተ የሃይል ማመንጫ ተቋሙና ተጓዳኝ የማስተላለፊያ መረብ ልማት መቀናጀት ይኖርበታል፤ ይህም በርክክብ ወቅት የሃይል ማመንጫ ተቋሙ ከሃይል ማሰራጨው መረብ ጋር ለመገናኘት ዝግጁ መሆኑን ለማረጋገጥ ነው። ይህ ደግሞ የነዳጅን አቅርቦትና ነዳጁን ለማምጣት የሚያስፈልገውን መሰረተ ልማት አስቀድሞ ማቀድ ይጠይቃል።

የማገናኛ ማስተላለፊያ

የፕሮጀክቱ ኩባንያና ገዢው የማስተላለፊያውን መስመር ግንባታ የየትኛ ወገን ሃላፊነት እንደሚሆንና የመሰመሩ ባለቤትነትና ጥገና ለማን እንደሚሰጥ በጊዜ መወሰን አለባቸው።

በገዢው የሚከናወን ግንባታ

ከገበያ አንጻር ገዢው የማስተላለፊያ መስመር ግንባታ ድምፅ ውስጥ የሚገባት ዋነኛው ምክንያት በፕሮጀክቱ ኩባንያ ቢሰራ ከሚያስከትለው የወጪ ማሻቀብ ለማምለጥ ነው። ምክንያቱም የፕሮጀክቱ ኩባንያ የሚፈጥረው ይህ ተጨማሪ የግንባታ ወጪ ለገዢው በተመን ጭማሪ መልክ ለተላለፉ አይቀሬ ስለሆነ ነው።

ገዢው የሚገኘው የግንባታ ወጪ ቁጠባ ጥቅም ከሁለት ሊፈጠሩ የሚችሉ ጉዳዮች ጋር መመዘን አለበት፡

ገዢው ግንባታውን ለማካሄድ በቂ መዋለ ነዋይ ላይኖረው ይችላል፤ ይህ ችግር በርካታ ከሰሃራ ቦታች ያሉ የአፍሪካ ህጋራትን የሚመለከት ነው።

ገዢው የማስተላለፊያ መስመሩን ለመገንባት ሃላፊነት ከወሰደ፤ የሃይል ማመንጫው ተቋም ለርክክብ ዝግጁ ሲሆን የማስተላለፊያ መስመሩን ዝርጋታ ካልጨርሰ ሃላፊነቱን ይወስዳል። በሃገሪቱ መሰረት ይህ ሁኔታ በመሰረቱ ገዢው ለሃይል ማመንጫው ተቋም ሃይል እንዳቀረበ ታስቦ ሊያገኝ የሚገባውን ገቢ በካሳ መልክ እንዲከፍለው ያስገድዳል። ከግንባታ መዘግየት ጋር የሚያያዘውን ስጋት ለመቀነስ ገዢው አስቀድሞ የገንዘብና የመሳሪያ አቅርቦት በማቀድ ግንባታው የሚያልቅበትን ጊዜ ከሃይል ማመንጫው ግንባታ ማለቂያ ጋር ማጣጣም ይችላል።

በፕሮጀክቱ ኩባንያ የሚከናወን ግንባታ

የፕሮጀክቱ ኩባንያ የማስተላለፊያ መስመሩ ግንባታ ሃላፊነቱ ከሆነ ገዢው የማስተላለፊያ መስመር መዘርጊያ ወጪ ለመቆጣጠር ይሞክራል ምክንያቱም ይህ ወጪ በመጨረሻ ወደ ገዢው በተመን ማስተካከያ መመለሱ አይቀርም። ገዢው ሁሉም ከፍተኛ ደአቅርቦት ውሎች በጨረታ መልክ እንዲሆኑ በመጠየቅና የማስተላለፊያ መስመር ተከላን የሚከታተል ክህሎት ያለው ኢንጂነር በመቅጠር ወጪውን ለመቆጣጠር መሞከር ይችላል።

ኃይል/ጉልበት መድረሻ ቦታ

የማስተላለፊያ መሥመሩ ከተጠናቀቀ በኋላ፤ ኃገሪቱ ፕሮጀክት ኩባንያው ኃይል/ጉልበትን ወደ ኃይል/ጉልበት መድረሻ ቦታ ለማድረስ ያለበትን ግዴታ ይለያል። ይህ ኃይል/ጉልበት መድረሻ ቦታ፤ በኃገሪቱ ተለይቶ የተቀመጠ ቁስአካላዊ አቅጣጫ ነው። ፕሮጀክት ኩባንያው የኃይል/ጉልበት መድረሻ ቦታው በተቻለ መጠን ከኃይል/ጉልበት ፋብሪካው አጠገብ እንዲሆን ይፈልጋል። ያን ጊዜ፤ ገዢው/ተጠቃሚው፤ ከኃይል/ጉልበት መድረሻ ቦታው በኋላ ያለውን፤ የማስራጫ መስመሩን ዓደጋ ይወስዳል። ሆኖም

ይህ ምናልባት በዝርዝር ድርድር ሊካሄድበት ይችላል፤ በተለይ የማሰራጫ መስመሩ ሥራ የሚሰራውና የሚተዳደረው ከገዢው/ተጠቃሚው ጋር ግኑኝነት በሌለው የማሰራጫ ኩባንያ ከሆነ። ይህ፤ ከላይ ባለው የኃይል/ጉልበት ማመንጨት ገበያዎች በሚለው ስር፤ ጥቅል የሆኑና ጥቅል ያልሆኑ ሲስተሞችን/የአሰራር ዘይቤዎችን/ ከማወዳደር አንጻር በይበልጥ ተገልጧል።

ሙከራ እና ኮሚሽን/የማጣራት ሥራ/ ማካሄድ

ሙከራ እና ኮሚሽን/የማጣራት ሥራ/ ማካሄድ

የኃይል/ጉልበት ፋብሪካው ሙከራና ኮሚሽን የሚረገጥ ሥራ/ ማካሄድ መደረግ ያለበት ከንግድ በፊት ነው፤ ይኸውም እያንዳንዱ ፋብሪካና ሙሳሪያ መጀመሪያ እንደተቀመጠው እና ኮንትራት የተካሄደበት የኃይል/ጉልበት ፋብሪካው የአፈጻጸም ውጤት መሰረት፤ እየሰራ መሆኑን ለማረጋገጥ። እያንዳንዱን ሙሳሪያ ከመጣር በተጨማሪ፤ አንድ ሙሉ የኃይል/ጉልበት ፋብሪካው ለካህንድስና ይገባል፤ አጠቃላይ የውጤት መላኪያዎችን ለመወሰን፤ ይኸውም ከሌሎች ጋር እንደ የተገኘው ዓቅም፤ የአላክትራክ ኃይል ማርት፤ ዝርዝር የዳጅ አጠቃቀምና ድግግሞሽ ጨምሮ። የኃይል/ጉልበት ፋብሪካን ሙከራ እና ኮሚሽን የሚረገጥ ሥራ/ ማካሄድ ግዴታ በፕሮጀክት ኩባንያው ላይ ይወድቃል፤ ይኸው አካል ኤክስፐርትቶችና አሰራሪዎች የሙከራ ሙሳሪያዎች በሚፈለጉበት ጊዜ ከንግድ በፊት ዝግጁ መሆናቸውን ማረጋገጥ አለበት። ለገዢው/ተጠቃሚው እና ለአስዳሪዎች ከበቂ ጊዜ በፊት ስለጉዳዩ ማሳታውቂያ ሊደርሳቸው ይገባል፤ ምክንያቱም እነርሱ ሙከራውን ከፕሮጀክት ኩባንያው ኤንጂነር/መሳንዲስ/ ጋር የሚመሰክሩ የራሳቸውን ኤክስፐርት ሊያሰማሩ ይችላሉና።

የፋብሪካውን ዓቅም ማረጋገጫ ለመስጠት የሚካሄደው የሙከራ ሂደት አንዳንድ ዘርፍ፤ የኤሌክትሪክ ኃይል ስለሚያስፈልገው፤ ገዢው/ተጠቃሚው ይህንን ኃይል/ጉልበት ለመቀበል፤ ሙከራ እና ኮሚሽን/የማረጋገጥ ሥራ/ ማካሄድ ሂደት ከመጀመሩ በፊት ዝግጁ ሊሆን ይገባል። የመጠን መጠራጠጫ ወይም አውታሩ ከሌላ፤ ያን ጊዜ በጋራ ደንብ መሠረት፤ ፕሮጀክት ኩባንያው ለዘገግ ሥራ የሚጠቀሙ የሙከራ ሙከራ ይኸውም በጋራ የተቀመጠውን የሚጠቀሙ አንቅጽ ለመጠን ። ስለዚህ፤ የኃይል/ጉልበት ፋብሪካውን እና ተያያዥ ተቋማትን፤ አስፈላጊ ሆኖ በሆነበት የማስተላለፊያ መስመሩንም ባጠቃለለ መልኩ፤ ኮሚሽን ማድረግ የሚረገጥ ሥራ/ በሚካሄድበት ጊዜ፤ የአያንዳንዱን ወገን ፍላጎት የቅርብ ትስስር መፍጠር ያስፈልጋል። ሙከራ እና/ወይም ኮሚሽን የሚረገጥ ሥራ/ ማካሄድ በሚፈለግበት ጊዜ፤ የገዢው/ተጠቃሚው ተቋማት ከሌላ፤ ፕሮጀክት ኩባንያው ከዚህ ጋር ተያያዥ ለሆኑ ጉዳዮች ያለውን የመጠየቅ መብት ተግባራዊ ማድረግ ይችላል፤ ጥቅም ላይ ሊውል ይችል ነበር ተብሎ የሚታሰበውን ዓቅምና ኃይል/ጉልበትንም በመጨመር። ስለዚህ ገዢው/ተጠቃሚው፤ የኃይል/ጉልበት ፋብሪካውን ሙከራ እና ኮሚሽን ሥራ የሚረገጥ ሥራ/ ለማካሄድ የሚያስፈልጉትን ለሚሟላትና፤ ያሉበትን ግዴታዎች ለመወጣት፤ በጥንቃቄ ዓቅሙን ሊገምግም ይገባል።

ውል የተገባበትን ዓቅም መድረስ አለመቻል

ሙከራ እና ኮሚሽን የሚረገጥ ሥራ/ ማካሄድ፤ ምናልባት ውል ከተገባበት በታች የሆኑ ውጤቶችን እና/ወይም የተፈለገውን የአፈጻጸም ደረጃዎች መድረስ አለመቻልን፤ ለምሳሌ እንደ ተዓማኒነት ያለው ዓቅም፤ የተመደበ ነዳጅ አጠቃቀም(የሙቀት ደረጃ) እና ሌሎች ጉዳዮችን ሊያጋልጥ ይችላል። የሙከራ ውጤቶች ምን ያህል አስቀድሞ ከተለየው ውጤት የራቁ መሆናቸውን መሰረት በማድረግ፤ ምናልባት ፋብሪካው የሚጠበቅበትን የውጤት አፈጻጸም እንዲያሟላ፤ የማስተካከል ሥራ ሊያስፈልግ ይችላል፤ ይህ ደግሞ ምናልባት የንግድን መጓተት ሊያመጣ ይችላል።

የኃይል/ጉልበት ፋብሪካውን የሥራ አፈጻጸም የማሻሻል ዕድል ከሌለ፤ ይህን ጊዜ ገዢው/ተጠቃሚው ሁለት የተለመደ አማራጮች አሉት

የተገኘውን ምርት መቀበል፤ ዋስትና የተሰጠበትን ምርት ተግባራዊ ባለማድረግ ከሚሆኑ ከተያያዥ ቅጣቶች

ስምምነቱን መሰረዝ፤ እናም ስለዚህ ኃግስን ማቋረጥ

ኃግስ ዝቅተኛ የአፈጻጸም ውጤት ደረጃዎችን ለመድረስ ተገቢ የሆኑ አንቀጾች ይኖሩታል (ብዙውን ጊዜ፤ በሚሰራጩ ሃይል አመንጨ ፋብሪካዎች፤ በዓቅም ወጪዎች ክፍያ እንደተገለጸው)። የሙከራው ውጤቶች ተቀባይነት ሳያገኙ ሲቀሩ፤ ያን ጊዜ ኃግስ ምናልባት ሊቋረጥ ወይም አፈጻጸምን ተቀባይነት ወዳለው ደረጃዎች ለማሻሻል፤ ከሌሎች የማስተካከያ እርምጃዎች ጋር፤ ከመሰረቱ ሊሻሻል ይገባል። በኃግስ መላው ዘመን፤ ፕሮጄክት ከባንያው የኃይል/ጉልበት ፋብሪካውን የአፈጻጸም ዓደጋዎች ይሸከማል።

ምርት/የሙቀት መጠን ዓደጋ መለየት

በሙከራ ወቅት፤ የፋብሪካው ምርትና ነዳጅ አጠቃቀም ዓቅም፤ ውል የተገባበትን የአፈጻጸም ደረጃዎች ለመድረስ ካልቻሉ፤ ፕሮጄክት ከባንያው ምናልባት በኢግኮ ኮንትራቱ ውስጥ መብቱን የመጠየቅ ዕድሎች በሚከተሉት ላይ ሊኖረው ይችላል (i) የኢግኮ ሥራ ተቋራጭ እና (ii) የመሣሪያዎች አምራቹ ስምምነቶችና ዋስትናዎች። ቢሆንም የሚከተለውን ማስተዋል ጠቃሚ ነው፤ በኃግስ ደንቦች ሥር እነዚህ ጥበቃዎች በቀጥታ ለገዢው/ተጠቃሚው አይሰሩም፤ ምክንያቱም ገዢው/ተጠቃሚው የኢግኮ ኮንትራት ወይም የመሣሪያዎች አቅርቦት ኮንትራት አባል አይደለምና።

የሥራ ሂደት ወቅት ስጋቶች

የገበያ ዓደጋ

የገዢ ግዴታዎች

የገዢው፣ በአንድ የኃይል/ጉልበት አምራች ፋብሪካ የሚመነጭን ዓቅምና ኃይል/ጉልበት የመግዛት ግዴታዎች፤ (የገዢ ግዴታዎች) የኃይል/ጉልበት ፕሮጀክቱን ተፈጥሮ መሠረት በማድረግ የሚዋቀሩ ይሆናል።

የሚሰራጩ ኃይል/ጉልበት ፋብሪካዎችን በተመለከተ፤ (በተለይ የሙቀት ኃይል/ጉልበት ፋብሪካዎች እና የውሃ ኃይል/ጉልበት ፕሮጀክቶች ከበቂ ስፋት ግድቦች ጋር)፤ የገዢ ግዴታው በአጠቃላይ እንደ ግዴታ ይዋቀራል (i) ለቀረበ(ቀርቧል ተብሎ ለታሰበ) ዓቅም ለገዢው/ተጠቃሚው ክፍያ መፈጸም እና (ii) በገዢው/ተጠቃሚው የተሰራጩ እና በፕሮጀክት ኩባንያው መድረሻ ቦታው ድረስ የቀረበ ሃይልን መውሰድና መክፈል።

በተቆራረጭ ታዳሽ ሃይል ምንጮች ላይ የሚወሰኑ ቴክኖሎጂዎችን በተመለከተ (በይበልጥ ነፋስ እና ፎቶቮልቲክ የፀሐይ ሃይል ፕሮጀክቶች)፤ የግዴታው በተለምዶ የሚደነገገው እንደ ውሰድ እና ክፈል ግዴታ ሆኖ ይኸውም በኃይል/ጉልበት ፋብሪካው ለ በትክክል የመነጨ ኃይል/ጉልበት ወይም የሚገድብ ነገር እስከሌለ ሊመነጭ ይችላል ለነበረ ኃይል።

በሁለቱም ሁኔታዎች፤ መሠረታዊው መመሪያ፤ የገበያው ዓደጋ (የኃይል/ጉልበት ፋብሪካው ዓቅም ወይም በፋብሪካው የመነጨ ኃይል ምናልባት አስፈላጊ ሳይሆን ቢቀር የሚል ዓደጋ) ለፕሮጀክት ኩባንያው ሳይሆን ወደ ገዢው/ተጠቃሚው ሊመደብ ይገባል ነው። ሃይል ባለበት ሁኔታ፤ ገዢው/ተጠቃሚው አሁንም ክፍያ ሊፈጽም ይገባል፤ ይኸውም ፕሮጀክት ኩባንያው በትክክል ኃይል/ጉልበት ፋብሪካውን ምርት እንዲያመርት አደረገ ወይም የመነጨውን የኤሌክትሪክ ሃይል ወሰደ ትኩረት ሳይሰጥ።

እነዚህ ክፍያዎች በተለምዶ የአቅርቦት ክፍያዎች ወይም ጥቅም ላይ የዋለ ኃይል እሳቤ ክፍያዎች ተብለው ይገለጻሉ። እናም የፕሮጀክት ኩባንያው ካፒታል ወጪዎች (የብድር ወለድ ክፍያ፣ የተጣራ የባለድርሻ ገቢ) እንዲሁም ቋሚ የሥራ ማስኬጃ ወጪዎች መሸፈናቸውን ለማረጋገጥ የተቀመሩ ናቸው።

የኃይል/ጉልበት ፋብሪካው በሌለበት ሁኔታ ወይም የኤሌክትሪክ ኃይል ማመንጨት፤ ገዢው/ተጠቃሚው (ወይም መንግሥት) ዓደጋውን ለመውሰድ በተስማሙበት በአጋጠሙ ሁኔታዎች ባልቻለበት ምክንያት፤ (ከሌሎች ነገሮች በተጨማሪ፤ ፖለቲካዊ ያልተጠበቁ ክስተቶች፣ ገዢው/ተጠቃሚው ላይ ተፅእኖ የፈጠሩ ያልተጠበቁ ሁኔታዎች፣ የሕግ ለውጥ፣ ከፍተኛ የኃይል ማስተላለፊያ ሲስተም አለመኖር፣ እናም የገዢው/ተጠቃሚው በቃሉ አለመገኘት)፤ ፕሮጀክት ኩባንያው ለታሰበ አቅርቦት ወይም ለታሰበ ሃይል ክፍያዎች ምናልባት መብት ያገኝ ይሆናል፤ እነዚህ ክፍያዎች ደግሞ ካፒታል እና ቋሚ የሥራ ማስኬጃ ወጪዎችን እንዲሸፍኑ የታሰቡ ናቸው። እነዚህ የኮንትራት ዘዴዎች፤ ለኃይል/ጉልበት ፕሮጀክት ዓደጋዎችን ከመለየትና ከመመደብ አንጻር ወሳኝ ናቸው።

ኃይል የመቀነስ ትዕዛዝ

ከላይ ለተገለፁት መሠረታዊ መመሪያዎች ቁብ ሳይሰጡ፤ አንዳንድ ገዢ/ተጠቃሚዎች እና/ወይም የሚመለከተው ማስተላለፊያ ሲስተም አጥፊነት፤ ምናልባት አንዳንድ ተቆራረጭ ሃይል በሃይል የመቀነስ ትዕዛዝ ስር ባለው መብቶች ጋር የተያያዘ ግዴታ ላይ ጥቂት የማላላት ስራ

ለማካሄድ ይፈልጉ ይሆናል። ይህ በብልሃት ድርድር የተካሄደበት ጉዳይ ይሆናል። ከፕሮጀክት ኩባንያው (እንዲሁም አብዳሪዎች) አንጻር፤ እነርሱ በአርግጠኝነት አነስተኛው የግዢ ውሳኔ ሁሉንም ቋሚ ወጪዎችን እንደሚሸፍን (የብድር ዕዳን እና አነስተኛ የባለድርሻ ክፍያን ጨምሮ) ነው። ኃይል የመቀነስ ትዕዛዝ መብት የሚተገበር ከሆነ፤ ምናልባትም እነርሱ ኃግስ ለተጨማሪ ጊዜ እንዲሰጥ ሊጠይቁ ይችላሉ፤ ወይም እነርሱ ከፕሮጀክቱ ሁኔታ አንጻር፤ ከሃይል መቀነስ ትዕዛዝ መብቶች ጋር ሊስማሙ ይችላሉ።

የሥራ አፈጻጸም

የኮንትራቱ አባላት፤ ኃግስ ውስጥ ሲገቡ፤ ኮንትራት የተገባለት የኃይል/ጉልበት ፋብሪካ ዓቅም ምን መሆን እንዳለበት ስምምነት ያደርጋሉ። የንሥቀን ለመድረስ፤ የኃይል/ጉልበት ፋብሪካው የግድ ሙከራ ሊካሄድበትና እንዲሁም ኮንትራት የተገባለትን ዓቅም ድርሻ ማሟላቱ መረጋገጥ አለበት። ይህ በአጠቃላይ አነስተኛ የሚጠበቅ ዓቅም ተብሎ ይጠራል። ይህ ሙከራ በተለምዶ የፕሮጀክት ኩባንያውን፤ ገዢው/ተጠቃሚው እና፤ በአባላት የተሰየመ ማንኛውም ነፃ ሙከራዲስን ተሳትፎ ያካትታል። ለጉልበት/ኃይል ፋብሪካዎች፤ ለዓቅምና ለኃይል/ጉልበት ለሁለቱም ወጪ የሚከፈላቸው፤ ሙከራ የተካሄደበት ዓቅም በንሥቀ ምናልባት (ታሪፉ እንዴት እንደተቀመጠ መሰረት በማድረግ) ገዢው/ተጠቃሚው ለፕሮጀክት ኩባንያው ሊከፍል የሚገባውን የዓቅም ክፍያ ሊወስን ይችላል። ይህ ሙከራ በአጠቃላይ በየዓመቱ የሚደጋገም ነው፤ እንዲሁም በየሙከራው ጊዜ፤ በአዲስ ሁኔታ የተሞከረው ዓቅም ለፕሮጀክት ኩባንያው የሚከፈለው የዓቅም ዋጋ ላይ ተፅእኖ ይኖረዋል።

የኃይል/ጉልበት ፋብሪካው አነስተኛውን የሚጠበቅበትን ዓቅም ወይም ከዚያ በላይ፤ ስምምነት በተደረሰበት በታቀደው የንሥቀ ቀን ከተወጣ፤ገርግን አሁንም ኮንትራት የተገባለትን ዓቅም መጠን ማስገኘት ካልቻለ፤ ያን ጊዜ ፕሮጀክት ኩባንያው፤ኮንትራት የተገባለትን ሙሉ ዓቅም ማቅረብ ይችላል ዘንድ ያለው አማራጭ፤ ችግር የታየበትን የኃይል/ጉልበት ፋብሪካውን ክፍል፤ ስምምነት በተደረሰበት ጊዜ ውስጥ፤ ወይ መጠን አለያም መተካት ነው። በሆነ ወቅት ላይ፤ ፕሮጀክት ኩባንያው ምናልባት ሊያቀርብ ከቻለው ዓቅም ጋር ብቻ እንዲቆይ ሊገደድ ይችላል፤ እናም ወደፊት በሙከራ የታየውን ዓቅም ወደ ኮንትራት የተገባለት መጠን ለማድረስ፤ ጉድለቶችን በማስተካከል ወደ ክፍተኛ የኃይል/ጉልበት የፋብሪካውን ዓቅም የመጨመር ችሎታ በፍፁም አይኖረውም። አነስተኛው ዓቅም፤ ከስምምነት ውጪ ወይም በንሥቀ የመጨረሻ ማስፈፀሚያ ቀን፤ መተግበር ካልቻለ፤ ገዢው/ተጠቃሚው፤ በተለምዶ ኃግስን የማስቆም መብት ይኖረዋል። አንዳንድ ኃግስ፤ ፕሮጀክት ኩባንያውን ፤ በሙከራ ከታየው በንሥቀ ከተቆለፈው በላይ የሆነ ዓቅም፤ ምንም ኃይል እንዳያቀርብ ምናልባት ሊገደቡ ይችላሉ። ወይም ገዢው/ተጠቃሚው፤ ለእንዲህ ዓይነት ተጨማሪ መጠን ሊከፍል አይገባም የሚል ውሳኔ ሊሰጡ ይችላሉ።

ታሪፉ፤የዓቅምንና የኃይል ዋጋን፤ ሁለቱም ባካተተበት ኃግስ፤ ምክንያቱም ገዢው/ተጠቃሚው ለፋብሪካው ዓቅም ለመክፈል ግዴታ በሆነበት፤ ገዢው/ተጠቃሚው በተለምዶ ይህ ዓቅም ለራሱ አገልግሎት የሚውል መሆኑን ማረጋገጥ ይፈልጋል። ለነገሩ፤ገዢው/ተጠቃሚው በተለምዶ አነስተኛ የአቅርቦት ግዴታዎችን መጠየቁ አይቀርም። አቅርቦት በመሠረቱ የሚለካው ስምምነት በተደረሰበት ጊዜ ነው። አነስተኛ የአቅርቦት ልኮች በተለምዶ በባለጉዳዮች ድርድር የሚካሄዱባቸው ሲሆኑ፤ እንዲሁም ለየት ባለ ሁኔታ በፕሮጀክት ቅጥረ ግቢ አኳኋን ላይ ይመረከሳሉ፤ ለምሳሌ የአካባቢው ባህሪ፤ የተለየ ቴክኒካዊ የኃይል/ጉልበት ፋብሪካው ቅንብር እናም ሌሎች በኃግስ ተለይተው የተቀመጡ የብቃት መለያዎች። ኃግስ ይህን ጊዜ፤ ፕሮጀክት ኩባንያው ማድረስ ላልቻለው አነስተኛ የአቅርቦት ደረጃዎች ችግር፤ ለገዢው/ተጠቃሚው መፍትሔ ይሰጣል። ይህ ደግሞ ምናልባት ኃግስን የማስቆም መብትን ቅርጽ ወይም ከአፈጻጸም ጋር ለተያያዙ ጉዳዮች ፕሮጀክት ኩባንያውን የማስከፈል ዘይቤ ሊወስድ ይችላል። በማንኛውም ሁኔታ፤በደንብ በተዋቀረ ታሪፍ ሥር፤ ገዢው/ተጠቃሚው ለአልቀረበት ኃይል እንዲከፍል ሊደረግ አይገባም።

ለኤሌክትሪክ ኃይል ምርት ትዕዛዝ

በኃግስ ስር፤ ፕሮጀክት ኩባንያው፤ በከፍተኛ ኃይል ኬፕሎች ሲስተም አጥፊ ለሚቀርቡ የኤሌክትሪክ ኃይል ምርት ትዕዛዝ መመሪያዎች በጥበቅ ሊታዘዙ ይገባል። ፕሮጀክት ኩባንያው በኃይል ስርጭት ላይ ለሚደርስ የአፈጻጸም ውድቀቶች ዓደጋ ላይ ሃላፊነቱን ይወስዳል። የከፍተኛ ኃይል ኬፕሎች ሲስተም የማስራጫ ፕሮቶኮል፤በኃግስ ሊጠቀስ እንዲሁም የኃግስ አካል መሆን፤ወይም በፕሮጀክት ኩባንያው እና የማስተላለፊያ ኩባንያው የሚፈረም የማስተላለፊያ

ግኑኝነት ስምምነት አካል መሆን ይችላል። ወርሃዊ፣ ሳምንታዊ እና ዕለታዊ የምርት መጠን ዕቅዶችን ማስተናገድ እንዲችል፤ የማሰራጨት ዕቅዶች፤ ለፕሮጀክት ኩባንያው እንዲደርሱት ይደረጋል።

ለታዳሽ ኃይል/ጉልበት ፕሮጀክቶች ልዩ አሳቤዎች

በታዳሽ ኃይል ፕሮጀክቶች የአፈጻጸም ዓደጋን መለየት የተወሳሰበ ነው፤ ይኸውም በነዚህ ፕሮጀክቶች ባለው የማህንጨት ሂደት ቅርጽ የተነሳ፤ ለመጠቀሱም ያህል፤ ኃይል/ጉልበት ማመንጨት በየጊዜው ከሚቆራረጥ ታዳሽ ኃይል አቅርቦት ጋር የተጣመረ ነው።

በታዳሽ ኃይል ኃግስ፤ ገዢው/ተጠቃሚው የሚከፍለው ለቀረበለት ሃይል ብቻ ነው። የገዢው/ተጠቃሚው፤ ለቀረበለት ሃይል፤ በተቀመጠው ታሪፍ መጠን እንዲከፍል ያለበት ግዴታ አንዳንዴ በኃግስ በተቀመጠው መጠን እንዲወሰን ይደረጋል፤ ማንኛውም ከተፈለገው በላይ ኃይል በወቅቱ ባለው የቦታው ዋጋ የነቁጣ ገበያ ካለ እንዲሸፈን ይደረጋል። ምንም እንኳን ገዢው/ተጠቃሚው የተቻለውን ያህል ዓቅም ማግኘት እንዲችል ቢጠይቅም፤ ደርዘኩ ከአሰራጭ ፋብሪካዎች በጣም ዝቅ ያለ ሊሆን ይገባል፤ ምክንያቱም ፕሮጀክት ኩባንያው የታዳሽ ኃይል ፕሮጀክቱን ምርት ለመቆጣጠር ዓቅም ስሌለው።

ይህን በግልጽ ለማስቀመጥ፤ ታዳሽ ኃይል ፕሮጀክቶች በብዙ መንገድ ለድንገተኛ የፀሐይ፣ ዝናብ እና ንፋስ ሁኔታ የተጋለጡ ስለሆኑ፤ የተለየ ዓቅም በማንኛውም የተለየ ቀን ለማቅረብ ዋስትና የላቸውም።

በተመሳሳይ ሁኔታ ገዢው/ተጠቃሚው፤ የታቀደ የተጣራ የኃይል/ጉልበት ዓቅምን ለመደገፍ አነስተኛ የአቅርቦት ግዴታ ለመመደብ ቢመርጥም፤ ዓደጋውን ወደ ፕሮጀክት ኩባንያው ማሻገር፤ በታዳሽ ኃይል ፕሮጀክቶች ላይ ሊካሄድ የሚችልን የመዋዕለ ንዋይ አቅርቦት ሊያግድ/ሊያርቅ ይችላል። አስታራቂ የሆነ መፍትሔ ሊሆን የሚችለው፤ ዝቅተኛ የአቅርቦት ግዴታዎችን መመሥረት፤ ይኸውም ከአሰራጭ ኃይል/ጉልበት ፋብሪካዎች በብዙ ሁኔታ ዝቅ ያሉ፤ ፕሮጀክት ኩባንያው ከአየር ጠባይ ጋር የተያያዙ ያልታሰቡ አካባቢያዊ ባህርያት ጋር በሚሰማማ ሁኔታ መጓዝ እንዲችል፤ ይህ እንዳለ ሆኖ፤ ፕሮጀክቱ ዝቅተኛውን የአቅርቦት ግዴታ ለረጅም ጊዜ ካላሟላ፤ ገዢው/ተጠቃሚው፤ ፕሮጀክቱን የማቆም ሙብቱን እንደተጠበቀ በመተው።

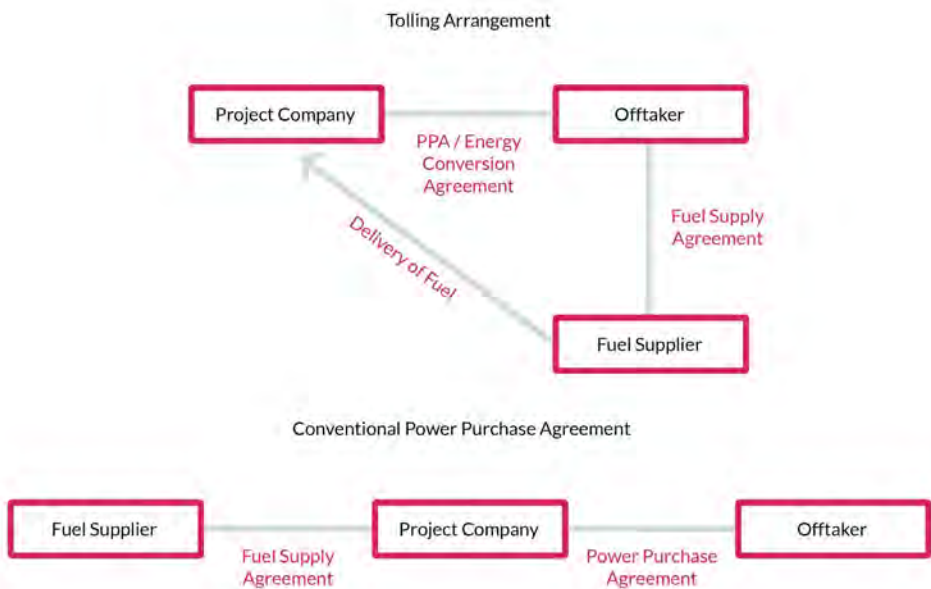
ነዳጅ እና ተያያዥ ጥሬ ነገሮች አቅርቦት

ለኃይል/ጉልበት ፕሮጀክቶች አንዱ እጅግ አሳሳቢ የሆነው ጉዳይ፤ ረጅም ለሆነ ጊዜ በቂ አቅርቦት ማግኘት መቻል፤ እንዲሁም የነዳጅና ሌሎች ተያያዥ ጥሬ ነገሮች ዋጋ ነው። የነዳጅ አቅርቦትን ዓደጋ መለየት በብዙ ጉዳዮች ላይ የሚመረኮዝ ሲሆን፤ በተለይ ደግሞ የትኛው አካል ነው አቅርቦቱን ለመደራደር በበለጠ ሁኔታ ላይ ያለው፤ የነዳጅ አቅርቦት ፋይናንሲያዊ አቅም፤ የሌሎች አማራጭ ነዳጅ አቅርቦቶች ህልውና፤ እና ለነዳጅ አቅርቦት የሚሰማማው ገበያ የዕድገት ደረጃ የመሳሰሉትን ያጠቃልላል።

ጥሬ ዕቃን አቅርቦ ውጤት አገልግሎትን የመጠቀም አሰራር

ፕሮጀክት ኩባንያዎች፤ ተደራድሮ ቋሚ እና አስተማማኝ የሆነ የነዳጅ ሃብት አቅርቦት፤ ለምሳሌ እንደ ዘይት፣ ከሠል፣ የተፈጥሮ ጋዝ፣ ባዮማስ ወይም እንፋሎት ለማግኘት፤ ሁልጊዜ በአመቺ ሁኔታ አይደሉም። ገዢው/ተጠቃሚው ወይም መንግሥት ምናልባት ይህን ለመሥራት የተሻሉ ሳይሆኑ አይቀሩም። በእንዲህ ያሉ ሁኔታዎች፤ ገዢው/ተጠቃሚው የኃይል/ጉልበት ፕሮጀክቱን እንደ ጥሬ ዕቃን አቅርቦት ውጤት አገልግሎቱን የሚጠቀምበት አድርጎ ቢያዋቅረው ይመርጣል። ይህ በተለይ ነዳጅ አቅርቦት በመንግሥት ባለቤትነት ሥር በሆነበት ወይም ከገዢው/ተጠቃሚው ጋር የተዛመደ ሲሆን ያስኬዳል።

በዚህ ጥሬ ዕቃን አቅርቦ ውጤት አገልግሎቱን የመጠቀም አሠራር፣ገዢው/ተጠቃሚው፤ ለኃይል/ጉልበት ፋብሪካው ነዳጅ የመግዛትና (ክፍያውን ጨምሮ) የማቅረብ ሙሉ ኃላፊነትን ይወስዳል። ገዢው/ተጠቃሚው የኃይል/ጉልበት ፋብሪካውን ለማዘዝ ከፈለገ፤ በቂ የነዳጅ መጠን ለኃይል/ጉልበት ፋብሪካው እንደደረሰ ማረጋገጥ አለበት፤ ይኸውም የተፈለገውን በኋላ በእርሱ የሚሰራጨውን የኤሌክትሪክ ኃይልን ማመንጨት እንዲቻል። ፕሮጀክት ኩባንያው ያን ጊዜ፤ ለኃይል/ጉልበት ፋብሪካው የደረሰው ነዳጅ ውጤታማ በሆነ ሁኔታ ጥቅም ላይ መዋሉን ለማረጋገጥ ሃላፊነቱን ይወስዳል። ይህ የሚከናወነው፤ ፕሮጀክት ኩባንያው ነዳጅን ወደ ኃይል፤ በኃይል መለወጥ ፍጥነት፤ይኸውም የከባቢው አየር እና የማስተላለፍ ሁኔታ እንዳለ በሆነበት፤ ስምምነት የተደረሰበትን የኃይል/ጉልበት ፋብሪካውን ብቃት በሚያሳይ መልኩ፤እንዲተገብር ማድረግ ሲቻል ነው።

ስለዚህ በዚህ ጥሬ ዕቃን አቅርቦ ውጤት አገልግሎቱን የመጠቀም አሠራር፣ገዢው/ተጠቃሚው ወይም አስተናጋጁ መንግሥት፤ በቀጥታ ከሦስተኛ አካል ነዳጅ አቅራቢዎች ጋር፤ወደ ነዳጅ አቅርቦት ስምምነት ይገባሉ፤ እንዲሁም ለነዳጅ ሃብቱ ክፍያ ሃላፊነትን ይወስዳሉ። ያንጊዜ፣ገዢው/ተጠቃሚው ወደ የተለየ ስምምነት ይገባል፤ ይኸውም የኃይል/ጉልበት ግዢ ስምምነት፣ ጥሬ ዕቃን አቅርቦ ውጤት አገልግሎቱን የመጠቀም አሠራር ስምምነት፣ ወይም ሃይልን የመለወጥ ስምምነት ከፕሮጀክት ኩባንያው ጋር ተብሎ የሚጠራ ይሆናል።

ይህ የተለመዱ የኃገስ ደንቦችን እንዲሁም አንዳንድ የነዳጅ አቅርቦቱ ደንቦችን የያዘ ይሆናል። ለአስተዳደር ቀለል እንዲል፤ ፕሮጀክት ኩባንያው ምናልባት መመሪያዎችን በቀጥታ ለሦስተኛው አካል ነዳጅ አቅራቢ ነዳጅ አቅርቦትን በተመለከተ ያስተላልፍ ይሆናል፤ እንዲሁም የሚላክ ነዳጅ መጠንን የመጠቀም እና፣ ያንን ነዳጅ የማድረስ ፕሮቶኮሎችን በተመለከተ ሊሰማግ፤ ነገርግን ፕሮጀክት ኩባንያው የክፍያ ሃላፊነትን ፣ እንዲሁም ምናልባት ነዳጅ አቅራቢው በፕሮጀክት ኩባንያው በአግባቡ የተሰጠውን የማድረስ ግዴታዎቹን ቢጠስ ለሚደርሰው ዓደጋ ተጠያቂነትን አይወስድም።

የነዳጅ አቅርቦት ውሎች

የሀይል አቅርቦትን የሚገዙ ተዋዋዮች አብዛኛውን ጊዜ የነዳጅ ሃይል ግዢን አስመልክቶ ከፍተኛውን ሃላፊነት የሚሰጡት በፕሮጀክት ኩባንያው ላይ በመሆኑ የፕሮጀክት ኩባንያው ከሶስተኛ የነዳጅ ሃይል አቅራቢ አካል ጋር የሃይል አቅርቦት ውል መፈፀም የሚኖርበት ይሆናል። በዚህም ምክንያት የፕሮጀክት ኩባንያው በሃይል አቅርቦቱ ስምምነት መሰረት የግንባታ ስምምነቱን ማስጠበቅ የሚያስችለው የበቂ ነዳጅ አቅርቦት ውል ይፈፀማል። የሃይል አቅርቦት ገዢው መሰረተ-ልማቱን ምናልባት ወደሌላ ስፍራ ማዛወር በሚያስፈልገው ጊዜ የፕሮጀክት ኩባንያው የነዳጅ ሃይል አቅርቦት እጥረት አይጋጥመውም። በአንፃሩ የፕሮጀክት ኩባንያው ጥቅም ላይ የማይውለው አላስፈላጊ የነዳጅ ክምችት ውል መግባት ወይም ሃይል ለማመንጨት ስራ ለማይውል ነዳጅ አላስፈላጊ ክፍያዎች መፈፀም አይኖርበትም።

የነዳጅ ሃይል አቅርቦት ስምምነቱን ዝርዝር ሁኔታ በዚህ መመሪያ በጥልቀት ማቅረብ የሚቻል አይደለም። ይሁንና የፕሮጀክት ኩባንያው በርካታ ወሳኝ ጉዳዮችን በማካተት ማረጋገጥ ይኖርበታል። ከእነዚህ ወሳኝ ጉዳዮች መካከል የሚከተሉት ይካተቱበታል፡-

- የነዳጅ ሃይል አቅራቢው በውሉ መሰረት ጥራቱን የጠበቀ ነዳጅ የሚያቀርብ መሆኑን የሚያረጋግጥ የኮንትራት ውል መኖር ይገባዋል። ይህ ስምምነት የነዳጅ አቅርቦቱ አስጊ በሚሆንበት ጊዜ የመሰረተ ልማት ገንቢው አካል የግንባታ ስራው የሚስተጓጎል በመሆኑ ይህን ታሳቢ የሚያደርግ የ"ብርቱ ጥንቃቄ" (best endeavors) ግዴታ ውል መሆን ይኖርበታል።
- የነዳጅ አቅርቦቱ ወርሃዊና ዓመታዊ የአቅርቦት መጠኑና ጥራቱ ሳይስተጓጎል የሃይል ማመንጫው ስራ ላይ በማይሆንባቸው አጋጣሚዎች ሁሉ ሳይቀር የሚፈፀም ይሆናል።
- የሚቀርበው የነዳጅ ሃይል ከተወሰነው የጥራት ደረጃ አንፃር ተገቢው ጥበቃ ይደረግበታል። የነዳጁ ደረጃም ተፈላጊውን መስፈርት ሟሟላት ይኖርበታል። ነዳጅ በሚቀዳበትና በሚዘጋበት እንዲሁም የጽዳት ሥራ በሚሠራበት ጊዜ በፍሰት የሚባከን የነዳጅ መጠንን ታሳቢ የሚያደርግ ተጨማሪ ወጪ በአቅራቢው የሚሸፈን መሆኑን ገዢው ማረጋገጥ ይኖርበታል።
- በኃይል ግዢ ስምምነቱ መሰረት የፕሮጀክት ኩባንያው ለሚያገኘው ነዳጅ ኃላፊነቱን የሚቀበለው ነዳጅ አቅራቢው እንደመሆኑ መጠን ለሚያጋጥመው የነዳጅ እጥረትም እንዲሁ በተመሳሳይ ኃላፊነቱን የሚወስድ ይሆናል። እንዲህ ያለውን ኃላፊነት የሚወስድ አቅራቢ ማግኘት አብዛኛውን ጊዜ አይቻልም ወይም ደግሞ ይህን ተግባራዊ ለማድረግ የሚሰማማ አቅራቢ አይኖርም። በመሆኑም
- በኃይል ግዢ ስምምነቱ መሰረት የሚፈጸመውን የነዳጅ አቅርቦት ከኃይል ማመንጫው ፍተሻና ስራ የመጀመር ሂደት ጋር በማጣመር ማመንጫው በታቀደለት የCOD መርሃ-ግብር መሰረት ወደ መደበኛው ስራ ከመገባቱ በፊት በሃይል ግዢው ስምምነት የነዳጅ አቅርቦቱን አስተማማኝነት ማረጋገጥ ያስፈልጋል። ይሁንና የነዳጅ አቅርቦቱ የሚጀምርበት ቀን እጅግ አስቀድሞ መሆን የለበትም ያለበለዚያ ፕሮጀክት ኩባንያው የሚያስፈልገውን ነዳጅ ከማግኘቱ በፊት በስምምነቱ አስገዳጅነት አላስፈላጊ ወጪ እንዲያወጣ የሚገደድ ይሆናል።

በነዳጅ አቅርቦት ስምምነቱ መሠረት የሚፈጸመው ያልቀረበው ነዳጅ ክፍያ በውሉ አእና በሃይል ግዢ ስምምነቱ ግዴታዎች መሰረት ወደ ነዳጅ አቅራቢው መተላለፍ ይኖርበታል። በሌላ አገላለጽ የፕሮጀክት ኩባንያው ያልተጠቀመበት ነዳጅ ክፍያ በሚያጋጠመው ጊዜ በስምምነቱ መሰረት ነዳጅ አቅራቢው የካሣ ክፍያ የሚፈጽምለት ይሆናል።

በመሆኑም በነዳጅ ግዢ ስምምነቱ መሰረት የተመለከቱት ዝርዝር ውሎች በሙሉ በቀጥታ የነዳጅ ግዢውን የሚመለከቱ ናቸው። ከላይ ስለ ዋጋ እንደተመለከተው የነዳጅ ዋጋው በስምምነቱ መሰረት አበዛኛውን ጊዜ ወደ አቅራቢው የሚተላለፍ ይሆናል (ይህ የሚሆነው የሚቀርበው ነዳጅ ከኃይል አቅርቦት ጋር ያለው ቁርኝት ቀጥተኛ መሆኑን ታሳቢ በማድረግ ነው)። ስለሆነም ኃይል ገዢው በኩባንያው የሚቀርበውን የኤሌክትሪክ ኃይል ታሳቢ በማድረግ የነዳጅ ዋጋ ከኢንዱስትሪ ዋጋ ጋር የተመጣጠነ መሆኑን በሚገባ ማጤን ይኖርበታል። በተጨማሪም ነዳጅ ገዢው አካል በነዳጅ ግዢ ስምምነቱ የሚመለከተውን የክፍያ መጠን የተቻለውን ያህል ዝቅተኛ በማድረግ ቁርጠኛ መሆኑን በስምምነቱ ማመልከት ይኖርበታል። በውል ስምምነቱ መሰረት በጥገና ወቅት የሚኖረው የኃይል አቅርቦት ሁልጊዜ ከመቶ ፐርሰንት በታች አንደመሆኑ መጠን በነዳጅ ግዢ ውሉ የሚመለከተው የክፍያ መጠን የኃይል ማመንጫው በተያዘለት ጊዜ ጥገና ላይ ሲሆን ነዳጅ የማይጠቀምበትን ሁኔታ ታሳቢ በማድረግ ለከፍተኛ ወጪ እንዳይዳረግ ጥበቃ ማድረግ ይኖርበታል። በተመሳሳይ ፕሮጀክት ኩባንያው የኃይል ማመንጫውን የጥገና ጊዜ ከነዳጅ ማስተላለፊያ መሳሪያዎች (ምናልባት የኃይል ማመንጫው በነዳጅ የሚሰራ ከሆነ) ጥገና ጋር በማጣጣም አላስፈላጊ የኃይል አቅርቦት አጥረት አንዳይኖር ማድረግ ይኖርበታል።

እንደዚሁም በነዳጅ ገዢውና ሻጩ መካከል ራሱን የቻለ የውል ስምምነት መኖር አለበት ሲባል በነዳጅ ግዢ ስምምነቱ መሰረት የሚፈጸመው የነዳጅ አቅርቦት ስጋት ኃላፊነት ሙሉ በሙሉ የሚጣለው በገዢው ላይ ብቻ አለመሆኑን በሚገባ መጤን ያስፈልጋል። ገዢው አካል በነዳጅ ግዢ ውሉ መሰረት የአቅርቦት ስጋት የሚኖርበትን ሁኔታ የሚቀበለው በአቅራቢው በኩል አማራጭ የነዳጅ አቅርቦት የሚኖር መሆኑን ወይም አቅራቢው ለአማራጭ የነዳጅ አቅርቦት ያለውን ቀረቤታ በማረጋገጥ ይሆናል። ነዳጅ አቅራቢው ብቸኛ የነዳጅ አቅራቢ አካል ወይም ምንጭ ከሆነ ገዢው አካል የነዳጅ አቅርቦት አጥረት የማይጋጥመው መሆኑን ማረጋገጥ ይኖርበታል። ካልሆነም በነዳጅ አጥረት ምክንያት የአቅርቦት መቋረጥ እንዳይኖር አማራጭ ምንጭ ያለው ስለመሆኑ መተማመኛ ማግኘት ይኖርበታል። በተጨማሪም በአጥረት ምክንያት ለሚፈጠር ኪሣራ ካሳ የመክፈል እና በስምምነቱ እንደአስፈላጊነቱ ውል ማቋረጥ የሚቻል መሆኑን ማረጋገጥ ይኖርበታል። ገዢው አካል በነዳጅ አቅራቢው በኩል የሚኖር ዕዳ ነክ ጉዳይን በሚገባ ማወቅ አለበት። ነዳጅ አቅራቢው ዕዳ ያለበት ከሆነ ይህን መክፈል የሚያስችል የገንዘብ አቅም አለው? ይህ የማይሆን ከሆነ በምን አይነት ሁኔታ የውል ስምምነት ማቋረጥ እንደሚችል ወይም የሚኖረው ዋስትና ምን ሊሆን እንደሚችል (የተሟላ ዋስትናን ጨምሮ) ማሳወቅ ይኖርበታል።

ነዳጅ የማጓጓዝ ሂደት ግዴታዎች

እነዚህ የውል አግባቦች የነዳጅ አቅርቦት እና የማጓጓዝ የስራ ክፍፍል ኃላፊነት በሚኖርበት ጊዜ ይበልጥ የሚወሳሰቡ ይሆናሉ። የኃይል ማመንጫው ለነዳጅ ምንጩ በሚኖረው ቅርብነትና በነዳጁ አይነት ላይ በመመስረት ከነዳጅ ማጣሪያው ወደ ኃይል ማመንጫው ስለሚደረገው ነዳጅ የማጓጓዝ ሂደት ነዳጁን ከሚያጓጉዝ ሌላ አካል ጋር የተለየ የውል ስምምነት መፈጸም ያስፈልጋል። በእርግጥ ይህ ሁኔታ ነዳጅ አቅራቢው ከነዳጅ አቅርቦት ጋር የተያያዙ ስጋቶችን ኃላፊነት በአጓጓዣ ላይ ወይም በገዢው ላይ የሚጥል በመሆኑ በማጣሪያውና በኃይል ማመንጫው መካከል ባለው ርቀት የማጓጓዝ ሂደት የሚኖረውን ስጋት በፕሮጀክት ኩባንያው ላይ እንዲጨምር ያደርገዋል። አቅራቢው ነዳጁን የጥራት ደረጃውን እንደጠበቀ ካለበት ስፍራ አጓጉዝ የኃይል ማመንጫው ድረስ ከማቅረብ ጋር ተያያዥ የሆኑ ስጋቶችን ኃላፊነት መቀበል ይኖርበታል። ነገር ግን ከነዳጅ አጓጓዣ ጋር ተያያዥ የሆኑ ስጋቶችን ኃላፊነት የሰጥቶ ማለትም ለገዢው፤ ለአቅራቢው እና ለአጓጓዣ ማጋራት የሚቻል ይሆናል። ለምሳሌ ደረጃውን ያልጠበቀ ነዳጅ ለኃይል ማመንጫው ቢቀርብ ስህተቱ የአጓጓዣ ሳይሆን የአቅራቢው በመሆኑ ከዚህ ጋር ተያያዥ የሆኑ ኪሳራዎችን ካሳ የመክፈል ግዴታ በውል ስምምነቱ መሰረት ሊኖር ይገባል። ነዳጅ አጓጓዣ የመንግሥት ተቋም ከሆነ የፕሮጀክት ኩባንያው በግዢ ፈጻሚ ክፍሉ አማካይነት ነዳጅ አጓጓዣን ስለማጓጓዝ ከተገባው ግዴታ በተጨማሪ በአፈጻጸም ጉድለት ተጠያቂ የሚያደርገው

ይሆናል። ይሁንና አንጻራዊ ተቋም የቱንም ያህል ብቃት ያለው አካል ቢሆንም እንኳን በአንድ መንግሥት ስር በሚተዳደሩ ተቋማት መካከል ፖለቲካዊ አንድምታዎች እንዳይከሰቱ ለመከላከል አንደኛው ወገን (ካዳጅ አንጻራዊ) ኃላፊነቱን የግድ መቀበል ይኖርበታል።

ማስተላለፍ

ከምንጭ ቀጥታ የህይወት አቅርቦት ስርዓት (bundled system) ኃይል የመግዛት፤ የማስተላለፍ እና የማስራጨት ሂደት ሚና የሚከናወነው በአንድ አካል ይህም በኃይል ግዢ ፈጣሚው ይሆናል። አብዛኛውን ጊዜ ግዢ ፈጻሚው አካል በፕሮጀክት ኩባንያው የሚቀርበውንና የሚሸጠውን ኃይል የማስተላለፍ ኃላፊነትን ይወስዳል። በተመሳሳይ ግዢ ፈጻሚው በዚህ ስርዓት ውስጥ የኃይል ማመንጫው ከኃይል ተቀባዩ ማዕከል ጋር ያለው የኃይል ግንኙነት ተስተካክሎ እንዲቀጥል የማድረግ ግዴታ ይኖርበታል።

በተቃራኒው የዲስትሪቢዩሽን (የተዘዋዋሪ) መስመር (unbundled system) ኃይል የመግዛት፤ የማስተላለፍና የማስራጨት ተግባር የኃይል ግዢ ፈጻሚው ኃላፊነት አይሆንም፤ የሚፈጸመውም በሌላ አካል ይሆናል። ይህ ኃላፊነት በተለየ የኤሌክትሪክ ሃይል አቅርቦት ውል የሚሻሻል ሲሆን ለዚህ ተግባር የተሰየመ ሌላ የህግ አካል የሚያስፈጽመው ይሆናል።

በተዘዋዋሪ መስመር አቅርቦት ስርዓት የተለዩ የማስተላለፍ ስጋቶች ይኖራሉ። በተዘዋዋሪ የመስመር አቅርቦት ውስጥ በዋናነት የሚጠቀሰው ስጋት ይህን ለማስፈጸም የሚዋወለው ኩባንያ ተዓማኒነት ሲሆን ይህም የኃይል ማመንጫው፡- ሀ) ኃይል ለማቅረብ ዝግጁ በሆነበት ጊዜ እና ለ) ለኃይል ግዢ ስምምነት ተገዢ በመሆን የአቅርቦት መቋረጥ ሲያጋጥም ለሚፈጠረው ከሳራ ካሳ ለመክፈል ያለው አቅም ነው። ከኃይል ገዢው አካል አንጻር ሲታይ ኃይል የማስተላለፍ ኃላፊነት ከራሱ ቁጥጥር ውጪ በመሆኑ ይህን ኃላፊነት የሚቀበለው አይሆንም። ከፕሮጀክት ኩባንያው አንጻር ሲታይ ይህን ኃላፊነት በከፊል ካልሆነ በስተቀር ሊወጣው የማይችለው በመሆኑ የማስፈጸም አቅም ያለው አካል (የኃይል ግዢ ፈጻሚው) እንዲሆን ህጋዊ ጥያቄን የሚያቀርብ ይሆናል። ይህ ሁኔታ በይበልጥ እውን የሚሆነው ለሃይል ግዢ ፈጻሚውና የሃይል አስተላላፊው ኩባንያ መሰረት ያለው ግንኙነት ሲኖራቸው ይሆናል (ሁለቱም የመንግሥት አካላት ወይም የአንድ ተቋም ክፍሎች ናቸው)። የፕሮጀክት ኩባንያው የሚያነሳው የመከራከሪያ ነጥብ ከሃይል አቅርቦቱ ተጠቃሚው መንግሥት እንደመሆኑ የሃይል ማመንጫው ከማስራጨው ጋር በሚኖረው ግንኙነት ወይም በሃይል ስርጭት ረገድ የሚኖሩ ስጋቶችን ሃላፊነት መቀበል ይኖርበታል ማለት ነው። በዚህም ምክንያት የሃይል ግዢ ስምምነቱ የተዘዋዋሪ ሃይል ስርጭት (unbundled power) ግብይት ሂደት በመሆኑ የሃይል ማስተላለፍ ስጋቶችን በከፊል ወይም በሙሉ ለሃይል ግዢ ክፍሉ ይሰጣል። በመሆኑም የሃይል ግዢ ክፍሉ ለሃይል አስተላላፊ ኩባንያው ግዴታዎች ዋስትና ሰጪ ይሆናል።

የውጭ ምንዛሪ

ከሃይል ግዢ ውሉ በተለየ የገንዘብ ክፍያ ሲፈጸም የፕሮጀክት ስፖንሰሮች ከምንዛሪ ጋር በተያያዘ ከገንዘብ ግሽበት ራሳቸውን ለመጠበቅ እርምጃዎች መውሰድ ይጠበቅባቸዋል። ክፍያ በአገር ውስጥ በሚፈጸምበት ጊዜ የሚኖሩ የፕሮጀክት ስጋቶች ሁለት ናቸው፡-

- የአገር ውስጥ ገንዘብ በቀላሉ ሊመነዘር የማይችል ይሆናል (ይህም ማለት በዋናዋና ገንዘቦች

ሊመነዘር የማይችል ይሆናል)፤

- እንዲሁም ፕሮጀክቱ በሚንቀሳቀስበት አገር በስራ ዘመኑ የሚያስፈልገው የውጭ ምንዛሪ ክምችት ላይኖር ይችላል።

ይህ ዓይነቱ ስጋት የሚኖር መሆኑ አስቀድሶ ሲታወቅ ሁለቱ ወገኖች የመንግሥት ዋስትናና የኢንቨራንስ አገልግሎትን በማቀናጀት ችግሩን ማስወገድ የሚቻልበትን ሁኔታ ማመቻቸት ይኖርባቸዋል።

የውጭ ምንዛሪ መለዋወጥ

በሃሳብ ደረጃ ሲታይ የፕሮጀክት ክፍያዎች ፕሮጀክቱ በሚንቀሳቀስበት አገር የገንዘብ ዓይነት መከፈል ይኖርባቸዋል። ይህ የሚሆንበት ምክንያት ከምንዛሪ ጋር ተያያዥነት ያላቸውን ስጋቶች ለመቀነስ ሲባል ነው። ይሁንና የዳቦሪ የባንክ ኢንደስትሪ በሌለበትና ውስን የብድር አገልግሎት ባለበት አካባቢ ይህን ለማድረግ አስቸጋሪ ነው። ፕሮጀክቱ በሚንቀሳቀስበት አገር ደረጃ ለፕሮጀክት የሚሆን የአገር ውስጥ ገንዘብና በማንኛውም ምክንያት ምንዛሪ በእርዳታ ሰጪው አገር የገንዘብ ዓይነት ተፅዕኖ ስር በሚወድቅበት ጊዜ የፕሮጀክት ኩባንያው ሌላ የገንዘብ ድጋፍ በመፈለግ ለአጭር ጊዜ ከሚቆየው ግሽበት (እጅግ የከፋ ግሽበት የሚኖርበትን ሁኔታ አያካትትም) እራሱን ሊጠብቅ ይገባዋል።

ለአጭር ጊዜ የሚቆይ የምንዛሪ መለዋወጥ በሚከሰትበት ጊዜ የምንዛሪ ስጋትን ለመከላከል ከሚያስችሉ ስልቶች ካከል ጥቂቶቹ እንደሚከተለው ተዘርዝረዋል፡

- ሁሉም የምንዛሪ መጠናኛ የገንዘብ ድጋፍ በተገኘበት አገር የገንዘብ መጠን ተፅዕኖ ስር በሚሆኑበት ጊዜ የሃይል ግዢ ፈፃሚው አካል የኤሌክትሪክ አገልግሎት ክፍያዎችን በምንዛሪው እንዳር በአገር ውስጥ ገንዘብ እንዲከፍል ይደረጋል፤
- የተመሳሳይ ገንዘብ መጠን ስሌት ማስላትና ወደፊት የሚከሰቱ መሰል የገንዘብ ምንዛሪ ችግሮችን ለመፍታት የሚያስችል ስምምነትን አቅሙ ካላቸው ተቋማት ጋር መፈፀም ፤
- እንዲሁም በገንዘብ ምንዛሪ አጥረት የተከሰቱ ችግሮችን ለማካካስ የሚያስችል እርምጃ በመንግሥት ይወሰዳል (ይህ የግሽበት ክስተት አብዛኛውን ጊዜ የሚከሰት ባይሆንም)።

ከላይ የተመለከቱት የአጭር ጊዜ የገንዘብ ምንዛሪ ግሽበትን ለመከላከል የሚያስችሉ ፍቱን መንገዶች መሆናቸው ቢታወቅም ከፍተኛ የገንዘብ ምንዛሪ መለዋወጥ ወይም ግሽበት በሚከሰትበት ጊዜ ኩባንያው በእነዚህ ስልቶች ራሱን መከላከል አይቻለውም። ይህ ዓይነቱ ክፍተኛ የግሽበት አደጋ የሚከሰትበት አገር መንግሥትም ሆነ የመጨረሻ የፕሮጀክቱ ተጠቃሚ ክፍሎች እየጨመረ የሚሄደውን የምንዛሪ መጠን መቆቆም ሆነ ለተራዘመ ጊዜ የሚፈለግበትን የገንዘብ መጠን መክፈል የሚያስችለው አቅም አይኖርም። አብዛኛውን ጊዜ በከፍተኛ የገንዘብ ግሽበት ምክንያት የሚከሰት አደጋ የሚወገደው በኢንቨራንስ ኩባንያዎች የአከፋፈል ስሌት መሰረት ይሆናል።

ምንዛሪ ማግኘትና ማስተላለፍ መቻል

የአገር ውስጥ ገንዘብ በነፃነት ሊመነዘር በማይችልበትና የውጭ አገር ገንዘብ ለዕዳ መክፈያነት የሚውል ከሆነ የውጭ ገንዘብ ባለቤትና ኢንቨስትመንት ፈፃሚና አበዳሪ ከሆነው አገር ጋር የኢንቨስትመንት ግንኙነት ለማድረግ ለኩባንያው አስቸጋሪ ይሆናል። ምንም እንኳን ኢንቨስትመንቱ ተፈፃሚ የሚሆንበት አገር በፕሮጀክቱ ዘመን በሙሉ የገንዘብ ምንዛሪ እጥረት የማይኖር መሆኑን የሚያረጋግጥ ስምምነት የሚፈጽም ቢሆንም ምንዛሪ የማግኘትና ማስተላለፍ የመቻል ስጋቶች በሚከተሉት ሁለት ምክንያቶች መከሰታቸው የማይቀር ይሆናል፡-

- 1. ፕሮጀክቱ በሚፈጸምበት ተዋዋይ አገር ምንግሥት የአገር ውስጥ ምንዛሪ ማጭበርበር፤ እና
  - 2. የምንዛሪ ግዴታዎችን ለመወጣት የማያስችል የውጭ ገንዘብ ክምችት እጥረት ናቸው።
- እንዲህ ዓይነቶቹን ስጋቶች ማስወገድ የሚቻልባቸው በርካታ መንገዶች፡-

- 1. ለአጭር ጊዜ የሚቆይ የምንዛሪ እንቅፋቶችን ለማስወገድ የሚያስችል በሌላ አገር ተቀማጭ የሚሆን የብድር አቅርቦት አገልግሎት (offshore debt service) ማመቻቸት፤
- 2. በካሽ ምትክ ዋጋ በሚያወጡ ቁሳቁሶች ግብይት መፈጸም፤
- 3. የፖለቲካዊ ኢንፎራንስ ሽፋን በማግኘት የምንዛሪ አለመኖር ስጋትን መከላከል ናቸው።

ሌሎች ስጋቶች

በህግ መሰረት መስራትና የህግ ለውጥ

መንግስትና ገዢው፣ የፕሮጀክት ኩባንያውን በኃይል ግዢ ስምምነቱ ውስጥ በሁሉም ተጨባጭ መስክ አግባብነት ባለው ሀገር ህግ እንደሚገዛ በውል ግዴታ እንዲገባ ሊጠይቁት ይችላሉ። በህግ ምክርና ቅድመ ጥንቃቄ ላይ በመመስረት፣ ቢያንስ ፕሮጀክቱ ሲጀምር ተፈጻሚ የነበሩ ህጎችን በመመልከት፣ የፕሮጀክት ኩባንያው በበኩሉ ከላይ የተባለውን ለመፈጸም ግዴታ መግባት መቻል አለበት። ይሁንና ህጎች በጊዜ ሂደት የሚለዋወጡ እንደሆነ የፕሮጀክት ኩባንያው (በተያያዥም አብዳሪዎቹ)፣ በህጎቹ መሰረት ለመስራት ያለምንም ቅድመ ሁኔታ ግዴታ መግባት ያስቸግራቸዋል።

የህግ ለውጥ የሚባለው ጽንሰ ሀሳብ በጊዜ ሂደት የሚከተሉትን ሀሳቦች የሚያካትት ሆኗል፡- 1) የአዲስ ህግ መውጣት 2) የነባር ህጎች መሻሻል እና/ወይም 3) በፍርድ ቤቶች፣ በበሽንጎዎች፣ ፕሮጀክቱንም ሆነ የፕሮጀክት ኩባንያውን በተመለከተ ተግባራዊ ስልጣን ወይም የቁጥጥር ኃላፊነት ባለው መንግስታዊ ወይም ሌላ ባለስልጣን የተደረጉ የህግ ትርጉም ለውጦች። በዚህ ሁኔታ ውስጥ “ህግ” የሚለው ቃል ሲፈታ ህጎችን፣ አዋጆችንና ደንቦችን፣ ትእዛዞችን፣ መመሪያዎችን ወዘተ በሚሸፍን መልኩ መሆን አለበት።

ጊዜ - የህግ ለውጥ ከግምት ውስጥ የሚገባው ከምን ቀን ጀምሮ እንደሆነ በገዢውና በፕሮጀክት ኩባንያው መሀከል፣ ክርክር ሊነሳ ይችላል። ብዙውን ጊዜ የኃይል ግዢ ስምምነቱ ከተፈረመበት ቀን ጀምሮ ይሆናል። ይሁንና፣ በጨረታው ሂደት የፕሮጀክት ኩባንያው ግዴታ የገባበት የታሪፍ መጠን ያለ እንደሆነ፣ ቀኑ የፕሮጀክት ኩባንያው ፕሮፖዛሉን ካስገባበት ቀን (ለፕሮፖዛል ጥሪው ምላሽ በመስጠት) ጀምሮ ቢሆን ተገቢ ይሆናል። ይህ ጉዳይ አንዳንዴ፣ የፕሮጀክት ኩባንያው የወጪ አቋም/ዝርዝር/ሁኔታ ላይ ጫና የሚያሳድር የህግ ለውጥ ተደርጎ እንደሆነ ለማጣራት በሚከናወነው ቅድመ ጥንቃቄ ወቅት መፍትሄ ሊያገኝ ይችላል። ሆኖም፣ ህጉ ተፈጻሚ በሚሆንበት ቦታ እንደሚገኘው የህግ አወጣጥ ግልጽነትና፣ የፕሮጀክት ኩባንያው ቅድመ ጥንቃቄ ለማከናወን እንደነበረው የጊዜ መጠን፣ ገዢው ይህን በየጊዜው እየጨመረ የሚሄድ ስጋት፣ ብዙውን ጊዜ ሊወስዳቸው የሚሰማግባቸው የኃይል ግዢ ስምምነቱ ከተፈጸመ በኋላ የሚነሱ የህግ ለውጥ ስጋቶች ላይ ደምሮ ቢያስበው የተሻለ ይሆናል።

የህግ ለውጥ በፕሮጀክት ኩባንያው ላይ በተለያዩ አኳኋን ጫና ሊያሳድር ይችላል፡

- በኃይል ግዢ ስምምነቱ ውስጥ የሚገኝ አንድ ግዴታን አፈጻጸም በአሉታዊ መልኩ ሊነካ ወይም አፈጻጸሙን ጨርሶ የማይቻል ሊያደርገው ይችላል
- የፕሮጀክት ኩባንያውን የገቢ ምንጭ በአሉታዊ መልኩ ሊነካ ይችላል
- የፕሮጀክት ኩባንያውን የአንድ ጊዜ ክፍያ ካፒታል ወጪ እንዲከፍል ሊያስገድደው ወይም፣ በፕሮጀክት ኩባንያው የስራ ማስኬጃ ወጪ ላይ ቀጣይነት ያለው ጭማሪ ሊያስከትል ይችላል (የፕሮጀክት ኩባንያው በየጊዜው በህግ ለውጥ መሰረት ይፈጽም ዘንድ) ወይም
- በግልባጫ፣ በፕሮጀክት ኩባንያውን የስራ ማስኬጃ ወይም የተተነበየ/የሚጠበቅ ካፒታል ወጪን መቀነስ ሊያስከትል ይችላል።

ተገቢው የተጨባጭነት/የጉልህነት መጠን እንደተጠበቀ ሆኖ፣ አግባብነት ያለው የህግ

ለውጥ ባይደረግ ኖሮ የፕሮጀክት ኩባንያው ሊገኝበት ከሚችልበት ሁኔታ ያልበለጠ ወይም ያላነሰ ሁኔታ ውስጥ ሆኖ እንዲቆይ የፕሮጀክት ኩባንያውና ገዢው ጠቅላላ ስምምነት ይገባሉ። ስለዚህ በተደረገ የህግ ለውጥ አማካይነት፣ የፕሮጀክት ኩባንያው አንድን ግዴታ በጊዜያዊነት መወጣት እስካቃተው ድረስ፣ ይህ ሁኔታ የፕሮጀክት ኩባንያው የውል ግዴታውን እንደጣሰ አያስቆጥረውም፤ በፕሮጀክት ኩባንያው ላይ ተፈጻሚነት ያላቸው ማናቸውም የጊዜ ገደቦችም በዚህ መሰረት ይራዘማሉ። በተጨማሪም የህግ ለውጡ የንግድ ትግበራ ቀን መዘግየትን እስካስከተለ ድረስ፣ የኃይል ማመንጫ ጣቢያው “እንደተጠናቀቀ የሚቆጠር” ሊሆን ይችላል፤ እንዲሁም የኃይል ማመንጫው ጥቅም ላይ ያልዋለው በተደረገው የህግ ለውጥ ምክንያት እስከሆነ ድረስ፣ የፕሮጀክት ኩባንያው፣ “ጥቅም ላይ እንደዋለ የሚቆጠር” እና “እንደመነጨ ኃይል የሚቆጠር” የሚባሉት ክፍያዎች ይገቡታል። ከዚህም በላይ፣ በህግ ለውጡ አማካይነት የፕሮጀክት ኩባንያው የወጪ መጨመር ወይም የገቢ መቀነስ እስከገጠመው ድረስ፣ ይህ ሁኔታ የፕሮጀክት ኩባንያው 1) የፕሮጀክት ኩባንያው ያወጣውን ወጪ ወይም የቀነሰበትን ገቢ የሚከፍል ወይም የሚተካ ቀጥተኛ የካሳ ክፍያ ወይም 2) ተገቢ የሆነ የታሪፍ ጭማሪ እንዲገባው/እንዲከፈለው ያደርጋል። በግልባጭ፣ የፕሮጀክት ኩባንያው ከተደረገው የህግ ለውጥ ያገኘው ጥቅም ካለ፣ ተገቢው የታሪፍ ቅናሽ ማስተካከያ እንደዘው

ተግባራዊ

ይደረጋል።

የህግ ለውጥ የኃይል ግዢ ስምምነቱን አፈጻጸም ጨርሶ የማይቻል እስካደረሰው ድረስ፣ መከፈል ያለበት የካሳ መጠን ልክ ስምምነቱ የተቋረጠው በፖለቲካዊ አስገዳጅ ሁኔታዎች ቢሆን ኖሮ እንደሚሰላው ተሰልቶለት፣ የፕሮጀክት ኩባንያው የኃይል ግዢ ስምምነቱን የማቋረጥ ጠቅላላ መብት ይኖረዋል።

ስምምነት፣ ፈቃድና የፈቃድ ወረቀት፣ የስምምነት መቋረጥ

የፕሮጀክት ኩባንያው ስምምነትን፣ ፈቃድንና የፈቃድ ወረቀትን የግግኝት ኃላፊነት

ለመረዳት በማይከብድ ሁኔታ፣ ገዢዎች የሚፈልጉት የኃይል ማመንጫ ጣቢያዎች ተፈጻሚነት ያለው ህግ በሚጠይቃቸው ስምምነቶች መሰረት እንዲገነቡና ወደ ስራ እንዲገቡ ነው።

የኃይል ማመንጫ ጣቢያውን ለመገንባት፣ በባለቤትነት ለመያዝና ወደ ስራ ለማስገባት የሚያስፈልጉትን ስምምነቶች ማግኘት የፕሮጀክት ኩባንያው አይነተኛ ኃላፊነት ነው። ስምምነቶቹም፣ ከሞላሳይል የሚከተሉትን ያካትታሉ፡ የግንባታ ፍቃድ ወረቀት፣ አካባቢያዊ ፈቃድ፣ የአርኪዎሎጂ ፈቃድ ወረቀት፣ የሰራ ፈቃድ ወረቀት። **ስምምነቶች** የሚለው ቃል በአጠቃላይ፣ ማንኛውንም ምዝገባ፣ መግለጫ፣ ዶሴ መክፈት፣ ስምምነት፣ ፈቃድ፣ መብት፣ ማስጸደቅ፣ ስልጣን መስጠት ወይም የፈቃድ ወረቀትን እንደሚያካትት ተደርጎ ይታሰባል።

ስምምነቶችን፣ የፈቃድ ወረቀቶችንና ፈቃድን በማስገኘት ረገድ የገዢው የመተባበር ግዴታ

ስምምነቶችን የተመለከቱ ሁሉም ግዴታዎች የፕሮጀክት ኩባንያው ብቻ አይደሉም። አብዛኛውን ጊዜ ገዢው ከመንግስት ጋር የተዛመደ በመሆኑ፣ መንግስት ከሌሎች የመንግስት መስሪያቤቶች ጋር ግንኙነት አለው፣ ወይም በእነሱ ላይ ጫና ማሳደር ይችላል ተብሎ ተስፋ ይደረጋል። ከዚህም በላይ፣ በሀገር ውስጥ ገበያ ውስጥ እንደተቋቋመ አካል፣ አብዛኛውን ጊዜ፣ ገበያው የሚሰራበትን መንገድና፣ ህግና ደንብ የሚጠይቋቸውን ነገሮች በተመለከተ ገዢው የበለጠ እውቀት አለው። በመሆኑም፣ የፕሮጀክት ኩባንያው ስምምነቶችን ያገኘ ዘንድ፣ ገዢው “ምክንያታዊ ትብብር” ማድረግ እንደሚኖርበት አብዛኛውን ጊዜ ሁለቱም ወገኖች ይስማማሉ። ይህ ሁኔታም፣ የፕሮጀክት ኩባንያው አስፈላጊዎቹን ስምምነቶች ሁሉ ማግኘቱ እንዲረጋገጥለት የሚፈልገውን አብዳሪውን ጨምሮ መጨረሻ ላይ ሁሉም ወገኖች የሚጠቀሙበት ሁኔታ ነው።

ለከፍተኛ ደረጃ የማስጸደቅ ስራዎች የሚደረግ የጋራ ትብብር

አንዳንድ ጊዜ፣ ከከፍተኛ የመንግስት አካላት የሚሰጡ አንዳንድ ስምምነቶችን የማግኘት ኃላፊነት፣ የጋራ ኃላፊነታቸው መሆኑን ሁለቱ ወገኖች ሊስማሙ ይችላሉ። እነዚህም የማስጸደቅ ስራዎች አግባብነት ያላቸውን (እንደ ካቢኔ፣ ፓርላማ፣ የገንዘብ ሚኒስቴር፣ የኢ.ነርጂ ሚኒስቴር፣ የግብር ሰብሳቢ ባለስልጣን፣ ተቆጣጣሪ አካላትና ማዕከላዊ ባንክ ያሉ) ባለስልጣናት ስምምነት ማግኘትን ሊያካትቱ ይችላሉ። እንደዚህ ያሉ ስምምነቶች ብዙውን ጊዜ ለኃይል ግዢ ስምምነቱ ውጤታማነት አስፈላጊ በመሆናቸው፣ ስምምነቶቹ በተገቢው ጊዜ መገኘታቸውን ለማረጋገጥ ሁለቱም ወገኖች አብረው መስራታቸው አጠቃላይ ተገቢነት አለው።

የመሬት መብት

የኃይል ማመንጫ ጣቢያውና፣ ተገቢዎቹ የማስተላለፊያ መስመሮች የሚቆሙበትን ቦታ የይዘታ መብት የማስገኘት ኃላፊነት፣ ከስራ ስምምነት ወደ ስራ ስምምነት እንዲሁም ከቦታ ቦታ የሚለያይ ነው። የኃይል ማመንጫ ጣቢያው እንዲቆምበት የታሰበበት ስፍራ ላይ ሰፊ ቦታ የያዘው መሬት፣ ወይንም የሁሉም መሬት ባለቤት መንግስት በሆነባቸው ቦታዎች፣ አብዛኛውን ጊዜ ገዢው ለፕሮጀክት ኩባንያው አስፈላጊውን የመሬት መብት እንዲሰጥ ወይም ከሌላ የመንግስት አካል መብቱን እንዲያሰጥ ይጠበቅበታል። ይሁን እንጂ በሌሎች ቦታዎች፣ መሬትንም ሆነ መሬትን የመጠቀም መብትን እንዲያስፈቅድ ኃላፊነት የሚጣለው የፕሮጀክት ኩባንያው ላይ ነው። እንዲህ ባሉ ሁኔታዎች ውስጥ ገዢው አሁንም ቢሆን፣ የፕሮጀክት ኩባንያው እነዚያን መብቶች ያገኝ ዘንድ እንዲተባበረው ጥሪ ሊቀርብለት ይችላል፤ በተለይ፣ የግል ባለይዘታዎች መሬታቸውን መሸጥ ያልፈቀዱ እንደሆነና መንግስት መሬትን በህጉ መሰረትና ለልማት(የሉዓላዊ መንግስት ወይም በውስጡ የሚገኙ አካላት የግል ንብረትን ፍትሃዊ ካሳ በመስጠት ለሀገራዊ ጥቅም እንዲውል የመውረስ መብት) መውረስ የሚችል በሆነበት ጊዜ። የመሬት መብቶች ሁኔታም ከቦታ ቦታ ይለያያል። የመሬት ስርዓቱ መሬትን በነጻ መያዝን የማይፈቅድ በሆነ ጊዜ፣ የመሬት ይዘታ ሁኔታዎቹ(ሊዝ) የፕሮጀክቱን ጊዜ ለመሸፈን በሚያስችሉበት መጠን በቂ መሆን አለባቸው።

የስምምነት መቋረጥ

የፕሮጀክት ኩባንያው ተገቢውን ማመልከቻ ቢያቀርብም፣ አንድ የመንግስት አካል/ባለስልጣን፣ ስምምነትን መስጠት ወይም ማደስ ያልቻለ እንደሆነ፣ ይህ ከህግ ለውጥ ጋር በአንድ አይነት መልኩ የሚወሰድ ሁኔታ ይሆናል። ይህም አንዳንድ ጊዜ የስምምነት መቋረጥ ተብሎ ይጠራል። በህግ ለውጥ ምክንያት የፕሮጀክት ኩባንያው የሚያስፈልገውን ፎርማሊቲ አሟልቶ ስምምነትን ማግኘት ወይንም ማሳደስ ያልቻለ ቢሆንም፣ በህግ ለውጥ ጊዜ የሚደረጉለት ጥበቃዎች ግን አሁንም ተግባራዊ እንደሚደረጉለት ማስተዋል ይገባል። የስምምነት መቋረጥ ሀሳብ፣ በኃይል ግዢ ስምምነት ውስጥ አንዳንድ ጊዜ ፖለቲካዊ አስገዳጅ ሁኔታ ተብሎ እንደሚጠራና፣ ተመሳሳይ የመጨረሻ ውጤት እንዳለውም ማስተዋል አስፈላጊ ነው።

የግብር ለውጥ

የግብር ለውጥ የፕሮጀክት ገቢን በከፍተኛ መጠን ሊጎዳና ፕሮጀክቱንም መሰረታዊ በሆነ መልኩ የማያዋጣ ሊያደርገው ይችላል። ለውጡም በግብር መጠን ለውጥ፣ አዲስ የግብር አይነት በመፍጠር፣ ወይም አግባብነት ያላቸውን የግብር ጥቅማጥቅሞች በሚያስወግድና ፕሮጀክቱ ካፈሰሰው ሀብት ላይ ሊያገኝ የሚገባውን ገቢ በሚቀንስ እና/ወይም አዳዎቹን የመክፈል አቅሙን በሚነካ መልኩ ሊደረግ ይችላል። የግብር ለውጥ ውጤቶቹም፡

1. የፕሮጀክት ወጪዎችን ሊጨምሩ ወይም ሊቀንሱ
2. የጥገናና የስራ ማስኬጃ ወጪዎችን ሊጨምሩ ወይም ሊቀንሱ እና
3. የፕሮጀክት ኩባንያው የሚጠብቃቸውን ገቢዎች ሊጨምሩ ወይም ሊቀንሱ ይችላሉ።

ከግብር ለውጥ ጋር የሚገናኙ ስጋቶችን ከማስተዳደር ጋር በተያያዘ ግምት ውስጥ መግባት ያለባቸው ጉልህ ጉዳዮች የሚከተሉት ናቸው፡

የግብር ለውጥ መሰላት የሚጀምርበት ማጣቀሻ ቀን

የግብር ሁኔታ/አቋም ላይ የሚደረግ ለውጥ፣ በማጣቀሻው ቀን ላይ ከነበረው የግብር ሁኔታ/አቋም ጋር በመነጻጸር መወሰን አለበት። የማጣቀሻው ቀን በተለምዶ በሁለቱ ወገኖች ስምምነት የሚደረግበት ሲሆን፣ የኃይል ግዢ ስምምነቱ የተፈረመበት ቀን ወይም ሂሳብ የሚዘጋበት ቀንም ሊሆን ይችላል።

የለውጡ አድላዊ መሆን ወይም አለመሆን

የግብር ለውጥ ስጋትን የሚሸከመውን ወገን ለመወሰን እንዲቻል፣ በመደበኛነት በሶስት አይነት ለውጦች መሀከል ልዩነት ይወጣል፡

1. በተለይ በፕሮጀክቱና በውስጡ ባሉ የገንዘብ ድጋፍ አድራጊዎች፣ ተቋራጮች እንዲሁም አበዳሪዎች ላይ ብቻ ተፈጻሚነት ያለው ለውጥ (**አድላዊ የግብር ለውጥ**)
2. በአጠቃላይ በኢንዱስትሪው ወይም በተመሳሳይ የባለሀብቶች መደብ ላይ ተፈጻሚነት ያለው የግብር ለውጥ (**ልዩ/አይነተኛ የግብር ለውጥ**)
3. ከላይ በተቀመጡት ሁለት ክፍሎች ውስጥ የማይወድቁና በአጠቃላይ ማህበረሰቡ ላይ ተፈጻሚነት ያላቸው ለውጦች (**አድላዊ ያልሆነ የግብር ለውጥ**)

አድላዊ የግብር ለውጥን በተመለከተ፣ ብዙውን ጊዜ ገዢው ይህን ስጋት እንዲሸከም የሚጠበቅበት፣ በታሪፍ ውስጥ አጠቃሎ በማሳለፍ ነው። ይህም ማለት፣ ማንኛውም የጨመረ የግብር ክፍያ፣ በፕሮጀክቱ የወጪ ታሪፍ ስሌት ውስጥ ይጠቃለላል፤ በመሆኑም ደንበኛው የግብር ጭማሪ ክፍያውን የሚያንጸባርቅ ታሪፍ መክፈል ይኖርበታል። አድላዊ ያልሆነ የግብር ለውጥን በተመለከተ፣ ብዙውን ጊዜ የፕሮጀክት ኩባንያው ይህንን ስጋት፣ በአስተናጋጁ ሀገር ውስጥ ስራ ከመስራት ጋር የሚያያዝ የስጋት አካል አድርጎ እንዲቀበል ይጠበቅበታል። አድላዊ ካልሆነ ልዩ/አይነተኛ የግብር ለውጥ ጋር በተመለከተ፣ ብዙውን ጊዜ ይህ ጉዳይ ሁለቱ ወገኖች እንዲደራደሩበት ክፍት የተተወ ነው።

የግብር ለውጥ ስጋትን መቀነስ

ብዙውን ጊዜ፣ የግብር ለውጥን በተመለከተ፣ የስጋት መቀነሻ እርምጃዎች፣ ተግባራዊ የሚደረጉት፣ ከሚከተሉት በአንዱ ወይም በሌሎች መንገዶች ነው፡

- የአስተናጋጁ መንግስት መተማመኛ/ማረጋገጫ እና የፖለቲካዊ ስጋት ዋስትና

በአስተናጋጁ ሀገር ውስጥ በሚገኝ ስልጣን ባለው የመንግስት አካል ግብርን የሚመለከት ለውጥ እንደማይኖር፣ አዲስ ግብር እንደማይጣል፣ ወይም የግብር ጠቅማጥቅሞች እንደማይነሱ/እንደማይሻሩ የተሰጠ መተማመኛ/ማረጋገጫ፣ ፕሮጀክቱ እስከሚጠናቀቅበት ጊዜ ድረስ፣ በፕሮጀክት ኩባንያው፣ በገንዘብ ድጋፍ አድራጊዎቹ እና በተቋራጮቹ ላይ ሁሉ ተፈጻሚነት ይኖረዋል። የመተማመኛውን/ማረጋገጫውን በአስተናጋጅ መንግስቱ የመጣስ ሁኔታ ለመከላከል፣ የፖለቲካዊ ስጋት ዋስትና በመግባት የፕሮጀክት ኩባንያው፣ ስጋቱን በይበልጥ መቀነስ ይችላል።

- ታሪፍ ስሌት ውስጥ ማጠቃለል

ታሪፍ፣ ፕሮጀክቱ በሚተገበርበት ጊዜ፣ “አድሲዊ” ወይም “ልዩ/አይነተኛ” የሆኑ ማንኛቸውንም የግብር ጭማሪ፣ የአዲስ አይነት ግብር መጣል፣ ወይም የግብር ጥቅማጥቅምን መወገድ፣ በሙሉ በሙሉ እንዲያጠቃልል ተደርጎ ነው የሚዘጋጀው።

የቁጥጥር/አመራር ለውጥ

አንድ ፕሮጀክትን በገንዘብ የመደገፍን ነገር ለመወሰን፣ የፕሮጀክት ኩባንያው የቀረጸውን ፕሮጀክት ተግባራዊነትና አዋጭነት መገምገም አስፈላጊ የሆነውን ያህል፣ አባዳሪዎችና ገዢው የፕሮጀክት ኩባንያውን ራሱንና፣ የፕሮጀክት ኩባንያውን የሚቆጣጠሩትን አካላት ይገመግማሉ። የነዚህ አካላት መልካም ስም፣ ልምዳቸውና ከዚህ በፊት ያስመዘገቡት የሰራ ስራ ስሙሉ፣ የፕሮጀክት ኩባንያው በኃይል ግዢ ስምምነቱ ውስጥ የገባቸውን ግዴታዎች የመፈጸም ችሎታ ይኖረዋል ወይስ አይኖረውም የሚለው የአባዳሪውና ገዢው ግምገማ ላይ አስተዋጽኦ አላቸው። በመሆኑም፣ የፕሮጀክት ኩባንያው ባለአክሲዮኖች የፕሮጀክት ኩባንያውን ቁጥጥር/አመራር በአንድ ወገን ውሳኔ በራሳቸው ከመቀየር የመገደባቸው/የመቆጠባቸው ጉዳይ አባዳሪዎችና ገዢው የሚፈልጉት ጉዳይ ነው።

ብዙውን ጊዜ የኃይል ግዢ ስምምነቶች፣ ቁጥጥር/አመራር ማለት ምን ማለት እንደሆነ፣ እንዲሁም የፕሮጀክት ኩባንያው ቁጥጥር/አመራር ለውጥ ምን ምን እንደሚያካትት ግልጽ ድንጋጌዎች ይኖሯቸዋል። የኃይል ግዢ ስምምነቱ፣ የፕሮጀክት ኩባንያው ቁጥጥር/አመራር ለውጥ፣ የገዢው ፈቃድ ሳይገኝ እንዳይከናወን ሊደነግግ ይችላል። በተለምዶ፣ የኃይል ግዢ ስምምነቱ፣ ገዢው ያለበቁ ምክንያት ፈቃዱን ሊከለክል እንደማይችልም አብሮ ይገልጻል። እንደ አማራጭ፣ የፕሮጀክት ኩባንያው ቁጥጥር/አመራር ለውጥ፣ ተወስኖ ከተገለጸ የጊዜ ገደብ በኋላ (ለምሳሌ፣ የጊዜ ገደቡ ለመሻሻል/ለመጀመሪያው የብድር ወቅት፣ ወይም በግንባታ ወቅት ላይ ለውጥ እንዳይኖር ማድረግ ላይ ያነጣጠረ ሊሆን ይችላል) ሊደረግ እንደሚችል ሊፈቀድ ይችላል። እንደ ተጨማሪ ቅድመ ሁኔታም፣ የፕሮጀክት ኩባንያው ቁጥጥር/አመራር ለውጥ የግድ መደረግ ያለበት ነገር ከሆነ፣ የሚደረገው ለውጥ ኩባንያው በሀገር ውስጥ ያለውን ተጨማሪ ደረጃ መስፈርት የሚቀንስ መሆን የለበትም፣ ወይም አዳዲሶቹ የቁጥጥር/አመራር አካላት ከቀድሞዎቹ ጋር ተመሳሳይ የመልካም ገጽታ አቋም ሊኖራቸው ይገባል የሚለው ቅድመ ሁኔታ ሊቀመጥ ይችላል። መጨረሻ ላይ የተጠቀሰው ሁኔታ እንደየሰጠው የሚለያይ የግምገማ መስፈርት ሊሆን ይችላል። እንዲሁ አይነት ቅድመ ሁኔታዎችን ገደቦች ከፕሮጀክት ፕሮጀክትም ሊለዩዩ ይችላሉ።

የፕሮጀክት ኩባንያውም እንደዚህ በገዢው ድርጅት ውስጥ የሚደረግ የቁጥጥር/አመራር ለውጥ ይመለከተዋል፤ በተለይም የኤሌክትሪክ አቅርቦት ኢንዱስትሪው እየተፋታ የሚገኝባቸው ሀገሮችና፣ አገልግሎቱን በሞኖፖል ይሰጥ የነበረ ገዢ ተቋም እንደገና እየተደራጀ በሚገኝባቸው ሀገሮች። በኃይል ግዢ ስምምነቱ ውስጥ የሚገኙት የገዢው ግዴታዎች መንግስታዊ ድጋፍ የሚደረግላቸው በሆነ ጊዜ፣ ይህ ጉዳይ ለፕሮጀክት ኩባንያው አምብዛም አስፈላጊ ላይሆን ይችላል። ይሁን እንጂ፣ ደንበኛው እንዲህ ያለው መንግስታዊ ድጋፍ የሌለው ሲሆንና የኢንቨስትመንት ደረጃው፣ መልካም ስሙና የአውቀቱ ጥልቀት፣ የፕሮጀክት ኩባንያውና አባዳሪዎች የኃይል ግዢ ስምምነቱን ሲፈረሙ ግምት ውስጥ ያስገቧቸው ቁልፍ ጉዳዮች ሲሆኑ፣ ገዢውም ቢሆን በተመሳሳይ መልኩ ያለ ፕሮጀክት ኩባንያው ፈቃድ የቁጥጥር/አመራር ለውጥ እንዳያደርግ ሊገደብ ይችላል። እንደዚሁም ገዢው ላይ ተጨማሪ ቅድመ ሁኔታዎች ሊደነገጉ ይችላሉ፤ ለምሳሌ፣ እንደገና የተደራጀው ገዢው ተቋም ከቀድሞው ጋር ተመሳሳይ የኢንቨስትመንት ደረጃ እንዲኖረው ወይም መንግስታዊ ድጋፍ እንዲደረግለት የሚሉ ቅድመ ሁኔታዎች ሊቀመጡ ይችላሉ።

ፖለቲካዊ - መንግስታዊ ስጋት እና መውረስ / መወረስ

የኃይል ግዢ ስምምነት፣ በግል ባለሀብት/አልሚ ባለሀብት እና በመንግስት ባለቤትነት ስር የሚገኝ አካል/ድርጅት መሆኑ፣ የኤሌክትሪክ አቅርቦትን እና ግዢን በሚመለከት የሚፈረም የንግድ ስምምነት ነው። የፕሮጀክት ኩባንያው ከዚህ ወዲያ የፕሮጀክት ገቢዎችን እንዳያገኝ በሚያደርግ

መልኩ፣ በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ በኃይል ማመንጫ ጣቢያው ስራ ውስጥ መንግስት ጣልቃ ለመግባት ሊወሰን የመቻሉ ስጋት አለ። ይህም የፕሮጀክት ኩባንያውን እዳውን እንዲሁም ባለአክሲዮኖች እንደደርሻቸው ማግኘት ያለባቸውን ትርፍ በየጊዜው እንዳይከፍል ያስተጓጉላል። ይህን አይነቱን ጣልቃ ገብነት በተመለከተ ብዙውን ጊዜ፣ ፖለቲካዊ አስገዳጅ ሁኔታዎች በሚለው ክፍል ውስጥ ይደነገጋል፤ ወይም ደግሞ መንግስታዊ የስጋት ሁኔታዎችን በሚመለከት የተለየ የስምምነቱ ክፍል ውስጥ ይደነገጋል።

በኃይል ግዢ ስምምነቱ ውስጥ የመወረስ ውጤቶችን የሚመለከት ነገር መገለጽ አለበት። መወረሱ የሚገናኘው ከኃይል ማመንጫ ጣቢያው ወይም ከፕሮጀክት ኩባንያው አክሲዮኖች ጋር ሊሆን ይችላል፤ ሁለቱንም ሁኔታዎች የኃይል ግዢ ስምምነቱ ሊሸፍናቸው/ሊመለከታቸው ይገባል። በመጀመሪያው ሁኔታ ውስጥ መንግስት የኃይል ማመንጫ ጣቢያውን በአካል ሄደው የሚቆጣጠሩ የጥበቃ ጓዶች/ሰራተኞችን በበታው ላይ ሊያሰፍር ይችላል፤ በኋለኛው ሁኔታ ውስጥ ደግሞ መንግስት በማስገደድ የኃይል ማመንጫ ጣቢያውን አክሲዮኖች ባለቤትነት በራሱ ቁጥጥር ስር ሊያደርግ ይችላል። እንደ ናሽናላይዜሽን፣ ኮንፈሲኪሽን፣ ሪክዌዚሽን እንዲሁም ሌሎች ተያያዥነት ያላቸውን ተግባራት የሚያካትቱ አጠቃላይ ተግባራትን የተመለከተ ግልጽ ብያሌ/ፍቺ ያስፈልጋል።

የእጃዘር መውረስንም በተመለከተ ድንጋጌዎችን ማስቀመጥ አስፈላጊ ሊሆን ይችላል፤ ይህም አብዛኛውን ጊዜ መንግስት በቀጥታ የኃይል ማመንጫ ጣቢያውን የሚወርስበትን ሳይሆን፣ እጅግ አስቸጋሪ የደንብና ቁጥጥር ጫና በማድረግ እንዲሁም፣ የውጭ ምንዛሪ ግብይትን በመገደብ ወይም፣ የኃይል ግዢ ስምምነት ታሪፉ የሚቀናነሰው/የሚሰላው በሀገር ውስጥ ምንዛሪ በሆነ ጊዜ፣ ገንዘቡን ወደ ውጭ መላክን በመከልከል፣ የፕሮጀክት ኩባንያው የኃይል ማመንጫ ጣቢያውን ውጤታማ/ተጨማሪ በሆነ መልኩ መቆጣጠር እንዳይችል የሚያደርግበትን ሁኔታ ማለት ነው። እነዚህ እርምጃዎች፣ የሀገር ውስጥ ፖለቲካዊ አስገዳጅ ሁኔታን፣ ወይም የህግ ወይም የግብር ለውጥን በሚመለከቱት ድንጋጌዎች ውስጥ መሸፈን የሚችሉ ሲሆኑ፣ ገዢው ካሳ የማይከሰባቸው ከሆነ ግን የፕሮጀክቱን ውድቀት ያስከትላሉ።

የኃይል ግዢ ስምምነቱ በመውረስ ውስጥ የማይካተቱ ጉዳዮችንም መደንገጉ አስፈላጊ ነው። አለበለዚያ፣ በአጠቃላይ አረዳድ እንደ መውረስ የማይቆጠሩ ህጋዊ ተግባራትንም ሲያከናውን፣ መንግስት ራሱን ከፍተኛ መቀጫዎችን ከመክፈል ጋር ተጋፍጦ ሊያገኘው ይችላል። አብዛኛውን ጊዜ መንግስታት ሀገሪቱ ውስጥ ያለውን የጤናና የአካባቢ ጥበቃ እርምጃዎችን እንዲሁም ከግብር ጋር የተገናኙ እርምጃዎችን የሚያካትተውን ኢኮኖሚያዊ እንቅስቃሴ፣ ለመቆጣጠርና ለማስተዳደር እርምጃዎችን መውሰድ ይችላሉ። ይሁንና፣ እነዚህ እርምጃዎች መወሰድ ያለባቸው በቅን ልቦና እንጂ፣ አድላዊ በሆነ መልኩ ወይም በዋናነት የግል ጉብኝትን ለመውረስ በማሰብ አይደለም። በተጨማሪም፣ እንደ ኃይል ማስተላለፍና የነዳጅ ትራንስፖርት ያለ ተያያዥነት ያለውን መሰረተ ልማት በተመለከተ ኃላፊ ከሆኑ በመንግስት ባለቤትነት ስር ከሚገኙ ኩባንያዎች ጋር ፕሮጀክት ኩባንያው የውል ስምምነት ሲኖረው፣ በነዚህ የውል ስምምነቶች ውስጥ የተደነገጉ መፍትሄዎችን በመጠቀም የሚፈቱ ከንግድ ጋር የተገናኙ ክርክሮችንና በመሰረቱ ፖለቲካዊ እርምጃ የሆነውን መውረስን ለይቶ ማየት አስፈላጊ ነው። ብዙውን ጊዜ አልሚዎች፣ መወረስ፣ በኃይል ግዢ ስምምነቱ ውስጥ፣ እንደ ውል መቋረጥ መወሰድ እንዳለበትና፣ ለዚህም የፕሮጀክት ኩባንያው፣ በፕሮጀክቱ የትግበራ ዘመን ይጠብቀው ለነበረው የገቢ ምንጭ ካሳ ሊከፈለው እንደሚገባ ይከራከራሉ። የውል መቋረጥ ከፍተኛ ትክክለኛ አሰላል **ድህረ-ውል መቋረጥ ገዴታዎች** በሚለው ስር ተብራርቷል። ለማንኛውም፣ ገዢው ምን ያህል ከመንግስት ጥገኝነት ነጻ መሆኑ ላይ ተመስርቶ፣ በኃይል ግዢ ስምምነቱ ውስጥ የተቀመጠው የካሳ ክፍያ ተገቢ ሊሆንም ላይሆንም ይችላል። ገዢው ከመንግስት ጥገኝነት በጣም ነጻ የሆነ እንደሆነ፣ ከላይ የተባለው ሁኔታ በሚፈጠርበት ጊዜ፣ ገዢው ሙሉ በሙሉ ካሳ እንዲከፍላቸው ከመጠበቅ ይልቅ፣ የፕሮጀክት ኩባንያውና አበዳሪዎቹ፣ የመወረስ ስጋትን በሌላ መንገድ መሸፈን አለባቸው የሚለው ክርክር ይመረጣል።

ከዚህም በላይ፣ መውረስ በሚኖርበት ጊዜ፣ ገዢው ማናቸውንም የካሳ ክፍያ ለመፈጸም፣ የገንዘብ ምንጭ ይኖረው እንደሆነ፣ ሁሉም ወገኖች ከግምት ውስጥ ማስገባት አለባቸው። ተመራጭ የሚሆነው፣ ይህ ግዴታ በመንግስታዊ ዋስትና/ማረጋገጫ ቢደገፍ ነው፤ ግን ደግሞ ይህንን ድጋፍ

ማግኘት የተከለከለ/የማይቻል ሊሆን ይችላል።

እንደ Put and Call Option Agreement ያለ፣ ከካሳ ጋር የተገናኙ ጉዳዮችን የሚመለከት የተለየ ስምምነት ሲኖር፣ አሻሚ ሁኔታን ለማስወገድ ሲባል፣ መወረስ በሚያጋጥምበት ጊዜ መከፈል የሚኖርበት የክፍያ መጠን በትክክል ምን ያህል እንደሆነ፣ በግልጽ መደንገግ አለበት።

አንድ አልሚ፣ የአለም ባንክ ቡድን አንድ ክፍል ከሆነ፣ እንደ መልቲላተራል ኢንቨስትመንት ጋራንቲ ኤጀንሲ(MIGA) ካለ ተቋም ዘንድ፣ የፖለቲካ ስጋት መድሀን ዋስትና መግባትንም ሊያስብበት ይችላል። የMIGA መድሀን ዋስትና ጠቀሜታ፣ መወረስ በሚያጋጥምበት ጊዜ ክፍያን ማረጋገጡ ብቻ ሳይሆን፣ በይበልጥም፣ በመንግስት ዘንድ መልካም ስምን/ገጽታን የማጣትን ስጋት የሚፈጥር በመሆኑ፣ እንዲሁም በሌሎች አለም አቀፍ የንግድ ግንኙነቶች ውስጥ መንግስት የሚታይበት ሁኔታ ላይ ከሚያስከትለው ተያያዥ አሉታዊ ውጤት የተነሳ፣ የመውረስ አዝማሚያን እጅጉን የሚቀንስ በመሆኑ ነው።

አስገዳጅ ሁኔታዎች

በኃይል ግዢ ስምምነት ውስጥ የአስገዳጅ ሁኔታዎችን ትርጉም እና ውጤታቸውን በማስቀመጥ ስለ አስገዳጅ ሁኔታዎች የሚናገር ግልጽ ድንጋጌ ማስቀመጥ ያስፈልጋል። ድንጋጌው እንደ አስገዳጅ ሁኔታ ሊቆጠሩ የማይችሉ ጉዳዮችንም በተለይ ገልጦ በኃይል ግዢ ስምምነቱ ውስጥ ሊያስቀምጥ ይችላል።

የአስገዳጅ ሁኔታዎች ቁልፍ ገጽታዎች/መገለጫዎች

በአጠቃላይ ስንመለከተው፣ አስገዳጅ ሁኔታ የሚከተሉት ገላጭ ገጽታዎች ይኖሩታል

- ሁኔታው በተዋዋይ ወገን የውል ግዴታዎችን የመፈጸም ችሎታ ላይ ተጨባጭ አሉታዊ ጫና አለው
- ጉዳዩ ፋታ የሚያስፈልገው ተዋዋይ ወገን ጥፋት ካለመሆኑም በላይ ከተዋዋዩ ምክንያታዊ ቁጥጥር ውጭ ነው
- ጉዳዩ ተዋዋይ ወገኑ በምክንያታዊ ህሊና ሊተነብየው የሚችለው አይነት ነገር አይደለም፤ እንዲሁም፣ አስገዳጅ ሁኔታውን ለመቀልበስ ወይም ጉዳቱን ለመቀነስ ማንም ትጉህ ተዋዋይ ወገን ሊወስዳቸው የሚችላቸው ምክንያታዊ እርምጃዎች በሙሉ ተግባራዊ ሊሆኑ የማይችሉበት ሁኔታ ነው።

አንዳንድ ጊዜ፣ የአስገዳጅ ሁኔታ ብያሌ/ትርጉም አንድ ጊዜ ከተፈጠረው ጉዳይ አልፎ ጉዳዩ በቀጣይነት ያስከተላቸው ጫናዎችንም ያካታትላል። ለምሳሌ፣ የኃይል ማመንጫ ጣቢያ ላይ ያልተጠበቀና ከፍተኛ የጎርፍ አደጋ ተከስቶ ጉዳት ቢያደርስና፣ እንዲሁም የጎርፉ ውሃ ተመጥጦ ወጥቶ አልቆ፣ የጉዳት መጠኑን የመገመት ስራው ከመጀመሩ በፊት አንድ ወር አካባቢ ቢወስድ፣ አስገዳጅ ሁኔታውን በመንተራስ የሚጠየቀው ፋታ፣ የጎርፍ አደጋው ከተከሰተበት የመጀመሪያ ቀን አልፎ፣ አደጋው በቀጣይነት እያስከተለ ያለውን ጉዳት ያጠቃልላል።

በአስገዳጅ ሁኔታ ውስጥ የማይሸፈኑ ጉዳዮችንም በግልጽ ማብራራት አስፈላጊ ነው። አንድ የኃይል ማመንጫ ጣቢያ ከበቂ ጥገና እጦት ስራ ቢያቆም፣ ይህ በአስገዳጅ ሁኔታ ውስጥ አይወድቅም። የኃይል ማመንጫ ጣቢያው ማመንጨት ይችላል የተባለውን ያህል እንዲያመነጭ፣ የሚያስችለውን የነዳጅ ፍጆታ፣ የፕሮጀክት ኩባንያው በበቂ መጠን ሳያቀርብ ከቀረም፣ በተመሳሳይ ሁኔታ በአስገዳጅ ሁኔታ ውስጥ አይሸፈንም።

የአስገዳጅ ሁኔታ አይነቶች

በኃይል ግዢ ስምምነት ውስጥ የሚካተቱ የአስገዳጅ ሁኔታ አይነቶች፣ በበርካታ ክፍሎች ሊከፈሉ የሚችሉ ሲሆን፣ እንደ የሀገር ውስጥ ፖለቲካዊ አስገዳጅ ሁኔታ፣ የውጭ ፖለቲካዊ አስገዳጅ ሁኔታና ተፈጥሯዊ አስገዳጅ ሁኔታዎች ያሉት ቁልፍ የሆኑት ናቸው።

የሀገር ውስጥ ፖለቲካዊ አስገዳጅ ሁኔታዎች ወይ በአስተናጋጅ ሀገር መንግስት የሚፈጠሩ ወይም መንግስት ከሌላ አካል በተሻለ መልኩ ሊከላከላቸው፣ ሊቆጣጠሩቸው ወይም ሊቀንሳቸው የሚችላቸውን ሁኔታዎች ያካትታሉ። እዚህ ክፍል ውስጥ የሚካተቱ ጉዳዮች፣ የተስፋፋ አመጽን፣ ህዝባዊ አለመረጋጋትን፣ የሽብርተኝነት ድርጊቶችን፣ እንዲሁም ሀገር አቀፍ ኢንዱስትሪያዊ አድማዎችን ያጠቃልላሉ። በተጨማሪም፣ በመንግስት ባለቤትነት ስር ከሚገኝ የኃይል ማመንጫ ጣቢያ ኃይልን ለማውጣት የሚያስፈልግ፣ የማስተላለፊያ መስመር አለመኖር፣ እንዲሁም፣ ባለቤትነቱ ወይም ቁጥጥሩ በመንግስት ስር ከሆነ የኃይል ማመንጫ ጣቢያ ጋር የተገናኘ የማንኛውም መሰረተ ልማት አለመኖርም በዚህ ክፍል ውስጥ ይሸፈናል። አስተናጋጁ መንግስት፣ ከሀገር ውጭ ባለድርሻዎችና ብድር አቅራቢዎች የሚደረጉ ክፍያዎችን በሚከለክል

መልኩ፣ ካፒታልን ከሀገር የማውጣት ተግባር ላይ ገደብ ሲያወጣ ለምሳሌ፣ እንዲህ አይነቱ የህግ መለወጥ ጉዳዮችም በሀገር ውስጥ ፖለቲካዊ አስገዳጅ ሁኔታዎች ስር ሊወድቁ ይችላሉ።

የውጭ ፖለቲካዊ አስገዳጅ ሁኔታ ከሀገር ውጪ በመካፈልም፣ ተዋዋዩ ወገን በኃይል ግዢ ስምምነቱ ውስጥ የሚገኙ ግዴታዎቹን መወጣት የሚቀጥልበት ችሎታው ላይ ተጨባጭ አሉታዊ ተጽእኖን የሚፈጥሩ፣ ፖለቲካዊ ባህሪ ያላቸውን ድርጊቶች የሚሸፍን ክፍል ነው። ለምሳሌ፣ እንደ ተለዋጭ ተርባይን/ተሽከርካሪ ሞተር/ የመሳሰለ ወሳኝ ለኃይል ማመንጫ ጣቢያው የሚያስፈልግ መሳሪያ በሚሰራበት አንድ የውጭ ሀገር ውስጥ፣ ኢንዱስትሪያዊ አድማ ተነሳ ማለት፣ የኃይል ማመንጫ ጣቢያው ወደሚገኝበት ሀገር መላክ አይችልም ማለት ነው። የንግድ ማእቀብም ቢሆን ተመሳሳይ ውጤት ይኖረዋል።

ተፈጥሯዊ አስገዳጅ ሁኔታ ደግሞ፣ በተዋዋዩ ወገን የውል ግዴታዎችን የመወጣት ችሎታ ላይ ተጨባጭ አሉታዊ ተጽእኖ የሚያሳድሩ እንደ ጎርፍ፣ አውሎ ንፋስ፣ የመሬት መንቀጥቀጥ፣ ከፍተኛ ማእበል/ጸናሚና ሌሎች ጎጂ የአየር ሁኔታ ወይም ተፈጥሯዊ ሁኔታዎችን ይሸፍናል።

የአስገዳጅ ሁኔታ ተጨማሪ ሽፋን

ብዙውን ጊዜ የአስገዳጅ ሁኔታ ፋታው፣ ከኃይል ግዢ ስምምነቱ አልፎ፣ የኃይል ግዢ ስምምነቱ ተዋዋይ ወገኖች የፈረሟቸውን፣ የነዳጅ አቅርቦትና የትራንስፖርት ስምምነቶችን ጨምሮ፣ የምህንድስና፣ የግዢና የግንባታ ስምምነትን እንዲሁም የኃይል ማስተላለፍ ስምምነትን ሁሉ እንዲሸፍን አድርጎ፣ የኃይል ግዢ ስምምነቱ ይደነግጋል። በዚህ መሰረት፣ የአስገዳጅ ሁኔታ መከሰት፣ ነዳጅ አቅራቢውን ወይም የትራንስፖርት አቅራቢውን፣ ለኃይል ማመንጫ ጣቢያው ነዳጅ ከማቅረብ ሲከለከለው፣ የፕሮጀክት ኩባንያው፣ ጣቢያውን በዝቅተኛ ደረጃም ቢሆን ለስራ ክፍት የማድረግ የኃይል ግዢ ስምምነት የውል ግዴታውን ከመወጣት፣ ፋታ ሊጠይቅ ይችላል። የኃይል ግዢ ስምምነቱ ሌላው ተዋዋይ ወገን፣ በሌሎቹ ስምምነቶች ውስጥ የተደነገጉ ጉዳዮች ሲከሰቱ፣ የአስገዳጅ ሁኔታ ፋታን ለመጠየቅ ሊፈልግ የሚችልበት ሁኔታ ስለሚኖር፣ የአስገዳጅ ሁኔታን ጽንሰ ሀሳብ በተሰናሰለ/በተስማማ አካሄድ፣ ሁሉንም ስምምነቶች በሚነካ/በሚያገናኝ መልኩ፣ ለማስቀመጥ መዘጋጀት አስፈላጊ ነው።

በአስገዳጅ ሁኔታ አማካይነት የውል ግዴታን ለመፈጸም ያለመገደድ ፋታ

ከላይ እንደተብራራው፣ አስገዳጅ ሁኔታ አጋጠመኝ የሚል ተዋዋይ ወገን፣ ብዙውን ጊዜ፣ አስገዳጅ ሁኔታው ለሚቆይበት የጊዜ መጠን፣ የውል ግዴታውን ለመወጣት ከመገደድ፣ ፋታ እንዲያገኝ ሊጠይቅ ይችላል። አስገዳጅ ሁኔታው የሚቆይበት ጊዜ ከመጠን በላይ ከተራዘመ፣ በአስገዳጅ ሁኔታው ያልተነካው ተዋዋይ ወገን፣ የውል መቋረጥን ከመጠየቁ በፊት፣ የውል ግዴታን ለመወጣት ያለመገደድ ፋታው፣ ለምን ያህል ጊዜ እንደሚፈቀድ፣ የኃይል ግዢ ስምምነቱ ብዙውን ጊዜ ይወስናል።

አብዛኛውን ጊዜ በኃይል ግዢ ስምምነት ውስጥ፣ ገዢውን በሚነካ አስገዳጅ ሁኔታና፣ የፕሮጀክት ኩባንያውን በሚነካ አስገዳጅ ሁኔታ መሀከል ያለውን ልዩነት፣ ተራ በተራ ገልጾ ማስቀመጥ አስፈላጊ ጉዳይ ነው። በአስገዳጅ ሁኔታ የተነካው ገዢው ሲሆን፣ አስገዳጅ ሁኔታው ለሚቆይበት ጊዜ፣ የመፈጸም ችሎታ እንዲቀጥልና የኃይል ክፍያዎች ለፕሮጀክት ኩባንያው እንዲከፈሉ፣ የኃይል ግዢ ስምምነቱ አብዛኛውን ጊዜ ይደነግጋል። ገዢውን የነካው አስገዳጅ ሁኔታ ውጤት፣ የንግድ ትግበራ ቀንን ማዘግየት ሲሆን፣ የፕሮጀክት ኩባንያው፣ ተግባሩን እንደጨረሰ እንዲቆጠርለት መጠየቅ ሊገባው/ሊፈቀድለት ይችላል። ይህን ጊዜ፣ የፕሮጀክት ኩባንያው፣ በመጀመሪያው የንግድ ትግበራ ቀን ላይ የጀመረ የአዳኝ ክፍያን፣ እንዲሁም በተፈጠረው መዘግየት ምክንያት በተጨማሪነት የመጡ የፕሮጀክት ወጪዎችን የሚሸፍን፣ የመፈጸም ችሎታ ውሳኔን ተከትሎ የሚከፈል ክፍያ ሊጠይቅ/ሊገባው ይችላል።

አስገዳጅ ሁኔታው የፕሮጀክት ኩባንያውን የሚነካ ሲሆን፣ በመፈጸም ችሎታ ወይም በኃይል ክፍያዎች ላይ የሚያሳድረው ተጽእኖ፣ እንደየ አስገዳጅ ሁኔታው አይነት ሊለያይ ይችላል። ብዙውን ጊዜ እንዲህ አይነት ክፍያዎች፣ በሀገር ውስጥ ፖለቲካዊ አስገዳጅ ሁኔታ ወቅት የሚቀጥሉ ሲሆኑ፣ በውጭ ፖለቲካዊ አስገዳጅ ሁኔታ ወይም በተፈጥሯዊ አስገዳጅ ሁኔታ ወቅት ግን ለጊዜው ሊቋረጡ ይችላሉ። በተጨማሪም፣ በአስገዳጅ ሁኔታ የተጠቃው የፕሮጀክት ኩባንያ፣ በውሉ ከተጠቀሰው በታች ይሁን እንጂ፣ ጥቂትም ቢሆን ኃይል ማመንጫት ሊሳካለት ይችላል፤ ቢሆንም ይህ ኃይል፣ እንዲገዛና ክፍያም እንዲፈጸም የሚያደርግ ድንጋጌ፣ በኃይል ግዢ ስምምነቱ ውስጥ ሊቀመጥ ይገባል።

አስገዳጅ ሁኔታ የሚያስከትላቸው አይነተኛ መፍትሄዎች

አስገዳጅ ሁኔታ በሚከሰትበት ወቅት የሚሰጠው ዋናው የፋታ አይነት፣ ምንም እንኳን የተወሰኑ የውል ግዴታዎች መቋረጥ ሊሆን ቢችልም፣ ለአስገዳጅ ሁኔታ የሚሆኑና በኃይል ግዢ ስምምነት ውስጥ ሊደነገጉ የሚችሉ፣ ሌሎችም ልዩ የፋታ አይነቶች አሉ። የስራ መቋረጡን የፈጠረው ሁኔታ ያስከተለውን መዘግየት ለማጣጣት፣ በውሉ ውስጥ የሚገኙ የተወሰኑ የጊዜ ገደቦችን ማራዘም፣ አንዱ የተለመደ ምሳሌ ነው። በአስገዳጅ ሁኔታ ምክንያት የመጣው መዘግየት የተከሰተው፣ በግንባታ ወቅት ከሆነ፣ የፕሮጀክት ኩባንያው፣ የንግድ ትግበራ ቀኑን እንዲጠብቅ የሚያስችለው፣

የጊዜ ገደብ መራዘም ሊደረግለት ይገባል። በአስገዳጅ ሁኔታ ምክንያት የመጣው መዘግየት የተፈጠረው፣ ከንግድ ትግበራ ቀኑ በፊት ከሆነ፣ መዘግየቱን ለማጣጣት፣ የአጠቃላይ ውሉ የመፈጸሚያ ጊዜ መራዘም አለበት። ሌሎች የፕሮጀክት ስምምነቶችም፣ ይህንኑ አኳኋን የተከተሉ መሆን አለባቸው።

ዋስትና

ከፕሮጀክቱ አቅድ፣ እስከ ግንባታና ትግበራ ደረጃዎች፣ የመድን ዋስትናን በመጠቀም በተሻለ ሁኔታ ሊቀንሱ የሚችሉ፣ ብዙ አይነት ስጋቶች አሉ።

የግንባታ ደረጃ

በግንባታ ደረጃ ወቅት፣ በንብረት ላይ ለሚደርስ አደጋና በሰራተኞች ላይ ለሚደርስ ጉዳት፣ የመድን ዋስትና ለመግባት፣ የምህንድስና፣ የግዢና የግንባታ ውሉ ተቋራጭ፣ በዋነኝነት ኃላፊ ይሆናል። የዋስትና ሽፋን አይነቶች፡

- የሁሉም አይነት ስጋት(ንብረት ላይ የሚደርስ አደጋ) የመድን ዋስትና - ይህ አይነቱ የመድን ዋስትና፣ ብዙውን ጊዜ የሚሸፍነው፣ የፕሮጀክቱን የኃይል ማመንጫ ጣቢያ የመለወጫ ወጪን ነው።
- የአሰሪ ኃላፊነት መድን ዋስትና - እንዲህ አይነቱ የመድን ዋስትና፣ ብዙውን ጊዜ የሚሸፍነው፣ ከአሰሪ ወይም ከሰራተኛ ሰታ ሁኔታዎች የሚመነጭ፣ ህመምን፣ ሞትን ወይም በሰራተኞች ላይ የሚደርስ ጉዳትን በተመለከተ፣ አሰሪው ያለበትን ኃላፊነት ነው። እንዲሁም
- የሁሉም አይነት የባህር ላይ የመርከብ ጭነት የመድን ዋስትና - ይህ አይነቱ የመድን ዋስትና ብዙውን ጊዜ የሚሸፍነው፣ የኃይል ማመንጫ ጣቢያውን ወይም፣ ለጣቢያው አካል እንዲሆን ታስቦ በመርከብ የተጫነን መሳሪያ፣ የመለወጫ ወጪን ነው።

የንግድ ትግበራ ደረጃ

በኃይል ማመንጫ ጣቢያው የንግድ ስራ ትግበራ መጀመሪያ ላይ፣ የሁሉም አይነት ስጋት (ንብረት ላይ የሚደርስ አደጋ) የመድን ዋስትናና የአሰሪ ኃላፊነት የመድን ዋስትና የመግባትንና የማስቀጠልን ኃላፊነት፣ የፕሮጀክት ኩባንያው መሸከም አለበት።

በተጨማሪም፣ አስተናጋጁ መንግስት፣ የሰጠውን መተማመኛ ወይም ማረጋገጫ በተመለከተ ቃሉን ያፈረሰ እንደሆነ፣ የፕሮጀክት ኩባንያው፣ በሚከተሉት ላይ (ምናልባት ካጋጠሙ)፣ የፖለቲካ ስጋት ዋስትናን ጨምሮ መግባት ሊያስፈልገው ይችላል፡

- ገንዘብን በነጻነት መቀየር ስለመቻሉና በቂ የውጭ ምንዛሬ ተቀማጭ ስለመኖሩ መተማመኛ
- በህግ ወይም በግብር ላይ ለውጥ እንደማይኖር፣ ወይም የግብር ጥቅማጥቅሞች ፕሮጀክቱን በአሉታዊ አኳኋን በሚነካ መልኩ እንደማይሰረዙ መተማመኛ
- የፍቃድ ወረቀቶችና መሬትንና ንብረትን የመጠቀም ስምምነቶች መሰረዝ፣ እና/ወይም

- መወረስ

በሁሉም አይነት ሁኔታዎች ውስጥ፣ ለአንድ የኃይል ፕሮጀክት አይነት የሚያስፈልገው ትክክለኛ የመድን ዋስትና ሽፋን፣ በመድን ዋስትና ላይ ካተኮረ አማካሪ ጋር በመመካከር፣ እንደየሁኔታው እየታየ ይወሰናል። አበዳሪዎች ብዙውን ጊዜ፣ የኃይል ፕሮጀክቱ የመድን ዋስትና ፕሮግራም በቂ ስለመሆኑ የሚያማክራቸው፣ የመድን ዋስትና አማካሪ እንዲቀጠር ይጠይቃሉ።

የዋና ነጥቦች ማጠቃለያ

የስጋት አስተዳደር

- የስጋት ክፍፍል፡ ከኃይል ግዢ ስምምነቱ ባህሪ የሚፈልቁ ስጋቶች፣ እነዚያን ስጋቶች ለመቀነስ በተሻለ አቋም ላይ ለሚገኙ ተዋዋይ ወገኖች መመደብ አለባቸው።
- የሻጭ ስጋት፡ ብዙውን ጊዜ ሻጭ፣ በኃይል ግዢ ስምምነት ውስጥ ከሚገኙ የግንባታና የትግበራ ግዴታዎች ጋር የተያያዙ ስጋቶችን ይሸከማል። ይህም፣ ግንባታን መጀመር ያለመቻልን፣ በውሉ የተጠቀሰውን የንግድ ትግበራ ቀን ያለመድረስን ወይም፣ የመፈጸም ችሎታ መስፈርትን የሚያሟላ የኃይል ማመንጫ ጣቢያ መገንባት ያለመቻልን ስጋት ሊያካትት ይችላል።
- የሻጭ ስጋት ልዩ ሁኔታ፡ መዘግየት የተፈጠረው፣ ገዢው አንድን ድርጊት በማድረግ (ወይም ባለማድረግ) እንደሆነ፣ ሻጭ ግዴታዎቹን መወጣት እንዳልቻለ ተደርጎ ሳይቆጠርበት ይታለፋል። ይህን ጊዜ ሻጭ፣ የተፈጠረውን መዘግየት መፍትሄ ለመስጠት ላወጣው ማንኛውም ተጨማሪ ወጪ፣ ተጨማሪ ጊዜ ወይም ካሳ ሊፈቀድለት ይችላል።
- የገዢ ስጋት፡ የሚጠናቀቁ ፕሮጀክቶች ሲሆኑ በመፈጸም ችሎታ ክፍያ መልክ ወይም፣ የማይጠናቀቁ የታዳሽ ኃይል ፕሮጀክቶች ሲሆኑ ኃይል እንደመነጨ ተቆጥሮ በሚከፈል ክፍያ መልክ፣ የኃይል ፍላጎት በኃይል ገበያ ውስጥ ከተጠበቀው በታች የመሆኑ ስጋት፣ ብዙውን ጊዜ የሚመደበው ለገዢው ነው። ገዢው በአንድ የተወሰነ ጊዜ የሚደርስ ጉዳትን የሚመለከቱ ስምምነቶችን በመጠቀም፣ የነዳጅ አቅርቦት ስጋትንም ሊሸከም ይችላል።

አጠቃላይ ስጋቶች

- አስገዳጅ ሁኔታ፡ ሻጨ ወይም ደንበኛው፣ ከቁጥጥራቸው ውጭ የሆኑ እንዲሁም በምክንያታዊ ህሊና ሊተነብዩአቸው የማይችሏቸው ሁኔታዎች ሲከሰቱ፣ በኃይል ግዢ ስምምነቱ ውስጥ ከሚገኙ ግዴታዎቻቸው ነጻ ሊወጡ ይችላሉ። የተወሰኑ አስገዳጅ ሁኔታዎች ከተከሰቱ፣ ሻጨች፣ ከግዴታቸው ነጻ ከመውጣት በተጨማሪ፣ የመፈጸም ችሎታ ክፍያዎችን ሊቀበሉ ይችላሉ።
- የማረጋገጫ ድንጋጌዎች፡ የመነሻውን/የመጀመሪያውን ስምምነት ኢኮኖሚያዊ ሁኔታ፣ ከመሰረቱ ሊቀይሩ ስለሚችሉ፣ በህግ ወይም በግብር ላይ የሚደረጉ ለውጦች፣ ለሻጨች ስጋትን ሊፈጥሩ ይችላሉ። ብዙውን ጊዜ፣ ተጨባጭ ለውጥ ሲከሰት፣ የኃይል ግዢ ስምምነቱ፣ ሻጭ የኢኮኖሚ ሁኔታው ሳይጓደል ምሉእ ሆኖ እንዲቆም፣ የሚፈቅዱ ሁኔታዎችን ያካትታል።
- የቁጥጥር ለውጥ፡ ገዢዎች የኃይል ግዢ ስምምነቱን የመፈራረም ሀሳብ ያቀረቡት፣ በፕሮጀክት ከባንያው ውስጥ አብዛኛውን የአክሲዮን መጠን በተቆጣጠረው ሰው፣ ጠንካራ የገንዘብ አቀም ምክንያት ሊሆን ስለሚችል፣ የኃይል ግዢ ስምምነቶች፣ የሻጨችን ባለ ብዙ ድምጽ የአክሲዮን ባለቤቶችን የመቀየር ችሎታ፣ ለመገደብ ሊፈልጉ ይችላሉ። አበዳሪዎችም ተመሳሳይ ሀሳብ/አሳሳቢ ጉዳይ ሊኖራቸው ይችላል።

ሌሎች የኃይል ግዢ ስምምነት
ድንጋጌዎች

መግቢያ

ክርክሮችን ማስታረቅ

የኃይል ግዢ ስምምነት ማብቃት

አካባቢያዊ/የሀገር ውስጥ ሁኔታ

ሚስጥር መጠበቅ

ጠቅላላ ድንጋጌዎች

የዋና ነጥቦች ማጠቃለያ

መግቢያ

ይህ ምእራፍ፣ ብዙውን ጊዜ በኃይል ግዢ ስምምነት ውስጥ የሚብራሩ፣ ነገር ግን ሁልጊዜ ግልጽ ሆነው፣ በሌሎቹ የዚህ ሰነድ ምእራፎች ውስጥ የማይገቡ አስፈላጊ ጉዳዮችን፣ በአጭሩ ይገልጻል። ለምሳሌ - ተዋዋይ ወገኖች፣ ማንኛውንም ክርክሮች እንዴት ነው የሚፈቱት? የኃይል ግዢ ስምምነቱ የሚፈጸምበት ጊዜ ሲያበቃ ምን ይፈጠራል? የአከባቢያዊ/የሀገር ውስጥ ሁኔታ መስፈርቶች፣ በኃይል ግዢ ስምምነቱ ላይ ምን አይነት ተጽእኖ ያሳድራሉ? የምስጢር መጠበቅ ጉዳዮች እንዴት ነው የሚያዙት? በመጨረሻም፣ በአንጻራዊነት ለድርድር የማይቀርቡ ወይም፣ ጠበቆች ብቻ ሊጨነቁባቸው የሚገባቸው፣ በውሉ ውስጥ መካተት ያለባቸው የውል ድንጋጌዎች የትኞቹ ናቸው? ይህ ምእራፍ እነዚህንና ሌሎችንም ጥያቄዎች ለመመለስ ይሞክራል።

ክርክሮችን ማስታረቅ

ክርክሮችን የማስታረቅ ግቦች

ግጭቶች ይፈጠራሉ። ይህ የመመሪያ ሰነድ ከተነበበና፣ ቀና አስተሳሰብ እያለ፣ አግባብነት ያላቸው አማካሪዎች ሁሉ በተገኙበት፣ በጣም ጥሩ የኃይል ግዢ ስምምነት ለድርድር ከቀረበ በኋላ እንኳን፣ ነገሮች ይበላሻሉ፤ ሁኔታዎችም ይቀየራሉ። ምንም ቢደረግ፣ የኃይል ግዢ ስምምነት የረጅም ጊዜ ውል ነው፤ ተዋዋይ ወገኖችም፣ አንዳንዴ እስከ 30 አመት ሊረዝም በሚችል ግዜ ውስጥ ምን እንደሚፈጠር፣ ሁልጊዜ በእርግጠኝነት ሊያውቁ አይችሉም!

ክርክር በእርግጥም ሲፈጠር፣ እነዚህን ክርክሮች፣ በተቻለው ፍጥነትና በውጤታማነት መፍታት፣ የሁሉም ተዋዋይ ወገኖች ፍላጎት ነው። የክርክር ማስታረቂያ ዘዴዎች አላማ፣ ምንም አይነት ክርክር ቢነሳ፣ በፍጥነት እንዲፈታና፣ ተዋዋይ ወገኖች፣ በኃይል ግዢ ስምምነት ውስጥ ያለውን፣ የየራሳቸውን ግዴታ ወደመወጣት በፍጥነት መዘር መቻላቸውን ማረጋገጥ ነው። ክርክር ለረጅም ጊዜ ሲራዘም ማንም አይጠቀምም።

ክርክሮች በተለያዩ ምክንያቶች መነሻነት ይፈጠራሉ። እነኚህ ክርክሮች፣ የቴክኒክ እና የገንዘብ ጉዳዮችን ጨምሮ፣ ከብዙ አይነት ጉዳዮች ጋር ሊገናኙ ይችላሉ፤ ለምሳሌ፣ በከፍተኛ ጥያቄ ወቅት የሚነሳ ክርክር፣ ኃይል በሚለካበት መንገድ ላይ የሚነሳ ክርክር፣ ወይም የኢንዱስትሪ ቃል ትርጓሜ ላይ የሚነሳ ክርክር። ክርክሮች፣ በተለይ የእያንዳንዱ ተዋዋይ ወገን ግዴታ፣ ከሚፈጸምበት ጊዜና ሁኔታ ጋር በተገናኙ ጉዳዮች ዙሪያ፣ ከውል አተረጓጎም ጋርም ሊገናኙ ይችላሉ።

ኢ - መደበኛ የክርክር ማስታረቂያ ዘዴዎች

አንድ ክርክር ሲፈጠር፣ ተዋዋይ ወገኖች ሊያደርጉት የሚችሉት መልካሙ ነገር፣ እርስ በእርስ መነጋገር ነው። የኃይል ግዢ ስምምነት ከተጠናቀቀ በኋላ፣ በተዋዋይ ወገኖች መሀከል፣ ቀጣይነት ያለው ውይይት ማካሄድ፣ አብዛኞቹን ክርክሮች በፍጥነት ለመፍታት ይረዳል። የቴክኒክ ሰራተኞች፣ አንድን ጉዳይ መፍታት ካልተቻላቸው፣ በደንበኛውና በፕሮጀክት ኩባንያው፣ ከፍተኛ አመራሮች መሀከል፣ የሚደረግ ውይይትን መጨመር ሊረዳ ይችላል።

ብዙውን ጊዜ፣ ወደ መደበኛ የክርክር ማስታረቂያ ሂደት ከመገባቱ በፊት፣ የእርስ በእርስ ንግግር የማድረግ አስፈላጊነት፣ በኃይል ግዢ ስምምነቱ ውስጥ ይቀመጣል። በተለምዶ፣ ወደ ማንኛውም መደበኛ የክርክር ማስታረቂያ መንገድ ውስጥ ከመግባታቸው በፊት፣ ተዋዋይ ወገኖች በቅን ልቦና እንዲደራደሩ፣ የኃይል ግዢ ስምምነቱ ይጠይቃል። ተዋዋይ ወገኖች፣ ክርክሩን በስምምነት ለመፍታት እንደሞከሩ ሳይታይ፣ ሌሎች መደበኛ የክርክር ማስታረቂያ መንገዶች ላይገኙ ይችላሉ።

መደበኛ የክርክር ማስታረቂያ ዘዴዎች

አ- መደበኛ ዘዴዎች ክርክርን ማስታረቅ ካቃታቸው፣ የኃይል ግዢ ስምምነቱ፣ የተለያዩ መደበኛ የክርክር ማስታረቂያ ዘዴዎችን ይደነግጋል።

ፈጣን የክርክር ማስታረቂያ መንገድ

ሌሎች አማራጭ ፈጣን የክርክር መፍቻ መንገዶች ግምት ውስጥ መግባት ይችላሉ። እነዚህም ብዙውን ጊዜ፣ ከቴክኒክ ወይም ከክፍያ ጥያቄ ጉዳዮች ጋር ከተገናኙ፣ ለአንዳንድ “ተመሳሳይ” ክርክሮች፣ የተሰጡ አፋጣኝ ውሳኔዎችን፣ የሚመለከቱ ድንጋጌዎችን ያካትታሉ።

በዚህ ስር የሚሸፈኑ የክርክር አይነቶች፣ አስቀድመው ሊወሰኑ ይችላሉ። ተዋዋይ ወገኖችም፣ የፈጣን መንገድ ውሳኔዎቹ፣ የአስገዳጅነት ባህሪ ይኑራቸው ወይም አይኑራቸው በሚለው መካከል መምረጥ ይችላሉ።

የገለልተኛ መሃንዲስ ሚና

እንደ የንግድ ትግበራ ቀን መጠበቅ፣ ልኬት፣ ምዘና ወይም የመፈጸም ችሎታ ላሉት የቴክኒክ ጉዳዮች፣ ክርክሩ ለገለልተኛ መሃንዲስ መቅረብ ይችላል። ገለልተኛው መሃንዲስ፣ ክርክሩን ለመፍታት የሚረዳ አስተያየት መስጠት ይችላል። የገለልተኛው መሃንዲስ ውሳኔ፣ በተዋዋይ ወገኖች ላይ አስገዳጅ የሚሆንባቸው፣ አይነተኛ የተለዩ ጉዳዮችም ሊኖሩ ይችላሉ።

ለገለልተኛ መሃንዲስ ሊቀርቡ የሚችሉ ጉዳዮች ዝርዝርም፣ በድርድሩ ወቅት ስምምነት ሊደረግበት ይችላል። ይህም በኃይል ግዢ ስምምነቱ ውስጥ ሊካተት ይችላል። አብዛኛውን ጊዜም፣ የገለልተኛው መሃንዲስ ስልጣን፣ በኃይል ግዢ ስምምነቱ ተዋዋይ ወገኖች፣ በገለልተኛው መሃንዲስ መሀከል በሚፈረም የተለየ ስምምነት ውስጥ ይመዘገባል። የኃይል ግዢ ስምምነት ተዋዋይ ወገኖች፣ ገለልተኛውን መሃንዲስ፣ የኃይል ግዢ ስምምነቱን ከሚፈረሙበት ወቅት አስቀድመው ለመቅጠር ይፈልጉ እንደሆነ፣ አብረው ሊወሰኑ፣ ወይም በኋላ ላይ እንደሚወስኑ ሊስማሙ ይችላሉ።

ሽምግልና

በተዋዋይ ወገኖች ላይ አስገዳጅነት የሌለው፣ የሽምግልና ሂደትን የሚመለከት ድንጋጌም ሊቀመጥ ይችላል። ይህም ሂደት ገዢውና በፕሮጀክት ኩባንያው መሀከል ውይይትን የሚያመቻች ገለልተኛ ወገንን ይጠቀማል። የሂደቱ ውጤትም፣ ክርክሩን በፍጥነት ለመፍታት የሚረዳ የመፍትሄ ሃሳብን ማቅረብ ሊሆን ይችላል።

ግልግል/እርቅ

ግልግል፣ በኢ-መደበኛ ወይም በፈጣን የክርክር ማስታረቂያ መንገዶች፣ ሊፈቱ የማይችሉ፣ ክርክሮችን ለመፍታት፣ በኃይል ግዢ ስምምነት ውስጥ ጥቅም ላይ የሚውል ሂደት ነው። የኃይል ግዢ ስምምነቱ፣ ተዋዋይ ወገኖች ግልግልን እንዲጠቀሙ የሚጠይቅ ድንጋጌን ካላካተተ በስተቀር፣ ክርክሩ፣ በተዋዋይ ወገኖችና በጭብጦቹ ላይ ስልጣን ላላቸው ፍርድ ቤቶች ይቀርባል። የአለም ባንኩን፣ ዓለም አቀፍ የኢንዱስትሪ ክርክሮች ማስታረቂያ ማዕከልን፣ የዓለም አቀፍ ንግድ ማህበርን፣ የተባበሩት መንግስታት ዓለም አቀፍ የንግድ ህግ ኮሚሽንን፣ ወይም፣ የለንደን ዓለም አቀፍ የግልግል ፍርድ ቤትን ጨምሮ፣ ግልግልን በተመለከተ በርካታ እስካሁን ስራ ላይ የቆዩ የአካሄድ ህግጋት አማራጮች አሉ።

እነዚህ የአካሄድ ህግጋት እያንዳንዳቸው፣ የገላጋይ ዳኞችን የብቃት መስፈርት፣ የገላጋይ ዳኞችን ቁጥር፣ ገላጋይ ዳኞች የሚሾሙበትን መንገድ፣ የቃለጉባኤዎችን/የውይይቶችን ማስተራዎነት፣ የገላጋይ ዳኞችን ስልጣን፣ የገላጋይ ዳኞችን ክፍያና ወጪ፣ እንዲሁም የውሳኔያቸውን የተፈጻሚነት ኃይል የተመለከቱ ድንጋጌዎችን ያካትታሉ። ከግልግል መድረክ ጠቀሚታዎች አንዱ፣ የተከራከሩት ወገኖች፣ ክርክሩን ለፈጠረው ጉዳይ በሚስማማ መልኩ፣ መድረኩን በፈቀዱበት ሁኔታ በነጻነት ማካሄድን ማስቻሉ ነው።

የግልግል/እርቅ መድረኩ መቀመጫ

የኃይል ግዢ ስምምነቱ፣ የማንኛውም የክርክር ማስታረቂያ መድረክ መቀመጫ ገልጾ ማስቀመጥ አለበት። መቀመጫ የሚባለው የግልግል መድረኩ የሚካሄድበትን ቦታ ይመስላል፤ ነገር ግን መቀመጫው ሲባል፣ የግልግል መድረኩ የሚካሄድበት፣ ስፍራ/ህንጻ/አዳራሽ ለማለት ታስቦ አይደለም። የግልግል ደንቦች የማይሸፍኗቸውን ክፍተቶች፣ በሚጠቅም ወይም በሚጎዳ መልኩ ስለሚሞላ፣ ከገላጋዮች ነጻነት ጋር ተያይዞ የፍርድ ቤቶችን ሚና ስለሚነካ፣ እንዲሁም አንዳንድ የግልግል ህግጋትን ከነጭራሹ ሊሰርዛቸው ስለሚችል፣ መቀመጫው ያለበት ቦታ/ሀገር ህግ፣ አስፈላጊ ነገር ነው። አልፎ ተርፎም መቀመጫው ያለበት ሀገር ህግ፣ የግልግል/እርቅ ውሳኔው ተፈጻሚነት ላይ ሳይቀር ተጽእኖ አለው። ብልህ የሆኑ ተዋዋይ ወገኖች፣ የመረጡትን መቀመጫ የሚመለከት፣ ሁለንተናዊ ቅድመ ጥንቃቄ ያካሂዳሉ። አስተናጋጅ ሀገሮች አብዛኛውን ጊዜ የራሳቸው ሀገር በግልግል መድረክ መቀመጫነት እንዲመረጥ ይፈልጋሉ፤ ዓለም አቀፍ ባለሀብቶች ደግሞ ብዙውን ጊዜ፣ የግልግል መድረክ መቀመጫ፣ ከገዛ ሀገራቸው ጋር ቢገናኝ ወይም፣ ለሌሎች ዓለም አቀፍ የገንዘብ ማዕከል የሆኑ ሁሉም የሚጠቀሙባቸው ሀገራት ቢሆኑላቸው ይመርጣሉ።

የህግ ምርጫ

የኃይል ግዢ ስምምነቱ አተረጓጎም፣ አተረጓጎሙን በሚገዛው ሀገር ህግ ላይ ተመስርቶ፣ እጅግ በጣም ሊለያይ ይችላል።

በጣም የተሻለ የሚሆነው፣ ሁሉንም የፕሮጀክት ሰነዶች የሚገዛ አንድ ህግ ቢመረጥ ነው። ነገር

ግን ይህ በሃሳብ ደረጃ ተመራጭ የሆነው ነገር ነው፤ በኃይል ፕሮጀክቶች ውስጥ በርካታ ፕሮጀክት ሰነዶች ከመኖራቸው የተነሳ፤ አብዛኛውን ጊዜ በተግባር የሚፈጸም ነገር አይደለም። ገዢውን ህግ ለመምረጥ ሊታሰብ፤ በተለያዩ ስምምነቶች ላይ ተፈጻሚ የሚሆነው ህግ እንደዛው የተለያየ ስለሚሆን፤ በተለያዩ የፕሮጀክት ስምምነቶች ውስጥ ሊነሱ የሚችሉ ግጭቶችን በሙሉ፤ ግምት ውስጥ ማስገባት አስፈላጊ ነው። ክርክሮችን የማጣመርና የማጠናቀር ጉዳይም፤ በጥንቃቄ ሊታይና ሊታሰብበት ይገባል።

የግልግል ውሳኔ ተፈጻሚነት

ተዋዋይ ወገኖች ብዙውን ጊዜ ከፍርድ ቤት ሙግት ይልቅ ግልግልን የሚመርጡት፤ በግልግል ውሳኔ ተፈጻሚነት የተነሳ ነው። የግልግል ውሳኔ፤ የኒዮርክን ስምምነት(የውጪ ሀገር የግልግል ውሳኔዎች እውቅና እና ተፈጻሚነት ስምምነት) በፈረመ የትኛውም ሀገር ውስጥ ተፈጻሚነት ይኖረዋል።

ከህግ ባሻገር - የፈሰሰሀብት ስምምነቶች (investment treaties) ሚና

ብዙ አስተናጋጅ ሀገሮች፣ የተለያዩ የፈሰሰሀብት ስምምነቶችን የፈረሙ መሆናቸውን ማስተዋል ያስፈልጋል። የፈሰሰሀብት ስምምነቶች፣ እያንዳንዱ ተስማሚ ሀገር፣ ከሌላው ተስማሚ ሀገር የሚመጡ ባለሀብቶችን፣ በተወሰነ አይነት መንገድ ለመያዝ ቃል የሚገባቸው፣ በሀገሮች መካከል የሚፈረሙ ስምምነቶች ናቸው። ሀገሮች የውጪ ድርጅቶችን በ“ፍትህዊና በትክክለኛ” መንገድ ለመያዝ ግዴታ ይገባሉ፤ እንዲሁም ለፈሰሰው መዋዕል ንዋይ ደህንነትና ጥበቃ ማድረግ ይጠበቅባቸዋል።

የሀገር ውስጥ ህግጋትን ማክበር፣ የፈሰሰሀብት ስምምነቶችን ለመጣስ፣ መከላከያ እንደማይሆን ማስተዋል ያስፈልጋል። የመንግስት ድርጊት፣ ከራሱ ህግ አንጻር ትክክል ቢሆንም፣ ከፈሰሰሀብት ስምምነቱ ጋር ግን የሚጣረስ ሊሆን ይችላል። አስተናጋጅ ሀገሮችም ሆኑ ባለሀብቶች፣ ግጭት ከተፈጠረ፣ ለመፍታት ተፈጻሚ የሚሆኑት ስምምነቶች የትኞቹ እንደሆኑ መረዳታቸው አስፈላጊ ነው።

የኃይል ግዢ ስምምነት ማብቃት

የተጨማሪ የጊዜ ማራዘሚያዎችም አልቀው፤ የኃይል ግዢ ስምምነቱ የሚፈጸምበት ጊዜ ሲያበቃ፤ የኃይል ማመንጫ ጣቢያው፤ ወይ ወደ መንግስት ይተላለፋል/ይዛወራል፤ ወይ ለሶስተኛ ወገን ይሸጣል፤ ወይ መጀመሪያውኑ በገነባው አካል ባለቤትነት ስር ይቀጥላል፤ ወይም ስራውን እንዲያቆም ይደረጋል/ይዘጋል።

ማስተላለፍ/መተላለፍ ወይም በባለቤትነት መቀጠል

የኃይል ግዢ ስምምነቱ ተግባራዊ የሚደረግበት ጊዜ ሲያበቃ፤ የስምምነቱን መዋቅር በመንተራስ፤ የኃይል ማመንጫ ጣቢያው፤ ወደ አስተናጋጁ መንግስት ሊተላለፍ ይችላል። በአንዳንድ ሁኔታዎች ውስጥ፤ ተዋዋይ ወገኑ የኃይል ማመንጫ ጣቢያውን፤ ለሶስተኛ ወገን የመሸጥ ችሎታም ሊኖረው ይችላል። ከኃይል ግዢ ስምምነቱ የተፈጻሚነት ዘመን ማብቃት ጋር የተያያዙ ድንጋጌዎችም፤ በዚህ ጊዜ የሚፈጠሩትን ሁኔታዎች ያስቀምጣሉ። በየትኛውም ሁኔታ ቢሆን፤ በኃይል ግዢ ስምምነቱ ላይ ድርድር ሲደረግ፤ በስምምነቱ ማብቂያ ጊዜ ላይ፤ የኃይል ማመንጫ ጣቢያው ቀሪ ዋጋ/ዕቅድ ይዞ የመቀጠሉ ሁኔታ ሊኖር እንደሚችል መታወቅ አለበት።

በስምምነቱ ተፈጻሚነት ማብቂያ ላይ፤ የኃይል ማመንጫ ጣቢያውን የገነባው አካል፤ የጣቢያውን ባለቤትነት ሲይዝና፤ ጣቢያውን ለገዢው ወይም ለአስተናጋጁ መንግስት ሳያስተላልፍ ሲቀር፤ ሌላ አዲስ የኃይል ግዢ ስምምነትን ሊፈራረም ወይም ጣቢያውን እዚያው ስራውን እያሰራ፤ የሚመነጨውን ኃይል እዚያው እየሸጠ መቀጠልን ሊመርጥ ይችላል።

የኃይል ማመንጫ ጣቢያው ስራውን ማቆም/መዘጋት

የኃይል ማመንጫ ጣቢያው፤ ኃይል ለማመንጨት ምንም ጥቅም የማይሰጥ ሆኖ የሚገኝባቸው አጋጣሚዎች ሲፈጠሩ፤ የፕሮጀክት ኩባንያው፤ የህግን እና የአካባቢ ጥበቃን መስፈርቶች በሚያሟላ ሁኔታ፤ ጣቢያውን ስራ የማስቆም/የመዘጋት፤ የውል ግዴታ ሊኖርበት ይችላል። ይህ ሁኔታም እንደየቴክኖሎጂውና እንደ ህግና ደንቡ መዋቅር ይለያያል።

የኃይል ማመንጫ ጣቢያውን ስራ የማስቆም/የመዘጋት ግዴታዎች፤ የማመንጫ ጣቢያውን መሳሪያዎች ፈትቶ ማወላለቅንና ከፕሮጀክት ቦታው ላይ ማንሳትን፤ እንዲሁም መንግስት በሚፈልገው መልኩ፤ የፕሮጀክት ቦታውን ማጽዳትንና ማደስን ያጠቃልላል። የማጽዳት ስራውም፤ የፕሮጀክት ቦታው ከዚህ በኋላ፤ ለሌላ ስራ ይፈለግ እንደሆነ፤ ቦታውን ሞልቶ መደልደልን ያካትታል። የአካባቢ ጥበቃን የሚመለከቱ ግዴታዎችም፤ የኃይል ግዢ ስምምነቱ ካበቃ በኋላ፤ ለበርካታ አመታት ሊቀጥሉ ይችላሉ።

አከባቢያዊ/የሀገር ውስጥ ሁኔታ

በርካታ ሀገሮች፣ የሀገር ውስጥ ሁኔታ መስፈርትን የሚጠይቁ ህግጋትንና ፖሊሲዎችን ቀርጾቸዋል። እነዚህ ህግጋትና ፖሊሲዎች፣ እራሳቸውን የቻሉ ሰነዶች ወይም፣ አንድን ዘርፍ ብቻ የሚመለከቱ ሰነዶች ሆነው ሊገኙ ወይም በሀገራዊ የግዢ ህግጋት ውስጥ ተካተው ሊገኙ ይችላሉ። አንዳንድ ጊዜ፣ እንደ ህግና ደንብ ሆነው ወይም በሀገራቱ ውስጥ የኤሌክትሪክ ኃይልን በሚያስተዳድረው አካል የፈቃድ መስፈርት ሆነው ሊገኙ ይችላሉ። የነዚህ ህግጋትና አጠቃላይ ፖሊሲዎች ግብ/አላማ፣ በውጭ ባለሀብቶችና በሀገር ውስጥ ገቢያው መካከል፣ የኢኮኖሚ ግንኙነቶችን ማጎልበት ነው።

የሀገር ውስጥ ሁኔታ በርካታ ገጽታዎች ሊኖረው ይችላል። ከሀገር ውስጥ ሁኔታ መስፈርቶች መካከል እንደ፣ ባለቤትነት፣ ሀገር ውስጥ ማምረት፣ የሀገር ውስጥ ስራተኞች፣ አገልግሎቶች፣ ጥሬ እቃዎችና መሳሪያ፣ የቴክኖሎጂ መተላለፍ፣ እንዲሁም የሀገር ውስጥ ዜጎች ስልጠና፣ ያሉት ጥቂቶቹ ምሳሌዎች ናቸው።

የሀገር ውስጥ ሁኔታ ድንጋጌዎች፣ በአጠቃላይ በኃይል ግዢ ስምምነት ውስጥ መካተት የሚያስፈልጋቸው ባለመሆናቸው፣ ብዙውን ጊዜ አይካተቱም (በተለይ በጉዳዩ ላይ ህግ ወይም ፖሊሲ ባላቸው ሀገሮች)። የሀገር ውስጥ ሁኔታ ድንጋጌዎች፣ በይበልጥ ሊገኙ የሚችሉት፣ በፕሮፖዛል ጥሪው ላይ፣ በስምምነቱ ወይም በፕሮጀክት ኩባንያውና በአስተናጋጁ መንግስት መካከል በሚፈረመው የትግበራ ውል ላይ ነው። የሀገር ውስጥ ሁኔታ ድንጋጌዎችም፣ የማትገባቸው የፍላጎት/የውጥን መግለጫዎች ቢሆኑ ነው እንጂ፣ ሁልጊዜ የግድ መፈጸም ያለባቸው ጉዳዮች አይደሉም።

የሀገር ውስጥ ሁኔታ ድንጋጌዎች ተፈጻሚነት በሚኖራቸው ጊዜ፣ በፕሮጀክታቸው ላይ ምን ዓይነት ተጽእኖ እንደሚፈጥሩ፣ ተዋዋይ ወገኖች መረዳት ያስፈልጋቸዋል። ይህም የሚሆንበት ምክንያት የሀገር ውስጥ ሁኔታ ድንጋጌዎች፣ በታሪፍና በገንዘብ አቅርቦት አማራጮች ላይ ተጽእኖ ሊኖራቸው ስለሚችልና፣ አስተናጋጁ መንግስት ከፈረማቸው፣ ዓለም አቀፍ የፈሰሰሁበት ስምምነቶች ጋር የሚጋጩ ሊሆኑ ስለሚችሉ ነው።

ሚስጥር መጠበቅ

ብዙዎቹ የኃይል ግዢ ስምምነቶች፣ ጥንቃቄ የሚሹ የንግድና የቴክኒክ መረጃዎችን በተመለከተ፣ ሁለቱንም ተዋዋይ ወገኖች ሚስጥር እንደጠብቁ የሚጠይቁ ድንጋጌዎችን ያካትታሉ። ህግ፣ ፍርድ ቤቶች ወይም ደንብ አስከባሪ አካላት በሚጠይቁበት ጊዜ ብቻ፣ በልዩ ሁኔታ፣ መገለጽ የሚኖርባቸው ነገሮች ሊኖሩ ይችላሉ።

የምስጢር መጠበቅ ድንጋጌዎች፣ በአጠቃላይ የኃይል ገበያው ውስጥ በሚገኙ፣ ከፖሊሲ ጋር በተያያዙ አሳሳቢ ጉዳዮች ምክንያት ሊወሳሰቡ ይችላሉ። መንግስት እና ገዢው፣ መጀመሪያ ላይ ፕሮጀክቱ ላይ መዋዕል ንዋይ የሚያፈሱ አካላትን ለመሳብ የተደረጉ፣ ማንኛውንም የገንዘብ ማትሊያና ሌሎች ድርጊቶችን/እርምጃዎችን፣ በሚስጥር ሊይዙ ይፈልጉ ይሆናል። መንግስትም፣ በአንዳንድ ፕሮጀክቶች ላይ፣ ተትረፍርፈው የተሰጡ የውል ሁኔታዎች፣ ወደፊት በሚጀምራቸው ፕሮጀክቶች ላይ ዝቅተኛ የታሪፍ መጠንን ለመደራደር ያለውን ችሎታ ሊቀንሱ የመቻላቸው ጉዳይ፣ ሊያሳስበው ይችላል። ምስጢርን የመጠበቅ ፍላጎትም፣ ከግልጽነትና ከተጠያቂነት ጉዳዮች አንጻር የተመዛዘነ መሆን ይገባዋል። የኃይል ማመንጨት ፕሮጀክቱን ወጪ፣ ዞር ዞር የሚሸከመው ተጠቃሚው ህዝብ እንደመሆኑ መጠን፣ በተለይ፣ ከህዝቡ ጋር የመነጋገርና/አብሮ የመስራትና መተማመንን የመገንባት ጉዳይ እጅግ አስፈላጊ ነው።

ጠቅላላ ድንጋጌዎች

በኃይል ግዢ ስምምነት ውስጥ የሚገኙት፣ ከላይ ከተጠቀሱት ግዴታዎች በተጨማሪ፣ እምብዛም የማይወደዱትን የጠቅላላ ድንጋጌዎች መኖር፣ በትንሹም ቢሆን ማስታወስ ይገባል። እነኚህ ባይተዋር ድንጋጌዎች፣ የብዙዎቹን የኃይል ግዢ ስምምነቶች፣ ራቅ ያለውን ጥግ ይዘው ይገኛሉ፤ አርእስቶቻቸው በወፍ በረር ሲቃኙ እንኳን፣ እጅግ በጣም አብጠርጥሮ አንባቢ የተባለ ሰውን አይኖች ራሱ የማፍዘዝ አስደናቂ ችሎታ አላቸው። እነዚህ ድንጋጌዎች፣ የተሻለ በሚወደዱትና የዋና ዋናው ቁምነገር ብልት በተቀመጠባቸው የኃይል ግዢ ስምምነቱ ድንጋጌዎች ውስጥ፣ ገዥና ሻጭ የተስማሙበትን ነገር ተፈጻሚነት ማረጋገጥን ጨምሮ፣ ለሌሎችም የተለያዩ ምክንያቶች ሲባል በስምምነቱ ውስጥ ይኖራሉ ማለት በቂ ነው። ጠቅላላ ድንጋጌዎች፣ የኃይል ግዢ ስምምነቱ አስፈላጊ አካላት ከመሆናቸውም በላይ፣ ብዙውን ጊዜ አጨቃጫቂ ድንጋጌዎች አይደሉም።

ይህ ክፍል፣ ከአንድ የኃይል ግዢ ስምምነት በስተጀርባ ላይ ልታዩአቸው የምትችሏቸውን ጠቅላላ ድንጋጌዎች፣ በመጠኑ ያሳያል።

ተጠያቂነትንና የካሳ ኃላፊነትን መገደብ

የኃይል ግዢ ስምምነቱ ሁልጊዜ፣ አንዱ ወገን ለሌላው ወገን የሚኖርበትን ተጠያቂነት፣ የሚገደቡ ድንጋጌዎችን ይይዛል። እነዚህም ድንጋጌዎች፣ ሩቅ ወይም አሁን ላይ ሊተነበዩ የማይችሉ ኪሳራዎችን(ከባድ ኪሳራ ወይም ትርፍን ማጣት) በተመለከተ፣ አንዱ ተዋዋይ ወገን ለሌላው ተጠያቂ የሚሆንበትን ሁኔታ ያስቀራሉ። እንደ አጠቃላይ መርህ፣ በኃይል ግዢ ስምምነት ውስጥ፣ በገዢውም ሆነ በሻጭ ይከፈላል ተብሎ፣ የተቀመጠ የካሳ ወይም የኪሳራ ክፍያ፣ በውሉ ውስጥ ስምምነት የተደረገበትን በግልጽ ተለይቶ የተጠቀሰ (የተወሰነ ኪሳራ) መሆን አለበት።

በተጨማሪም፣ ካሳ መከሰን እና ዋና/ባቸኛ መፍትሄን በማገናኘት የሚመለከት ድንጋጌም አለ። የመጀመሪያው ክፍል፣ አንዱ ወገን በቸልተኝነት፣ በግትርነት ወይም ያለኃላፊነት ስሜት የፈጸመው ወይም ያልፈጸመው ድርጊት ሲኖርና፣ በዚሁም ምክንያት ሌላው ወገን የደረሰበት ኪሳራ ወይም የከፈለው ክፍያ ሲኖር፣ አንዱ ወገን ሌላውን ወገን ካሳ እንደሚከፍል ሊደነግግ ይችላል። ሁለተኛው ክፍል ደግሞ፣ ተዋዋይ ወገኖች ማግኘት የሚችሏቸው ዋናዎቹ መፍትሄዎች፣ በኃይል ግዢ ስምምነቱ ውስጥ መካተታቸውን ሊያስቀምጥ ይችላል።

አንዳንድ ጊዜም፣ አመታዊ ዝቅተኛ ገደብ በስምምነት ይወሰንና፣ ከዚያ ገደብ በላይ የሆነ ኪሳራ ሲያጋጥም፣ ካሳ የሚከፈልበት ይሆናል። የዚህ አሰራር አጠቃላይ አላማም፣ ለትናንሽ መጠን ክፍያዎች ሲባል፣ በየጊዜው የካሳ ክፍያ መጠየቅ የሚፈጥረውን ተደራራቢ የስራ ጫና መቀነስ ነው።

በሶስተኛ ወገን ላይ ለደረሰ ሞት ወይም ጉዳት የሚከፈለው የካሳ መጠን ብዙውን ጊዜ ሳይወሰን የሚተው ነው።

ገዢው ህግ

የኃይል ግዢ ስምምነቱ፣ በስምምነቱ ላይ ተፈጻሚነት ያለውን ገዢ ህግ ገልጾ ያስቀምጣል። በቀጥታ ተፈጻሚነት ያላቸው ወይም በሌላ በኩል፣ ተዋዋይ ወገንን ውሉ ላይ መሻሻል እንዲደረግ(የገንዘብ እጥረትን የሚመለከቱ አንቀጾች በተመለከተ)፣ ለፍርድ ቤት እንዲያመለከት የሚፈቅዱለት፣ ጠቅላላ የህግ ድንጋጌዎች፣ ህግ በሚፈቅደው መጠን፣ ከስምምነቱ ውጭ መሆን አለባቸው/በስምምነቱ መካተት የለባቸውም። ይህም የሚደረገው፣ ተዋዋይ ወገኖች በጋራ ተደራድረው ባዘጋጁት ውል፣

የኃይል ግዢ ስምምነቱን ማሻሻል/ስምምነቱ መሻሻል

እንደማንኛውም ውል፣ የኃይል ግዢ ስምምነቱ ብዙውን ጊዜ፣ ስምምነቱ ላይ የሚደረጉ ማሻሻያዎችን የሚመለከት ድንጋጌ ይኖረዋል። አንዳንድ ጊዜ፣ የኃይል ግዢ ስምምነቱን መተግበር ተከትሎ፣ የፕሮጀክት ኩባንያው ገንዘብ ለማሰባሰብ የሚያደርገው ጥረት ሲጨምር፣ ለኃይል ማመንጫው ግንባታ የተለያዩ ብድር ሊያቀርቡ የሚችሉ፣ የኃይል ግዢ ስምምነቱንና ሌሎችንም የፕሮጀክት ሰነዶች እየመረመሩ ያሉ አካላት የተለያዩ ስጋቶች፣ የፕሮጀክቱን እዳዎች ለመክፈል የሚያስፈልገውን የፕሮጀክቱን የገቢ ምንጭ፣ እንዴት እደጋ ውስጥ ሊጥሉት እንደሚችሉ፣ ያላቸውን አስተያየት/አረዳድ ተመስርቶ፣ አንዳንድ የስምምነቱ ድንጋጌዎች እንዲሻሻሉ ሊጠይቁ ይችላሉ።

ብዙውን ጊዜ፣ ስምምነቱ ላይ የሚደረጉ ማሻሻያዎችን፣ ሁለቱም የኃይል ግዢ ስምምነቱ ተዋዋይ ወገኖች በጽሁፍ አድርገው ሊስማሙባቸው ያስፈልጋል። ስምምነቱ እንደሚተገበርበት ሀገር/ቦታ፣ ማሻሻያው ተግባራዊ ከመሆኑ በፊት፣ በደንብ አስከባሪው/በተቆጣጣሪው አካል ወይም በፓርላማ፣ መጽደቅ ሊያስፈልገው ይችላል።

የዋና ነጥቦች ማጠቃለያ

- **ክርክርን ማስታረቅ:** የውሎችን መቋረጥ ለመከላከል የተፈጠሩ በርካታ ዘዴዎች አሉ። እነዚህም በተዋዋይ ወገኖች መካከል የሚነሱ ክርክሮችን ለማስታረቅ የሚደረጉ የሽምግልና ወይም የግልግል/እርቅ ተግባራትን ያካትታሉ። አንዳንዴ ግን፣ ተዋዋይ ወገኖች ጉዳያቸውን ወደ ፍርድ ቤት መውሰድ ሊያስፈልጋቸው ይችላል።
- **የኃይል ግዢ ስምምነቱ ማብቃት:** የኃይል ግዢ ስምምነቱ የሚተገበርበት ጊዜ ሲያበቃ፣ ተዋዋይ ወገኖች፣ የኃይል ማመንጫ ጣቢያውን ለሌላ ለማስተላለፍ፣ ለመሸጥ፣ ወይም ተግባሩን መወጣቱን እንዲያበቃ ለማድረግ፣ ሊስማሙ ይችላሉ። እንደ አማራጭም፣ የፕሮጀክት ኩባንያው፣ የኃይል ማመንጫ ጣቢያውን ይዞ ስራውን ሊያስቀጥለውም ይችላል።
- **አከባቢያዊ/የሀገር ውስጥ ሁኔታ:** መንግስታት፣ በውጭ ባለሀብቶችና በሀገር ውስጥ ገበያው መሀከል፣ ኢኮኖሚያዊ ግንኙነቶችን የሚጨምሩ ህግጋትንና ፖሊሲዎችን ወደ መቅረጽ ሊያዘነብሉ ይችላሉ። ይሁን እንጂ፣ ይህ ሁኔታ ከዓለም አቀፍ የፈሰሰበት ስምምነቶች ጋር በሚኖረው ግጭት የተነሳ፣ የገንዘብ አቅርቦት አማራጮችን፣ ሊገድባቸው ይችላል።
- **ምስጢር መጠበቅ:** ለተወሰኑ አካላት ብቻ መገለጥ የሚገባውን መረጃ ምስጢራዊነት ለመጠበቅ ሲባል፣ በኃይል ግዢ ስምምነቱ ውስጥ፣ ልዩ ግዴታዎች ሊደነገጉ ይችላሉ።
- **ጠቅላላ ድንጋጌዎች:** በመደበኛ ሁኔታ የኃይል ግዢ ስምምነቱ፣ በስተመጨረሻው ላይ፣ ተጠያቂነትን የሚወስኑ፣ ካሳን የሚመለከቱ፣ ገዢ ህግን የሚመለከቱ ሌሎችንም በርካታ ድንጋጌዎች ያካትታል።

ውልን አለማክበር/አንደውሉ

አለመፈጸምና የውል መቋረጥ

መግቢያ

የገዢው ውልን አለማክበር/አንደውሉ አለመፈጸም

የሻጭ ውልን አለማክበር/አንደውሉ አለመፈጸም

ውል ከተቋረጠ/ከቀረ በኋላ የሚኖሩ ግዴታዎች

ውል አንዳለማክበር የማይቆጠሩ ሁኔታዎች

የአበዳሪ መብቶች

የዋና ነጥቦች ማጠቃለያ

ምህዳረ ቃላት

ኤኤፍዲቢ	የአፍሪካ ልማት ባንክ
ቢአአ	ቢልድ አውን አፕሬት
ቢአአቲ	ቢልድ አውን አፕሬት ትራንስፈር
ቢአት	ቢልድ አፕሬት ትራንስፈር
ሲአዴ	ኮመርሺያል አፕሬሽን ዴት
ሲፒ	ኮንዲሺንስ ፕሬሲደንት
ሲኤስኤ	ክሬዲት ሰፖርት አገሪያዎች
ሲኤስፒ	ኮንሴንትሬትድ ሶላር ፓወር
ዲቢአ	ዲዛይን ቢልድ አግሪመንት
ዲኤፍአይ	ዲቨሎፕመንት ፋይናንስ ኢንስቲትዩሽን
ዲኤስሲአር	ዴት ሰርቪስ ካቨሬጅ ሬሺዮ
ዲኤስአርኤ	ዴት ሰርቪስዴት ሰርቪስ ሪዘርቭ አካውንት
ኢቢአርዲ	ኢውሮፕያን ባንክ ፎር ሪኮንስትሪክሽን ኤንድ
ዲቪሎፕመንት	
ኢሲኤ	ኤክስፖርት ክሬዲት ኤጀንሲ
ኤአይኤ	ኤንቫዮርሜንታል ኢምፓክት አሴስመንት
ኢአይኤስ	ኤንቫዮርሜንታል ኢምፓክት ስቴትመንት
ኢኤስአይኤ	ኤንቫዮርሜንታል ኤንድ ሶሻል ኢምፓክት አሴስመንት
ኢፒሲ	ኤንጂነሪንግ፣ ፕሮኩርመንት እና
ኮንስትሪክሽን (ኮንትራት)	
ኢፒሲኤም	ኤንጂነሪንግ፣ ፕሮኩርመንት፣ ኮንስትሪክሽን፣
ማኔጅመንት	
ኢዩአርአይቢአአር	ኢውሮ ኢንተርባንክ አፈርድ ሬት
ኤፍኤም	ከአቅም በላይ የሆነ ኃይል

ኤፍኤምኢ	ከአቅም በላይ የሆነ ክስተት
ኤፍኤምቪ	ፌር ማርኬት ቫሊው
ኤፍኤስኤ	ፊውል ስፕላይ አግሪመንት
ጂጂ	ጂጋጃል
አይኤ	የትግበራ ስምምነት
አይሲኤ	የአፍሪካ መሠረተ ልማት ኮንሶርቲየም
አይሲሲ	ዓለም አቀፍ ንግድ ምክር ቤት
አይሲኤስአይዲ	የኢንቨስትመንት ልዩነቶችን የሚፈታ ዓለም
አቀፍ ማዕከል	
አይዲሲ	በግንባታ ሂደት የሚታይ ዝንባሌ
አይኢ	ገለልተኛ መሐንዲስ
አይኤፍሲ	ዓለም አቀፍ ፋይናንስ ኮረፖሬሽን
አይፒፒ	ራሱን የቻለ የኃይል አመንጨ/ፕሮጀክት
ኬደብልዩ	ኪሎዎት
ኬደብልዩኤች	ኪሎዎት በሰዓት
ኤልዲ	የጉዳት ካሳ
ኤልኤችቪ	ዝቅተኛ የሙቀት መጠን
ኤልአይቢአኦር	ለንደን ኢንተርባንክ አፈርድ ሬት
ኤልሲ	ሌተር ኦፍ ክሬዲት
ኤልሲአይኤ	ለንደን ኮርት ኦፍ ኢንተርናሽናል አረቢትሬሽን
ኤልቲኤስኤ	የረጅም ጊዜ አገልግሎት ስምምነት
ኤምኤኢ	ማቴሪያል አድቨርስ ኢፌክት
ኤምዲቢ	መልቲላተራል የልማት ባንክ
ኤምአይጂኤ	መልቲላተራል ኢንቨስትመንት ጋራንቲ ኤጀንሲ
ኤምኤምብሩ	ሚሊዮን ብሪቲሽ ተርማል ዩኒትስ
ኤምደብሊዩ	ሜጋዎት

ኤምደብሊዩኤች	ሜጋዋት በሰዓት
አኤንድኤም	እንቅስቃሴና ጥገና
አፒክ	አቨርሲስ የግል ኢንቨስትመንት ኮርፖሬሽን
ፒሲኦኤ	ፑት ኤንድ ኮል አፕሺን አግሪመንት
ፒኦዲ	ፖይንት አፍ ዴሊቨሪ
ፒፒኤ	የኃይል ግዢ ስምምነት
ፒፒፒ	ፕብሊክ ፕራይቪት ፓርትነርሺፕ
ፒአርጂ	ፓሪሺያል ሪስክ ራራንቲ
ፒአርአይ	ፖለቲካል ሪስክ ኢንሹራንስ
ፒቪ	ፎቶቮልታይክ
ፒኪው	ፕሪኦሊፊኬሽን
አረኤፍፒ	ሪክዌስት ፎር ፕሮፖሳዛል
ኤስአኢ	ስቴት አውንድ ኤንቲቲ
ኤስቪፒ	ስፔሻል ፐርፕዞ ቪሂክል
ቲ-ላይን	ትራንስሚሽን ላይን
ዩኤንሲትራል	ዓለምአቀፍ ሕግን በተመለከተ የተባበሩት
መንግሥታት ኮሚሽን	
ቪኤቲ	ቫሊው አድድ ታክስ
ደብሊውሲኤልሲ	ዎርኪንግ ካፒታል ሌተርስ አፍ ክሬዲት

ሌሎች ምንጮች

ከዚህ በታች የሚገኙት ያልተሟሉ ተጨማሪ ድረ-ገጽ ምንጮች ናቸው፡፡

የአገር የጉዳት ስጋት ደረጃ መለየት

ስታንዳርድ ኤንድ ፑር ካንትሪ ሪስክ ሬቲንግስ፡- <http://goo.gl/E8Ha4>

አካባቢና ማህበረሰባዊ ነክ ምንጮች

African Development Bank's Integrated Safeguard System:
<http://goo.gl/hWTO5p>

Equator Principles: <http://www.equator-principles.com>

IFC Environmental and Social Performance Standards:
<http://goo.gl/pNaCOv>

ለልማት የሚውሉ የገንዘብ ምንጭ ተቋማት

Africa Finance Corporation: <http://www.africafc.org>

African Development Bank Group: <http://www.afdb.org>

Asian Development Bank: <http://www.adb.org>

DEG German Investment Company: <http://www.deginvest.de>

Development Bank of Southern Africa: <http://www.dbsa.org>

European Bank for Reconstruction and Development: <http://www.ebrd.com>

European Investment Bank: <http://www.eib.org>

FMO Netherlands Development Finance Company: <http://www.fmo.nl>

International Finance Corporation: <http://www.ifc.org>

Islamic Development Bank: <http://www.isdb.org>

Proparco Investment and Promotions Company for Economic
Cooperation: <http://www.proparco.fr>

Overseas Private Investment Corporation: <http://www.opic.gov>

World Bank Group: <http://www.worldbank.org>

የድርድር ድጋፍ

African Legal Support Facility: <http://goo.gl/hux9Va>

Host Government Negotiation Support

Portal: <http://www.negotiationsupport.org>

የኃይል ዘርፍ መመሪያዎች

Africa Power Guide: <http://www.africapowerguide.com>

Geothermal Handbook: Planning and Financing Power Generation by World Bank: <http://goo.gl/Ftms70>

IEA Wind Power Technology Roadmap: <http://goo.gl/5uaStk>

Important Features of Bankable Power Purchase Agreements by OPIC: <http://goo.gl/fBRXys>

Power Africa: <http://www.usaid.gov/powerafrica>

World Energy Outlook 2014: <http://www.worldenergyoutlook.org>

Eberhard, A. and Gratwick, K. N, Demise of the Standard Model for Power Sector Reform and the Emergence of Hybrid Power Markets, Energy Policy Volume 36, Issue 10. 2008. <http://goo.gl/7y4076>

ግዢ

EIB Procurement

Guidelines: <http://www.eib.org/infocentre/publications/all/guide-to-procurement.htm>

South Africa's Renewable Energy IPP Procurement Program: Success Factors and Lessons: <http://goo.gl/1YnSGy>

World Bank Procurement Guidelines: <http://www.worldbank.org/procurement>

የፕሮጀክት ፋይናንስ

World Bank: Project Finance and Guarantee Notes: <http://goo.gl/rdCkTH>

World Bank: Partial Risk Guarantees: <http://goo.gl/7z6ZQo>

የፕሮጀክት ዝግጅት

ICA Assessment of Project Preparation Facilities for Africa: <http://goo.gl/MfLS92>

የመንግስትና የግሉ ዘርፍ አጋርነት

Infrastructure Consortium for Africa: <http://www.icafrica.org>

Unsolicited Proposals - An Exception to Public Initiation of Infrastructure PPPs: <http://goo.gl/hXJgFZ>

World Bank Public Private Partnership in Infrastructure Resource Center: <http://www.worldbank.org/pppic>

•

ምስጋና

ምንም እንኳን የሚከተሉት ሰዎች የዚህን የመመሪያ መጽሐፍ ረቂቅ በምናዘጋጅበት ወቅት መሳተፍ ባይችሉም የመመሪያ መጽሐፍ ረቂቅ ከመዘጋጀቱ እና ከመታተሙ በፊት በነበረው የምክክር ሂደት ወቅት ላበረከቱት ከፍተኛ አስተዋጽኦና ዕውቀት ልናመሰግናቸው እንወዳለን።

Andrew Alli, President & CEO, Africa Finance Corporation (AFC)

Yesufu Alonge, Head, Power Procurement & Power

Contracts, Nigerian Bulk Electricity Trading Plc (NBET)

Sam Amadi, Chairman/CEO, Nigerian Electricity

Regulatory Commission (NERC)

Justin Antonipillai, Deputy General Counsel, US Department of Commerce

John J. Beardsworth, Jr. , Partner, Hunton & Williams LLP

Joseph C. Brandt, President & CEO, ContourGlobal

Michael Boyd, Senior Energy Advisor, Economic Growth Office, US Agency for International Development (USAID), Tanzania

Rosanne Casey, Policy Coordinator - Power Africa, Africa Bureau, US Agency for International Development (USAID)

Brian Christaldi, Associate General Counsel, Project Finance, Overseas Private Investment Corporation (OPIC)

Carl Fleming, Associate, Akin Gump Strauss Hauer & Feld LLP

Cephas Galley, Division Manager, Contracts (Legal Counsel), Electric Company of Ghana, Ltd

John. L. Garrison, Energy Advisor, Africa Bureau, US Agency for International Development (USAID)

Andrew Gray, Senior Legal Consultant, Trinity LLP

Kenneth Hansen, Partner, Chadbourne & Parke LLP

Andrew M. Herscowitz, Coordinator for Power Africa and Trade Africa, US Agency for International Development (USAID)

Paul Hinks, CEO, Symbion Power LLC

William H Holmes, Partner, K&L Gates LLP

David Hunt, Principal Consultant, Legal and Project Finance, Nexant, Inc.

Robert F. Ichord, Jr., Deputy Assistant Secretary, Bureau of Energy Resources, US Department of State

James Kamau, Managing Partner, Iseme Kamau & Maema Advocates

Zahra Omar, Partner, Iseme Kamau & Maema Advocates

Astri Kimball, Senior Advisor to the President & CEO for Policy and Operations, Overseas Private Investment Corporation (OPIC)

Mohamed Loraoui, Intl. Program Specialist, Commercial Law Development Program (CLDP)

Rwabangi Luteganya, Investment Manager, Tanzania Electric Supply Company (TANESCO)

Stephen Mallowah, Partner, MMC Africa Advocates

Patrick Mbengwalu, Director and Head, Debt and Infrastructure Financing, FBN Capital

Alex McClain, US Agency for International Development (USAID)

Elise McDonald, Senior International Program Specialist, Commercial Law Development Program, US Department of Commerce

Decklan Mhaiki, Deputy Managing Director, Tanzania Electric Supply Company (TANESCO)

Robert Mosbacher, Jr., Chairman of the Board, Initiative for Global Development (IGD)

Amyn Mussa, Partner, Anjarwalla & Khanna Advocates

Professor Chinedu Nebo, Honourable Minister of Power, Federal Republic of Nigeria

Dr. Mima S. Nedelcovych., President & CEO, Initiative for Global Development (IGD)

Lisa O'Brien, Partner, Freshfields Bruckhaus Deringer LLP

Crispine Odhiambo, Partner, Kiptiness and Odhiambo Associates

Nicholas Okafor, Partner, Udo Udoma & Belo-Osagie

Imeh Okon, Power Africa, USAID Nigeria

Dozie Okpalaobieri, Special Advisor to the Coordinating Minister for the Economy and Honourable Minister of Finance

Kwame Parker, Executive & Head, Power and Infrastructure, East Africa, Stanbic Bank

Sharon Pauling, Director - Economic Growth and Environment, US Agency for International Development (USAID)

David Powers, Partner, Baker Botts LLP

Jeremy Schwer, Partner, Akin Gump LLP

Adeola Sunmola, Senior Associate, Udo Udoma & Belo-Osagie

Nils Tcheyan, Director, Government Affairs and Policy, Africa, General

Electric Company (GE)

Aniekan Ukpanah, Partner, Udo Udoma

Sheryl Weisflog, Attorney Advisor, Commercial Law Development Program, US Department of Commerce

Kelly R. Welsh, General Counsel, US Department of Commerce

Julie Wenah, Special Advisor to the General Counsel, US Department of Commerce

Rumundaka Wonodi, Managing Director & CEO, Nigerian Bulk Electricity Trading Plc (NBET)

ከልባዊ ምስጋና ጋር፤

Stephen Karangizi
Director
African Legal
Support Facility

Nnamdi Ezera
Senior Counsel
U.S. Department of
Commerce
Commercial Law
Development Program